

UiT Norges arktiske universitet

Institutt for arkeologi, historie, religionsvitenskap og teologi

Tidsskriftet *Kringsjaa* og det moderne folkebiblioteket

Bibliotekstoffet i Hans Tambs Lyches redaktørperiode 1893–1898

Fredrik Wold Kolnes

Masteroppgave i historie (HIS-3900), juni 2020

Forord

Denne masteroppgaven hadde ikke blitt til uten hjelp, støtte og inspirasjon fra mange hold. Derfor ønsker jeg å takke alle jeg har vært i kontakt med i forbindelse med dette arbeidet. En spesiell takk går til veilederen min, Narve Fulsås, som har vært positiv til prosjektet mitt fra starten av. Uten ditt skarpe lesende blikk og dine innsiktsfulle tilbakemeldinger hadde oppgaven blitt betydelig fattigere. Helge Salvesen skal takkes for de gode samtalene, oppmuntringene og for å ha delt så raust av sine lange erfaringer og store kunnskaper både som historiker og bibliotekmann. For faglige tilbakemeldinger fra det bibliotekhistoriske feltet rettes det en stor takk til Lis Byberg, Øyvind Frisvold og Johan Henden som har lest og kommentert utkast underveis i prosjektet mitt, samt gitt gode tips om relevant litteratur og lignende – det har vært til umåtelig stor hjelp. Når det gjelder temaene *Kringsjaa*, Hans Tambs Lyche, og mer generelt tidsskriftforskning og digital humaniora, har tilbakemeldingene fra, og korrespondansen med, Sissel Furuseth vært uvurderlig.

Mine medstudenter (og Studentforeningen for Historie, Rel.vit., Teologi og Arkeologi ved UIT) må takkes for det fantastiske sosiale miljøet på masterstudiet i historie: de gode samtalene, de lange lunsjene, quiz-kveldene, festene og ikke minst julebordet! Og selvfølgelig også de faglige diskusjonene, de kritiske og konstruktive tilbakemeldingene og alle de gode tipsene om hvordan man kommer seg igjennom masterstudiet. Alle deltagerne på masterseminarene ved instituttet, både studenter og faglig ansatte, takkes for responsen på tekstinnleggene mine.

Takk til alle hjelpsomme bibliotekarer, arkivarer, forlag, forfattere, forskere og alle andre som har besvart mine mange henvendelser og spørsmål i forbindelse med dette arbeidet. Særlig takk til Hans Tambs Lyches slektninger, Tore Tambs-Lyche og Øyvind Ekblad, som så vennlig besvarte mine henvendelser om etterlatt materiale i tilknytning til deres oldefar. Berit Ch. Nielsen, leder av Norsk bok- og bibliotekhistorisk selskap, takkes for å ha videreformidlet mine spørsmål til sine medlemmer, og for hennes interesse for prosjektet mitt. Tidligere kolleger ved universitetsbiblioteket i Tromsø takkes for all oppmuntring, og en særlig takk går til Marianne Kaldager som leste deler av de tidlige utkastene mine. Og det må også nevnes at jeg har satt enormt stor pris på Nasjonalbibliotekets kolossale digitaliseringsarbeid som denne avhandlingen står i stor gjeld til.

Og sist, men ikke minst må familie og venner takkes for støtten, oppmuntringen og hjelpen dere har gitt på så mange fronter. Uten dere hadde dette arbeidet blitt så mye tyngre, og uten min kjære samboer, Beate, hadde det vært komplett umulig – tusen takk!

Før du nå begynner å lese selve masteroppgaven, vil jeg påpeke at alle lenkene som er oppført i PDF-utgaven er klikkbare selv om teksten ikke symboliserer dette ved annerledes formatering. Det vil i praksis si at alle nettdressene i kildehenvisningene, krysshenviisningene innad i avhandlingen til tabeller, figurer, sidetall og lignende, samt innholdsfortegnelsen skal kunne føre deg til stedene de refererer til. Det er ikke sikkert dette fungerer i alle PDF-lesere, men det skal virke i Acrobat Reader.

Fredrik Wold Kolnes
Kjerstad, 1. juni 2020

Figurliste

Figur 1: Utlånsstatistikk fra Deichmanske bibliotek 1890–1910	2
Figur 2: Darntons kommunikasjonskretsløp	21
Figur 3: Søketreffenes spredning i Kringsjaa-bindene	32
Figur 4: Bibliotekstoffets sideomfang fordelt på sjanger	48
Figur 5: Alternativ bokhistorisk modell av forfatterfunksjon eller tekstopphav	56
Figur 6: Revidert utgave av kommunikasjonskretsløpet	65

Tabell-liste

Tabell 1: Overordnede tall for bibliotekstoffet og Kringsjaa	39
Tabell 2: Antall bibliotektekster i Kringsjaa etter sjanger	43
Tabell 3: Bibliotekartiklene i Kringsjaa	50

Innholdsfortegnelse

Forord	I
Figurliste	III
Tabell-liste	III
Innholdsfortegnelse	IV
Kapittel 1: Innledning	1
Avgrensninger og problemstillinger	4
Begrepsavklaringer	5
Litteratur om emnet	10
Kilder og metoder	16
Teoretiske perspektiver	20
Oppgavens struktur	23
Kapittel 2: Bibliotekstoffet i <i>Kringsjaa</i>	25
Tidligere omtaler	25
Søket i det digitale kildematerialet	29
Gjennomgangen av søketreffene	31
Funnene av bibliotekstoff	38
Kapittel 3: Bibliotekstoffets form og opphav	42
<i>Kringsjaas</i> hovedform og -formål	44
Artikler	47
Artiklenes opphav	54
Meddelelser og notiser	57
Redaksjonelle tekster	58
Kapittel 4: Bibliotektemaer og -saker i <i>Kringsjaa</i>	61
«Fri læsning for alle!»	62
Den amerikanske bibliotekbevegelsen	66
Beskrivelser av utenlandske biblioteker	72
Bibliotekvesenet i Norge	77

Internasjonal bibliotekargumentasjon	80
Finansiering av bibliotekvirksomhet	84
Pengeinnsamling til skolebibliotek	88
Reisende biblioteker	89
Forskjellige folkebiblioteker i Kristiania	92
Nye idéer om biblioteksamlinger	97
Avsluttende kommentarer	103
Kapittel 5: Avslutning	106
Forslag til videre forskning	113
Referanseliste	121
Appendiks 1: Liste over bibliotekstoffet sortert kronologisk	135
Appendiks 2: Liste over bibliotekstoffet sortert etter sjanger	141
Appendiks 3: Tabell over folkebiblioteker i norske byer 1908	146

Kapittel 1: Innledning

Folkebiblioteker er i dag allestedsnærværende institusjoner i Norge. Gjeldende *Lov om folkebibliotek* slår fast at alle kommuner skal ha minst ett folkebibliotek, og at hele befolkningen dermed skal ha gratis tilgang til bøker og andre medier som fremmer «opplysning, utdanning og annen kulturell virksomhet».¹ Flere av de grunnleggende idéene og idealene våre biblioteker bygger på i dag, har sitt opphav i den såkalte bibliotekbevegelsen som oppstod i USA på 1800-tallet. Inspirert av disse strømningene reformerte og moderniserte Norge bibliotekvesenet sitt relativt tidlig. I de første tiårene av det 20. århundret var vi her i landet, med det Deichmanske bibliotek i Kristiania i spissen, ledende i Norden på dette området.² De nye folkebibliotekene som begynte å vokse frem her fra slutten av 1890-årene, skilte seg på flere områder fra boksamlingene de erstattet. Litteratur på området omtaler ofte disse endringene, og de følgene det fikk, som intet mindre enn en *bibliotekrevolusjon*.³ Utlånsstatistikk fra det Deichmanske bibliotek gir et slående bilde av denne revolusjonen (figur 1). Før omorganiseringen etter nye prinsipper ble satt i gang, var det en relativt svak økning i utlånet til voksne lånere – fra 20 000 til litt under 30 000 på 8 år (1890–1898). Da de nye tiltakene begynte å bli innført i 1898, blant annet innkjøp av et betydelig antall nye bøker, nytt katalogiseringssystem, utvidede åpningstider og et mer liberalt utlånsreglement,⁴ skjøt utlånet i været til 260 000 på under to år, og økningen fortsatte videre til 350 000 i 1906.

1890-årene var med andre ord en viktig periode i den norske bibliotekhistorien fordi det er her vi finner opprinnelsen til de moderne folkebibliotekene slik vi kjenner dem i dag. I bibliotekhistoriske fremstillinger har det vært vanlig å fremheve innsatsen til to personer som avgjørende for de endringene som fant sted da. Redaktøren Hans Tambs Lyche (1859–1898) beskrives gjerne som «agitatoren» som la grunnlaget for disse omveltningene ved å introdusere moderne bibliotekidéer fra USA, og ved å drive «propaganda» for endringer i det norske bibliotekvesenet i tidsskriftet *Kringsjaa*. Haakon Nyhuus (1866–1913) kalles gjerne «reformatoren» fordi han i kraft av å være den nye sjefsbibliotekaren på det Deichmanske

---

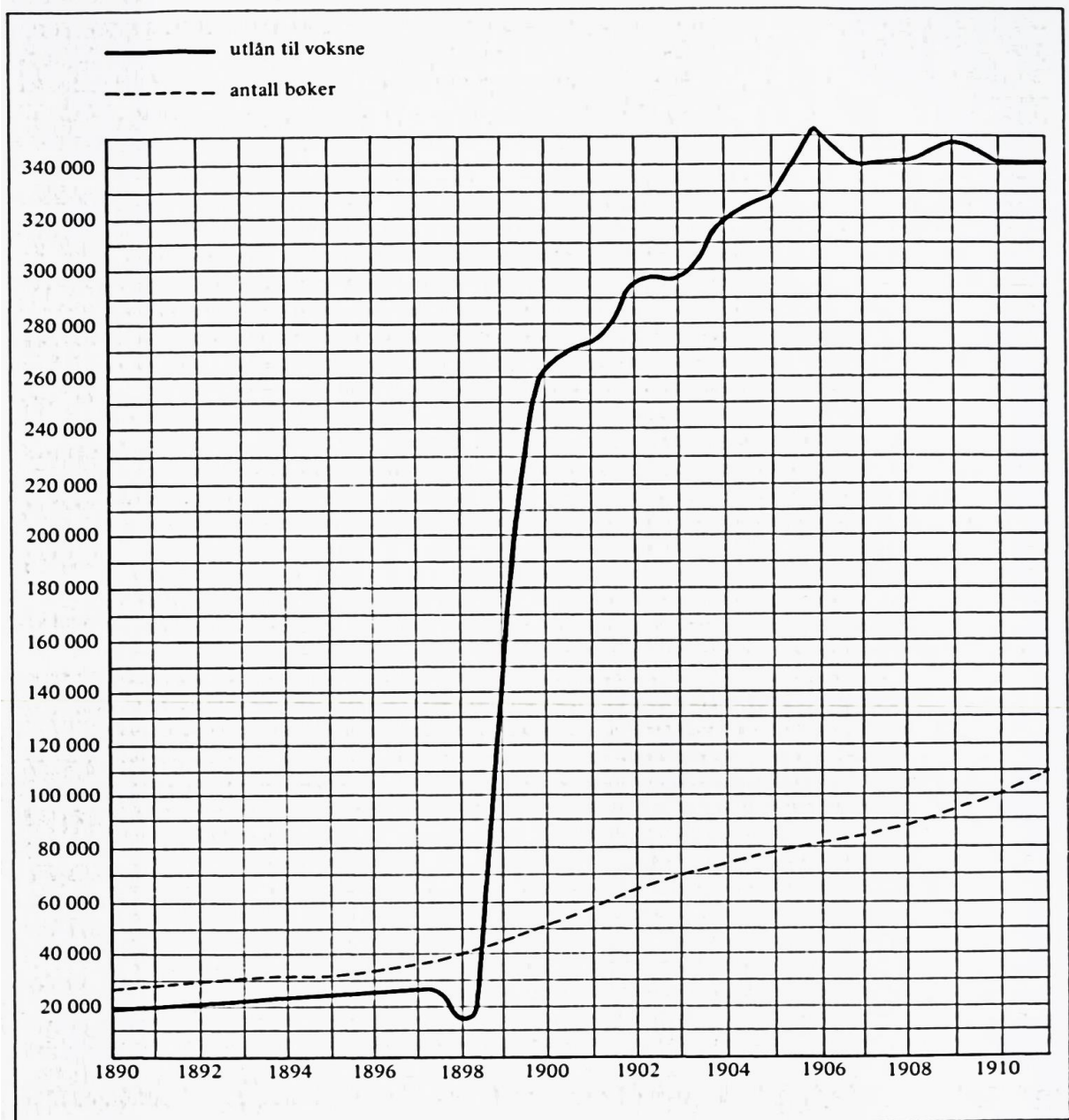
¹ Lov 20. desember 1985 nr. 108 om folkebibliotek (folkebibliotekloven), <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1985-12-20-108>.

² Se for eksempel Øivind Frisvold, «Da 'Bibliotekrevolusjonen' kom til Norge: Amerikansk innflytelse i norske fag- og folkebibliotek», i *Samle, formidle, dele: 75 år med bibliotekarutdanning*, red. Ragnar Audunson (Oslo: ABM-Media, 2015), 75, <http://hdl.handle.net/10642/2879>.

³ Se for eksempel Nils Johan Ringdal, «En bibliotekrevolusjon», *Samtiden* 93, nr. 3 (1984): 35–37, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2014071582112_001.

⁴ Arne Kildal, *Norske folkeboksamlinger: Fra leseselskapets tid til bibliotekreformen av 1902* (Oslo: Aschehoug, 1949), 156–57, http://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2013082724021.

bibliotek fra 1898 får æren for å ha gjennomført omorganiseringen og dermed forvandlet hovedstadens kommunale bibliotek til et moderne folkebibliotek. Narrativet om disse to personlighetene som grunnleggere av det moderne norske bibliotekvesenet har antatt en nærmest mytisk karakter, og det blir gjenfortalt i kortere eller lengre versjon i så godt som alle sammenhenger med tilknytning til folkebibliotekenes utviklingshistorie i Norge. Med en slik sentral plass i bibliotekhistorien skulle man tro at begge disse aktørene og deres bidrag var grundig utforsket og studert, men slik er det ikke.

Figur 1: Utlånsstatistikk fra Deichmanske bibliotek 1890–1910

Kilde: Nils Johan Ringdal, By, bok og borger: Deichmanske bibliotek gjennom 200 år (Oslo: Aschehoug, 1985), 130, https://www.nb.no/items/URN:NBN:no-nb_digibok_2007080600080?page=0.

«Kartet» over 1890-årenes bibliotekshistorie har dermed fortsatt mange utforskede områder. Tambs Lyche og Nyhuus er i så måte to store, men kun delvis kartlagte, øyer i et hav av hvitt. Tidsskriftet *Kringsjaa* er tegnet inn som et sentralt element i forbindelse med Hans Tambs Lyche, og er dermed tydelig tilstede på kartet, men detaljene i landskapet og de omkringliggende farvannene er diffuse. Den bibliotekshistoriske litteraturen er tydelig på at tidsskriftet spilte en sentral og viktig rolle i utviklingen av de norske folkebibliotekene. Arne Arnesen (1880–1943) har for eksempel skrevet at «Many of our leading men in politics and education at that time [...] used to read *Kringsjaa*, and it has been proved that several of them became interested in the library movement in that way.»⁵ Og Nils Johan Ringdal (1952–2008) sier mer generelt at det ble skrevet så hyppig om biblioteker og utvikling av det norske bibliotekvesenet i *Kringsjaa* at «Det måtte i lengden gi resultater.»⁶ Hvor mye bibliotekstoff bladet inneholdt, og hva som faktisk ble skrevet om biblioteker der, har likevel aldri blitt kartlagt, og omtalene av dette er både vage og til tider motstridende i sine opplysninger. Hovedmålet med denne masteroppgaven er å gjøre noe med dette uklare bildet ved å utføre den første systematiske og detaljerte studien av *Kringsjaa* i et bibliotekshistorisk perspektiv.

Første nummer av *Kringsjaa* så dagens lys 4. februar 1893. Det ble utgitt av Huseby & Co.s forlag med den nylig hjemvendte amerikaemigranten Hans Tambs Lyche som redaktør, og representerte en ny type periodisk utgivelse i Norge. Inspirert av det britiske *Review of Reviews* og lignende utgivelser inneholdt tidsskriftet i hovedsak en rekke artikler fra utenlandske publikasjoner gjenfortalt i popularisert og forkortet form. Det ble hentet stoff fra omkring 40 tidsskrifter⁷ – hovedsakelig fra England, Frankrike og USA.⁸ Formålet var med redaktørens ord «at holde folk underrettet om alt, hvad der foregaar i verden, om alle nye fremskridt paa det materielle, som aandelige omraade».⁹ Navnet *Kringsjaa* var blant annet inspirert av det tyske ordet *rundschau*, og skulle anskueliggjøre det å «kaste et blik ud omkring til alle kanter, ud over vante grænser og forhold, vante tanker og ideer, ud i det nye og det store».¹⁰ I tråd med

---

⁵ Arne Arnesen, «How Norway Became the Focus of American Library Methods in Europe», *The Library Quarterly: Information, Community, Policy* 4, nr. 2 (april 1934): 150, <https://www.jstor.org/stable/4302057>.

⁶ Nils Johan Ringdal, *By, bok og borger: Deichmanske bibliotek gjennom 200 år* (Oslo: Aschehoug, 1985), 104, https://www.nb.no/items/URN:NBN:no-nb_digibok_2007080600080?page=0.

⁷ [Hans Tambs Lyche], «Kulturens demokratisering», Redaksjonelt, *Kringsjaa* 1, nr. 3 (4. mars 1893): 201, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitalidsskrift_2018013081040_001?page=213.

⁸ Jean Finot og [Hans Tambs Lyche], «Verdens tidsskrifter: (Delvis efter Jean Finot, redaktør af 'Revue des Revues')», *Kringsjaa* 4, nr. 2 (31. juli 1894): 91–96, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitalidsskrift_2018013081028_001.

⁹ Hans Tambs Lyche, «Til 'Kringsjaas' læsere», Redaksjonelt, *Kringsjaa* 1, nr. 1 (4. februar 1893): 32, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitalidsskrift_2018013081040_001.

¹⁰ Hans Tambs Lyche, «'Kringsjaa'-klubber: (Af redaktøren)», *Kringsjaa* 1, nr. 10 (10. juni 1893): 786, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitalidsskrift_2018013081040_001?page=798.

dette inneholdt *Kringsjaa* stoff fra et mangfold av temaområder som ga et panoramisk utsyn over alt fra kultur til vitenskap, religion, psykologi, teknikk, litteratur, historie, geografi, samfunnsforhold, astronomi, biografi, undervisning, medisin med mer. Hvert hefte inneholdt 80 sider med stoff, og ble utgitt hver fjortende dag. Både forleggeren og redaktøren hadde håp om å nå ut til et stort publikum, og allerede fra starten av reklamerte de for *Kringsjaa* som «Norges alsidigste, største og billigste tidsskrift».¹¹ Utenom redaktøren bestod redaksjonen av flere andre medarbeidere. I løpet av Tambs Lyches redaktørperiode er det kjent at Carl Nærup (1864–1931), Nils Kjær (1870–1924), Christopher Brinchmann (1864–1940) og Marta Steinsvik (1877–1950) var tilknyttet redaksjonen i forskjellige roller.

Avgrensninger og problemstillinger

Kringsjaa ble utgitt kontinuerlig fra starten i 1893 og frem til det gikk inn i 1910. I denne avhandlingen vil kun de første fem årene av tidsskriftets levetid bli behandlet, eller mer spesifikt: kun heftene som ble utgitt fra og med 4. februar 1893 til og med 15. april 1898 da Hans Tambs Lyche satt som redaktør. Siste halvdel av 1898 vil dermed ikke bli inkludert. Denne avgrensningen er logisk i forhold til temaet og bygger videre på den foreliggende bibliotekhistoriske litteraturen. I tillegg gir dette et kildemateriale med overkommelig omfang til behandling innenfor rammene av en masteroppgave med de metodene som skal benyttes. I motsetning til den tidligere litteraturen på området vil denne studien flytte hovedfokuset bort fra personen Hans Tambs Lyche og over på tidsskriftet *Kringsjaa*. Med dette skiftet i perspektiv ønsker jeg å rette oppmerksomheten mer mot innholdet i tidsskriftet for å finne ut hva leserne faktisk fikk presentert av bibliotekstoff i den aktuelle tidsperioden, og hvem som stod bak det. Dette innebærer at personen Tambs Lyche og hans virksomhet utenfor arbeidet med tidsskriftet kun vil omtales når det belyser tematikken i denne oppgaven. Logikken bak dette er at det vil først være mulig å få et klarere bilde av den innflytelsen og påvirkningen *Kringsjaa* kan ha hatt på den norske bibliotekutviklingen når det blir avklart hva som faktisk stod på trykk om bibliotekvirksomhet der.

En kartlegging av bibliotekstoffet i *Kringsjaa* i den aktuelle perioden blir dermed essensielt for å kunne besvare spørsmål om tidsskriftets tilknytning til den norske bibliotekutviklingen, og vil være fundamentet for denne avhandlingen. Funnene fra en slik undersøkelse vil på den ene siden oppklare mye av den motstridende informasjon fra den bibliotekhistoriske litteraturen når

---

¹¹ Olaf Husebys forlag, «Hvad skal man unde sig selv og sine venner til jul?», *Dagbladet*, 13. desember 1892, nr. 390, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_dagbladet_null_null_18921213_24_390_1.

det gjelder omfanget av bibliotekstoffet i *Kringsjaa*, hvor hyppig det ble publisert og hvilke opphav det hadde. På den andre siden vil en videre innholdsanalyse av bibliotekstoffet kaste lys over spesifikke temaer og saker som ble omtalt i forbindelse med bibliotekvirksomhet, og hvordan det ble skrevet om disse. Her vil det være spesielt interessant å avdekke de konkrete sakene og tiltakene som er knyttet til det den bibliotekhistoriske litteraturen gjerne omtaler som bibliotekagitasjon og propaganda rettet mot norske bibliotekforhold. Funnene fra denne dybdestudien kan dermed være et bidrag til videre bibliotekhistorisk forskning om utviklingen av de norske folkebibliotekene fra slutten av 1800-tallet ved å gi et mer detaljert og nyansert bilde av tidsskriftet *Kringsjaa* som én av aktørene i denne utviklingen. Avslutningsvis vil avhandlingen runde av med noen konkrete forslag til slik videre forskning som kan sette bibliotekstoffet i *Kringsjaa* inn i en større lese- og bokhistorisk sammenheng ved å trekke forbindelseslinjer både til annet relatert stoff innad i tidsskriftet, og til andre elementer i en større samfunnsmessig sammenheng.

Begrepsavklaringer

Noen begreper i tilknytning til *Kringsjaa* og hvordan det omtales på må presiseres nærmere. *Kringsjaa* omtalte seg selv og de publikasjonene det hentet stoff fra i hovedsak som tidsskrifter.¹² I denne avhandlingen vil begrepet *tidsskrift* også benyttes som hovedbenevnelsen på *Kringsjaa* og lignende periodiske utgivelser, men det er viktig å påpeke at *Kringsjaa* var et populærtidsskrift og ikke et fagtidsskrift. Dette kommer til uttrykk både ved at det inneholdt artikler i popularisert form som dekket et vidt spektrum av temaer, og at det hadde som et uttalt mål å nå ut til et stort og bredt publikum. Andre betegnelser som *magasin*, *blad* eller *revy* vil i så måte heller ikke være feil å bruke. Mer beskrivende begreper som gjenspeiler noe av innholdets karakter – som for eksempel samfunnstimidsskrift, allmenkulturelt tidsskrift eller populærvitenskapelig tidsskrift – er vanskelig å finne for *Kringsjaa* fordi ingen av dem er dekkende nok i seg selv. I *Norske tidsskrifter* deler Harald L. Tveterås tidsskrifter inn i 20 forskjellige kategorier (basert på Universitetsbibliotekets klassifikasjonssystem), men allikevel blir ikke den mest innholdsrike av disse kategoriene – som *Kringsjaa* er en del av – tydeligere definert enn «tidsskrifter av blandet innhold».¹³ Betegnelsene som kanskje beskriver *Kringsjaa* best, er *opplysningstidsskrift* eller *folkeopplysningstidsskrift*. Ingen av disse sier så mye om det konkrete innholdet, men mer om det overordnede formålet med utgivelsen, og uttalelser fra

---

¹² Se for eksempel Finot og Lyche], «Verdens tidsskrifter.»

¹³ Harald L. Tveterås, *Norske tidsskrifter: bibliografi over periodiske skrifter i Norge inntil 1920* (Oslo: Universitetsbiblioteket, 1940), VIII, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2007062101044.

redaktør Tambs Lyche stemmer overens med dette: «Det har ingen sag at tjene uden oplysningens og kulturens. Det har intet partis, ingen skoles ærinder at gaa. Det vil bringe sine meddelelser fra alle hold og blot lægge an paa at skaffe læseren en fuldstændig og alsidig udsigt over tidens liv.»¹⁴

To andre begreper knyttet til tidsskrifter som det er avgjørende å skille mellom, er *hefte* og *bind*. Det kan nok oppfattes som unødvendig å definere disse forholdsvis vanlige begrepene nærmere, men det er på sin plass her fordi det finnes en del motstridende opplysninger i den bibliotekhistoriske litteraturen som tyder på en viss sammenblanding av disse begrepene i omtalen av *Kringsjaa*. *Hefter* av *Kringsjaa* var på 80 sider og ble utgitt hver fjortende dag, og ett *bind* inneholder som regel 12 hefter og dekker et halvt år med utgivelser. Heftene var merket med både bind- og heftenummer, og hadde løpende paginering som ble nullstilt for hvert nytt bind. Det var dermed lagt opp til at heftene skulle bli innbundne til sammenhengende bokbind av eierne når de hadde samlet opp alle heftene som utgjorde innholdet i et bind. De eksemplarene av *Kringsjaa* som har overlevd til i dag – som de man finner i bibliotekene – foreligger i form av bind, og hefter er forståelig nok vanskelig å oppdrive nå over hundre år etter den originale utgivelsesdatoen. Betegnelser som *nummer*, *enkeltnummer*, *enkeltutgivelse*, og *enkelthefter* vil i denne avhandlingen være andre måter å omtale *hefter* på, mens synonymer til *bind* kan være *samlebind*, *volum*, *bok* og *bokbind*. Begrepet *årgang* som ofte benyttes i forbindelse med tidsskrifter, viser til alle utgivelsene innenfor et spesifikt kalenderår, og en årgang av *Kringsjaa* består da av to bind som til sammen inneholder 24 hefter.

Flere bibliotekbegreper må også avklares nærmere. Først noen ord om det grunnleggende begrepet *bibliotek*. Ifølge *Det Norske Akademis ordbok* er det sammensatt av de to greske ordene *biblion* og *theke*, og har grunnbetydningen 'forråd av bøker'. Denne snevre betydningen av *bibliotek* som 'boklager' er direkte knyttet opp mot de greske ordene. *Biblion* kan oversettes som 'liten bok', men brukes på norsk som et prefiks i ord som omhandler bøker; for eksempel *bibliografi* ('bokfortegnelse') og *bibliofil* ('bokvenn'), og viser den direkte tilknytningen begrepet tradisjonelt har hatt til bokmediet. *Theke* oversettes som 'oppbevaringssted', men benyttes nå i en noe videre betydning som suffiks i substantiver med betydningen «sted for oppbevaring, utlån, salg, samling, utførelse av noe bestemt»,¹⁵ slik som i *apotek*, *kartotek*, *glyptotek*, *cinematek* og så videre. Begrepet *bibliotek* brukes nå i forskjellige betydninger, men de viktigste i denne sammenhengen er: 1) samling av bøker og/eller andre medier enten i fysisk

---

¹⁴ Lyche, «Til 'Kringsjaas' læsere.», 32.

¹⁵ Det Norske Akademis ordbok, s.v. «-tek», åpnet 8. oktober 2019, <https://www.naob.no/ordbok/-tek>.

eller digitalt format, 2) sted eller institusjon hvor en slik samling oppbevares, benyttes og/eller videreformidles, og 3) bokserie (gjerne brukt i titler til slike). I denne avhandlingen vil det i hovedsak være snakk om biblioteker som steder eller institusjoner (2), og noen forskjellige varianter av disse defineres nærmere i de følgende avsnittene.

Begrepet *offentlige biblioteker* brukes ofte i *Kringsjaa*. Det er et sammensatt begrep som benyttes på forskjellige vis, og som er knyttet til en rekke andre begreper i denne sammenhengen. På den ene siden viser det til det generelle skillet mellom private og offentlige boksamlinger i betydningen av hvem som eier dem, og ofte også hvem som har tilgang til disse eller ei, og på den andre siden til den mer spesifikke typen bibliotek som ble utviklet i USA på 1800-tallet – nemlig *public libraries*, eller det vi her i landet nå kaller for *folkebiblioteker*. I *Kringsjaa* benyttes begrepet i begge betydninger, men så lenge man er klar over disse to forskjellige bruksvariantene er det som regel ikke noe problem å forstå meningen når det sees i kontekst. Når det gjelder den generelle betydningen, er fokuset i *Kringsjaa* på *offentlige biblioteker*, mens *private biblioteker* som regel bare er en implisert motsetning til dette. I en artikkel kan man for eksempel lese at: «Chicago har for øieblikket tre betydelige offentlige biblioteker, nemlig kommune-biblioteket [...], Newberry-biblioteket [...] og universitetsbiblioteket».¹⁶ *Offentlige biblioteker* brukes her i en generell forstand da de tre bibliotekene som nevnes alle er åpne for allmennheten, men de representerer tre forskjellige typer biblioteker: folkebibliotek, uavhengig forskningsbibliotek og universitetsbibliotek.

Når det gjelder bruken av *offentlig bibliotek* i den mer spesifikke betydningen, blir det benyttet flere forskjellige begreper i omtalen av disse i *Kringsjaa*. Det kan virke som skribentene og oversetterne i *Kringsjaa* ikke greier å bestemme seg for ett norsk begrep for denne typen biblioteker, og det er kanskje ikke så rart i og med at dette bibliotekkonseptet var så pass nytt i Norge på denne tiden. Utenom *offentlige biblioteker* – som er den direkte oversettelse av *public libraries* – brukes betegnelsene *kommunebiblioteker*, *fri-biblioteker*, *åpne biblioteker* og *folkebiblioteker* i samme betydning. En definisjon av denne typen bibliotek som er mye brukt,¹⁷ ble gitt av William F. Poole i 1876:

---

¹⁶ William Isaac Fletcher, «Bibliotekbevægelsen i de Forenede Stater: (Efter W. I. Fletscher [*sic*] i '*Cosmopolitan*').», *Kringsjaa* 4, nr. 12 (31. desember 1894): 932, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digittidsskrift_2018013081028_001?page=944.

¹⁷ Se for eksempel Jesse H. Shera, *Foundations Of The Public Library The Origins Of The Public Library Movement In New England 1629-1855*, The University Of Chicago Studies In Library Science (Chicago: The University of Chicago Press, 1949): 157, <http://archive.org/details/in.ernet.dli.2015.157308>; Magnus Torstensson, «Att analysera folkbiblioteksutvecklingen — exemplet Sverige och några jämförelser med USA», i *Det Siviliserte informasjonssamfunn: folkebibliotekenes rolle ved inngangen til en digital tid*, red. Ragnar Andreas Audunson og Niels Windfeld Lund (Bergen: Fagbokforl, 2001), 143.

The 'public library' [...] is established by state laws, is supported by local taxation and voluntary gifts, is managed as a public trust, and every citizen of the city or town which maintains it has an equal share in its privileges of reference and circulation. It is not a library simply for scholars and professional men, [...] but for the whole community – [...] all who desire to read, whatever be their rank, intelligence, or condition in life.¹⁸

Kjerneidéene bak denne typen biblioteker er med andre ord at de skal gi gratis og lik tilgang til alle medlemmer i lokalsamfunnet som er interessert i å benytte seg av dets tjenester, og at det skal ha en sterk tilknytning til offentlige styresmakter både når det gjelder finansiering, styring og lovverk. Denne nye typen biblioteker skilte seg dermed fra andre biblioteker som krevde betaling, kun ga tilgang til en begrenset del av befolkningen og/eller var styrt og finansiert av private aktører. Folkebibliotekene kan også sees i kontrast til de tidligere allmuebibliotekene som hadde vært beregnet på den delen av befolkningen (allmuen) som var svakest stilt økonomisk og dermed ikke hadde råd til å kjøpe egne bøker (fordi prisen på kun én ny bok kunne være mer enn én ukes lønn for en vanlig ansatt).¹⁹ Målet med de moderne folkebibliotekene var at hele den samlede befolkningen skulle få lett tilgang til godt og oppdatert lesestoff på det samme stedet. Dette er på linje med annen utvikling i samfunnet på slutten av 1800-tallet, og har en parallell i skolens utvikling fra den tidligere allmueskolen til folkeskolen som ble innført i 1889. I denne avhandlingen vil jeg i hovedsak benytte *folkebibliotek* som betegnelse på denne typen biblioteker, men de synonyme begrepene som benyttes i kildene anvendes ved omtale av disse, og står selvfølgelig uendret i direkte sitater. Det må også nevnes at man kan finne eksempler på bruk av ordet *folkebibliotek* i forbindelse med allmuebiblioteker tidligere på 1800-tallet, men i denne avhandlingen er ordet kun knyttet til den nye typen biblioteker som ble introdusert på slutten av århundret. Betegnelsen *moderne folkebiblioteker* anvendes tidvis i litteraturen, og i denne avhandlingen, for å understreke dette.

Andre begreper som er knyttet opp mot disse nye folkebibliotekene, er *biblioteksaken* og *bibliotekbevegelsen*. Begge begrepene kan oppfattes som forholdsvis generelle, men brukes på en spesifikk måte i denne sammenhengen. *Bibliotekbevegelsen* er en samlebetegnelse som i bred forstand ble benyttet for å vise til alle aktiviteter for å fremme og utvikle offentlige biblioteker, og da spesielt folkebiblioteker og andre bibliotektenester rettet mot det brede lag

---

¹⁸ Department of the interior, Bureau of education, «Public Libraries in the United States of America: Their History, Condition, and Management; Special Report» (Washington: Government Printing Office, 1876), 477, <http://archive.org/details/pt1publiclibrarie00unituoft>.

¹⁹ Henning Hansen, «Modern Reading. Swedish Book Consumption during the Late Nineteenth Century» (PhD diss., UiT The Arctic University of Norway, 2018), 200, <https://munin.uit.no/handle/10037/12397>.

av befolkningen. På den ene siden viser det derfor både til de kreftene i samfunnet som arbeidet for å utvikle og etablere folkebibliotekene og andre relaterte fenomener som for eksempel bibliotekarutdannelse og bibliotekforeninger, men også til nyvinninger på den mer praktiske fronten som katalogiseringssystemer og bibliotekarkitektur. I 1890-årene snakket man i hovedsak om bibliotekbevegelsen i USA fordi det var der den hadde sin opprinnelse og hovedtyngde, men det ble for eksempel også uttrykt ønsker om at bibliotekbevegelsen snart måtte få fotfeste i Norge. *Biblioteksaken* er i denne forbindelse i hovedsak en betegnelse for nettopp denne store og sammensatte saken som bibliotekbevegelsen arbeidet for, men begrepet kan naturligvis også benyttes i mer snever forstand i andre kontekster hvor konkrete biblioteksaker omtales. Et tredje begrep som er knyttet opp mot de to foregående, er *The Library Spirit*, eller det man kanskje kan kalle *biblioteksånden* på norsk. Det viser til «the idealism, the enthusiasm, and the unshakable belief in the far-reaching mission of libraries»²⁰ som gjennomsyret bibliotekbevegelsen og biblioteksaken. Det er et nyttig begrep som i motsetning til alle de praktiske og konkrete sidene ved biblioteksaken viser til bibliotekbevegelsens underliggende ideologi. Den mye omtalte bibliotekagitasjonen i *Kringsjaa* kan man på mange vis si at er et uttrykk for denne *biblioteksånden*.

Samlebegrepet *bibliotekvesen* viser til større sammenslutninger av biblioteker og eventuelt relaterte institusjoner, og brukes gjerne i omtaler av biblioteksystemet innenfor et samlet politisk-administrativt område som for eksempel på det nasjonale nivå: *det norske bibliotekvesenet*. Ordbokdefinisjonen på *vesen* brukt i denne forstand kan oppfattes i en noe bredere forstand som en: «fellesbetegnelse for alt det som hører til, har sammenheng med yrke, etat, institusjon, arbeid e.l.»²¹ I stortingsmeldingen fra 2009 som har blitt kalt *Bibliotekmeldingen* brukes begrepet *det nasjonale biblioteknettverket* som et synonym for dette.²² Det norske bibliotekvesenet deles ofte videre inn i *folkebiblioteksektoren* og *fagbiblioteksektoren*. I denne avhandlingen, og i *Kringsjaa*, er det i hovedsak det vi i dag betegner som folkebiblioteksektoren som omhandles.

Begrepet *bibliotekvirksomhet* brukes i denne avhandlingen generelt om all aktivitet som har en tilknytning til bibliotekvesenet i bred forstand. Mer spesifikt kan man snakke om *intern bibliotekvirksomhet* og *ekstern bibliotekvirksomhet*. Det førstnevnte begrepet viser til den

---

²⁰ Arne Kildal, «American Influence on European Librarianship», *The Library Quarterly: Information, Community, Policy* 7, nr. 2 (1937): 210, <https://www.jstor.org/stable/4302346>.

²¹ Det Norske Akademis ordbok, s.v. «vesen», åpnet 8. oktober 2019, <https://www.naob.no/ordbok/vesen>.

²² St.meld. nr. 23 (2008–2009), *Bibliotek: Kunnskapsallmenning, møtestad og kulturarena i ei digital tid* (Oslo: Kultur- og kyrkjedepartementet, 2009), <https://www.regjeringen.no/nm/dokumenter/stmeld-nr-23-2008-2009-/id555516/>.

aktiviteten som foregår innenfor et bibliotek (som sted eller institusjon) for å holde biblioteksamlingen oppdatert og vedlikeholdt, og for å gjøre den mest mulig tilgjengelig for sine brukere.²³ Det sistnevnte innebærer: «Tjenester et bibliotek eller et overordnet bibliotekkontor kan yde i form av informasjonsformidling (bibliografisk og annen, herunder know-how (faglig og teknisk bistand)), utlån, kopiering, sentral katalogisering og klassifisering av litteratur, utarbeidelse av samkataloger, kontaktformidling, o.l.»²⁴

Litteratur om emnet

Det finnes svært lite litteratur om *Kringsjaa*. Tidsskriftet nevnes i en del sammenhenger, men det har ikke blitt publisert noen studier med fokus på enten tidsskriftet i seg selv eller dets forbindelse til biblioteker. I 1965 ble det utgitt et generalregister over alle artiklene som stod på trykk i *Kringsjaa* i hele tidsskriftets levetid fra 1893 og frem til 1910.²⁵ I realiteten er dette registeret kun en sammenstilling av alle innholdsfortegnelse fra *Kringsjaas* 35 bind og tilfører dermed lite nytt, men det er uten tvil nyttig å ha denne informasjonen samlet. Innledningsvis finnes også et forord, et par siders tekst om *Kringsjaa* og noen av de involverte medarbeiderne samt en nyttig oppsummering av *Kringsjaas* redaktører, utgivere og en liste over hvilke årganger de forskjellige bindene dekker. I innholdsfortegnelsen til registeret er *Biblioteksvæsen* listet opp som et eget tema, men ved nærmere undersøkelse viser dette kapittelet ikke en liste over artikler relatert til biblioteker men bare en henvisning til å se under temaene *Litteratur*, *Samfundsforhold* og *Undervisning og oppdragelse* for referanser til slike artikler.²⁶ Under disse overskriftene finner man så en del av de større bibliotekartikkene som stod på trykk i *Kringsjaa*, men som denne studien vil vise, finnes det en god del bibliotekstoff utover disse i tidsskriftet.

Når det gjelder tidsskriftets spesifikke forbindelse til biblioteker, kan man generelt si at så godt som all litteratur som omtaler fremveksten av de moderne folkebibliotekene i Norge rundt 1890-årene nevner Hans Tambs Lyche og *Kringsjaa*, men at det ikke har blitt gjort noe systematiske studier på området. På grunn av at det vanligvis benyttes en personorientert forklaringsmodell i denne sammenhengen, behandles *Kringsjaa* som et undertema av Tambs Lyche og hans innsats for biblioteksaken. Som regel er det kun han som trekkes frem og

---

²³ Norsk dokumentasjonsgruppe: Studiegruppe for terminologi, *Utkast til fagterminologi for bibliotek og dokumentasjon* (Oslo: Norsk dokumentasjonsgruppe, 1976), B2, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2013052905041.

²⁴ Norsk dokumentasjonsgruppe: Studiegruppe for terminologi, B3.

²⁵ Odd Viig, *Generalregister til tidsskriftet Kringsjaa (1893-1910)* (Lier: Viig & Viig, 1965), https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2012060606061.

²⁶ Viig, 44.

krediteres for arbeidet i *Kringsjaa*, og perioden som behandles begrenses dermed så godt som alltid automatisk til hans redaktørperiode. Her skal jeg trekke frem tre tekster som peker seg ut ved at de inneholder fyldigere omtaler av temaet enn andre, og fordi det er disse det refereres oftest til.

I 1917 ble den lille boken *Fire foregangsmænd* utgitt av Norsk bibliotekforening. Den siste delen av boken – på 11 sider – ble skrevet av Karl Fischer (1861–1939), og er den tidligste teksten med hovedfokus på Tambs Lyches forbindelse til biblioteker.²⁷ Foruten en liten biografisk skisse og en beskrivelse av hans idealistiske vesen og karakter, er det bibliotekagitasjonen i *Kringsjaa* og arbeidet med omorganiseringen av det Deichmanske bibliotek som blir beskrevet. Fischer skriver at «Alt i det første bind av 'Kringsjaa' viser han sig som en fanatisk bibliotekven»,²⁸ og han illustrer agitasjonen i *Kringsjaa* med flere sitater. Alt i alt er dette en fin liten introduksjon til bibliotekpioneren Tambs Lyche. Det er derimot verdt å merke seg at Fischer, som kun var to år yngre enn Tambs Lyche, også engasjerte seg for biblioteker i 1890-årene. Han hadde i tillegg direkte kontakt med Tambs Lyche i forbindelse med at de begge var med å forfatte forslaget om omorganisering og utvidelse av det Deichmanske bibliotek, som ble levert til Christiania Magistrat og Formandskap i 1896.²⁹ På den ene siden gjør dette Fisher til et førstehåndsvitne i den forstand at han både fulgte med og deltok i bibliotekdebatten i den perioden som er aktuell her, at han med stor sannsynlighet leste *Kringsjaa* på denne tiden, og sist men ikke minst at han hadde direkte kontakt med Hans Tambs Lyche. Dette skulle i utgangspunktet gi teksten hans kredibilitet og stor verdi som kilde til denne historien. På den andre siden skal man være kritisk overfor de opplysningene teksten gir fordi den kan ansees som en hyllingstekst til Hans Tambs Lyche og hans innsats for biblioteksaken. I tillegg er den skrevet av en mann som selv arbeidet innenfor bibliotekvesenet og hadde et stort engasjement for biblioteker, og utgiveren er en interesseforening for biblioteker. Teksten går med andre ord selv inn i rekken av tekster som støtter opp om biblioteksaken, og gir i hovedsak et ensidig positivt bilde av både Tambs Lyche og biblioteker.

---

²⁷ Karl Fischer, «H. Tambs Lyche», i *Fire foregangsmænd: Peder Hansen, Henrik Wergeland, Eilert Sundt, H. Tambs Lyche*, Norsk bibliotekforenings smaaskrifter 3 (Kristiania: I kommission hos Cammermeyer, 1917), 61–71, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2006120701002.

²⁸ Fischer, 64–65.

²⁹ Karl Fischer, Jens Braage Halvorsen, og Hans Tambs Lyche, *Det Deichmanske Bibliothek i Kristiania: Forslag til Omordning og Udvidelse af Bibliotheket med historiske og statistiske Oplysninger angaaende Folkebibliotheker i Norge, Danmark, England, Frankrige, Tyskland, Østerrige og de Forente Stater samt Indstilling fra Magistrat og Formandskab angaaende Forslaget*. (Kristiania: J. Chr. Gundersens Bogtrykkeri, 1898), https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2013090527011.

Amerikaneren Joseph Periam Danton (1908–2002) ga i 1957 ut boken *United States influence on Norwegian librarianship, 1890–1940*.³⁰ Dette er, i motsetning til Fischers tekst, en akademisk monografi som har et godt note- og referanseapparat som viser til nyttige kilder og litteratur. Dantons ærend i denne boken er som tittelen sier, å se på påvirkningen USA har hatt på det norske bibliotekvesenet. Interessen hans når det gjelder *Kringsjaa* er i hovedsak å avdekke det amerikanske opphavet til det bibliotekstoffet som ble publisert der. Den delen som omhandler Hans Tambs Lyche og *Kringsjaa* strekker seg likevel ikke over mer enn ti sider (s. 6–15), og går med andre ord ikke så dypt inn i materien. 17 konkrete bibliotekartikler fra *Kringsjaa* blir nevnt med noen få setninger hver – kommentarer om innholdet og de opprinnelige artiklene og deres forfattere. Tittelen på kapittel 2 i boken hans – «The Beginnings: Hans Tambs Lyche and Haakon Nyhuus» – som inneholder disse opplysningene, viser at han også plasserer seg godt innenfor den personorienterte tradisjonen som ble nevnt tidligere, og det er med andre ord *Kringsjaa* under Tambs Lyches redaktørperiode som setter rammene for undersøkelsen hans av *Kringsjaa*. Selv om denne teksten ikke er så veldig omfattende, vil det allikevel ikke være feil å karakterisere den som den mest detaljerte på akkurat dette området.

Det nyeste av de tre eksemplene fra litteraturen som omtaler Tambs Lyche og *Kringsjaa* i forhold til bibliotekhistorien, er jubileumsboken *By, bok og borger: Deichmanske bibliotek gjennom 200 år* av historikeren Nils Johan Ringdal (1952–2008) og som ble utgitt i 1985.³¹ Denne boken dekker en lang tidsperiode og det sier seg selv at hendelsene fra 1890-årene kun er en liten del av denne historien. Fokuset er naturlig nok også på det Deichmanske bibliotek, men både Tambs Lyche og *Kringsjaa* blir behandlet selv om det er mindre vekt på den mer generelle agitasjonen i tidsskriftet. Ringdal påberoper seg heller ikke å ha gjort en systematisk kartlegging, verken av *Kringsjaa* eller Hans Tambs Lyches virke for biblioteker, men boken behandler både personen og tidsskriftet forholdsvis inngående, om enn noe kortere enn de to foregående tekstene. Og den er viktig å få med her fordi den har blitt så flittig brukt som referanse for store deler av den bibliotekhistorisk litteratur her i landet i tiden etter den ble publisert. Utover dette har boken også verdi som et mer generelt bibliotekhistorisk verk som kan bidra til å kontekstualisere temaet i denne oppgaven, og den inneholder dessuten en fyldig litteratur- og kildeliste.

---

³⁰ J. Periam Danton, *United States Influence on Norwegian Librarianship, 1890-1940*, bd. 2:1, University of California Publications in Librarianship (Berkeley: University of California Press, 1957), <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=mdp.39015022228616&view=1up&seq=7>.

³¹ Ringdal, *By, bok og borger*.

Når det gjelder generelle bibliotekhistoriske tekster skal også *Norske folkeboksamlinger* nevnes.³² Denne boken regnes fortsatt som standardverket på området selv om den ble utgitt i 1949. Den ble skrevet av Arne Kildal (1885–1972), men ble utarbeidet på grunnlag av Karl Fischers etterlatte notater. Tambs Lyche og *Kringsjaa* blir derfor ikke uventet beskrevet forholdsvis likt det Fischer gjorde i *Fire foregangsmænd*, men noe mer kortfattet, og har dermed ikke noe å tilføye på den fronten. Boken er derimot verdifull når det gjelder å sette deler av den bibliotekhistoriske utviklingen i perspektiv både før og etter den tidsperioden som behandles i denne avhandlingen.

Spesialisert litteratur og forskning angående bibliotekhistorien i Norge rundt 1890-årene finnes det fortsatt relativt lite av. Det mest relevante for denne avhandlingen er det som har blitt skrevet om den amerikanske innflytelsen på norsk bibliotekvirksomhet. Utenom Dantons bok (som er den mest omfattende fremstillingen av dette emnet) har det blitt skrevet en del artikler som det er verdt å nevne. I 1934 publiserte Arne Arnesen (1880–1943) «How Norway Became the Focus of American Library Methods in Europe».³³ Artikkelen nevner Tambs Lyche og *Kringsjaas* forbindelse til amerikanske bibliotekidéer, men hovedbolken av artikkelen tar for seg tiden etter dette da det ble gjort konkrete endringer i norsk bibliotekpraksis med inspirasjon fra USA. Arnesen, som var Haakon Nyhuus' etterfølger som sjef for det Deichmanske bibliotek, skriver mye om endringer som ble iverksatt av Nyhuus ved dette biblioteket, men også om andre steder i landet som Bergen og Trondheim. Temamessig er hovedfokus på bibliotektechniske aspekter som katalogisering og klassifisering, bibliotekbygninger og bibliotekarutdannelse. Arne Kildals artikkel «American Influence on European Librarianship» fra 1937 har et mye bredere geografisk fokus, men er interessant fordi det både står mye om norske forhold her, og ikke minst at Norge blir sett i sammenheng med utviklingen i andre Europeiske land.³⁴ Kildal trekker også frem bibliotekenes samfunnsmessige betydning og bibliotekbevegelsens bredere ideologi når han peker på hvor stor betydning den amerikanske *biblioteksånden*, og ikke bare bibliotekmetodene og -teknikkene, har hatt på utviklingen av de europeiske bibliotekene. Som Arnesen hadde Kildal lang erfaring fra biblioteksektoren. Han hadde blant annet bibliotekarutdannelse fra USA, hadde vært sjef for Bergen offentlige bibliotek og var på det tidspunktet artikkelen ble publisert, byråsjef for kirkedepartementets bibliotekkontor (forløperen til Statens bibliotektilsyn). Artikkelen til begge disse forfatterne kan sies å være basert både på litteraturstudier og deres egne profesjonskunnskaper.

---

³² Kildal, *Norske folkeboksamlinger*.

³³ Arnesen, «How Norway Became the Focus of American Library Methods in Europe».

³⁴ Kildal, «American Influence on European Librarianship».

Fra miljøet tilknyttet bibliotekarutdannelsen i Oslo er det spesielt Lis Byberg (f. 1946) og Øivind Frisvold (f. 1948) som har skrevet om den norske bibliotekhistorien på slutten av 1800-tallet og den amerikanske innflytelsen. I denne sammenhengen kan Bybergs artikkel «Public Library Development in Norway in the Early Twentieth Century: American Influences and State Action»,³⁵ og Frisvolds «Da 'Bibliotekrevolusjonen' kom til Norge: Amerikansk innflytelse i norske fag- og folkebibliotek» nevnes.³⁶ Den førstnevnte har hovedfokus på Hans Tambs Lyche og Haakon Nyhuus, men tar også opp flere av de forskjellige elementene fra den amerikanske bibliotekbevegelsen og hvordan de ble implementert i Norge. Frisvold har som tittelen sier et bredere fokus som også dekker fagbibliotekene, og ett av hovedmomentene hans er å se på forskjellene mellom den rådende kontinentale bibliotektradisjonen i disse institusjonene i motsetning til den nye amerikanske bibliotekideologien som kom til Norge med full styrke rundt år 1900. Begge artiklene bygger på annen litteratur, men har i tillegg benyttet en del primærkilder som stortingsforhandlinger og artikler både fra *Kringsjaa* og tidsskriftet *For Folke- og Barneboksamlinger*.

Hans Eirik Aarek (f. 1939), som også har vært ansatt ved bibliotekarutdannelsen i Oslo, har skrevet en artikkel med hovedfokus på det emigrasjonshistoriske aspektet ved den amerikanske innflytelsen. «American Ideas in the Development of Public Libraries in Norway» ser på de hjemvendte amerikaemigranternes påvirkning og innflytelse på hjemlandets kultur og utvikling – her spesielt folkebibliotekutviklingen.³⁷ Aarek trekker frem Hans Tambs Lyche, Haakon Nyhuus og Arne Kildal som de tre viktigste representantene for denne spesifikke gruppen, men ser også på alle de norske bibliotekarene som utover på 1900-tallet tok bibliotekarutdanning i USA. Aarek går også i en interessant dialog med Dantons forskning og diskuterer om den generelle norske emigrasjonen til Amerika kan ha hatt en sammenheng med den amerikanske innflytelsen på det norske bibliotekvesenet eller ei.

I tillegg har flere studenter ved bibliotekarutdannelsene (og de tilknyttede studieprogrammene på høyere grads nivå) både i Tromsø og Oslo skrevet bibliotekhistoriske oppgaver i årenes løp. En av hovedoppgave fra Oslo som er verdt å nevne i denne sammenhengen, er *Amerikansk innflytelse på norske folkebiblioteker fra århundreskiftet til ca. 1940* skrevet av Terje Sætren

---

³⁵ Lis Byberg, «Public Library Development in Norway in the Early Twentieth Century: American Influences and State Action», *Libraries & Culture* 28, nr. 1 (1993): 22–34, <http://www.jstor.org/stable/25542500>.

³⁶ Frisvold, «Da 'Bibliotekrevolusjonen' kom til Norge».

³⁷ Hans Eirik Aarek, «American Ideas in the Development of Public Libraries in Norway», in «Emigrant Agents and Return Migration in European History», special issue, *AEMI Journal* 1 (2003), https://www.academia.edu/8473738/American_Ideas_in_the_Development_of_Public_Libraries_in_Norway.

(f. 1960).³⁸ Den noen og tretti sider lange avhandlingen er i hovedsak en litteraturstudie og gir ikke noen originale bidrag til forskningen, men den samler en del informasjon om dette emnet og omkringliggende temaer, og slik sett er det en nyttig tekst på dette området.

Utenom den bibliotekhistoriske litteraturen finnes det noen tekster som tar for seg personen Hans Tambs Lyche i andre sammenhenger. Av disse er det spesielt to avhandlinger som er interessante fordi de kan sette noen aspekter av denne masteroppgaven inn i en større kontekst som kan være belysende. I 1973 leverte Olav Tvitekkja (1944–1991) inn en hovedfagsoppgave i engelsk med tittelen «Hans Tambs Lyche and America: His Image of It and How He Was Influenced by American Ideas».³⁹ Dette er den mest omfattende og grundige teksten som eksisterer om Hans Tambs Lyche på noe område. Som tittelen sier, dreier den seg om det sterke forholdet han hadde utviklet på flere fronter til USA i de 12 årene han oppholdt seg der – fra han utvandret fra Kristiania som nyutdannet ingeniør i 1880 til han returnerte som unitarprest i 1892 for å starte opp *Kringsjaa*. Tilblivelseshistorien til *Kringsjaa* blir beskrevet her, og tidsskriftet blir også brukt som en av de viktigste kildene i oppgaven, men hans kobling til biblioteker nevnes bare så vidt. Tvitekkjas oppgave står allikevel som den viktigste teksten for å få en mer helhetlig forståelse av Tambs Lyches tankeverden, og den kan med andre ord si noe om motivasjonen hans for å fremme biblioteksaken i Norge på et mer generelt grunnlag. Kildelisten inneholder dessuten en mengde referanser til tekster Tambs Lyche fikk publisert i andre tidsskrifter og aviser i løpet av sin skribentkarriere.

Avhandlingen «Frisinnet kristendom: unitarismen i Norge 1893–1937» ble levert inn i 2006 av Knut K.S.M. Heidelberg (f. 1959) ved Det teologiske Menighetsfakultet.⁴⁰ Tvitekkjas oppgave tar også for seg Tambs Lyches tilknytning til unitarismen, men Heidelberg går grundigere til verks og setter det mer inn i den norske sammenheng. Oppgaven omhandler ikke bare Tambs Lyche, men han har en sentral plass de første fem årene (frem til sin død) av det 44 år lange spennet oppgaven dekker. Heller ikke denne oppgaven kommer nærmere inn på Tambs Lyches forbindelse til biblioteker, men på samme vis som Tvitekkjas avhandling kan den si noe om den større idémessige sammenheng Hans Tambs Lyche opererte innenfor og i tillegg beskriver den en del interessante aktiviteter Tambs Lyche deltok i ved siden av arbeidet med

---

³⁸ Terje Sætren, «Amerikansk innflytelse på norske folkebiblioteker fra århundreskiftet til ca. 1940» (Hovedoppgave, Høgskolen i Oslo, Avdeling for journalistikk, bibliotek- og informasjonsfag, 2000).

³⁹ Olav Tvitekkja, «Hans Tambs Lyche and America: His Image of It and How He Was Influenced by American Ideas» (Thesis, University of Oslo, 1973).

⁴⁰ Knut K. S. M. Heidelberg, «Frisinnet kristendom: unitarismen i Norge 1893-1937» (Masteravhandling, Det teologiske Menighetsfakultet, 2006).

Kringsjaa – blant annet jobbet han i en periode for å få opprettet en unitarisk kirke i Kristiania, og han virket som redaktør for det unitariske tidsskriftet *Frie Ord* fra 1894 til 1895.

Kilder og metoder

Som så ofte innen historisk forskning benyttes det i denne avhandlingen flere forskjellige kilder og metoder. Her vil det være spesielt fokus på metodene som er hentet fra det forskningsfeltet som kalles *digital humaniora* eller *digital historie* fordi bruken av digitale kilder og metoder utgjør grunnmuren i denne masteroppgaven når bibliotekstoffet i *Kringsjaa* skal kartlegges. Det er vanskelig å gi en enkel definisjon av hva digital humaniora er, men en måte å beskrive det på er å si at det har «å gjøre med utviklingen av datastøttede metoder for humanistisk forskning, anvendelsen av slike metoder og materialer for å oppnå kunnskaper det ikke hadde vært mulig å oppnå på tradisjonelle måter». ⁴¹ Noen momenter om hva som er spesielt med å bruke tidsskrifter og aviser som kilder, blir også tatt opp. Utover dette benyttes det også mer tradisjonelle metoder som kvalitativ nærlesing og kvantifisering av data, men fordi disse benyttes på mer tradisjonelt vis har jeg valgt å ikke gi en grundig beskrivelse av disse her. Det skal kun nevnes at det tallmaterialet som benyttes i oppgaven, baserer seg på kvantifisering i enkel forstand – i hovedsak opptellinger av antall tekster, sideomfang og lignende – og at det dermed ikke vil bli benyttet en avansert kvantitativ metodologi i utarbeidelsen av dette tallmaterialet.

Hovedkilden i denne masteroppgaven er tidsskriftet *Kringsjaa* i Tambs Lyches redaktørperiode. Han var redaktør for 128 hefter av *Kringsjaa*, fra det aller første heftet ble utgitt 4. februar 1893, og frem til og med nummer 7 i april 1898. Disse heftene er samlet i 11 bokbind som nå er skannet og gjort digitalt tilgjengelige for offentligheten av Nasjonalbiblioteket (NB). Det er disse digitaliserte utgavene denne studien spesifikt baserer seg på. Filene fra NB er i det digitale dokumentformatet *Portable Document Format* (PDF) og inneholder både bildegjengivelse av boksiden i farger (faksimiler), og en søkbar digital versjon av teksten på disse sidene. Filen som inneholder Bind 11 av *Kringsjaa* har jeg delt opp slik at de siste fem heftene som ikke er relevant for denne masteroppgaven – da Christopher Brinchmann hadde overtatt som redaktør etter Tambs Lyches bortgang – er fjernet. I praksis betyr dette at de digitale filene av *Kringsjaa* som blir benyttet som kildemateriale for denne studien, utgjør et tekstkorpus på 10160 sider som dekker hele den perioden Tambs Lyche satt

---

⁴¹ Mats Malm, «Digitale metoder og materialer», i *Grep om fortiden: perspektiver og metoder i idéhistorie*, red. Ellen Krefting, Espen Schaanning, og Reidar Aasgaard (Oslo: Cappelen Damm akademisk, 2017), 241–42.

som redaktør, og ikke noe mer. I arbeidet med filene vil i hovedsak to forskjellige dataprogrammer bli benyttet. Adobe Acrobat XI Pro⁴² blir brukt til å lese filene på skjerm, utføre søk i dem og til å bearbeide filene (blant annet ved å dele dem opp i mindre deler og til å eksportere den søkbare teksten til tekstfiler med kun ren tekst). Programmet AntConc vil bli anvendt til å utføre søk i de eksporterte tekstfilene fordi det inneholder et sett med avanserte verktøy for lingvistisk korpusanalyse som gir utvidede søkemuligheter og mer detaljerte resultater.⁴³

Å benytte digitale utgaver av kildemateriale gir noen ekstra tilnæringsmuligheter utover de som kan anvendes i arbeidet med papirutgaver. Ved siden av det enkle faktum at materialet gjerne er enklere å få tak i, siden det ofte er umiddelbart tilgjengelig på internett, slik som i dette tilfellet med *Kringsjaa*, er det i denne studien i første omgang muligheten til å søke gjennom hele tekstmassen som er nyttig. Innen digital humaniora omtaler man gjerne søking i store mengder digitalt kildemateriale som *fjernlesing*, i motsetning til den tradisjonelle og manuelle *nærlesingen* av tekst. Fordeler ved å fjernlese de digitale utgavene av *Kringsjaa* er blant annet at det kan øke sjansen for å finne mer bibliotekrelevant innhold, slik som kortere tekster som ikke er oppført i innholdsfortegnelsene, samt interessante passasjer fra tekster som i utgangspunktet oppfattes som irrelevante. Slik sett er det mulig å gi et mer helhetlig og reelt bilde av bibliotekstoffet i *Kringsjaa* når det gjelder omfang, publiseringshyppighet, opphav og innhold. Å søke i digitale utgaver kan dessuten være tidsbesparende i forhold til å lese gjennom papirutgaver, men dette avhenger selvfølgelig mye av hvor stort omfang kildematerialet som behandles har. Når det gjelder de over 10000 sidene som ligger til grunn for denne avhandlingen, er dette absolutt et poeng. Digitale filer og metoder er likevel ikke feilfrie, og det kan ta lang tid både å utvikle gode søk som er skreddersydd til spesifikke situasjoner og å gå gjennom søkeresultatene når feilkilder skal korrigeres. Relevant stoff kan fort bli oversett også ved bruk av denne tilnærmingen hvis man ikke er nøyaktig.

Konkrete utfordringer ved å benytte en slik fjernlesningsstrategi er for det første at det kan benyttes andre ord i tekstene enn det man forventer og spesifikt søker etter – spesielt i arbeidet med historisk materiale. Ved nærlesing av tekster fanges dette som regel opp intuitivt av mennesker fordi vi forholder oss til betydningen av ordene når vi leser, i motsetning til programvaren som kun fanger opp de spesifikke tegnene søkestrengen henviser til i

---

⁴² *Adobe Acrobat XI Pro*, versjon 11.0.23, Windows (San Jose, California: Adobe Systems Incorporated, 2017).

⁴³ Laurence Anthony, *AntConc*, versjon 3.5.8, Windows (Tokyo: Waseda University, 2019), <http://www.laurenceanthony.net/software/antconc/>.

fjernlesingsprosessen. For det andre er ikke den søkbare teksten i dokumentene som benyttes her, en perfekt gjengivelse av den trykte teksten i den forstand at den inneholder feil som uunngåelig oppstår i den automatiserte prosessen som konverterer bildene av de skanna boksidene til søkbar tekst. Prosessen for tekstgjenkjenning, eller OCR fra det engelske uttrykket *Optical Character Recognition*, er mekanisk i den forstand at den transkriberer teksten ved en direkte overføring av hva programvaren «ser» når den «leser». Det er ikke uvanlig at bokstaver med en viss likhet – som *b* og *h* – blir feiltolket og fører til at den søkbare teksten for eksempel ender opp som *Tamhs Lyche* istedenfor *Tamb's Lyche*. Det er viktig å være klar over disse svakhetene slik at de kan omgås best mulig ved å søke på en gjennomtenkt måte. I kapittel 2 vil det spesifikk søket etter bibliotekstoff i *Kringsjaa*, og de konkrete utfordringene knytte til dette, bli omtalt mer inngående.

Kringsjaa utgjør kjernen av kildegrunnet i denne avhandlingen, men det blir i tillegg benyttet noe materiale fra andre tidsskrifter og aviser. Disse er også i digitalt format, og de generelle betraktningene rundt bruken av digitale kilder gjelder dermed for alle kildene, men det er kun i forbindelse med *Kringsjaa* at det vil bli gjennomført et grundig systematisk søk som krever en gjennomtenkt fjernlesingsstrategi. Alle de utvalgte kildene vil derimot bli grundig nærlest og gransket – for *Kringsjaas* del gjelder dette da i hovedsak bibliotekstoffet som har blitt avdekt og selvfølgelig ikke hele tekstkorpuset – for å finne svar på spørsmål relatert til innholdet i bibliotekstoffet, dets opphav, hvilken kontekst det inngikk i og så videre. I forbindelse med denne tolkningen av tekstene vil kildene i noen tilfeller bli brukt som levninger og andre ganger som beretninger.⁴⁴

Utover slike allmenne sider ved kildegransking er det spesielt ett aspekt rundt bruken av tidsskrifter og aviser som kildemateriale, uansett om de er digitale eller i papirformat, som er viktig å påpeke i forbindelse med denne studien. I motsetning til flere andre kildetyper, er disse gjerne mer sammensatte og komplekse når det gjelder form og opphav. Et kritisk poeng vil derfor være å skille mellom kilder som er individuelt eller kollektivt produsert. Tidsskrifter og aviser inneholder gjerne begge deler; for eksempel artikler som er skrevet av navngitte forfattere, og tekster med ukjent opphav. Få har uttrykt dette grunnleggende poenget så tydelig som Edvard Bull d.e. gjorde i sin nå klassiske artikkel «Den moderne pressen som historisk kilde.»:

---

⁴⁴ For en nærmere beskrivelse av slik kildebruk i forbindelse med aviser (som også er relevant for tidsskrifter) se Halvard Tjelmeland, «Aviser som historiske kjelder», i *Å skrive i motvind: Ruth Thomsen og Stavanger aftenblad 1934-1980*, red. Hans Fredrik Dahl mfl., Pressehistoriske skrifter 3 (Oslo: Norsk pressehistorisk forening, 2004), 114–30, <http://www.pressetidsskrift.no/tidsskrift/pressehistoriske-skrifter-nr-3-2004/>.

For det 19–20 årh.s vedkommende [...] er kildematerialet i ganske stor utstrekning [...] av kollektiv karakter, d. v. s. det er frembragt av en større eller mindre gruppe av personer, hvor den enkeltes andel i frembringelsen bare i liten grad lar sig særskilt bestemme; Vurderingen av kilden, både som helhet og i de enkelte stykker, må derfor skjje på et annet grunnlag end hvor vi har med enkeltmannsfrembringelser å gjøre [...]⁴⁵

Både for *Kringsjaas* del og det bibliotekhistoriske narrative om Hans Tambs Lyche er dette spesielt interessant. Når det gjelder *Kringsjaa* er dette et fremtredende aspekt fordi det i tillegg til å være produsert av en redaksjon bestående av flere personer også adapterte og oversatte store deler av innholdet sitt fra andre publikasjoner – noe som tilfører flere lag med kompleksitet når det gjelder kildens opphav og «forfatterfunksjon». Begrepet forfatterfunksjon, som ble introdusert av Michel Foucault for å uttrykke en mer kompleks forståelse av forfatterbegrepet, benyttes i denne avhandlingen for å vise at teksters opphav ikke nødvendigvis kun er knyttet til ett enkeltindivid, men at tekster kan være kollektivt produsert av flere, både nevnte og ikke-nevnte, «forfattere». Når det gjelder fremstillingene av Tambs Lyche er det påfallende hvor personorienterte disse er. Han beskrives gjerne som mannen bak bibliotekstoffet i *Kringsjaa*, men det er grunn til å prøve disse påstandene opp mot en mer kritisk vurdering av kildematerialet ved å se på hva som faktisk stod på trykk i *Kringsjaa* og hva dette kan fortelle om opphavet til disse tekstene. Kritik av slik personfiksert historieskriving er i dette tilfellet inspirert av Leif Emerek som nettopp har kritisert bibliotekhistoriske fremstillinger av folkebibliotekenes fremvekst i Danmark for å være sterkt hagiografiske: «Det normale er i Danmark at benytte de store pionerers engagement som omdrejningspunkt for skildringen af, hvorfor ideerne om det moderne folkebibliotek slog igennem og realiseredes fra omkring 1900.»⁴⁶ Det samme kan man si om de norske fremstillingene av temaet, og i begge landene har nok dette hatt en sammenheng med «en markant tendens til indforstået at reproducere den overleverede forståelse af det fænomen, der biografes».⁴⁷ Dette er da nettopp en av grunnene til at jeg i denne avhandlingen ønsker både å grave dypere i historien om *Kringsjaas* tilknytning til den norske bibliotekutviklingen generelt

---

⁴⁵ Edvard Bull d.e., «Den moderne pressen som historisk kilde: Nogen grunnlinjer, ut fra norsk materiale.», *Scandia: Tidsskrift for historisk forskning* 2, nr. 1 (1929): 1–30, <http://journals.lub.lu.se/index.php/scandia/article/view/1568>.

⁴⁶ Leif Emerek, «At skrive bibliotekshistorie: Om grunnleggelsen af det moderne folkebibliotek i Danmark», i *Det Siviliserte informasjonssamfund: folkebibliotekenes rolle ved inngangen til en digital tid*, red. Ragnar Andreas Audunson og Niels Windfeld Lund (Bergen: Fagbokforl, 2001), 1.

⁴⁷ Leif Emerek, «Da bibliotekssagen vågnede: Pionerindsatsen for centralbiblioteket i Vejle frem til 1924», *Nordisk Tidsskrift for Informationsvidenskab og Kulturformidling* 4, nr. 1 (15. mars 2015): 42, <https://tidsskrift.dk/ntik/article/view/25943>.

sett, men også at jeg ønsker å anlegge andre perspektiver og tilnæringsmåter enn tidligere for at det forhåpentligvis kan tilføre noe nytt til forståelsen vår av temaet.

Teoretiske perspektiver

Innad i den bibliotekhistoriske fagdisiplinen ble det i årene rundt årtusenskiftet ført en internasjonal debatt om fagets fremtid. Spesielt i tidsskriftene *The Library Quarterly* og *Library History* ble det publisert flere artikler som tok opp utfordringer feltet stod overfor, og forskjellige løsninger ble foreslått.⁴⁸ Et hovedproblem for flere av debattantene var opplevelsen av at den bibliotekhistoriske forskningen eksisterte i en boble avsondret fra større akademiske og intellektuelle sammenhenger, og at det dermed var fare for at hele disiplinen kunne visne bort. Spørsmålet var med andre ord hva som måtte til for at bibliotekhistorie skulle bli et mer levedyktig og relevant forskningsfelt. I artikkelen «Alternative Futures for Library History» oppsummerer Jonathan Rose debatten ved å peke på seks forskjellige hovedalternativer for fagets fremtid hvorav ett var å knytte seg opp mot det bredere forskningsfeltet *bokhistorie*.⁴⁹ I denne masteroppgaven har jeg sett på det som en fruktbar strategi å trekke noen linjer til en større bokhistorisk sammenheng både når det gjelder bibliotekhistoriske temaer og i undersøkelsen av kildematerialet fra *Kringsjaa*.

Bokhistorie som fagfelt har siden begynnelsen av 1980-årene vokst frem som et bredt forskningsfelt som favner mye videre enn det noe misvisende navnet tilsier. Jonathan Rose definerer for eksempel disiplinen slik: «'Book history,' of course, is not just about books. The term is a shorthand for the social history of the creation, diffusion, and reception of the written word.»⁵⁰ Robert Darnton gir en lignende forklaring, men avgrenser feltet noe mer ved å fokusere kun på trykt materiale: «It might even be called the social and cultural history of communication by print».⁵¹ I denne avhandlingen fungerer begge variantene like godt siden temaet her i hovedsak er knyttet til 1800-tallets trykkekultur slik den enten kom til uttrykk ved tidsskriftet *Kringsjaa*, eller ved bibliotekene som i denne tidsperioden hovedsakelig forholdt seg til trykte medier som bøker, tidsskrifter og aviser. Slik sett har da bibliotekene og deres historie en selvfølgelig plass i denne større bokhistoriske sammenhengen.

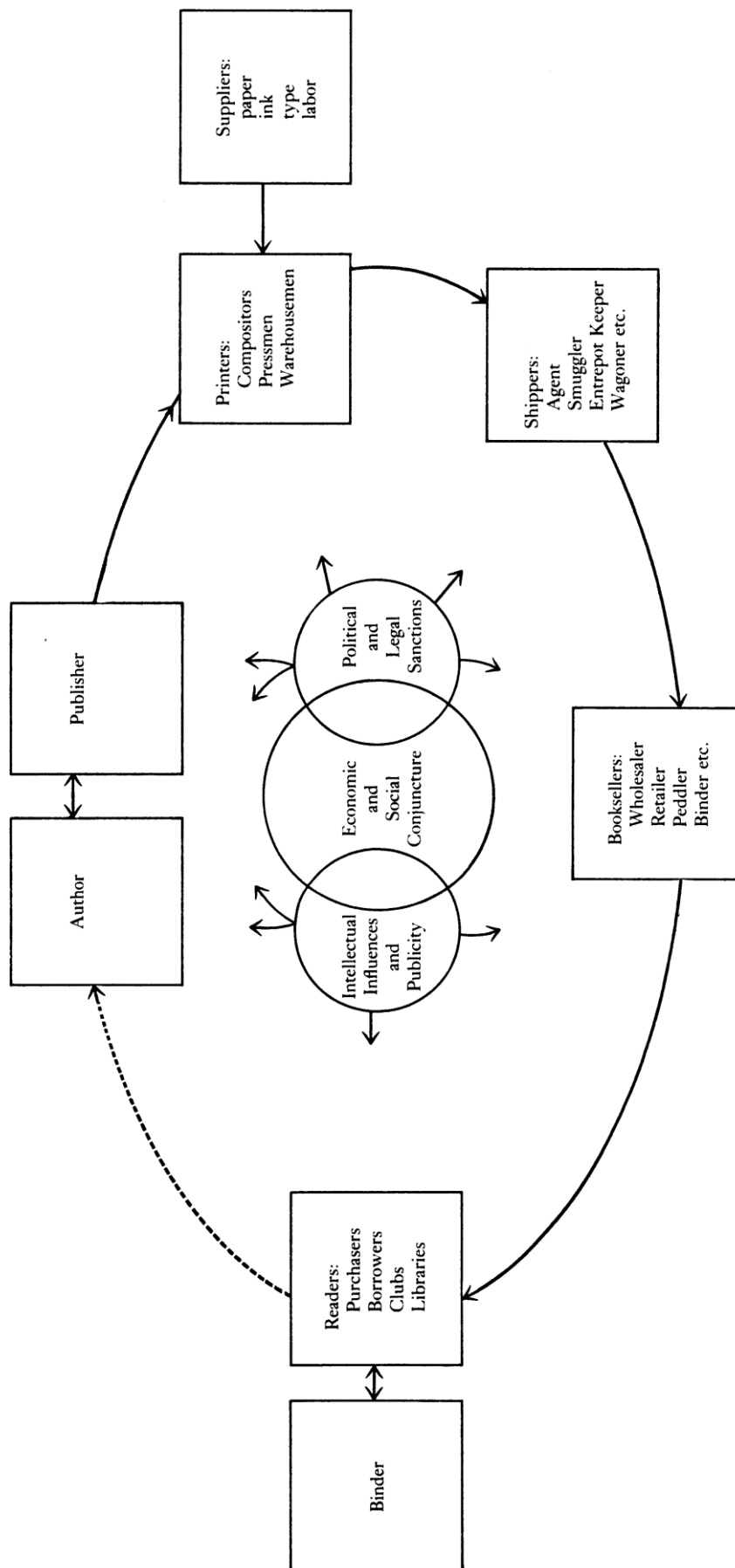
---

⁴⁸ For en oppsummering av debatten med referanser til situasjonen i Skandinavia se Laura Skouvig, «Bibliotekshistorie: død eller dristig?», *Dansk Biblioteksforskning* 3, nr. 1 (2007): 5–16, <https://tidsskrift.dk/danbibfor/article/view/97546>.

⁴⁹ Jonathan Rose, «Alternative Futures for Library History», *Libraries & Culture* 38, nr. 1 (2003): 50–60, <https://www.jstor.org/stable/25549067>.

⁵⁰ Jonathan Rose, «How to Do Things with Book History», *Victorian Studies* 37, nr. 3 (1994): 462, <https://www.jstor.org/stable/3828838>.

⁵¹ Robert Darnton, «What Is the History of Books?», *Daedalus* 111, nr. 3 (1982): 66, <http://nrs.harvard.edu/urn-3:HUL.InstRepos:3403038>.

Figur 2: Darntons kommunikasjonskretsløp

Kilde: Robert Darnton, «What Is the History of Books?», Daedalus 111, nr. 3 (1982): 68, <http://nrs.harvard.edu/urn-3:HUL.InstRepos:3403038>.

I den nå klassiske artikkelen «What Is the History of Books?», som Darntons sitat ovenfor er hentet fra, ble det presentert «a general model for analyzing the way books come into being and spread through society» med navnet *The Communication Circuit*, eller *kommunikasjonskretsløpet* på norsk (se figur 2). Modellen var lagd spesifikt for å vise livssyklusen til trykte bøker, og Darnton mente at den kunne benyttes for å illustrere mange forskjellige kasus uavhengig av tidsperiode: «With minor adjustments, it should apply to all periods in the history of the printed book». ⁵² Siden den ble publisert, har modellen fått stor utbredelse innen bokhistorisk forskning, og som spådd, har den blitt tilpasset til flere ulike situasjoner og tidsperioder. Dessuten har den blitt brukt i forbindelse med andre typer trykt materiale i tillegg til bøker. Nå er ikke formålet i denne oppgaven å følge *Kringsjaas* produksjon og sirkulasjon i samfunnet, men mer avgrenset å studere bibliotekstoffet i tidsskriftet. Jeg har likevel hatt nytte av Darntons modell som et utgangspunkt både for å tenke over opphav og forfatterfunksjon (individuell/kollektiv, original/bearbeidelse/oversettelse o.l) i tilknytning til disse tekstene, og i forbindelse med hvordan *Kringsjaa* talte til og påvirket biblioteker og andre elementer i kretsløpet. I kapittel 3 presenteres en modifisert utgave av modellen knyttet til det første aspektet, opphav og forfatterfunksjon, som bedre illustrerer hvor sammensatt tilblivelsen til bibliotekstoffet i *Kringsjaa* egentlig var i forhold til hvordan de tradisjonelle fremstillingene har fremhevet Hans Tambs Lyche som opphavsmannen til dette stoffet (se figur 5 på s. 56).

I bibliotekhistorisk sammenheng har Lis Byberg bemerket at bibliotekenes plassering under *Lesere* i modellen gjør at de kun blir representert av lånerne sine, og at deres institusjonelle oppgaver knyttet til for eksempel formidling av litteratur ikke kommer frem. For å fremheve bibliotekene som selvstendige aktører i bokhistorien, foreslår hun at de blir «sidestilt med bokselgere», og at «Leseselskap, bokklubber og leiebibliotek [da vil] falle naturlig inn i denne gruppen. I aktørgruppen lesere gjenstår da kjøpere og lånere.» ⁵³ Med utgangspunkt i Bybergs forslag presenteres det i kapittel 4 en revidert versjon av modellen der bibliotekene har fått en mer fremtredende posisjon. Den blir brukt der for å illustrere på den ene siden bibliotekenes tilknytning til den større bokhistoriske sammenheng, og på den andre siden *Kringsjaas* tilknytning til bok-, bibliotek- og lesehistorien gjennom det bibliotekstoffet som stod på trykk i tidsskriftet, og de koblingene dette stoffet hadde til forskjellige elementer og aktører i kommunikasjonskretsløpet. Innholdsanalysen av dette stoffet kommer så nærmere inn på hvilke

---

⁵² Darnton, 67.

⁵³ Lis Byberg, «'Den nye bokhistorien'», i «Bok- og bibliotekshistorie», temanummer, *Norsk tidsskrift for bibliotekforskning* 6, nr. 15 (2001): 57.

saker og temaer som ble tatt opp, og hvordan tekstene forsøkte å påvirke bibliotekutviklingen i Norge.

Uansett om man ser på kommunikasjonskretsløpet i dets opprinnelige form, eller med slike modifikasjoner som er nevnt ovenfor, har bibliotekene unektelig en spesiell forbindelse til leserne og lesing i modellen, og dermed også *lesehistorie*, som er et annet underfelt av bokhistorien. Å knytte bibliotekhistorie sammen med både bokhistorie og lesehistorie har vist seg å være en naturlig og god forskningsstrategi som kan gi interessante resultater.⁵⁴ Når det gjelder dette prosjektets forbindelse til lesehistorien, blir spørsmålet om *hvorfor* man bør lese spesifikt belyst gjennom bibliotekstoffet i *Kringsjaa*, både indirekte og direkte, da mye av argumentasjonen for biblioteksaken der oppgir atskillige grunner til *hvorfor* moderne folkebiblioteker var viktige, og flere av disse var direkte knyttet til *hvorfor* man burde lese og hvilke effekter økt lesing kunne ha både på enkeltindivider, familier og samfunnet som helhet. Slike spørsmål om motivasjon og formål er interessante aspekter både ved lesing og biblioteker, og i tillegg et område det tidligere har vist seg å være vrient å belyse i lesehistorien. Darnton etterlyste for eksempel forskning om nettopp dette aspektet da han i artikkelen «First Steps toward a History of Reading» skrev at «we already know a good deal about the institutional bases of reading. We have some answers to the 'who', 'what', 'where', and 'when' questions. But the 'whys' and 'hows' elude us.»⁵⁵ Denne masteroppgaven kan forhåpentligvis på denne måten gi et lite bidrag både til lesehistorien og bokhistorien i tillegg til sitt hovedfokus på bibliotekhistorien.

Oppgavens struktur

I neste kapittel begynner kartleggingen av bibliotekstoffet i *Kringsjaa*. Der beskrives metodologien som denne studien har benyttet i arbeidet med de digitale kildene, og de overordnede kvantitative funnene blir presentert. Resultatene på dette stadiet er at omfanget av bibliotekstoffet i *Kringsjaa* – uansett om det måles i antall tekster, sideomfang eller publiseringshyppighet – ikke er tilstrekkelig stort nok til at det kan forsvares å omtale bibliotekvirksomhet som et sentralt tema i tidsskriftet slik tidligere litteratur ofte har gjort.

---

⁵⁴ Se for eksempel Archie L. Dick, «Book History, Library History and South Africa's Reading Culture», *South African Historical Journal* 55, nr. 1 (1. januar 2006): 33–45, <https://doi.org/10.1080/02582470609464929>; Rose, «How to Do Things with Book History».

⁵⁵ Robert Darnton, «First Steps toward a History of Reading», *Australian Journal of French Studies* 23 (1. januar 1986): 15, <https://search.proquest.com/docview/1300421511/citation/983F4E3524154C7APQ/1>.

I kapittel 3 blir opphavet til bibliotekstoffet studert nærmere ved å se på de forskjellige sjangertypene tekstene opptrer i, og hvor *Kringsjaa* hente de forskjellige tekstene fra. Undersøkelsen vil blant annet vise at det er store forskjeller mellom teksttypene både når det gjelder form og opphav, og at de norske tekstversjonene som stod på trykk i *Kringsjaa*, gjerne hadde et sammensatt opphav der forfatterfunksjonen kan knyttes til flere forskjellige individer. Den tradisjonelle oppfatningen av Hans Tambs Lyche som mannen bak bibliotektekstene i *Kringsjaa* blir dermed utfordret av dette nærstudiet av kildematerialet.

Kapittel 4 ser nærmere på innholdet i bibliotekstoffet og omtaler de temaene og sakene som ble tatt opp der. Funnene fra denne innholdsanalysen viser at det ble skrevet om bibliotekvirksomhet både deskriptivt og preskriptivt i *Kringsjaa*, og at redaksjonens engasjement kom til uttrykk på forskjellig vis i dette materialet. Jeg viser at det var noen spesifikke områder det ble oppmuntret til endringer i på bibliotekfronten i Norge, mens andre felt kun ble beskrevet i mer nøytrale vendinger. Argumentasjonen for modernisering av bibliotekvesenet blir analysert, og der ser man at biblioteker, bøker og lesing ble satt inn i en større samfunnsmessig sammenheng, og at formålet med folkebiblioteker i ytterste konsekvens var å forbedre samfunnet og enkeltmenneskenes liv.

Oppgaven avsluttes med kapittel 5. Der blir funnene fra denne studien oppsummert og konkludert. I tillegg til dette blir det helt til slutt presentert noen forslag til videre forskning basert på interessante kilder og temaer – knyttet både til *Kringsjaa* og bok-, bibliotek- og lesehistorien mer generelt – som arbeidet med denne masteroppgaven har brakt for dagens lys, men som det ikke har vært mulig å inkorporere i selve avhandlingen.

Kapittel 2: Bibliotekstoffet i *Kringsjaa*

I dette kapitlet skal bibliotekstoffet i *Kringsjaa* presenteres i et overordnet perspektiv med vekt på omfang og publiseringsfrekvens. Først vil en gjennomgang av den tidligere litteraturens beskrivelser av *Kringsjaas* forbindelse til biblioteker vise de varierende og sprikende omtalene man finner der, og slik sette resultatene av denne nye undersøkelsen inn i en større historiografisk sammenheng. Kunnskapsgrunlaget for denne studien vil så bli grundig belyst ved å først forklare fremgangsmåten som har blitt benyttet for å søke etter bibliotekstoff i de digitaliserte utgavene av *Kringsjaa*. Dette innebærer utviklingen av en fjernlesingsstrategi, med vurderinger rundt utvelgelse av søkeord og hvordan disse har blitt trunkert og kombinert for å fange opp flest mulig relevante ordvarianter i søket. Deretter blir den manuelle gjennomgangen av de 1095 søketreffene beskrevet for å kaste lys over hvordan utvelgelsen av bibliotekstoff har foregått. I den forbindelse vil også utvelgelseskriterier for denne klassifiseringskategorien bli vurdert og avklart, og eksempler på ekskluderte tekster beskrevet. Til slutt presenteres de konkrete tallene over funnene fra denne systematiske kartleggingen av bibliotekstoffet i *Kringsjaa* som vil vise at omfanget av dette materialet er betydelig mindre enn mye av den tidligere litteraturen har gitt uttrykk for, og at det derfor vil være feil å beskrive bibliotekvirksomhet som et sentralt tema i *Kringsjaa*.

Tidligere omtaler

Her følger en kort historiografisk gjennomgang av hva som har blitt skrevet spesifikt om bibliotekstoffet i *Kringsjaa* tidligere. Dette er interessant fordi det gir et sammenligningsgrunnlag for funnene i denne studien. Det kvantitative aspektet som skal behandles i dette kapitlet – altså spørsmålet om hvor mye bibliotekstoff *Kringsjaa* faktisk inneholdt både når det gjelder antall tekster, sideomfang og publiseringshyppighet – er en direkte respons til de uklarhetene og motsetningene som finnes i den bibliotekhistoriske litteraturen. Også litteraturens fremstilling av bibliotekstoffets opphav beskrives her selv om funnene fra denne studien på dette området ikke blir behandlet før i neste kapittel. Det er igjen de tre tekstene skrevet av Fischer, Danton og Ringdal som ble introdusert i kapittel 1 (se s. 10ff.) som blir trukket frem, fordi de peker seg ut ved å inneholde fyldigere omtaler om emnet, og det er disse mesteparten av den resterende litteraturen på området henviser til. Ingen av dem hadde noe uttalt mål om å kartlegge alt som ble skrevet om biblioteker i *Kringsjaa*, det er det ingen som har hatt tidligere, men det er de beste omtalene av temaet som finnes. Det kan også

være verdt å gjenta at alle disse tekstene har et fokus på personen Tambs Lyche, og at de dermed behandler *Kringsjaa* som et tema underordnet ham.

Fischer beskriver bibliotekstoffet i *Kringsjaa* indirekte ved å peke på Tambs Lyches innsats for biblioteker slik det kom til uttrykk i *Kringsjaa* på følgende måte: «Gjennom talrige beskrivelser av utenlandske biblioteker – amerikanske, engelske og tyske – søkte Tambs Lyche at aapne sine landsmænds øine for at her var et felt hvor vi stod langt tilbake. I lokkende skildringer førte han læserne gjennom de vakre bibliotekbygninger».⁵⁶ Det som er interessant å merke seg i dette utdraget er blant annet at bibliotekstoffets omfang beskrives vagt og upresist med ordet *talrige* som kan gi inntrykk av at det var store mengder med slikt stoff i tidsskriftet uten at det er mulig å vite hva dette konkret betyr i form av antall tekster, sideomfang eller publiseringshyppighet. Videre skal det bemerkes at det er Tambs Lyche som fremstilles som forfatteren bak disse tallrike beskrivelsene både slik setningene er strukturert og da det står: «førte han læserne». I den samme teksten beskriver også Fischer bibliotekstoffet på et annet vis som er mer konkret og nyansert: «I hvert bind av «*Kringsjaa*» – der utkom i det hele elleve under Tambs Lyche's redaktion – fandtes der en længere artikel eller en notis hvori han enten selv eller gjennom andre talte folkebibliotekenes sak.»⁵⁷ Hvis det kun ble publisert en bibliotektekst i hvert bind – totalt elleve tekster i løpet fem år – så høres ikke det så tallrikt ut. Og når det gjelder opphavet trekker Fischer her inn andre forfattere da han skriver «gjennom andre», men formuleringen legger fortsatt vekt på Tambs Lyche som den virkende kraften bak disse tekstene.

Danton uttaler seg forholdsvis generelt da han sier at: «Almost every one of the first twelve volumes of *Kringsjaa* contains one or more articles or editorials on libraries.»⁵⁸ Denne beskrivelsen legger seg tett opp mot den sistnevnte av Fischer, men varierer ved at han sier at *nesten* alle de *tolv* første bindene inneholdt *én eller flere* tekster om biblioteker. I motsetning til Fischer påstår altså ikke Danton at hvert bind inneholdt bibliotekstoff, men han sier heller ikke noe mer konkret om publiseringsfrekvensen. At Danton skriver om Tambs Lyche i forbindelse med de tolv første bindene er en direkte faktafeil fordi Tambs Lyche døde av tuberkulose våren 1898 – så og si i midten av det ellevte bindet. Denne slurvefeilen (for Danton er klar over tidspunktet for dødsfallet) fører til at han tilskriver Tambs Lyche en tekst som ble publisert høsten 1898, og dermed er det mer korrekt å si at han omtaler 16 tekster fra hans redaktørperiode. Tre av disse er artikler uten kjent opphav, men Danton omtaler dem fordi de

---

⁵⁶ Fischer, «H. Tambs Lyche», 66.

⁵⁷ Fischer, 67.

⁵⁸ Danton, *United States Influence on Norwegian Librarianship, 1890-1940.*, 2:1:13-14.

tar for seg bibliotekforhold og idéer som er av amerikanske opprinnelse som kortkataloger og klassifikasjonssystemer. Syv tekster betegner han som redaksjonelle hvor Tambs Lyche i alle tilfeller beskrives som forfatteren. Og de resterende seks tekstene beskrives som oversatte artikler som alle opprinnelig ble publisert i forskjellige amerikanske tidsskrifter. Han viser hvor og når disse ble publisert, og gir noe utdypende informasjon om de respektive originalforfatterne. I så måte er Dantons tekst et sjeldent eksempel på at andre forfattere enn Tambs Lyche trekkes frem i lyset og nevnes med navn og biografisk informasjon i forbindelse med bibliotekstoffet i *Kringsjaa*. Det er allikevel ikke så uventet at han gjør dette da formålet med studien hans nettopp var å trekke linjer fra bibliotekstoffet i *Kringsjaa* og det norske bibliotekvesenet mer generelt sett tilbake til det amerikanske opphavet for å se på den amerikanske innflytelsen på norsk bibliotekvirksomhet. Hos Fischer ble som sagt andre forfattere nevnt i forbiarten, og det er heller ikke uvanlig at det nevnes at *Kringsjaa* hadde en stor andel oversatte artikler, men det blir som regel allikevel fokusert på at det var Tambs Lyche som formidlet disse, og det er dermed han som får æren for dem.

Ringdal gir et noe annet bilde av bibliotekstoffet i *Kringsjaa* enn det Fischer og Danton gjør (selv om han har Dantons bok i litteraturlisten sin). Han påpeker at «Bibliotekvirksomhet var ett av [...] mange temaer som ble behandlet i *Kringsjaa*», men han skriver at det «ble et sentralt tema i tidsskriftet.»⁵⁹ Han utdyper dette videre ved å si at: «Flere ganger årlig publiserte derfor Tambs Lyche artikler om det amerikanske bibliotekvesenet [...]. For en del var dette oversatte artikler [...]. Men han kunne også skrive egne artikler mer eller mindre basert på litteratur han hadde for hånden.»⁶⁰ og han nevner også en «fem siders lederartikkel»⁶¹ skrevet av Tambs Lyche. Når det gjelder hvem som skrev dette stoffet i det store og hele, så holder også Ringdal seg innenfor den rådende tradisjonen som har et sterkt fokus på personen Tambs Lyche. Til slutt oppsummerer Ringdal omtalen sin ved å si at: «Gjennomsnittlig sto det minst én artikkel om biblioteksaken i hvert eneste nytt nummer av tidsskriftet.»⁶² Med andre ord sier Ringdal her at det stod bibliotekstoff på trykk i *Kringsjaa* omtrent hver fjortende dag – altså cirka 24 ganger per år i 5 år – i sterk motsetning til Fischer og Danton som er mer eller mindre enige om at det var snakk om én eller noen få tekster i halvåret. Her får man altså inntrykk av at bibliotekstoffets omfang var mye større i og med at det både betegnes som et sentralt tema i tidsskriftet og at publiseringfrekvensen var så høy. Uklarheten som oppstår som en følge av disse motstridende

---

⁵⁹ Ringdal, *By, bok og borger*, 102.

⁶⁰ Ringdal, 102.

⁶¹ Ringdal, 103.

⁶² Ringdal, 104.

beskrivelsene er viktig å få oppklart hvis man skal forsøke å forstå hvor stor påvirkningskraft *Kringsjaa* kan ha hatt på den faktiske bibliotekutviklingen i Norge. Ringdal bruker da også sin versjon av denne historien til nettopp å argumentere for at *Kringsjaa* hadde stor og vidtrekkende innflytelse på dette området, og konkluderer på grunn av hyppigheten og omfanget av bibliotekstoffet i *Kringsjaa* med at det «måtte i lengden gi resultater.»⁶³

De aller fleste omtaler av *Kringsjaa* i bibliotekhistorisk sammenheng videreformidler ett av disse to bildene, men det finnes også andre varianter som forsterker eller overdriver disse igjen. Da Sætren kaller *Kringsjaa* et «organ for biblioteksaken» i sin hovedoppgave er det trolig en forsterking av Ringdals fremstilling av bibliotekvirksomhet som et sentralt tema i tidsskriftet.⁶⁴ Et mer ekstremt eksempel som viser hvor fort «én fjær kan bli til fem høns» også i den akademiske verden, dukker opp i en artikkel som omhandler folkebiblioteker i Norden skrevet av Maja Chacińska ved universitetet i Gdansk. Hun skriver at: «In Norway in 1893 Hans Tambs Lyche, after a journey to the USA founded a library journal 'Kingsjaa' that was inspired by an American journal and described the American system.»⁶⁵ Det er lite som er korrekt i denne uttalelsen, og det understreker nok en gang hvor sprikende og feilaktige de foreliggende fremstillingene av *Kringsjaas* kobling til bibliotekvirksomhet kan være.

Oppsummert kan man si at den bibliotekhistoriske litteraturen trekker frem *Kringsjaa* som et viktig element i den norske bibliotekutviklingen, men at bibliotekstoffet i tidsskriftet ikke tidligere har blitt grundig kartlagt og derfor blir omtalt i mer eller mindre vage, upresise og motstridende vendinger når det gjelder omfang, publiseringshyppighet og opphav. Ringdal, Danton og Fischers tekster er de mest informative og kan fortelle oss at *Kringsjaa* publiserte bibliotekstoff i form av oversatte artikler, egenproduserte artikler, lederartikler og notiser i et noe uklart og omdiskutert omfang, og at det var Tambs Lyche som skrev og oversatte dette stoffet utenom de originale artiklene som Danton nevner de spesifikke forfatterne til.

---

⁶³ Ringdal, 104.

⁶⁴ Sætren, «Amerikansk innflytelse på norske folkebiblioteker fra århundreskiftet til ca. 1940», 8.

⁶⁵ Sitatet er hentet fra den engelske utgaven av en polsk artikkel som opprinnelig stod på trykk i tidsskriftet *Kultura Współczesna* (Contemporary Culture). Forfatteren har selv publisert den engelske utgaven på nettstedet academia.edu. Her følger referanser til begge utgavene: Maja Chacińska, «Public Libraries in the Nordic States – Developing Democracy through Promotion of Reading», 5, åpnet 6. juli 2019, https://www.academia.edu/15075848/Public_Libraries_in_the_Nordic_States_developing_democracy_through_promotion_of_reading; Maja Chacińska, «Biblioteki publiczne i ich rola w krajach nordyckich – rozwijanie demokracji poprzez promocję czytelnictwa», *Kultura Współczesna*, nr. 2 (86) (2015): 33–47, https://nck.pl/wydawnictwo/kultura-wspolczesna/archiwum/kw-no-9911797,v,spis_tresci.

Søket i det digitale kildematerialet

Nå er det på tide å se på hva en systematisk kartlegging av bibliotekstoffet i *Kringsjaa* kan avdekke ved hjelp av de digitaliserte utgavene av kildematerialet. Første steg i den digitale søkeprosessen er å finne gode søkeord. Den britiske historikeren Bob Nicholson har i sitt arbeid med digitaliserte aviser fra 1800-tallet kommet frem til noen generelle aspekter som kjennetegner nettopp søkeord som fungerer godt. I artikkelen «Counting Culture» lister han opp egenskapene til slike søkeord i fire punkter.⁶⁶ For det første bør et godt søkeord identifiserer det aktuelle analyseobjektet man leter etter på en nøyaktig måte. *Amerika* er slik sett ikke et godt søkeord for USA, skriver han, fordi det også refererer til andre steder som Canada og Sør-Amerika. For det andre bør det ikke gi søkeresultater som inneholder et signifikant antall irrelevante treff. Dette kan sees på som en utvidelse av det første punktet i den forstand at resultatene bør kontrolleres for irrelevante treff uansett årsak. For det tredje bør den valgte søketermen vurderes i forhold til endringer i språket. Et eksempel på dette kan være om søket fanger opp ortografiske forskjeller i kildematerialet eller ei. Altså om det kan være interessant å skille mellom ord som *selskab* og *selskap*, eller om de skal tolkes som det samme ordet. Og i det fjerde punktet påpeker Nicholson til slutt at gode søkeord må forholde seg til OCR-feil i de digitaliserte filene slik jeg var inne på i kapittel 1 (se s. 17f.). Gode søk bør altså på den ene siden fange opp de ordene man ønsker treff på selv om de har blitt «lest» feil av programvaren, men på den andre siden helst unngår feilvarianter av ord man ikke er interessert i slik at man ender opp med mest mulig reelle resultater. Som et overordnet poeng sier Nicholson videre: «In order to make these decisions it is necessary to immerse oneself in the language of the period and to rigorously check the accuracy and suitability of keywords.»⁶⁷ I arbeidet med å konstruere gode søkeord for å avdekke bibliotekstoffet i *Kringsjaa*, har alle disse punktene blitt nøye vurdert.

For å finne mest mulig av det bibliotekrelevante stoffet i *Kringsjaa*, har resonnementet i utgangspunktet vært at en eller annen form av ordet *bibliotek* mest sannsynligvis ble benyttet i de fleste tekstene som omhandler dette temaet, og at det dermed vil være et godt utgangspunkt å lete etter varianter av dette ordet i kildematerialet. Dette resonnementet er ikke helt uten brister fordi det ikke tar høyde for synonymer og historiske betegnelser på biblioteker. Eksempler på dette er begrepene *folkebogsamling* og *læseselskab*. Dette vedrører det tredje

---

⁶⁶ Bob Nicholson, «Counting Culture; or, How to Read Victorian Newspapers from a Distance», *Journal of Victorian Culture* 17, nr. 2 (1. juni 2012): 245, <https://doi.org/10.1080/13555502.2012.683331>.

⁶⁷ Nicholson, 245.

punktet til Nicholson om endringer eller moter i språkbruk, og som det er nødvendig å forholde seg til for at søket skal gi gode resultater. For at denne fremstillingen skal bli mest mulig sammenhengende, har jeg imidlertid valgt å legge dette til siden på det nåværende stadiet for å fokusere på ordet *bibliotek* som utgangspunkt for søket, men dette spørsmålet vil bli omtalt nærmere etter gjennomgangen av resultatene for *bibliotek*-søket.

Søket etter det konkrete ordet *bibliotek* i de aktuelle utgavene av *Kringsjaa* gir 272 treff. Dette er en grei start, men det finnes åpenbart andre varianter av ordet det også er ønskelige å få treff på. For å inkludere slike kan man trunkere slutten av søkeordet. I dataprogrammet AntConc⁶⁸ benyttes stjerne-tegnet (*) til dette formålet ved at det representerer null eller flere vilkårlige tegn. Søk med *bibliotek** økte dermed antallet treff til 768 fordelt på 73 forskjellige varianter som inneholdt både bøyingsvarianter av *bibliotek* og sammensatte ord som *biblioteksbygning*, *bibliotekarskole*, *bibliotekbevægelsen* og bøyingsvarianter av disse. I forhold til Nicholsons første punkt om nøyaktighet er dette dermed en stor forbedring.

Når det gjelder språkendringer og ortografi ble det tatt hensyn til at *bibliotek* også ble skrevet med *h* på 1800-tallet: *bibliothek*. For at søket skulle fange opp slike varianter ble trunkeringen så å si forlenget ved å korte ned selve søkeordet til *bibliot**. Dette ga 824 treff fordelt på 97 forskjellige ordvarianter. Nye ord ble da nettopp *bibliothek*, og varianter av dette som *bibliothekbestyrelsen* og *bibliotheksøkonomi*, men også *Bibliothèque* som i det franske nasjonalbiblioteket *Bibliothèque Nationale*.⁶⁹ På dette stadiet begynner det også å dukke opp resultater som viser feil i den digitale tekstgjenkjenningen som *bibliotet*, *bibliotbek* og *bibliotelcer*. OCR-programvaren har her «lest» en *k* som en *t*, *h* som en *b* og en *k* som *lc*. At disse feilvariantene fanges opp, er som sagt ønskelig fordi det fører til mer nøyaktige og reelle resultater. Logisk sett vil de beste resultatene oppnås ved å korte ned søkeordet helt til mengden unøyaktige eller irrelevante treff blir uakseptable. På dette stadiet i undersøkelsen ble søkeordet *bibli** vurdert som et balansert valg for å fange opp flest mulig ønskelige varianter uten for mange irrelevante treff i dette korpuset. Dette ga 856 treff på 106 ordvarianter. Kun fem av disse var irrelevante varianter – av ordene *bibliofil* og *bibliografi* som jo ligger noe på siden av det som er relevant her. Men det fanget også opp et tilfelle av det relevante ordet *bibliotekmekanikk* som hadde så grove OCR-feil at det ikke ville blitt registrert uten en så kraftig trunkering av søkeordet: *biblia*zlzmekanik*. I forbindelse med et annen tekstkorpus kan

---

⁶⁸ Anthony, *AntConc*.

⁶⁹ I forbindelse med dette kan det nevnes at *bibliotek*-betegnelser på noen andre språk også vil bli vurdert samtidig med de norske synonymene etter gjennomgangen av resultatene av *bibliotek*-søket.

det hende at en så sterk trunkering hadde ført til et uakseptabelt antall irrelevante treff, eller at det ville vært for unøyaktig. Dette vil med andre ord alltid være en skjønnsmessig vurdering i hvert enkelt tilfelle.

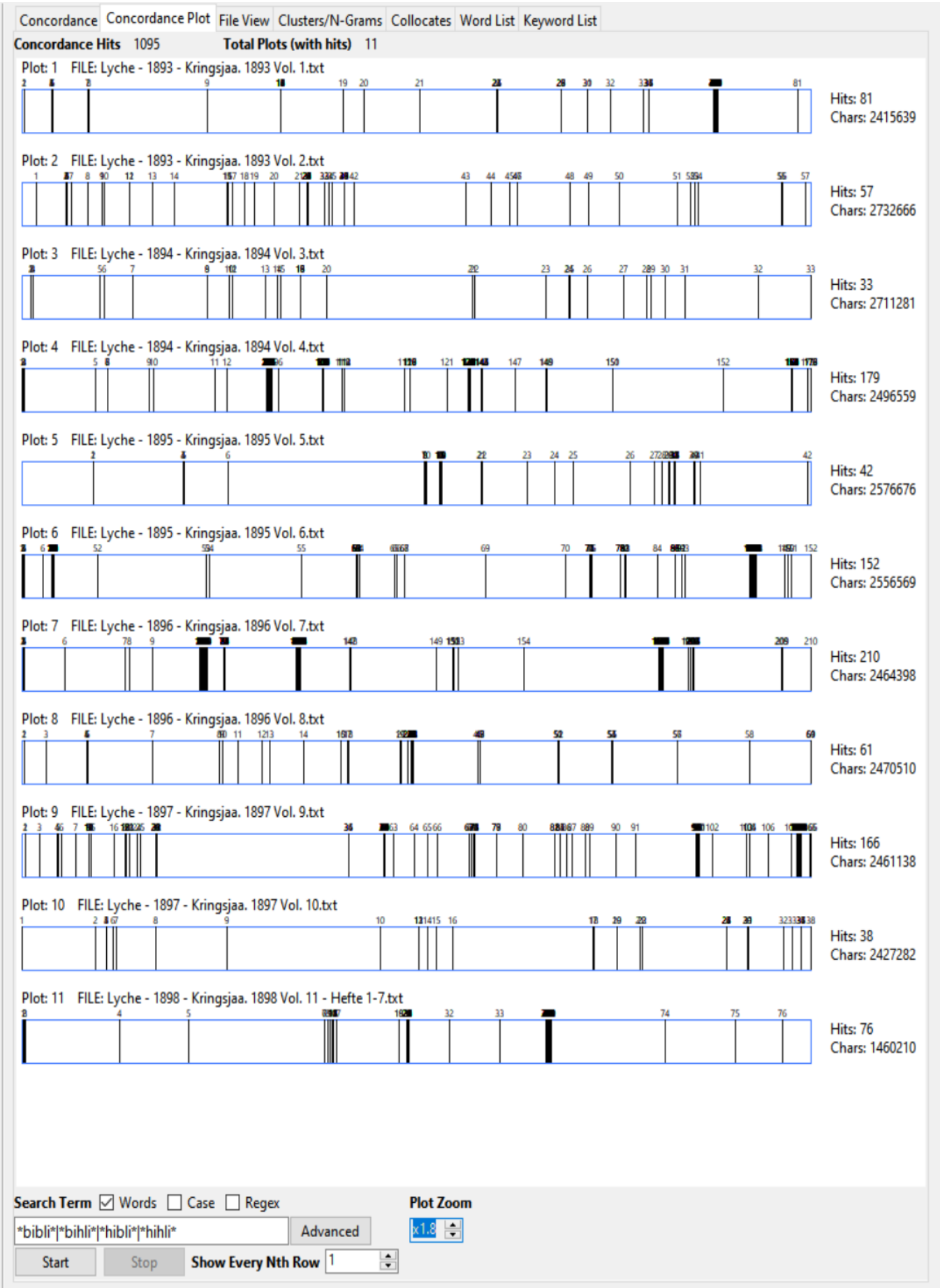
For at *bibli** skulle føre til mest mulig nøyaktige søkeresultater, var det videre viktig å ta med i betraktningen at det er en vanlig OCR-feil at *b* og *h* blir forvekslet. For å fange opp dette måtte alle de fire mulige varianter av søkeordet benyttes: *bibli**, *bihli**, *hibli** og *hihli**. Ved å utføre et boolsk søk kan alle disse kombineres i ett søk ved å benytte operatoren *OR*. I AntConc brukes stolpetegnet (*()*) som tegn for *OR*, og søkestrengen ble dermed: *bibli*/bihli*/hibli*/hihli**. Resultatene ble dermed utvidet med 5 treff til 861 fordelt på de fire nye ordene *bihlioteker*, *bihliotékmékanik*, *hibliotekarar* og *hiblioteker*. Så langt har søkeresultatene kun inkludert bibliotekord som begynner med *bibliotek*. Ved å trunkere begynnelsen av søkeordene i tillegg til slutten vil resultatene inneholde alle ord hvor bokstavkombinasjonene *bibli*, *bihli*, *hibli* og *hihli* inngår uansett hvor i ordet de opptrer. Søkestrengen **bibli*/*bihli*/*hibli*/*hihli** ga da 1095 treff fordelt på 214 ordvarianter. Dette førte til flere nye ord som er høyst aktuelle for denne studien: *folkebibliotek*, *kommunebibliotek*, *skolebibliotek*, *vandrebibliotek* med mer. På dette stadiet mente jeg at de fire aspektene til Nicholson hadde blitt vurdert på en tilfredsstillende måte i forhold til søkeordet *bibliotek*, og at søkestrengen fanget opp så godt som alle tenkelige variasjoner og sammenstillinger av ordet som var mulig å finne i den foreliggende søkbare teksten av *Kringsjaa*.

Gjennomgangen av søketreffene

Diagrammene i figur 3 viser spredningen av søketreffene i de forskjellige bindene av *Kringsjaa*. Til høyre for hvert diagram er antallet treff (Hits) i det respektive bindet notert. Denne oversikten er nyttig blant annet fordi den viser at søketreffene var fordelt utover i alle bindene, at antallet treff varierte i hvert av dem fra 33 til 210, og at det noen steder var større tetthet i treffene. Den økte tettheten kunne tolkes som en indikator på at disse tekststedene inneholdt spesielt relevante tekster i forhold til bibliotekvirksomhet, men for å få svar på hva som faktisk befant seg bak disse søkeresultatene måtte alle treffene gjennomgås manuelt ved å se nærmere på den tekstuelle sammenhengen søketreffene inngikk i. Fra dette stadiet kan man dermed si at den digitale fjernlesingsmetodologien ble kombinert med nærlesing av de tekstuelle kontekstene søkeresultatene inngikk i. Adobe Acrobat⁷⁰ ble brukt til dette fordi det både var

---

⁷⁰ Adobe Acrobat XI Pro.

Figur 3: Søkretreffenes spredning i Kringsjaa-bindene

Skjerm bilde fra programmet AntConc som viser spredningsdiagrammer for hver tekstfil av de 11 første bindene av *Kringsjaa*.

enkler og mer nøyaktig i den forstand at treffene da vises direkte i de digitale faksimilene, og ikke kun som ren tekst i AntConc.

Antallet søketreff var som nevnt 1095 fordelt på 214 ordvarianter. Av disse var det bare seks varianter som ikke var relatert til ordet *bibliotek*: *biblia*, *bibliofler*, *bibliografi*, *bibliografisk*, *bibliografkongress* og *bibliografkontor*. Utenom *biblia* som fikk to treff, hadde alle kun ett enkelt treff hver. Det ene treffet på *biblia* var relevant fordi det som tidligere nevnt førte til en feilvariant av *bibliotekmekanik*,⁷¹ mens det andre førte til begrepet *Biblia pauperum* (latin for 'De fattiges bibel') som ble brukt i en artikkel om Albrecht Dürer.⁷² I tilfellet *bibliofler* viste det seg å være en OCR-feilvariant av *bibliofiler* som ble brukt i nok en artikkel uten relevans (*Manden med jernmasken*)⁷³ for å beskrive en av de omtalte personene der. De resterende fire ordene var varianter og sammenstillinger av *bibliografi*. Det ene av disse ble brukt i en biografisk artikkel om Henrik Ibsen,⁷⁴ mens de tre siste ledet til to større artikler om bibliotekvirksomhet: «De amerikanske fri biblioteker»,⁷⁵ og «Bibliotekmekanik: Ordning og klassifisering af bogsamlinger.»⁷⁶ Gjennomgangen av disse i utgangspunktet irrelevante ordvariantene fra søkeresultatene viste dermed at de som ventet ledet til tekster som var irrelevante for denne undersøkelsen, men også – mer uventet – at de kunne lede til tekster som omhandlet bibliotekvirksomhet. Den motsatte effekten skulle vise seg å være gjeldende for de ordvariantene som i utgangspunktet ble ansett som relevante; de ledet til både relevante og irrelevante tekster.

De 208 resterende ordvariantene knyttet til *bibliotek* førte til flere forskjellige typer tekster i kildematerialet med stor variasjon i innholdet. To eksempler på dette er på den ene siden den helt klart relevante artikkelen «Biblioteksbevægelsen i de Forenede Stater»,⁷⁷ og på den andre siden de helt uvesentlige treffene som viste eiermerkene til *Frosta folkebibliotek* og *Depotbiblioteket* fra de faktiske fysiske bindene Nasjonalbiblioteket brukte som grunnlag for

---

⁷¹ «Bibliotekmekanik: Kortkatalogen.», *Kringsjaa* 7, nr. 10 (31. mai 1896): 773, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081038_001?page=780.

⁷² Nils Kjær, «Albrecht Dürer.», *Kringsjaa* 9, nr. 6 (31. mars 1897): 444, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081022_001?page=452.

⁷³ Franz Funck-Brentano, «Mattioli: Manden med jernmasken; (Efter Franz Funck-Brentano i 'Revue hebdomadaire').», *Kringsjaa* 11, nr. 2 (31. januar 1898): 117, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081026_001?page=128.

⁷⁴ Dr. Just Bing, «Henrik Ibsen: 1828 — 20. marts — 1898.», *Kringsjaa* 11, nr. 5 (15. mars 1898): 341, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081026_001?page=353.

⁷⁵ [Herbert Putnam], «De amerikanske fri biblioteker: (Efter chefen for Bostons nye kommunebibliotek i 'Forum').», *Kringsjaa* 6, nr. 1 (15. juli 1895): 41, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081034_001?page=52.

⁷⁶ «Bibliotekmekanik: Ordning og klassifisering af bogsamlinger; (Efter forskjellige kilder).», *Kringsjaa* 7, nr. 3 (15. februar 1896): 209, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081038_001?page=220.

⁷⁷ Fletcher, «Biblioteksbevægelsen.»

de digitale filene.⁷⁸ Eksemplene ligger i hver sin ekstreme ende av skalaen for hva som kan betegnes som bibliotekstoff. Atskillige av de andre søkeresultatene førte til tekster som lå et sted midt imellom disse, og i noen tilfeller var det en utfordring å vurdere om de skulle kategoriseres og telles som bibliotekstoff eller ei. Dette hadde vært et mindre problem hvis formålet med denne kartleggingen kun var å finne grunnlagsmateriale til en kvalitativ innholdsanalyse. Men siden jeg i tillegg hadde satt meg fore å oppklare noen av de faktiske forholdene rundt bibliotekstoffet – slik som omfanget og publiseringsfrekvens – var det nødvendig å definere noen klarere medlemskriterier for kategorien *bibliotekstoff* slik at utvalget kunne kvantifiseres på en tydelig måte.

Fokuset for denne avhandlingen er det som ble skrevet om temaet bibliotekvirksomhet i *Kringsjaa*. Det er med andre ord ikke formen dette ble lagt frem i som er det viktigste, men innholdet leserne fikk presentert. Dermed har jeg ikke sett noen grunn til at kategorien bibliotekstoff skulle begrenses til noen spesifikke tekstsjangre. Som en følge av dette har heller ikke lengden på de enkelte tekstene blitt sett på som avgjørende for om de skulle inkluderes eller ei. Derimot så jeg på det som mer nyttig å vurdere om tekster måtte være frittstående for å kategoriseres som bibliotekstoff, eller om også mindre deler av tekster som omhandlet andre temaer kunne falle inn under denne kategorien. På samme vis som betegnelsene nyhetsstoff, kulturstoff eller sportsstoff ga det mening at også bibliotekstoff skulle betegne tekster som omhandler ett spesielt emneområde, og at bibliotekrelaterte tekstbrokker inkorporert i tekster om andre temaer dermed ikke ville være naturlig å kategorisere og kvantifisere som bibliotekstoff i denne sammenhengen. Tekstenes opprinnelse ble heller ikke sett på som et hensiktsmessig inklusjons- eller eksklusjonskriterium. Det mest interessante her er hva de norske leserne av *Kringsjaa* fikk presentert av bibliotekstoff uansett hvem som hadde skrevet det eller hvor det opprinnelig ble publisert, i motsetning til mesteparten av den tidligere litteraturen som har hatt en tendens til å fokusere på personen Tambs Lyche og/eller den amerikanske opprinnelsen til de moderne folkebibliotekidéene. På bakgrunn av disse vurderingene kan utvelgelseskriteriene for denne kartleggingen dermed oppsummeres slik:

Som bibliotekstoff i *Kringsjaa* regnes i denne avhandlingen selvstendige og frittstående tekster – uansett sjanger, lengde, opprinnelse, originalspråk eller forfatter – som i hovedsak omhandler bibliotekvirksomhet i bred forstand (det vil si både intern og ekstern bibliotekvirksomhet samt bibliotekpolitiske forhold).

---

⁷⁸ For et eksempel på disse eiermerkene se baksiden og innsiden av omslaget i bind 4: Hans Tambs Lyche, red., *Kringsjaa*, bd. 4 (Kristiania: Olaf Norlis Forlag, 1894), https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitalidsskrift_2018013081028_001.

Dette vil med andre ord si at både en notis med en lengde på en setning eller to, og en artikkel på fem sider kan kategoriseres som bibliotekstoff så lenge det er bibliotekvirksomhet som er hovedtemaet for teksten. Videre vil dermed tekster som omtaler bibliotekvirksomhet underordnet et annet hovedtema ikke regnes som bibliotekstoff, uansett om innholdet er relevant og kanskje også har et større omfang enn en notis som er inkludert. For å komme kritikk av dette i forkjøpet vil jeg påpeke at de tekstbrokkene som er relevante for problemstillinger i denne oppgaven, men som allikevel faller utenfor kriteriene, ikke automatisk vil bli skrotet. Når jeg skal se nærmere på innholdet i bibliotektekstene, og sette det inn i en større sammenheng, vil alt materiale som arbeidet med kildene har avdekt og som belyser de aktuelle temaene, bli benyttet. Utvelgelseskriteriene som er presentert her, er med andre ord forholdsvis rigide fordi de er spesifikt utarbeidet for at det skal være mulig å kvantifisere funnene og utarbeide et tallmateriale over bibliotekstoffet i *Kringsjaa*, med det formål å gi et mer konkret bilde av hvor stort omfang bibliotekstoffet hadde, hvor hyppig det ble publisert og så videre.

Med kriteriene avklart ble det mulig å vurdere tekstene knyttet til de resterende 208 variantene av *bibliotek* fra søkeresultatene på en mer samlet og helhetlig måte. De tekstene som oppfylte kriteriene vil bli behandlet inngående i de kommende kapitlene, men her vil noen typer tekster som ble ekskludert presenteres for å gi et klart bilde av hva den endelige utvelgelsen ikke inneholder og hva tallmaterialet faktisk bygger på. Eksempler på irrelevante funn som ble ekskludert var for det første de tidligere nevnte eiermerkene som altså ikke er originale for *Kringsjaa*, men som har blitt satt inn av eiere av de spesifikke fysiske bokbindene. For det andre forekommer det en del treff i innholdsfortegnelsene. Disse oppføringene var interessante fordi de kunne peke til relevante tekster, men de kunne ikke kategorisere som bibliotekstoff fordi de selv ikke omhandlet bibliotekvirksomhet på annet vis enn at de potensielt refererte til tekster som tok for seg dette temaet. Videre førte noen treff for det tredje til forekomster av ordet *bibliotek* benyttet i betydningen 'bokserie' som i denne sammenheng ikke ansees å være relatert til bibliotekvirksomhet. Eksempler som *Bibliothek for de tusen hjem*, *Cammermeyers romanbibliothek*, *Dansk folkebibliothek* og *Ørebibliotheket* forekommer i *Kringsjaa* både i artikler, stoff om nylig utgitt litteratur, og i reklame fra forlaget. For det fjerde fantes det treff i skjønnlitterære tekster som ble publisert som føljetonger. Et fornøytelig, men irrelevant, eksempel på dette er hentet fra romanen *Peter Ibbetson* (1891) av George du Maurier: «Aa, den som atter kunde være skolegut [...] — med Esmeralda som eneste kjærlighed, med Athos,

Porthos og D'Arthagnan til intime venner og uden værre prøvelser end den, at blive fortalt en lørdag eftermiddag paa leiebiblioteket, at tredje bind er udlaant.»⁷⁹

Den femte gruppen inneholder de tekstene som i hovedsak handler om andre temaer, men som på forskjellige vis nevner biblioteker – noen med relevant innhold, og andre ikke. I en artikkel av Nils Kjær om René Descartes ser man et irrelevant eksempel på dette da filosofens endelikt i Stockholm beskrives slik: «Hans hverv var at give dronningen undervisning i filosofi, men da den energiske dame alene kunde afse et par tidlige morgentimer til disse lektioner i sit store, kolde bibliotek, paadrog Descartes sig en forkjølelse og døde af lungebetændelse vinteren 1650.»⁸⁰ Artikkelen «Verdenshistorisk opspind» skiller seg ut her fordi det forekommer hele 20 søketreff på bibliotekord i denne bare knapt fire sider lange artikkelen. Allikevel er denne teksten irrelevant for denne studien fordi biblioteket i Aleksandria her kun benyttes som et eksempel på uriktig historieskriving, og dermed handler den ikke om bibliotekvirksomhet per se. Fokuset er derimot på de fremstillingene av historien om ødeleggelsen av biblioteket som forfatteren oppfattet som uriktige: «Mangen læser vil ogsaa kjende historien om kalifen Omar, der ved Alexandrias indtagelse brændte det store derværende bibliotek – oldtidens største bibliotek. Fortællingen troedes i lang tid blindt og var i alle verdenshistorier.»⁸¹ Til slutt i denne kategorien finnes det tekstbrokker med interessant innhold om bibliotekvirksomhet, men som ikke har blitt kategorisert som bibliotekstoff fordi de er underordnet andre temaer. Artikkelen «Australiens kulturudvikling» som samlet strekker seg over ti sider inneholder i så måte et syv linjers avsnitt om bibliotektilstanden i landet.⁸² Dette avsnittet er sammenlignbart med flere av de notisene som har blitt klassifisert som bibliotekstoff både i lengde og innhold, men er altså ikke frittstående.

En sjette og siste type som skal nevnes er et særtilfelle som potensielt kunne blitt inkludert som bibliotekstoff hvis man hadde anlagt et utvidet tekstbegrep. Det er snakk om en frittstående illustrasjon av et «Amerikansk landsbybibliotek» som stod på trykk 30. september 1895 i seksjonen for redaksjonelt stoff.⁸³ Her faller den likevel utenfor fordi denne studien ikke

---

⁷⁹ George du Maurier, «Peter Ibbetson: (Illustreret af forfatteren. — Oversat fra engelsk for 'Kringsjaa'); Af George du Maurier. (Fortsættelse).», *Kringsjaa* 2, nr. 8 (14. oktober 1893): 619, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081042_001?page=629.

⁸⁰ Nils Kjær, «René Descartes: (1596 — 31. marts — 1896).», *Kringsjaa* 7, nr. 5 (15. mars 1896): 389, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081038_001?page=396.

⁸¹ R. Vasucleva Rau, «Verdenshistorisk opspind: (Efter R. Vasucleva Rau i 'XIXth Century').», *Kringsjaa* 4, nr. 7 (15. oktober 1894): 540, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081028_001?page=552.

⁸² Eduard Reyer, «Australiens kulturudvikling: (Efter E. Reyer i 'Deutsche Rundschau').», *Kringsjaa* 3, nr. 5 (3. mars 1894): 361, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081030_001?page=371.

⁸³ «Amerikansk landsbybibliotek.» [illustrasjon], Redaksjonelt, *Kringsjaa* 6, nr. 6 (30. september 1895): 469 og 471, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081034_001?page=480.

anlegger en multimedial tilnærming, og dermed vil ikke analyser av illustrasjoner bli foretatt verken for dette frittstående tilfellet eller i forbindelse med illustrerte artikler.

I tillegg til søketreffene på *bibliotek*-ord må to andre aspekter kommenteres før de endelige tallene over bibliotekstoffet presenteres. For det første ble én relevant tekst avdekket uten at den hadde blitt fanget opp av søket. Dette gjaldt en notis som befant seg på samme siden som et irrelevant søketreff. Notisen lyder i sin helhet: «Der er 21 kilometer boghylder i British museum.»⁸⁴ Her nevnes altså ikke noen form av ordet bibliotek, men på grunn av mitt kjennskap til at biblioteket ved British Museum ble regnet som det britiske nasjonalbiblioteket på denne tiden, kan man trygt si at teksten faller innenfor kriteriene. Dette illustrerer at man ved å kombinere fjernlesing av digitale kilder med nærlesing av søketreffene og deres tekstuelle kontekst kan avdekke enda mer relevant materiale. Man kan si at dette eksemplifiserer det tidligere nevnte poenget til Nicholson (se sitat s. 29) om at det er nødvendig å fordype seg i språket til de historiske kildene man arbeider med for å kunne utvikle gode søk som fanger opp mest mulig av det man er interessert i. Dette leder over i det andre aspektet som må nevnes, og som jeg har vært inne på tidligere, at supplerende søk etter synonymer og andre relevante ord også måtte benyttes i jakten på bibliotekstoff i *Kringsjaa*.

Noen av begrepene som jeg utførte tilleggssøk på var opplagte fra starten av, slik som de historiske synonymene *folkebogsamling* og *læseselskab*, mens andre som det ovenfor nevnte *british museum*, *bibliothèque* (som i det franske nasjonalbiblioteket *Bibliothèque Nationale*) og *library* ble interessante ettersom arbeidet med kildematerialet skred frem og kjennskapen til innholdet i dem, og språket som blir benyttet der, ble mer inngående. Med utgangspunkt i Nicholsons punkter har varianter av disse ordene blitt vurdert, trunkert og søkt etter på samme vis som i *bibliotek*-søket. Dette resulterte i noen treff, men samlet sett viste disse søkene seg ikke å avdekke nye tekster da de i hovedsak enten førte til irrelevante tekster, eller tekster som allerede var kjent fra søket etter *bibliotek*-ord. Rent praktisk hadde det vært mulig å foreta ett samlet søk ved å utvide den tidligere beskrevne søkestrengen som ble benyttet for å finne *bibliotek*-ord, men å dele søket opp på denne måten gjorde det etter mitt syn ryddigere og enklere å forholde seg til. Søkeresultatene vil uansett bli identiske om man søker samlet eller oppdelt.

---

⁸⁴ «[Der er 21 kilometer boghylder ...]», Notitser, *Kringsjaa* 5, nr. 6 (31. mars 1895): 479, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081032_001?page=490.

En kombinasjon av disse to aspektene førte også til at en ny tekst ble oppdaget på et noe senere tidspunkt i arbeidsprosessen. Nærlesing av bibliotekstoffet viste nemlig at begrepet *kulturel indremission* ble brukt gjentatte ganger i forbindelse med spesielt én biblioteksak. Ved å søke etter dette i de digitale kildene dukket en ny kort redaksjonell tekst opp der støtte til opprettelsen av et skolebibliotek omtales uten at *bibliotek*-begreper benyttes. Koblingen til den aktuelle saken er derimot tydelig både gjennom begrepsbruken og ved henvisning til en tidligere artikkel: «Endnu to af 'Kringssjaas' læsere har indsendt ti kroner hver til anvendelse paa den i artiklen om en kulturel indremission antydede maade.»⁸⁵

De endelige funnene av bibliotekstoff i denne undersøkelsen kan dermed sies å være et resultat av systematisk søking i det digitaliserte kildematerialet – basert på en grundig overveid og utarbeidet fjernlesingsstrategi – kombinert med manuelt arbeid med kildene ved nærlesing av den tekstuelle konteksten til søketreffene. Samlet sett tør jeg påstå at denne studien kan ha funnet det aller meste av bibliotekstoffet som ble publisert i *Kringssjaa* i den aktuelle perioden, men med de metodologiske utfordringene jeg har vært inne på tidligere er det umulig å garantere 100% dekning. Med andre ord kan det hende at en grundig nærlesing av de over 10000 sidene kunne ha avdekket noe mer bibliotekstoff, men jeg håper at beskrivelsene i dette kapitlet har vist at grunnlaget for denne studien er solid.

Funnene av bibliotekstoff

Tabell 1 viser en kvantitativ oversikt over funnene av bibliotekstoff fra Hans Tambs Lyches redaktørperiode. De første fire kolonnene inneholder generell informasjon om *Kringssjaa* som gir et overordnet bilde som bibliotekstoffet kan sees i sammenheng med: bindnummer, årstall, antall hefter og antall paginerte sider i hvert bind. Den femte kolonnen viser de samme tallene over søketreff som spredningsdiagrammene fra AntConc (figur 3), og de fire siste kolonnene presenterer de konkrete tallene for funn av bibliotekstoff fra denne undersøkelsen. Både antall tekster, hvor mange hefter som inkluderer slike bibliotektekster og sideomfanget til dette materialet per bind er inkludert, samt en utregning av prosenten for omfanget til denne stoffmengden sett i forhold til det totale sideomfanget til *Kringssjaa*. På bunnen av tabellen oppsummeres tallene for hver kolonne i en totalrad. Her er det disse overordnede tallene som skal diskuteres i lys av de tidligere omtalene av bibliotekstoffet. Neste kapittel skal zoome inn ett hakk for å se nærmere på tall for de forskjellige sjangrene av bibliotekstoffet, og i kapittel 4

---

⁸⁵ [Hans Tambs Lyche], «[Endnu to af 'Kringssjaas' læsere ...]», Redaktionelt, *Kringssjaa* 10, nr. 1 (15. juli 1897): 79, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081024_001?page=90.

Tabell 1: Overordnede tall for bibliotekstoffet og Kringsjaa

Bind	Årstell	Hefter totalt	Totalt sideomfang	Antall søketreff	Antall bib.tekster	Hefter med bib.stoff	Sideomfang bib.stoff	Prosentomfang bib.stoff
1	1893	11	872	81	6	5	11	1,26 %
2	1893	13	1032	57	4	4	5	0,48 %
3	1894	13	1032	33	1	1	1	0,10 %
4	1894	12	952	179	7	5	17	1,79 %
5	1895	12	952	42	4	3	5	0,53 %
6	1895	12	952	152	3	3	12	1,26 %
7	1896	12	952	210	5	4	29	3,05 %
8	1896	12	952	61	9	6	14	1,47 %
9	1897	12	952	166	9	6	19	2,00 %
10	1897	12	952	38	3	3	3	0,32 %
11	1898	7	560	76	1	1	5	0,89 %
Totalt		128	10160	1095	52	41	121	1,19 %

vil de enkelte tekstene og deres innhold bli sett nærmere på. Appendiks 1 inneholder en detaljert liste over alle bibliotektekstene i kronologisk rekkefølge, og Appendiks 2 den samme listen ordnet etter sjanger.

Når det gjelder antall tekster, har denne studien funnet totalt 52 stykker som oppfylte kriteriene for å inkluderes i kategorien bibliotekstoff. Dette er et betydelig større antall enn tidligere litteratur på området har omtalt spesifikt: Danton er som sagt den som har nevnt flest med sine henvisninger til 16 konkrete tekster i *Kringsjaa* i løpet av Hans Tambbs Lyches redaktørperiode. Videre er det interessant å merke seg hvordan de 52 tekstene fordeler seg i samlebindene. For det første viser oversikten at alle bindene inneholder minst 1 tekst, og at antallet tekster i hvert bind varierer fra 1 til 9 stykker. Kolonne 7 viser videre at de 52 tekstene ble publisert i 41 hefter. Noen hefter inneholder med andre ord mer enn 1 forekomst av bibliotekstoff: 9 hefter inneholder 2 tekster, og ett hefte inneholder 3. Dette viser at det er beskrivelsene til Danton og Fischer som har gitt det beste bildet av omfanget da de skrev at gjennomsnittlig hvert bind inneholdt en eller flere tekster knyttet til biblioteker. Ringdals påstand om at hvert nummer gjennomsnittlig inneholdt bibliotekstoff gir derimot et feilaktig bilde, fordi det kun var 41 av de 128 heftene som inneholdt bibliotekstoff. Forvirringen på dette punktet i sekundærlitteraturen kan sannsynligvis tilskrives at skillet mellom bind og hefter ikke alltid har vært godt nok avklart. Ringdals påstand bygger muligens på en feillesing av informasjonen i Dantons bok (som han har oppført i litteraturlisten sin). Uansett hva som ligger til grunn for Ringdals påstand, er det uheldig at den gir et så feilaktig bilde av situasjonen fordi boken hans har vært så flittig brukt som kilde av andre skribenter. Denne feiloppfatningen av bibliotekstoffets omfang og publiseringsfrekvens i *Kringsjaa* har derfor fått stor utbredelse de siste 35 årene.

Et annet vis å uttrykke bibliotekstoffets omfang på, er å telle hvor mange sider materialet utgjør. I denne studien fant jeg det tilstrekkelig å gjøre et forholdsvis grovt overslag over sideomfanget ved å telle en side for hver side en tekst strekker seg over. Tallene for sideomfang viser altså antallet sider en tekst strekker seg over telt fra og med den siden de starter på til og med den siden de slutter på. Korte tekster som notiser ble dermed telt som en hel side selv om de i realiteten ofte kun er noen setninger lange. Sideomfanget som er oppført i tabellen er med andre ord litt i overkant av det som er reelt hvis man skulle telt det mer nøyaktig ned på linje- eller ordnivå. Det største avviket her er de 16 notisene som med denne tellemåten har et omfang på 17 sider (se figur 4), men i realiteten dekker disse nok ikke mer enn en brøkdel av dette sidetallet. Dette aspektet er altså noe å ha i mente når sideomfanget omtales.

Tallene i den nestsiste kolonnen i tabell 1 viser at de 52 tekstene som utgjør bibliotekstoffet dermed har et samlet omfang på 121 sider. Fordelingen av sideomfanget på de forskjellige bindene varierer fra 1 til 29 sider. Sammenlignet med variasjonen i antall tekster fra bind til bind er disse tallene mer dramatiske, og de gir derfor også et tydeligere bilde av hvor stor omtale bibliotekvirksomhet fikk i tidsskriftet til forskjellige tider. Den siste kolonnen setter dette inn i en større kontekst ved å vise bibliotekstoffets sideomfang i prosent av det totale sidetallet til hvert bind av *Kringsjaa*: fra 0,10 % til 3,05 %. Selv om den grove tellemåten som ble benyttet her viser et sideomfang som er høyere enn realiteten, er disse prosenttallene veldig lave. Som oppsummeringen i totaltraden viser, utgjør de 121 sidene med bibliotekstoff kun 1,19 % av det totale sidetallet på 10160 sider. På grunnlag av dette tallmaterialet er det umulig å være enig i Ringdals beskrivelse av bibliotekvirksomhet som et sentralt tema i *Kringsjaa*, eller lignende uttalelser som for eksempel Sætre om at *Kringsjaa* var et «organ for biblioteksaken»; til det er omfanget av bibliotekstoffet – uansett om det måles i antall tekster, sideomfang eller publiseringshyppighet – altfor lite. Kun hvis man ser på bibliotekstoffet som en del av et mye større og bredere tema som omfatter samfunnsutviklingen mot et bedre og mer opplyst samfunn for alle, gjennom blant annet lik tilgang til kunnskap, kultur og utdanning, kan man kanskje begynne å snakke om et sentralt tema i *Kringsjaa*.

Til slutt er det imidlertid viktig å påpeke at resultatene av denne undersøkelsen ikke nødvendigvis er ensbetydende med at *Kringsjaa* dermed hadde liten påvirkning på bibliotekutviklingen i Norge. Selv om bibliotekvirksomhet ikke var et sentralt tema i tidsskriftet, er det godt mulig at det fortsatt bør ansees som sentralt i den norske bibliotekhistorien fordi det her ble publisert en del stoff på dette området som nådde ut til et riksdekkende publikum. Dette spørsmålet krever likevel en bredere undersøkelse for å få svar på, og denne dybdestudien kan bare håpe på å bli oppfattet som en del av grunnlagsmaterialet for slike fremtidige studier.

Kapittel 3: Bibliotekstoffets form og opphav

Som litteraturgjennomgangen i begynnelsen av forrige kapittel viste, har opphavet til bibliotekstoffet i *Kringsjaa* tradisjonelt sett blitt tilskrevet Tambs Lyche. Det er han som gjerne har blitt fremstilt som mannen bak disse tekstene, enten som originalforfatter eller formidler. Dette er i tråd med en tradisjonell tankegang som slike personorienterte fremstillinger deler med blant annet en tolkning av Darntons bokhistoriske modell hvor hovedfokuset er på én enkeltforfatter som opphavspersonen til tekstinholdet. Her skal vi se at opphavet til tekstene i *Kringsjaa* var mer komplisert og sammensatt enn som så. Ved å se nøyer på de forskjellige tekstene i bibliotekstoffet, inndelt etter sjanger, er det mulig å gi et mer nyansert og realistisk bilde av deres opprinnelige opphav. Ved å modifisere forfatterdelen av Darntons kommunikasjonskretsløp viser dette kapittelet at de fleste tekstene i bibliotekstoffet må anees som kollektivt produserte av den samlede redaksjonen i *Kringsjaa* sammen med forfatterne og utgiverne av originaltekstene de la til grunn for sine norske tekstutgaver.

Å se nærmere på formen til bibliotekstoffet vil ikke bare gi en bedre forståelse for dets opprinnelse, men det kan også fortelle oss noe om hvordan tekstene de norske leserne av *Kringsjaa* fikk presentert om dette temaområdet tok seg ut. Stilen de ble skrevet i, vil derfor belyses noe ved å sammenligne dem med originalartiklene de baserte seg på. Resultatene av dette viser at de norske tekstene i *Kringsjaa* gjennomgikk forskjellige typer adaptasjoner som forandret tekstene i forskjellig grad. For eksempel finner vi artikler som var mer eller mindre likeverdige eller *ekvivalente* oversettelser (et uttrykk fra oversetterfagspråket som gir uttrykk for den ypperste formen for oversettelse). Det vil si at de ikke var «identiske kopier» av originalene ved direkte oversettelse, men at de lå nært opp til originalene i funksjon og innhold. Andre tekster var derimot sterkt forkortet, popularisert i formen og inneholdt kommentarer og synspunkter fra redaksjonsmedlemmene i *Kringsjaa*. Selve innholdet i bibliotektekstene vil ikke bli diskutert nærmere før i neste kapittel, men ved å trekke frem noe mer generelle trekk ved *Kringsjaa* skal vi se at det også var en bevisst sammenheng mellom formen og innholdet i tidsskriftet som var knyttet opp mot det overordnede formålet med publikasjonen slik redaktøren så det. I denne gjennomgangen vil konteksten bibliotekstoffet inngikk i komme tydeligere frem både i forhold til resten av innholdet i tidsskriftet, men også i forbindelse til det internasjonale nettverket av tidsskrifter *Kringsjaa* selv var en del av, og hvor det hentet stoffet sitt fra.

Tabell 2: Antall bibliotektekster i Kringsjaa etter sjanger

Bind	Årstell	Artikler	Artikler med illustrasjoner	Meddelelser	Notiser	Redaksjonelt	Bibliotektekster per bind
1	1893			2	2	2	6
2	1893			1	3		4
3	1894				1		1
4	1894	2	1	1	1	2	7
5	1895			1	2	1	4
6	1895	1	1		1		3
7	1896	2	2			1	5
8	1896				3	6	9
9	1897	2		2	2	3	9
10	1897				1	2	3
11	1898	1					1
Totalt		8	4	7	16	17	52

Tabell 2 viser en oversikt over bibliotekstoffets 52 tekster og hvordan de er fordelt på forskjellige sjangre. Kategoriene som benyttes her, baserer seg på de opprinnelige betegnelsene som ble anvendt for forskjellige stofftyper i *Kringsjaa*. Det vil si at de tre kategoriene eller sjangrene *notiser*, *meddelelser* og *redaksjonelt* alle ble brukt som seksjonsoverskrifter for dette stoffet i tidsskriftet selv. I tillegg var det slik det ble inndelt og oppført i innholdsfortegnelsene, både i de individuelle heftene og i samlebindene. Når det gjelder *artiklene*, ble de oppført med tittel både på toppen av sidene de var trykt på og i innholdsfortegnelsene, og i hvert bind ble artiklene samlet under forskjellige temaer i innholdsfortegnelsen. En komplett og detaljert liste over alle de 52 tekstene ordnet etter sjanger er vedlagt i appendiks 2.

Kringsjaas hovedform og -formål

Hvis man blar eller ruller i de elleve første bindene av *Kringsjaa*, får man fort inntrykk av at tidsskriftet i hovedsak inneholder sakprosaetekster i form av artikler, og at mesteparten av disse var hentet fra utenlandske tidsskrifter. I tillegg ser man at det også dukker opp noen andre teksttyper som for eksempel dikt og notiser innimellom. Formen og stofftypene i tidsskriftet forandret seg lite i løpet av de fem årene Hans Tambs Lyche satt som redaktør. Da Olaf Norlis forlag overtok utgivelsen fra Huseby & Co.s forlag etter det første året, ble det foretatt noen små kosmetiske endringer og omrokeringer i layouten.⁸⁶ Logoen som innledet det redaksjonelle stoffet ble for eksempel fjernet, og notisene og meddelelsene ble flyttet mot slutten av hvert hefte sammen med det redaksjonelle stoffet som tidligere hadde vært plassert mer i midten. Det ble også foretatt noen endringer i hvilke faste avdelinger hvert nummer inneholdt i løpet av disse årene. I de tre første bindene finner man blant annet en vitseseksjon med navnet *Fra livets latterside* i hvert nummer, men i det fjerde bindet ble denne faset ut. Semifaste seksjoner som *Redaktørens sofahjørne* dukket opp med uregelmessige intervaller med ulik frekvens i de forskjellige bindene, og serialisert skjønnlitteratur hentet fra tidsskrifter eller direkte fra bøker forekom også i varierende grad. Her er det spesielt de sjangrene bibliotekstoffet kom til uttrykk i – artikler, notiser, meddelelser og redaksjonelt stoff – som er interessant, og derfor skal jeg ikke gå nærmere inn på andre stofftyper, sjangre eller avdelinger i *Kringsjaa* utover disse. Men det er relevant å se litt på hva det overordnede og mer generelle formålet med tidsskriftet var, og hvordan dette hang sammen med formen, fordi det gir en bedre forståelse av det bibliotekstoffet vi skal studere videre i denne avhandlingen.

---

⁸⁶ På grunn av forlagets økonomiske stilling maktet ikke Huseby å fortsette som utgiver av *Kringsjaa*, og derfor solgte han tidsskriftet til sin tidligere forretningspartner Olaf Norli. Fra og med bind 3 (i januar 1894) ble det utgitt på Olaf Norlis forlag. Norli fortsatte som tidsskriftets forlegger frem til 1901.

Hovedmålet til *Kringsjaa* var ifølge deres egen programerklæring «at virke opplysende, almindennende og underholdende, særligt ved paa vort sprog og i sammentrængt form at gjengive det bedste af udlandets samtidige tidsskriftsliteratur.»⁸⁷ Videre i den samme erklæringen ble det også påpekt at tidsskriftet ønsket å være en nøytral formidler av denne litteraturen ved å trykke tekster skrevet av forfattere som representerte ulike synspunkter fordi det ønsket å gi et panoramisk utsyn – et *kringsjaa* – over det som rørte seg i samtidens internasjonale samfunn. I den redaksjonelle artikkelen «Redaktionen og tidsskriftets indhold» fra 1896 utdypet Tambs Lyche dette standpunktet på følgende vis:

Redaktionen maa faa minde læserne om, at den meget langtfra gjør sig solidarisk med alle de meninger og udtryk, som fremkommer i tidsskriftet. Der gjengives ofte uden kommentar eller anmerkning ting, der sætter redaktørens eget blod ikog af ærgrelse over den udviste foragt for greie kjendsgjæringer og den overlegenhed, hvormed umulige og menigsløse ting udtales. Men *Kringsjaa* vilde ikke blive et *kringsjaa* fik ikke ogsaa disse ting plads, naar de skriver sig fra mænd med verdenskjendte navne. Læserne faar læse med en smule kritik, og de behøver ingenlunde at tro, at en ting er saa, fordi f. eks. en eller anden italiensk forfatter med et stort navn, med pavelig ufeilbarheds mine erklærer, at den er saa.⁸⁸

Denne grunnholdningen, om å presentere et mer eller mindre upartisk utvalg av den beste tidsskriftlitteraturen i forkortet utgave, førte til at tidsskriftet inneholdt et forholdsvis stort antall tekster i hvert hefte som dekket et uvanlig stort temautvalg. Den populariserte formen til artiklene i *Kringsjaa* hadde i tillegg som mål å sammenfatte og fremstille hovedideene i de originale tekstene på en forståelig måte for et bredt publikum. Sammenlignet med tidsskriftet *Review of Reviews*, som hadde vært en av Tambs Lyches inspirasjonskilder til *Kringsjaa*, inneholdt den norske revyen allikevel et betydelig mindre antall tekster fordi den ikke var like oppsummerende og indekserende i formen som det tettpakkede *Review of Reviews*. Dette var i tråd med at *Kringsjaa* ønsket å nå ut til et stort allment publikum, og derfor ble stoffet presentert i et mer lettfattelig og tilgjengelig format enn det engelske søstertidsskriftet som hadde som mål å gi en mer komplett oversikt over innholdet i de viktigste tidsskriftene i samtiden. *Kringsjaa* representerte en ny type tidsskrift i Norge da det kom ut, og det ble til å begynne med kritisert både for formen og mangfoldet i innholdet. Redaktøren svarte på kritikken med en artikkel, allerede i det tredje heftet, hvor han begrunnet disse form- og innholdsmessige

---

⁸⁷ Programerklæringen innledet seksjonen for det redaksjonelle stoffet i hvert hefte hele det første året da tidsskriftet ble utgitt av Olaf Husebys forlag, men den ble fjernet da *Kringsjaa* skiftet forlag i 1894. Idéene erklæringen uttrykte forble derimot uendret, og grunnkonseptet for tidsskriftet var det samme i hele Tambs Lyches redaktørperiode.

⁸⁸ [Hans Tambs Lyche], «Redaktionen og tidsskriftets indhold.», Redaktionelt, *Kringsjaa* 7, nr. 9 (15. mai 1896): 710–11, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081038_001?page=721.

valgene med å vise til et overordnet mål om folkeopplysning i forhold til det tiltenkte publikumet:

Jeg mener, at det er paa høi tid, at der arbeides paa alle mulige vis paa at faa bort alle stængsler mellem en høiere literær klasse og folkets størrre masser. *Kulturen maa demokratiseres*. Det høieste aandsliv i nationen maa udover by og bygd og ind i landets fjerneste krog. *Folk i almindelighed* maa trækkes med i de store kulturstrømme, maa faa *anledning* til at følge med i alt, vide alt, vide, hvad der tænkes og siges i verden. Og vil man det, saa maa ogsaa alt fortælles slig, at folk i almindelighed *vil* høre paa det. Det er *det*, »Kringsjaa« søger at gjøre.⁸⁹

Tambs Lyche omtalte gjerne dette prosjektet som *kulturens demokratisering* eller *samfundets aristokratisering*. Han mente at utviklingen uunngåelig gikk i retning av et mer demokratisk og egalitært samfunn, og at det derfor var nødvendig at alle fikk tilgang til det beste av kultur og kunnskap slik at de kunne utvikle sitt potensial som enkeltindivider og som fremtidige stemmeberettigede samfunnsborgere. Hele samfunnet kunne med andre ord heves opp på et høyere kulturelt nivå hvis bare alle fikk tilgang til det ypperste innen tenkning, vitenskap og kultur, og måten å oppnå dette på var i hovedsak å gjøre lesestoff lett tilgjengelig for alle. Som neste kapittel viser, ble flere av de samme argumentene for folkeopplysning benyttet både i forbindelse med tidsskriftet og folkebiblioteker.⁹⁰ Man kan med andre ord si at det ble gitt uttrykk for at både biblioteker og *Kringsjaa* slik sett hadde et felles mål om å spre kultur og kunnskap ut til hele folket i alle landets avkroker. Tambs Lyche uttalte da også direkte at *Kringsjaa* og biblioteker inngikk i et stort opplysningsprosjekt sammen med andre krefter: «Det være langt fra redaktøren at være dum nok til at tro, at '*Kringsjaa*' alene eller '*Kringsjaa*' først og fremst skulde utføre det her paapegede arbeide. Gudskelov dagspressen, andre tidsskrifter, by- og bygdebiblioteker, foredragsforeninger etc. har længe arbeidet der paa. Ære være dem for det. Men det gaar nu svært smaatt alligevel. Og jeg mener, det er muligt gjennom '*Kringsjaa*' at give bevægelsen end et lidet stød fremover.»⁹¹

Videre i den samme artikkelen uttrykte han sin tro på at den populariserte formen tidsskriftet hadde valgt å presentere stoffet sitt i, ikke ville forringe den norske lesekulturen, slik noen av

---

⁸⁹ [Lyche], «Kulturens demokratisering.», 202–3.

⁹⁰ *Kringsjaa* og folkebiblioteker hadde da også mange likhetstrekk. Den store temabredden til innholdet i tidsskriftet gjorde blant annet at avisen *Den 17de mai* kom med denne uttalelsen som praktisk talt kalte det for et bibliotek i seg selv: «Detta aargangsskriftet er jamgodt med ei stor boksamling.» Sitatet er hentet fra artikkelen «'*Kringsjaa*'» *Den 17de mai*, 16. august 1894, nr. 92, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_den17demai_null_null_18940816_1_92_1.

⁹¹ [Lyche], «Kulturens demokratisering.», 203.

kritikerne hadde gitt uttrykk for, men at den tvert imot kunne være et springbrett til mer avansert lesing av kompleks, «høyverdig» og vitenskapelig litteratur:

[...] lad bare folk faa smag paa det, der gjemmes i bøger og presse, lad dem faa rede paa, at viden og kultur har noget for dem med, kan være interessant, saa forlanger de mere og mere og vil dybere og dybere ned i tingenes begrundelse og sammenhæng, til de endog faar mod og lyst paa at pløie sig gjennem de store videnskabelige tyske værker. Kulturen voxer i dybde, eftersom man faar bredde og vidde paa den. Jeg taler om, hvad jeg har *seet* og *oplevet*, — ikke om teorier eller ønsker. *Saa er det*.⁹²

Både formen og innholdet i *Kringsjaa* hang altså nøye sammen med det formålet tidsskriftet hadde satt seg fore. Det skulle være opplysende, allmenndannende og underholdende ved å presentere et stort antall forkortede artikler i popularisert form som hadde stor tematisk bredde. Kort sagt var målet folkeopplysning, og middelet var godt, interessant og lett tilgjengelig lesestoff som skulle være berikende i seg selv og ideelt sett inspirere og oppmuntre til økt interesse og videre kunnskapssøken. Å opplyse det brede lag av befolkningen om den viktigste utviklingen i samtiden på et mangfold av områder ble sett på som et avgjørende utviklingstrinn mot et bedre samfunn. Tambs Lyche ga med andre ord uttrykk for en lesefilosofi med sterk tro på lesingens positive effekter. Sett i en slik sammenheng er det heller ikke så rart at det også ble skrevet så entusiastisk om bibliotekvirksomhet i tidsskriftet. Sammenhengen mellom bøker (og andre publikasjoner), lesing og biblioteker som kommer så klart frem i *Kringsjaa*, er slik sett også et eksempel på hvor naturlig koblingen mellom fagfeltene bok-, bibliotek- og lesehistorie er, og viser hvor interessant og fruktbart en sammenkobling av disse perspektivene kan være. I denne dybdestudien er hovedfokus på bibliotekstoffet, men forhåpentligvis vil fremtidige studier på område utvide perspektivene enda mer ved å se på det stoffet i *Kringsjaa* som omtaler bøker, lesing og litteratur mer generelt selv om det ikke kommer inn på biblioteker. I avslutningskapittelet blir det gitt noen konkrete eksempler på slike tekster og forslag til videre forskning.

Artikler

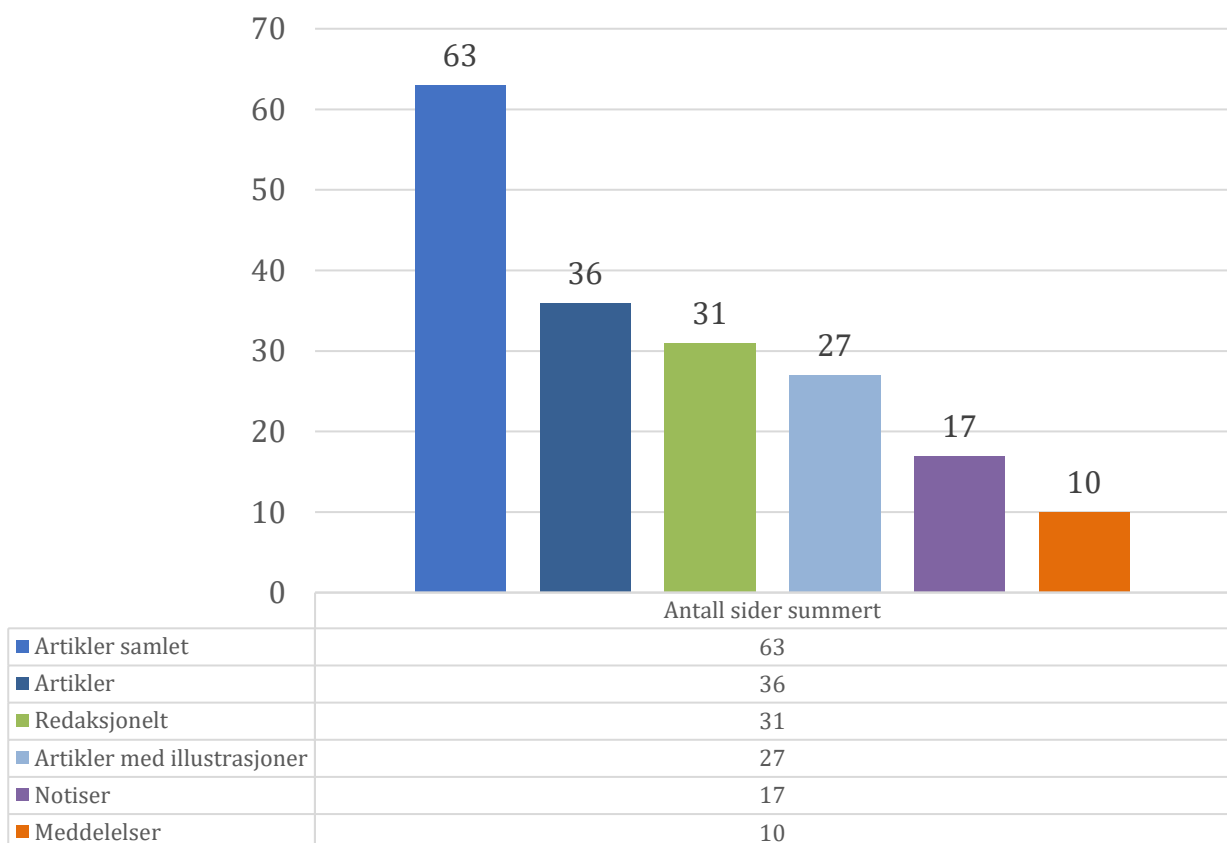
Den dominerende tekstsjangeren i *Kringsjaa* generelt var som sagt artikler. Brorparten av disse var adaptasjoner av utenlandske tidsskriftartikler, men originalartikler skrevet av norske skribenter – blant annet av redaktøren selv og andre redaksjonsmedlemmer – ble også publisert. Lengden på artiklene varierte mye, de korteste var på kun én side og de lengste opp til rundt ti, med mesteparten et sted midt imellom. De utenlandske artiklene ble gjengitt i mer eller mindre

---

⁹² [Lyche], 204.

forkortet og popularisert form, og var med andre ord ikke direkte oversettelser. Noen av artiklene i *Kringsjaa* var i tillegg illustrert med fotografier og/eller tegninger/graveringer, og derfor omtalte tidsskriftet seg selv til tider også med undertittelen *Fjortendagligt illustreret tidsskrift*.⁹³ Denne undersøkelsen har kategorisert tolv artikler i *Kringsjaa* som bibliotekstoff: fire med illustrasjoner, og åtte uten. I appendiks 2 listes de illustrerte artiklene opp for seg selv, og i tallmaterialet vises det både til artiklene samlet og delt. Selv om man kan si at bildematerialet i de illustrerte artiklene tilfører et ekstra lag med informasjon, har det ikke vært plass til å inkludere bildeanalyser i denne studien.

Sammenlignet med de andre sjangrene bibliotekstoffet er fordelt på, blir de 12 artiklene overgått i antall både av redaksjonelle tekster (17 stk.) og av notiser (16 stk.). Ser man derimot på sideomfanget blir bildet ganske annerledes (se figur 4). Samlet strekker de 12 artiklene seg over 63 sider, dobbelt så mange som det redaksjonelle stoffet som dekker 31 sider. Hvis man splitter opp artikkelkategorien, er det 36 sider for de uten illustrasjoner og 27 for de illustrerte.

Figur 4: Bibliotekstoffets sideomfang fordelt på sjanger

⁹³ Se for eksempel: Hans Tambs Lyche, red., *Kringsjaa*, bd. 2 (Kristiania: Huseby & Co.s Forlag, 1893), 200, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digittidsskrift_2018013081042_001.

Totalt sett dekker artiklene litt over halvparten av sideomfanget til bibliotekstoffet: 63 av 121 sider. Tar man med i betraktningen at flere av de andre sjangrene ikke inneholder like mye reell tekst knyttet til bibliotekvirksomhet per side som de lengre sammenhengende artikkeltekstene (se s. 40), vil denne sjangeren enda tydeligere fremstå som den dominerende når det gjelder omfang.

Av de tolv artiklene er det kun tre som ikke oppgir kilde. De resterende ni gir så pass gode opplysninger om grunnlagsmaterialet at det har vært mulig å oppdrive digitale kopier av originalkildene (se tabell 3). De tydeligste henvisningene man finner i *Kringsjaa* til originalartiklene, deres forfattere og opprinnelig publikasjonssted, er oppgitt i parentes i artikkeltittlene – syv av de tolv bibliotekartiklene har slike referanser. Dette var den vanligste måten *Kringsjaa* henviste på, og det ble gjerne skrevet etter formelen «Efter [forfatter] i [tidsskrift]» slik som i: «Det offentlige bibliotek — almenhedens bibliotek: (Efter John Cotton Dana i 'Pop. Science Monthly').»⁹⁴ I to andre tilfeller finnes mer eller mindre spesifikke henvisninger inni selve tekstene, mens de tre siste er blottet for konkrete referanser. Den ene av de tre referanseløse artiklene henviser riktignok i tittelen til at den var basert på flere ikke-navngitte kilder: «Bibliotekmekanik: Ordning og klassificering af bogsamlinger; (Efter forskjellige kilder)»,⁹⁵ men det sier seg selv at dette er for lite informasjon til å finne ut hvilke kilder som lå til grunn for den.

Hvis man sammenligner artiklene i *Kringsjaa* med de opprinnelige, er det som forventet tydelige forskjeller både når det gjelder omfang og stil. Artiklene i *Kringsjaa* er i tråd med tidsskriftets konsept i hovedsak kortere enn originalene, i mange tilfeller betydelig kortere. En ytterlighet når det gjelder forkorting er den åtte sider lange artikkelen «Et moderne bibliotek»⁹⁶ som baserte seg på to forskjellige originalartikler på til sammen 35 sider. Tabell 3 viser sideomfanget til alle de tolv bibliotekartiklene og kildene deres i de tilfellene de er kjent. På grunn av forskjeller i sideformat, skriftstørrelse og antall tekstspalter er ikke tallene nødvendigvis direkte sammenlignbare, men de gir en indikasjon på at originalkildene generelt sett var lengre enn artiklene i *Kringsjaa*. Artikkelen «Berlins folkebiblioteker» er et tilsynelatende unntak som i *Kringsjaa* strekker seg over to sider i motsetning til originalen som

---

⁹⁴ John Cotton Dana, «Det offentlige bibliotek — almenhedens bibliotek: (Efter John Cotton Dana i 'Pop. Science Monthly').», *Kringsjaa* 9, nr. 12 (30. juni 1897): 937–42, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081022_001?page=952.

⁹⁵ «Bibliotekmekanik: Ordning og klassificering af bogsamlinger.»

⁹⁶ Edmund J. Carpenter og C. Howard Walker, «Et moderne bibliotek: (Efter Edmund J. Carpenter og C. H. Walker i 'New Eng. Mag.').», *Kringsjaa* 6, nr. 12 (31. desember 1895): 881–88, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081034_001?page=908.

Tabell 3: Bibliotekartiklene i Kringsjaa

Omfanget, publiseringstidspunktet og kildene til bibliotekartiklene i Kringsjaa. Titlene er forkortet her, men de fullstendige referansene står oppført i referanselisten.

Bind	Hefte	Artiklene	Utgivelsesdato	Antall sider	Kildetype
4	4	Biblioteksbevegelsen i de Forenede Stater – Harrison, «The public library movement in the united states.»	31. August 1894	7	Artikkel
4	5	Berlins folkebiblioteker – [Buchholtz], «The People's Libraries of Berlin»	15. September 1894	2	Artikkel
4	12	Biblioteksbevegelsen i de Forenede Stater – Fletcher, «The Public Library Movement.»	August 1894	1	Artikkel
6	1	De amerikanske fri biblioteker – Putnam, «The great libraries of the United States.»	31. December 1894	3	Artikkel med ill.
6	12	Et moderne bibliotek – Walker, «The Boston Public Library.»	November 1894	8	Artikkel med ill.
7	3	Bibliotekmekanik – Ukjent kilde	15. Juli 1895	3	Artikkel
7	5	Kommunebibliotek i en mindre by – Ukjent kilde	Juni 1895	11	Artikkel
7	10	Bibliotekmekanik. Kortkatalogen – Ukjent kilde	31. December 1895	8	Artikkel med ill.
7	11	Hvorfor bør hver by og bygd have et offentlig bibliotek? – Greenwood, «Why Should Every Town Have a Public Library?»	Mai 1895	15	Artikkel med ill.
9	6	Læsning for rigmænd – Free Public Library Commission of Massachusetts, «Fifth Report of the Free Public Library Commission of Massachusetts.»	August 1895	20	Artikkel med ill.
9	12	Det offentlige bibliotek — almenhedens bibliotek – Dana, «The Public and Its Public Library.»	15. Februar 1896	9	Artikkel
11	5	Det omfarende bibliotek – Shaw, «The Traveling Library—A Boon for American Country Readers.»			
			15. Marts 1896	8	Artikkel med ill.
			31. Mai 1896	8	Artikkel med ill.
			15. Juni 1896	2	Artikkel
			1894	2	Del av bok
			31. Mars 1897	2	Artikkel
			1895	3	Rapport
			30. Juni 1897	6	Artikkel
			Juni 1897	12	Artikkel
			15. Marts 1898	5	Artikkel
			Februar 1898	6	Artikkel med ill.

kun er notert med én side.⁹⁷ I realiteten er den oversatte versjonen faktisk noe kortere hvis man sammenligner tekstene avsnitt for avsnitt, og grunnen til dette er nettopp forskjellige formater på de to tidsskriftene.

Artiklene i *Kringsjaa* var ikke bare forkortet, men som sagt også popularisert i formen. Sammenligner man stilen i artiklene med originalene, kommer dette til uttrykk ved at de norske utgavene generelt har en lettere stil: de er mer gjenfortellende og muntlige i forhold til flere av originalene, som har en mer saklig og til tider akademisk språkføring. Helt konkret kan man se at bibliotekartiklene i *Kringsjaa* kutter bort mange detaljer fra originalene, blant annet opplysninger om enkeltpersoner og datoer i historiske fremstillinger av den amerikanske bibliotekbevegelsen. Det ble med andre ord fokusert på å presentere hovedtrekkene og -idéene i artiklene. Men det er også forskjeller på stilen i de norske oversatte artiklene. I noen tilfeller er den saklig og knapp som i den ovenfor nevnte artikkelen «Berlins folkebiblioteker»,⁹⁸ hvor tonen både i originalen og oversettelsen er tilnærmet like. Akkurat denne teksten er spesiell i den forstand at den var en oversettelse av en allerede forkortet versjon fra *Review of Reviews*, og derfor er det kanskje ikke så unaturlig at den ligner mer på originalen både i omfang og stil enn en del av de andre som redaksjonen i *Kringsjaa* forkortet selv. I andre tilfeller er originaltekstene mer entusiastiske, positive og appellerende, og de norske oversettelsene speiler dette mer eller mindre direkte i sin oversettelse, slik som i «Det offentlige bibliotek»⁹⁹ hvor det i begge tekstene argumenteres ivrig for ordningen med *åpne hyller* i folkbiblioteker (se mer om ordningen fra s. 99). En tredje variant man ser i *Kringsjaa*, er artikler som inneholder kortere eller lengre kommentarer fra oversetterne, gjerne med konkret fokus på norske forhold. Her kan man med andre ord si at de norske skribentene i *Kringsjaa* ikke lenger bare adapterte tekstene ved å oversette, forkorte og popularisere, men at de også begynte å gjøre tekstene mer til sine egne ved å introdusere egne tanker i kommentarform. Artikkelen «Det omfarende bibliotek» er et ekstremt eksempel på dette fenomenet der nesten halve teksten er en kommentar fra den ikke navngitte oversetteren, som anklager nordmenn for å være trege i samfunnsutviklingen.¹⁰⁰

Et eksempel som kan illustrere *Kringsjaas* lite rigide holdning til oversettelse eller adaptasjon av utenlandske artikler, er «Hvorfor bør hver by og bygd have et offentligt bibliotek?», som

---

⁹⁷ [Arend Buchholtz], «Berlins folkebiblioteker: (Efter 'Daheim' gjengivet i 'Review of Reviews').», *Kringsjaa* 4, nr. 5 (15. september 1894): 367–68, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081028_001?page=380.

⁹⁸ [Buchholtz].

⁹⁹ Dana, «Det offentlige bibliotek.»

¹⁰⁰ William B. Shaw, «Det omfarende bibliotek: (Efter W. B. Shaw i 'Am. Rev. of Revs.）」, *Kringsjaa* 11, nr. 5 (15. mars 1898): 376–80, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081026_001?page=389.

eksplisitt påpeker at teksten var «ubetydelig ændret».¹⁰¹ Med andre ord ble det antydnet at denne teksten, i motsetning til de fleste andre utenlandsbaserte tekstene i tidsskriftet, lå nærmere opp mot en såkalt ekvivalent oversettelse. Hvis man sammenligner den norske og engelske utgaven, ser man imidlertid forskjeller både i form og stil, selv om argumentene og poengene i originalteksten i all hovedsak blir ivaretatt og man dermed kan si at oversettelsen i hvert fall oppnår en viss grad av likeverd i formidlingen av budskapet. Formmessig derimot har den norske utgaven av teksten, som er en liste med argumenter for folkebiblioteker, for eksempel fem færre punkter enn originalen. Språklyden og formuleringene har mange likhetstrekk, men også en del ulikheter. En setning som viser forskjellene mellom versjonene er denne, som i originalen lyder: «In a large Midland town there are two chimney sweeps and two members of Parliament among the borrowers.»¹⁰² mens den i *Kringsjaa* høres slik ut: «I England kan et parlamentsmedlem maatte vente paa en bog, fordi manden, som feier hans skorstenspiber, netop har den.»¹⁰³ Her ser vi at det er noen fakta som er like i begge tilfellene, men at den norske «oversettelsen» er mer levendegjort og spissformulert. Hovedfokuset i denne avhandlingen er ikke å gjøre en komparativ studie av språket til tekstene i *Kringsjaa* og deres originaler, men det er et poeng her å belyse opphavet til disse tekstene, og derfor er eksempler som dette interessant fordi det viser at de norske tekstene var farget av arbeidet til de som omarbeidet tekstene til norsk i tillegg til de som hadde bearbeidet tekstene før de kom til Norge.

Et annet interessant funn ble gjort ved å sammenligne publiseringstidspunktene for bibliotekartiklene i *Kringsjaa* og deres kildegrunnlag. Generelt sett virker det som *Kringsjaa*-redaksjonen leste, oversatte og publiserte stoff fra de omtrent 40 utenlandske tidsskriftene de abonnerte på fortløpende.¹⁰⁴ Som det fremgår av tabell 3 gjelder dette også for deler av bibliotekartiklene, men ikke alle. De fire første og to siste artiklene, som er listet opp i kronologisk rekkefølge her, viser at de ble utgitt omtrent én måned etter at originalen hadde blitt publisert. Det kan med andre ord argumenteres for at *Kringsjaa* ikke hadde noen konkret motivasjon for å publisere bibliotekstoffet spesifikt utover det faktum at tidsskriftet hadde som sitt hovedmål å presentere det beste fra den nyeste utenlandske tidsskriftlitteraturen for sine norske lesere. Ser man dette sammen med tallene denne studien presenterte i forrige kapittel angående omfanget av bibliotekstoffet, kan man si at det forsterker bildet av at *Kringsjaa* ikke

---

¹⁰¹ Thomas Greenwood, «Hvorfor bør hver by og bygd have et offentligt bibliotek?», *Kringsjaa* 7, nr. 11 (15. juni 1896): 816, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081038_001?page=826.

¹⁰² Thomas Greenwood, *Public Libraries: A History of the Movement and a Manual for the Organization and Management of Rate-Supported Libraries*, 4. utg. (London: Cassell & Company, Limited, 1891), 558, <https://archive.org/details/publiclibraries01greegoog/>.

¹⁰³ Greenwood, «Hvorfor bør hver by og bygd have et offentligt bibliotek?», 815.

¹⁰⁴ [Lyche], «Kulturens demokratisering», 201.

hadde et spesielt fokus på bibliotekvirksomhet i forhold til andre temaer. Bibliotekvirksomhet var altså bare ett av mange progressive temaer som var aktuelle i denne tidsperioden, som var preget av store forandringer på flere områder, og som *Kringsjaa* videreformidlet.

De seks artiklene i midten av tabellen – innenfor de stiplede linjene – viser et mindre tydelig mønster, og forteller kanskje en annen historie. Tre av disse har ukjente kilder, og det er dermed vanskelig å si noe om dem. De tre resterende har brukt kilder som er betydelig eldre enn det som var standarden, to av disse var to år gamle. Hvis man ser på den tidsperioden disse artiklene ble publisert i, viser det seg at den delvis overlapper med tiden Tambs Lyche engasjerte seg direkte i saken for å forbedre biblioteksituasjonen i Kristiania. I neste kapittel blir det gitt en mer detaljert gjennomgang av denne saken (se s. 92), men her er det interessant å si noen ord om hvordan disse artiklene henger sammen med den. Den tydeligste forbindelsen ser man med artikkelen «Hvorfor bør hver by og bygd have et offentligt bibliotek?»,¹⁰⁵ som ble publisert i juni 1896 og som var hentet fra boken *Public Libraries*¹⁰⁶ av engelskmannen Thomas Greenwood (1851–1908). Omkring den samme tiden som artikkel stod på trykk i *Kringsjaa* arbeidet Tambs Lyche med å forfatte et forslag om omorganisering av det Deichmanske bibliotek. I litteraturlisten til forslaget, som ble innlevert til kommunens magistrat og formannskap 14. november dette året, står nettopp Greenwoods bok oppført, og slik sett kan man si at det er en tydelig intertekstuell forbindelse her.¹⁰⁷ Det er med andre ord meget sannsynlig at Tambs Lyche kom i kontakt med denne boken i forbindelse med dette arbeidet og bestemte seg for å publisere en del av den i *Kringsjaa*. Artikkelen «Læsning for rigmænd»¹⁰⁸ ble publisert noen måneder etter at forslaget var levert, men det er ikke usannsynlig at han kan ha lest rapporten¹⁰⁹ artikkelen baserte seg på i forbindelse med dette arbeidet. Den siste artikkelen som skal nevnes her, er «Et moderne bibliotek.»¹¹⁰ Den er litt på grensen når det gjelder publiseringstidspunkt i forhold til Tambs Lyches engasjement i saken om folkebiblioteker i Kristiania, fordi den ble publisert to uker før Tambs Lyches første kjente innspill i saken. Men det er ingen tvil om at den ikke fulgte det vanlige mønsteret for publisering i *Kringsjaa* i og med at den både var basert på to forskjellige artikler og at den ble publisert forholdsvis lenge etter originalene.

---

¹⁰⁵ Greenwood, «Hvorfor bør hver by og bygd have et offentligt bibliotek?»

¹⁰⁶ Greenwood, *Public Libraries*.

¹⁰⁷ Fischer, Halvorsen, og Lyche, *Det Deichmanske Bibliothek i Kristiania*, LII.

¹⁰⁸ [Free Public Library Commission of Massachusetts], «Læsning for rigmænd.», *Kringsjaa* 9, nr. 6 (31. mars 1897): 432–33, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081022_001?page=443.

¹⁰⁹ Free Public Library Commission of Massachusetts, «Fifth Report of the Free Public Library Commission of Massachusetts.» (Boston: Wright & Potter Printing Co., 1895), <https://archives.lib.state.ma.us/handle/2452/798990>.

¹¹⁰ Carpenter og Walker, «Et moderne bibliotek.»

Så langt kan man dermed oppsummere med at halvparten av bibliotekartiklene hadde et publiseringsmønster som var i tråd med *Kringsjaas* modus operandi, mens den andre halvparten avviker fra dette mønsteret på et vis som kan tyde på at Tambs Lyches direkte engasjement i biblioteksaken kan ha påvirket hva som ble publisert i tidsskriftet i denne perioden. Videre har vi sett at ni av de tolv bibliotekartiklene inneholdt henvisninger til det kildematerialet de baserte seg på, men at en gjennomgang av disse kjente tilfellene viser at tekstene gjennomgikk mer eller mindre store endringer før de ble presentert for de norske leserne. Spørsmålet om hvem som kan krediteres for disse artiklene, eller hvilket opphav de hadde, krever med andre ord en nøyere gjennomgang.

Artiklenes opphav

Selv om flere av artiklene i *Kringsjaa* henviser til de originalkildene de baserte seg på, er det fortsatt et spørsmål hvem som skrev de norske utgavene av artiklene. Hvem som spesifikt utførte arbeidet med å «oversette», korte ned, popularisere og eventuelt kommentere, blir nemlig aldri nevnt. I tillegg er det ikke alltid like tydelig hvilken forfatterstemme – originalforfatteren(e) eller den/de norske skribenten(e) – som faktisk «snakker» hvor og når i tekstene. Dette gjør at det ikke er så enkelt å fastslå hvem som faktisk skrev disse artiklene. I den bibliotekhistoriske litteraturen har Tambs Lyche i all hovedsak blitt kreditert som mannen bak bibliotekstoffet i *Kringsjaa*, i tråd med det personorienterte perspektivet som ofte har blitt anlagt der, men dette bildet stemmer altså ikke helt overens med de faktiske forholdene. Denne tradisjonelle måten å tenke angående teksters opphav kommer også til uttrykk i Darntons kommunikasjonskretsløp hvis man tolker *Forfatter (Author)* i entall som å samsvare med opphavspersonen til tekstinnholdet i bøker som et enkeltindivid. Men selv om det kun var redaktørens navn som stod oppført på tittelbladet til *Kringsjaa*, slik det var vanlig på denne tiden, så vet vi at redaksjonen hadde flere ansatte. Det er kjent at Carl Nærup, Cristopher Brinchmann, Nils Kjær og Marta Steinsvik var tilknyttet redaksjonen i løpet av den perioden Hans Tambs Lyche var redaktør. Alle disse fire redaksjonsmedlemmene er kjent som språkmektige forfattere og oversettere. Nærup hadde for eksempel avlagt «translatøreksamen i engelsk, tysk og fransk»,¹¹¹ og Steinsvik oversatte i *Kringsjaa* i denne perioden, ifølge biografen hennes Ingeborg Solbrekken, både til «landsmål og til riksmål, fra tysk, fransk og engelsk.»¹¹² For å gi et bedre bilde av opphavet til artiklene i *Kringsjaa*, vil det i løpet av de

---

¹¹¹ Sigurd Aa Aarnes, «Carl Nærup», i *Norsk biografisk leksikon*, 13. februar 2009, http://nbl.snl.no/Carl_N%C3%A6rup.

¹¹² Ingeborg Solbrekken, *Kors og kårde: Marta Steinsviks liv og virke 1877-1950* (Oslo: Vidarforlaget, 2012), 45.

kommende sidene bli presentert en mer kompleks versjon av kommunikasjonskretsløpmodellen med utgangspunkt i en tolkning der *forfatter* representerer en forfatterfunksjon som ikke trenger å være knytte til én enkelt person. Opphavet til disse tekstene forstås da også mer i tråd med tanken om at kilder som tidsskrifter og aviser er kollektivt produserte (se mer om dette i innledningen s. 18).

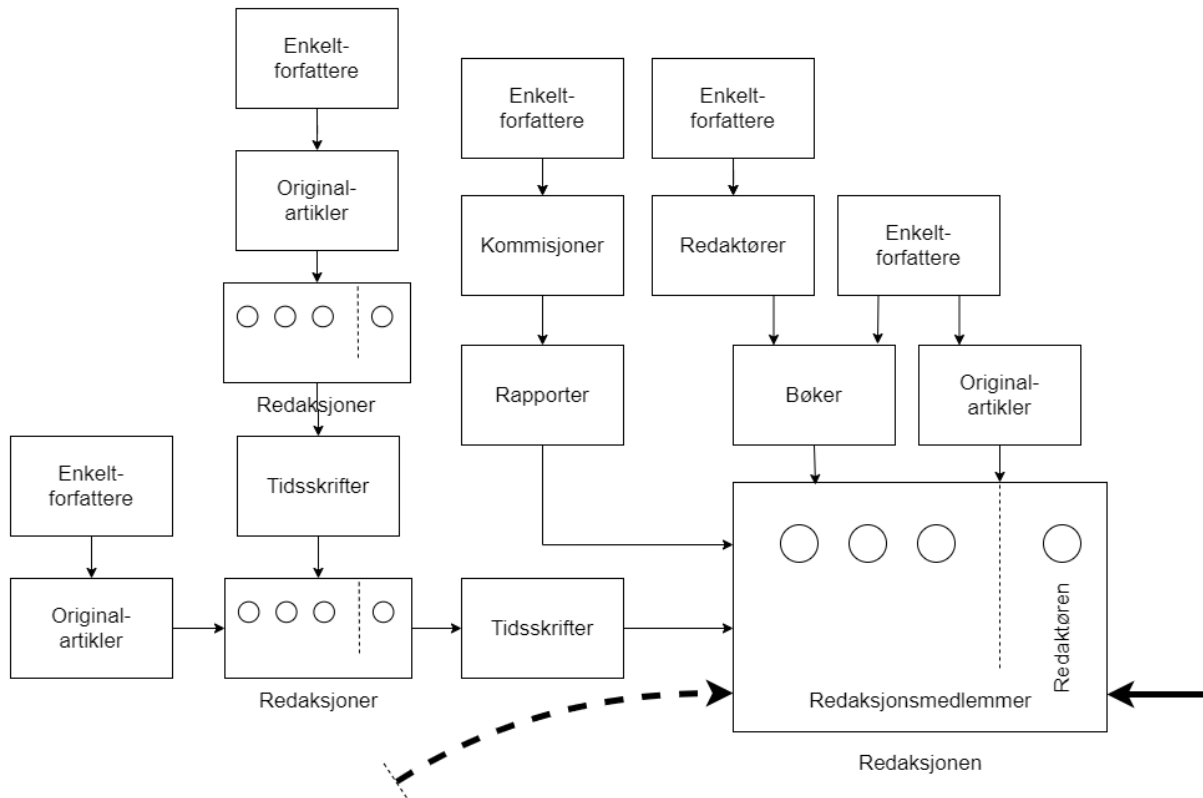
Et konkret bevis for at Tambs Lyche ikke skrev alle bibliotekartiklene er en anmerkning av redaktøren i artikkelen «De amerikanske fri biblioteker.»¹¹³ Hadde Tambs Lyche skrevet teksten selv, ville han jo ikke tilføyd en anmerkning, men i stedet forandret teksten direkte. Eksempelet viser at redaksjonen i *Kringsjaa* fungerte som en kollektiv produksjonsenhet slik redaksjoner i tidsskrifter og aviser gjerne gjør. Tekster ble produsert av en eller flere ikke navngitte redaksjonsmedlemmer for så å bli gjennomgått og godkjent av redaktøren før publisering. Man kan med andre or ikke si at Tambs Lyche skrev eller oversatte alt innholdet i *Kringsjaa*, men dette eksempelet illustrerer på den andre siden at han som redaktør allikevel var involvert i, og hadde et overordnet ansvar for, hele tekstproduksjonen i *Kringsjaa*. Så lenge det ikke blir eksplisitt uttrykt hvem som oversatte eller kommenterte artiklene i *Kringsjaa*, vil jeg i denne avhandlingen ikke automatisk anta at det var Tambs Lyche som gjorde det, men heller se på dem som kollektivt produsert av redaksjonen. Dette er i tråd med generelle kildekritiske betraktninger innen historiefaget når det gjelder bruken av aviser og tidsskrifter i motsetning til kilder som tydelig er forfattet av enkeltpersoner.

Figur 5 viser en modell av forfatterfunksjonen eller opphavet til artiklene i *Kringsjaa* som kan erstatte forfatterfeltet i Darntons kommunikasjonskretsløp (se originalen på s. 21) fordi det bedre illustrerer den sammensatte karakteren ved dette aspektet til tekstene. I denne modifiserte modellen er det, i tråd med utlegningen ovenfor, den kollektive redaksjonen som i hovedsak erstatter enkeltforfatteren i den opprinnelige modellen. Sirklene inni redaksjonsboksen representerer redaksjonsmedlemmer, og redaktøren er delvis utskilt for seg selv for å illustrere Tambs Lyches lederrolle og overordnede ansvar i redaksjonen. Boksene rundt redaksjonen representerer de forskjellige kildetyperne som ble benyttet som grunnlagsmateriale for tekstene i tidsskriftet, og hvor de kom ifra. Hvor sammensatt opphavet til disse forskjellige kildene var varierte, men på sitt mest kompliserte ser man at artikler kunne gå veien gjennom to tidsskrifter og deres redaksjoner før de kom til *Kringsjaa* og ble videre behandlet der. Dette var blant annet tilfellet med artikkelen «Berlins folkebiblioteker: (Efter 'Daheim' gjengivet i 'Review of

---

¹¹³ [Putnam], «Amerikanske fri biblioteker.», 42.

Reviews')» der vi ser av undertittelen at *Kringsjaa* hadde hentet den fra det britiske *Review of Reviews* som igjen hadde forkortet og oversatt artikkelen fra det tyske bladet *Daheim*.¹¹⁴

Figur 5: Alternativ bokhistorisk modell av forfatterfunksjon eller tekstopphav

I denne avhandlingen vil dermed forståelsen videre være at opphavet til artiklene i *Kringsjaa* er så sammensatt at det ikke er mulig i de fleste tilfeller å si med sikkerhet hvem som faktisk produserte dem. I de tilfellene navn på originalforfattere er oppgitt i *Kringsjaa*, blir det også referert til dem i denne avhandlingen, men det er hele tiden med forbehold om at tekstene ikke kun kan krediteres til disse enkelte navngitte personene fordi man må regne med at også andre ikke-navngitte individer var involvert i tekstproduksjonen. I tilfeller hvor en tilknyttet forfatter er kjent eller antatt, uten at det er oppgitt eksplisitt i *Kringsjaa*, blir navnet oppført i klammer: For eksempel i forbindelse med artikkelen «Folkebiblioteker i Berlin» der *Review of Reviews* oppgir at det var Arend Buchholtz som hadde skrevet den originale artikkelen i *Daheim*, mens *Kringsjaa* ikke nevner noe om forfatter i sin versjon.

¹¹⁴ [Buchholtz], «Berlins folkebiblioteker.»

Meddelelser og notiser

Hvert hefte av *Kringsjaa* inneholdt en avdeling med *Forskjellige meddelelser* og en med *Notitser*. Begge bestod av flere frittstående korte tekster, og hadde hver for seg som regel et samlet omfang på omkring et par sider. Notisavdelingen ble trykt i to kolonner og bestod av et stort antall korte tekster, gjerne ikke lenger enn en setning hver. I noen tilfeller finner man over 20 slike notiser på en side. Meddelelsene ble derimot trykt med én tekstspalte på samme vis som artiklene, og var gjerne noe lengre enn notisene. En side med meddelelser inneholdt sjeldent mer enn fem forskjellige frittstående tekster med en lengde på ett eller to avsnitt. I hovedsak kan man karakterisere både notisene og meddelelsene som nyhetsstoff fordi de ofte var knyttet direkte opp mot aktuelle hendelser eller formidlet de nyeste fakta om forskjellige tema. Stilen var gjerne saklig og faktabasert, og tekstene inneholdt ofte tallmateriale og statistikk. Denne notisen er i så måte typisk for sjangeren: «New Yorks frie biblioteker udlaante i løbet af sidste aar 1½ miliion [*sic*] bøger. Chicagos kommunebibliotek 1,150,000. Bostons 850,000.»¹¹⁵

Som oversikten i tabell 2 (s. 43) viser har 7 meddelelser og 16 notiser blitt kategorisert som bibliotekstoff i denne studien.¹¹⁶ To av disse meddelelsene har *Notitser* som seksjonsoverskrift, men det er tydelig ut ifra innholdsfortegnelsen, og ikke minst utformingen av sidene og lengden på tekstene, at det her er snakk om meddelelser med trykkfeil i sideoverskriftene.¹¹⁷ Med den forholdsvis grove tellemåten som er anlagt i denne studien (se s. 40) har begge disse teksttypene til sammen et sideomfang på 27 sider. Som jeg har vært inne på tidligere, gir dette tallet inntrykk av at denne tekstmassen var større enn det som er realiteten for disse sjangrene da selv ikke den lengste meddelelsen dekker så vidt mer enn en halv side.

Innholdet i de aller fleste av disse kortere tekstene, som vi skal se nærmere på i neste kapittel, er uavhengig av omfanget meget interessante for problemstillingene i denne oppgaven. Kun et par av notisene er relativt uinteressante, slik som denne som i sin helhet lyder: «Som vatikanerbibliotekets øverste leder ansattes nylig en tysk lærd ved navn Kerbe.»¹¹⁸ Andre notiser er høyst

---

¹¹⁵ «[New Yorks frie biblioteker ...]», *Notitser*, *Kringsjaa* 9, nr. 1 (15. januar 1897): 80, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081022_001?page=91.

¹¹⁶ Se appendiks og referanselisten for en detaljert oversikt over disse.

¹¹⁷ Det er her snakk om følgende tekster: «[I Massachusetts i de Forenede stater ...]», *Forskjellige meddelelser*, *Kringsjaa* 1, nr. 4 (18. mars 1893): 284, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081040_001?page=297; og «[I retning af at oprette ...]», *Forskjellige meddelelser*, *Kringsjaa* 1, nr. 7 (29. april 1893): 523–24, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081040_001?page=536.

¹¹⁸ «[Som vatikaner-bibliotekets ...]», *Notitser*, *Kringsjaa* 5, nr. 6 (31. mars 1895): 480, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081032_001?page=491.

relevante både når det gjelder saksinnholdet og forbindelsen til andre tekster i bibliotekstoffet. Et eksempel er en notis som omtalte ordningen med de såkalte *reisende biblioteker* som hadde blitt opprettet i New York. Den ga ikke bare en saklig fremstilling av saken, men var også oppfordrende i stilen da den avsluttet med: «Ideen synes at være efterligning værd.»¹¹⁹ Videre eksemplifiserer denne notisen også en intertekstuell forbindelse innad i *Kringsjaa* fordi det eksplisitt ble henvist til den i det redaksjonelle stoffet i samme hefte.¹²⁰ I dette tilfellet er det nærliggende å anta at det var Tambs Lyche som uttrykte seg i notisen, men hvilke kilder disse to sjangrene med korttekster baserte seg på, og hvem som stod bak de norske versjonene, ble ikke oppgitt i *Kringsjaa*. Sannsynligvis ble de fleste av dem hentet fra de samme utenlandske tidsskriftene som redaksjonen skaffet artiklene fra, men om innholdet i dem var sakset fra lengre tekster som artikler, eller om de var mer direkte oversettelser av tilsvarende korte tekster, er uvisst. Men på tilnærmet samme vis som med artiklene, må også opphavet til disse korte tekstene i *Kringsjaa* ansees som kollektivt produserte.

Redaksjonelle tekster

Seksjonen for redaksjonelt stoff i hvert hefte av *Kringsjaa* strakk seg over et par sider på det korteste, og opp til rundt ti sider på det lengste. Den inneholdt gjerne flere forskjellige typer tekster med svært varierende lengde, og ble trykt både i én og to spalter. Noen av de lengre tekstene hadde egne overskrifter, og stod gjerne med egne oppføringer i innholdsfortegnelsene. Med andre ord inneholdt det redaksjonelle stoffet flere forskjellige tekstsjangre som kan beskrives som både artikler, meddelelser og notiser, og samlet sett kan denne stoffmassen dermed nærmest sees på som et lite tidsskrift i tidsskriftet. Det som i hovedsak bandt disse tekstene sammen, og som skilte den fra andre tekster i tidsskriftet, var at redaksjonen her ga klarere uttrykk for sine egne synspunkter. Dette ble da også uttrykkelig påpekt i hvert nummer som en innledning til denne seksjonen: «Redaktionen er ikke ansvarlig for de ideer og synsmaader, der forekommer i optagne originale artikler eller i de fra udlandets tidsskriftspresse hentede opsæt. Den medtager alt, der bør kjendes af den læsende almenhed, enten den er enig med vedkommende forfatter eller ei. – Redaktionens egne meninger finder man i de redaktionelle artikler og under 'Redaktørens sofahjørne'.»¹²¹

---

¹¹⁹ «[New Yorks offentlige bibliotek ...]», Notitser, *Kringsjaa* 1, nr. 9 (27. mai 1893): 686, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081040_001?page=699.

¹²⁰ [Hans Tambs Lyche], «[Folkevenners opmerksomhed henledes paa ...]», Redaktionelt, *Kringsjaa* 1, nr. 9 (27. mai 1893): 680, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081040_001?page=693.

¹²¹ Dette konkrete sitatet er hentet fra et tilfeldig nummer, men lignende utsagn finnes i alle heftene: Hans Tambs Lyche, red., *Kringsjaa*, bd. 10 (Kristiania: Olaf Norlis Forlag, 1897), 230, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081024_001.

Selv om det redaksjonelle stoffet her ble presentert som et produkt av *redaksjonen* som en kollektiv enhet er det ikke usannsynlig at det kan ha vært redaktøren som alene stod bak disse tekstene. Et utsagn som støtter en slik antagelse finner man i en redaksjonell tekst fra 31. januar 1898 da Tambs Lyche oppholdt seg i Italia i et forsøk på å bedre helsetilstanden sin: «Under redaktørens opphold utenfor landet i vintermaanederne styres tidsskriftets hjemmeredaktion af forfatteren, hr. **Nils Kjær**. Redaktøren vedbliver dog at levere det samme arbeide som hidtil til 'Kringsjaa's sider, og redaktionsartikler eller redaktionelle udtalelser skriver sig fremdeles fra ham.»¹²² Basert på dette har jeg i denne avhandlingen valgt å anta at det var Tambs Lyche som skrev alt det redaksjonelle stoffet i *Kringsjaa* i den perioden han satt som redaktør, og dermed er han her oppført som forfatteren (i klammer siden navnet ikke eksplisitt er oppgitt i kildene) av alle de redaksjonelle tekstene.

Det er stor variasjon i de 17 bibliotektekstene som hører inn under denne kategorien. Når det gjelder omfang finner man alt fra en fem siders lang artikkel med egen overskrift til småtekster som ikke er lenger enn en setning eller to, som i dette eksempelet: «*Opmerksomheden* henledes paa en artikel i dette hefte om 'Biblioteksbevægelsen i de Forenede Stater'.»¹²³ En redaksjonell tekst som peker seg spesielt ut i biblioteksammenheng, er artikkelen «Offentlige biblioteker» som ble publisert 10. juni 1893. Neste kapittel går grundigere inn på innholdet i teksten, men her er det verdt å nevne et aspekt ved den som har en viss tilknytning til dens opphav. Tambs Lyche referere nemlig her til en artikkel «i det sidste numer af tidsskriftet 'Arena'». ¹²⁴ I motsetning til artiklene i *Kringsjaa*, som vi har sett at var forskjellige former for adaptasjoner av utenlandske originalartikler, er denne teksten et eksempel på at redaktøren har latt seg inspirere av en artikkel fra et utenlandsk tidsskrift. Verken forfatter eller tittel blir nevnt av Tambs Lyche, men ved å se på utgavene av *Arena* i denne perioden, har jeg funnet ut at det må være artikkelen «Some Economical Features of Public Libraries» av Tessa L. Kelso han refererer til.¹²⁵ Hvis man sammenligner innholdet i tekstene, er det store forskjeller i hva de egentlig tar for seg, men Tambs Lyche har plukket opp noen punkter fra teksten som han trekker inn i sin egen artikkel. Ved tre forskjellige anledninger henviser han spesifikt til uttalelser fra artikkelen i *Arena*. I seg selv er det jo ikke noe spesielt med at tekster henviser til hverandre mer eller mindre eksplisitt,

---

¹²² [Hans Tambs Lyche], «'Kringsjaa's Redaktion.», Redaktionelt, *Kringsjaa* 11, nr. 2 (31. januar 1898): 158, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081026_001?page=171.

¹²³ [Hans Tambs Lyche], «[Opmerksomheden henledes paa ...]», Redaktionelt, *Kringsjaa* 4, nr. 4 (31. august 1894): 310, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081028_001?page=323.

¹²⁴ [Hans Tambs Lyche], «Offentlige biblioteker.», Redaktionelt, *Kringsjaa* 1, nr. 10 (10. juni 1893): 763, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081040_001?page=774.

¹²⁵ Tessa Kelso, «Some Economical Features of Public Libraries.», *Arena* 7, nr. 42 (mai 1893): 709–13, <https://archive.org/details/ArenaMagazine-Volume07/page/n877>.

men her er det interessant som nok et eksempel på hvordan utenlandske bibliotekidéer ble importert fra utlandet og formidlet videre i Norge. Sett i forbindelse med modellen i figur 5 viser dette at det redaksjonelle stoffet heller ikke var totalt isolert innenfor redaktørsfæren i redaksjonsboksen, men at også disse tekstene hadde forbindelser utover til andre kilder.

Avslutningsvis kan man si at dette kapittelet har vist at opphavet til de fleste tekstene i *Kringsjaa* er så sammensatt at det er vanskelig å si med absolutt sikkerhet hvem som skrev dem. Enkelte navngitte forfattere kan i flere tilfeller knyttes til artiklene, men man må ta med i betraktningen at disse tekstene i tillegg hadde blitt formet av ukjente skribenter. Forfatterfunksjonen til tekstene i *Kringsjaa* var generelt sett så komplisert konstruert at det er vanskelig å skille opprinnelig produsent, oversetter, tilpasser og kommentator fra hverandre, og må dermed forståes som å innebefatte alle disse forskjellige aktørene. Den beste måten å tenke på tekstene i *Kringsjaa* vil med andre ord være å se på dem som kollektivt produserte, utenom i tilfellet med de redaksjonelle tekstene som man med høy sannsynlighet kan anta at det var redaktøren som skrev. Men representasjonene av Tambs Lyche som opphavsmannen bak alt bibliotekstoffet i mye av den tidligere bibliotekhistoriske litteraturen, gir med andre ord et feilaktig bilde av hvordan situasjonen faktisk var.

Kapittel 4: Bibliotektemaer og -saker i *Kringsjaa*

I dette kapittelet er det innholdet i bibliotekstoffet som skal belyses. Med andre ord er fokuset på det som faktisk ble skrevet om bibliotekvirksomhet i løpet av Hans Tambs Lyches redaktørperiode: hvilke opplysninger, beskrivelser og oppfordringer knyttet til bibliotekvirksomhet *Kringsjaas* lesere fikk presentert. Fremstillingen er delt opp etter temaene og sakene som fikk størst oppmerksomhet i tidsskriftet, og sammenstiller tekstmaterialet på tvers av sjangre og opphav. Som tidligere nevnt, vil også tekster utenom bibliotekstoffet tidvis bli trukket inn når det belyser de omtalte emnene. Et stort antall kortere og lengre sitater har blitt vevd inn i teksten for å gi et bedre bilde av hvordan *Kringsjaa* skrev om disse temaene og sakene i 1890-årene. Ved flere anledninger blir temaene også satt inn i en større historisk kontekst ved å trekke linjer frem eller tilbake i tid.

Overordnet sett vil dette kapittelet vise hvordan bibliotektekstene i *Kringsjaa* behandlet bibliotekvirksomhet både deskriptivt og preskriptivt. Og vi skal se at det kun var utvalgte temaer og saker det ble argumentert, agitert og oppfordret til å gjøre noe med i Norge. Argumentasjonene i de appellerende bibliotektekstene kan sees i lys av en mål/middel-rasjonalitet som i hovedsak gjorde bibliotekene til et middel for å oppnå et overordnet mål om et mer opplyst og bedre samfunn for alle lag av befolkningen. Nok en variant av Darntons bokhistoriske modell bli benyttet her for å fremheve bibliotekenes plassering i kommunikasjonskretsløpet, og for å illustrere hvem og hva tekstene i tidsskriftet forsøkte å påvirke for å få til endringer på bibliotekfronten.

Nye funn fra denne innholdsanalysen som ikke har blitt belyst i den tidligere litteraturen, er blant annet at *Kringsjaa*-redaksjonen engasjerte seg i konkrete biblioteksaker gjennom pengeinnsamling til opprettelsen av skolebiblioteker og administrasjon av vandrebiblioteker. Sett i sammenheng med den følgende bibliotekhistoriske utviklingen i Norge viser det seg at ikke alle elementene fra den amerikanske bibliotekmodellen, som *Kringsjaa* oppfordret til å etterligne, faktisk ble realisert her i landet slik det gjerne har blitt fremstilt tidligere.

«Fri læsning for alle!»

Kartleggingen i denne studien har vist at bibliotekstoffet i *Kringsjaa* er ujevnt fordelt utover i de heftene og bindene som Tambs Lyche var redaktør for. Allikevel kan man si at det i løpet av denne femårsperioden ble skrevet om biblioteker forholdsvis jevnlig fra begynnelsen til slutten slik tabell 1 og 2 viser (og den kronologiske listen over bibliotekstoffet i appendiks 1 på s. 135). Allerede i juni 1893 – i *Kringsjaas* 10. nummer – skrev Tambs Lyche den meget entusiastiske redaksjonelle artikkelen «Offentlige biblioteker»¹²⁶ hvor flere av de kommende hovedtemaene i bibliotekstoffet ble presentert: Den amerikanske bibliotekbevegelsen, beskrivelser av utenlandske biblioteker, tilstanden til det norske bibliotekvesenet og hva som burde gjøres med det, private donasjoner, reisende biblioteker, aspekter ved biblioteksamlinger og drift og administrasjon av offentlige biblioteker. Overordnet kan man si at teksten både er beskrivende – ved at den fremstiller flere sider ved de moderne amerikanske offentlige bibliotekene – og oppfordrende eller preskriptiv – fordi den foreslår tiltak og endringer i det norske bibliotekvesenet og argumenterer for deres samfunnsnyttige effekter. Disse to elementene går igjen i bibliotekstoffet, og kan på mange vis sees på som to sider av samme sak selv om de ikke alltid forekommer samtidig i tekstene. Beskrivelsene av bibliotekvirksomhet og enkeltbiblioteker i tidsskriftet kan med andre ord oppfattes som inspirasjonskilder og idealmodeller, som det oppmuntres til etterfølgelse av, selv om det ikke alltid blir uttrykt eksplisitt.

Tambs Lyche etablerte seg i denne artikkelen som en tydelig tilhenger av frie biblioteker etter amerikansk modell, eller gratis folkebiblioteker som vi ville sagt i dag, med sine mange begeistrede og anmodende ytringer om bibliotekenes fantastiske virkninger og verdi for samfunnet. Det er ikke så rart at Fisher med utgangspunkt i denne teksten mente at Tambs Lyche her fremstod «som en fanatisk bibliotekven»¹²⁷ da han kom med uttalelser som: «Kommunerne opretter vandværk og gasværk, og det er overmaade vel. Men jeg vover at paastaa, at det er af endnu større vigtighed for befolkningens vel, at kommunen opretter gode biblioteker til fri afbenyttelse. Kan den ikke greie det alt, saa lad os faa biblioteket, og vi vil klare os uden gas og uden vandledning.»¹²⁸ Slike uttalelser må nok tolkes som overdreven retorikk, men det er ingen tvil om at Tambs Lyche, som mange andre tilhengere av biblioteksaken, hadde en sterk overbevisning om de moderne folkebibliotekenes store

---

¹²⁶ [Lyche], «Offentlige biblioteker.»

¹²⁷ Fischer, «H. Tambs Lyche», 64–65.

¹²⁸ [Lyche], «Offentlige biblioteker.», 761.

samfunnsnyttige verdi. Tankegangen hans om bibliotekenes betydning både for enkeltmennesker og samfunnet som helhet, og deres forbindelse til kjerneelementene bøker og lesing, blir presentert på følgende måte i artikkelen:

Fri adgang til bøger er et maal, som hvert samfund, der kjender sit eget bedste, vil sætte sig og søge at naa hurtigst muligt. Thi bøger er som sagt ensbetydende med kundskab og dannelse, og i vor demokratiske tid er de en af de faa og mægtigste garantier, vi eier, mod dumhedens, overfladiskhedens og demagogiets regimente. Demokrati er uundgaaeligt; lad det da til alles bedste blive et oplyst, intelligent demokrati. Lad offentligheden gjøre alt for, at hele vort folk skal kunne gaa i skole hos alle tiders største aander og tænkere. Og der kan ikke gjøres mere i dette øiemed end ved oprettelsen af frie biblioteker.¹²⁹

Argumentasjonen til Tambs Lyche tar her altså utgangspunkt i at målet med biblioteker var å gi fri adgang til bøker. Begrunnelsen for dette målet var at lesing av bøker ga kunnskap og dannelse som videre ville resultere i mer intelligente samfunnsborgere. Endelig kunne dette igjen føre til et opplyst demokrati som var bygd på en kunnskapsrik, dannet og allment stemmeberettiget befolkning. Her plasserte med andre ord Tambs Lyche både seg selv og bibliotekene på den ene siden i et av tidens største politiske stridsspørsmål – demokratiutviklingen og utvidelsen av stemmeretten. I 1884 hadde stemmeretten blitt utvidet til å omfatte alle menn som betalte skatt, men i 1890-årene var både Arbeiderpartiet og Venstre pådrivere for fortsatt utvidelse, mens Høyre satte seg imot. Reformkreftene vant frem, og i 1896 ble først allmenn stemmerett for menn innført ved kommunevalget, og i 1898 ved stortingsvalget. Kvinnelig stemmerett ble det åpnet opp for i 1901, og den ble gradvis utvidet frem mot 1913 da kvinner også ble allment stemmeberettigede ved stortingsvalget. Hele bibliotekdiskursen i *Kringsjaa* kan sees i lys av slike større samfunnsmessige og bokhistoriske sammenhenger der biblioteker, bøker og lesing knyttes opp mot samfunnsutviklingen for øvrig, selv om ikke alle tekstene uttrykker denne store sammenhengen like kraftfullt som Tambs Lyche gjør i noen av sine redaksjonelle tekster. I den kommende analysen av bibliotekinnholdet i *Kringsjaa* er det nyttig å legge merke til denne mål/middel-rasjonaliteten som binder argumentasjonen sammen: Når målet med offentlige biblioteker var «Fri læsning for alle!»,¹³⁰ eller gratis og lett tilgjengelig lesestoff for hele befolkningen, var det naturlig at aspekter som finansiering, administrasjon, samlingspleie, arkitektur, geografisk utbredelse og flere andre

---

¹²⁹ [Lyche], 761–62.

¹³⁰ [Lyche], 765.

sider ved bibliotekvirksomhet ble sett på som viktige fordi de var nyttige midler som støttet opp under hovedmålet.

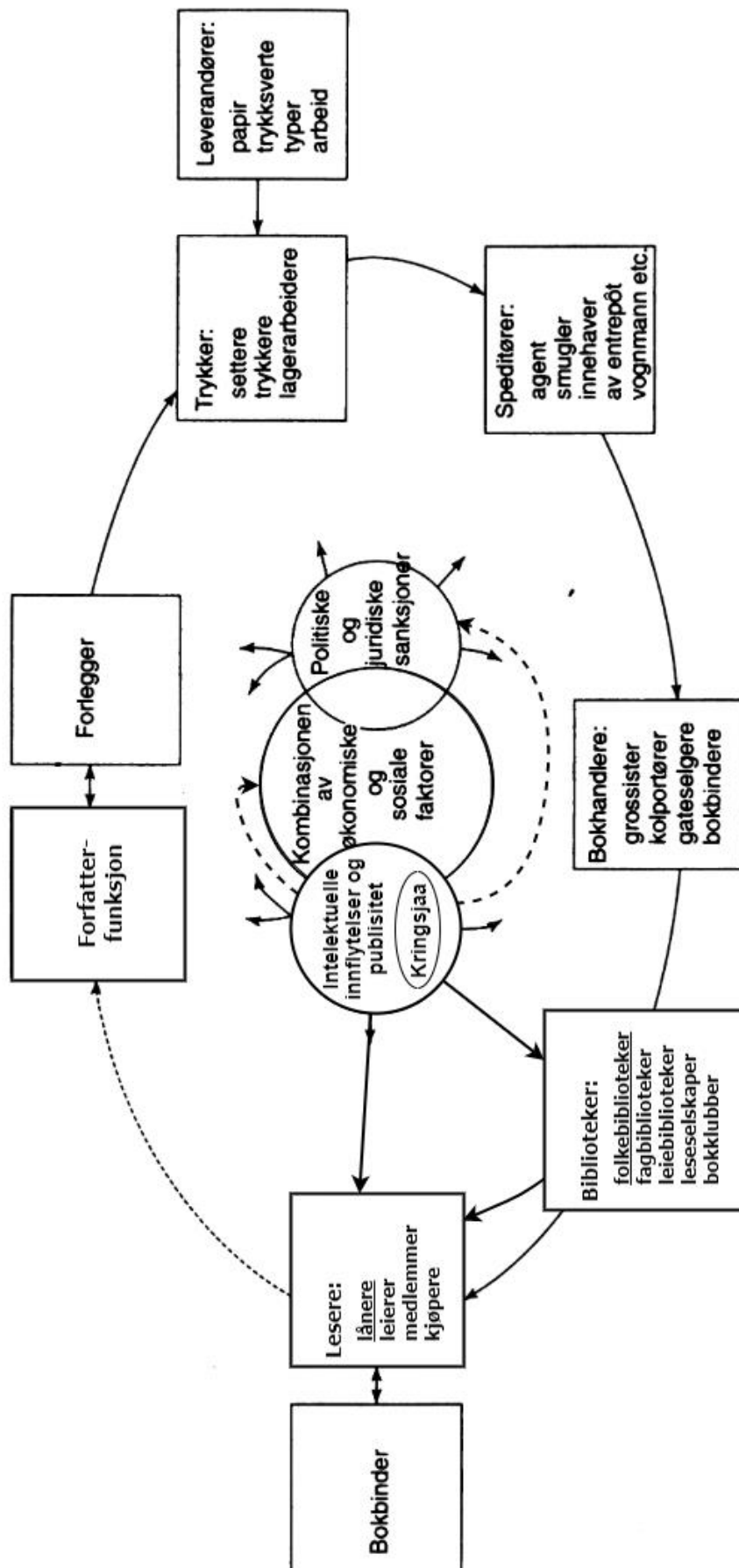
I tillegg til denne mål/middel-rasjonaliteten kan det være nyttig å benytte Darntons bokhistoriske modell her for å illustrere bibliotekenes posisjon i den større bokhistoriske sammenhengen, og dermed også *Kringsjaas* plass i bibliotekhistorien som en påvirkningskraft på bibliotekutviklingen. Som jeg var inne på i innledningen, har Darntons modell av kommunikasjonskretsløpet tidligere blitt kritisert fra bibliotekhistorisk hold fordi bibliotekene kun ble representert ved sine lånere under kategorien *lesere*. For å fremheve bibliotekene bedre har jeg her latt meg inspirere av Bybergs forslag om å skille ut bibliotekene som selvstendige aktører i kretsløpet (se s. 22 i innledningen om dette).¹³¹ Figur 6 viser en revidert utgave av modellen der *Biblioteker* er innført som en egen hovedgruppe som inkluderer både *folkebiblioteker* og *fagbiblioteker*, samt *leiebiblioteker*, *leseselskaper* og *bokklubber* slik hun foreslo. De forskjellige lesergruppene har jeg også oppdatert for å samsvare bedre med dette, og *lesere* inneholder i denne modellen kun faktiske lesende aktører som *lånere* (knyttet til både fag- og folkebiblioteker samt i noen tilfeller leseselskaper og bokklubber), *leiere* (knyttet til leiebiblioteker), *medlemmer* (knyttet til leseselskaper og bokklubber) og *kjøpere* (knyttet til bokhandlerne), i motsetning til de opprinnelige *purchasers*, *borrowers*, *clubs* og *libraries* som Darnton blandet sammen her. Slik sett blir modellen, etter min mening, tydeligere i et bibliotek- og lesehistorisk perspektiv, og dermed også nyttigere i denne sammenheng når det gjelder omtalene av biblioteker og lesing i *Kringsjaa*.

Kringsjaas plassering i denne varianten av modellen følger naturlig av den funksjonen tidsskriftet har hatt i bibliotekhistorien som påvirkningskraft på bibliotekutviklingen i Norge, og er dermed plassert innenfor sfæren for *Intellektuelle innflytelser og publisitet*. Slik sett havner *Kringsjaa* her utenfor selve kretsløpet, og innenfor de samfunnskraftene som påvirker slike kretsløp. Dette er en ukonvensjonell bruk av modellen innen bokhistorisk forskning, men i dette tilfellet er det en nyttig vinkling fordi den åpner opp for tanker rundt hvilke aktører i kretsløpet tekstene i tidsskriftet forsøkte å påvirke, og hvilke endringer det ønsket å oppnå gjennom sin argumentasjon for biblioteker. Modellen makter ikke å beskrive hele den store samfunnsmessige sammenhengen som bibliotekargumentasjonen i *Kringsjaa* tok for seg, slik argumentasjonsrekken og mål/middel-tankegangen ovenfor viste, men koblingene mellom bøker, biblioteker og lesing kommer tydelig frem sammen med tidsskriftets tilknytning til dem.

---

¹³¹ Byberg, «Den nye bokhistorien», 56–57.

Figur 6: Revidert utgave av kommunikasjonskretsløpet

Jeg har her foretatt noen endringer i den norske versjonen av modellen som jeg har hentet fra den oversatte artikkelen til Robert Darnton, «Hva er bøkens historie?», i Bokhistorie, red. Tore Rem, Fakkell (Oslo: Gyldendal, 2003), https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2009052804005.

I tillegg kan denne måten å bruke modellen på være nyttig hvis man vil se på aspekter ved tekster i *Kringsjaa* som berørte andre aktører i kretsløpet. Et eksempel på dette ser man på slutten av «Offentlige biblioteker», da Tambs Lyche talte direkte til bokhandlerne om konsekvensene av å få et bedre offentlige bibliotektilbud med gratis utlån: «Og boghandlerne bør ikke forskrækkes. De vil sælge mange gange flere bøger under en slig ordning, end de nu gjør; thi læselysten vil tiltage, kjærligheden til bøger vil øges, smagen vil opdrages, og langt flere end nu vil ønske at have sit eget private bibliotek af yndlings- og uundværlige verker.»¹³²

Flere slike interessante koblinger mellom tekster i *Kringsjaa*, spesielt de utenom bibliotekstoffet, og momenter i kommunikasjonskretsløpet vil bli skissert i det avsluttende kapittelet som inspirasjon til videre forskning. I dette kapittelet er hovedfokus derimot på bibliotekstoffet og bibliotekvirksomhet, og i den påfølgende gjennomgangen vil det være nyttig å se den modifiserte modellen av kommunikasjonskretsløpet og den nevnte mål/middel-rasjonaliteten i den forbindelsen.

Den amerikanske bibliotekbevegelsen

Tambs Lyches redaksjonelle artikkel om offentlige biblioteker tar som sagt opp flere aspekter ved den amerikanske bibliotekbevegelsen, men dette temaet blir tatt opp i flere av tekstene i *Kringsjaa*, og må sees på som et overordnet hovedtema i bibliotekstoffet. Fire av de tolv artiklene som ble hentet fra utenlandske tidsskrifter har fokus på dette emnet og gir brede fremstillinger av denne bevegelsen. Alle fire var opprinnelig skrevet og publisert i USA av amerikanske menn som arbeidet som bibliotekarer, støttet biblioteksaken og ivret for fortsatt utvikling og utbredelse av de moderne bibliotekidéene og -teknikkene. Disse tekstene beskriver den amerikanske bibliotekverden sett fra innsiden, av menn som hadde stor tro på offentlige biblioteker som viktige samfunnsinstitusjoner, og fremstillingene kaster derfor kun positivt lys over alle de nye tiltakene og idéene som utgjør bibliotekbevegelsen i sin helhet. Det var den fremste utviklingen på bibliotekfeltet, og dens utbredelse rundt om i de amerikanske statene, som ble formidlet, og det er statene Massachusetts og New York som nevnes spesielt som spydspissene på dette feltet. For å gi et bilde av hva de norske leserne av *Kringsjaa* fikk presentert av opplysninger om denne bibliotekbevegelsen skal jeg her kort gå igjennom alle momentene som ble tatt opp angående dette fenomenet; først fra den artikkelen med bredest dekning, og deretter med supplerende opplysninger fra de andre tre artiklene. Dette vil både gi

---

¹³² [Lyche], «Offentlige biblioteker.», 765.

en introduksjon til temaet og et grunnlag for de mer inngående undersøkelsene av de smalere temaene og enkeltsakene utover i kapittelet.

Joseph LeRoy Harrisons (1862–1950) artikkel «Biblioteksbevægelsen i de Forenede Stater» var den første oversatte artikkelen om temaet som stod på trykk i *Kringsjaa* den 31. august 1894.¹³³ Harrison var nylig uteksaminert fra bibliotekskolen i Albany, New York, og publiserte originalt artikkelen i *New England Magazine*. Av de fire artiklene i *Kringsjaa* er det denne som gir den bredeste presentasjonen av de amerikanske forholdene på bibliotekfronten, og den eneste som gir en kort historisk gjennomgang av bibliotekutviklingen der. De to første sidene beskriver fremveksten av forskjellige typer boksamlinger, leseselskaper og biblioteker fra de tidligste private samlingene som kolonistene på New England-kysten eide og frem til det første moderne folkebiblioteket som ble åpnet i Boston i 1854. Artikkelen hopper deretter frem til en samtidig situasjonsbeskrivelse av utbredelsen til bibliotekene i den staten som lå lengst fremme i utviklingen:

I Massachusetts er der nu (i 1893) af statens 352 kommuner blot 53, som intet kommunebibliotek eier, og det gjerne, fordi der her findes bogsamlinger af en eller anden af de før nævnte typer, der indtager et kommunebiblioteks plads. Tilsammen har staten 508 offentlige biblioteker, naar blot de medregnes, der har over 1000 bind. Hovedstaden har to paa henved 600,000 bind — kommunebiblioteket og Harvard universitetsbibliotek (tilgjængeligt for enhver), desuden Athenæum med flere hundre tusen bind og en række fag- og specielle bogsamlinger.¹³⁴

Slike beskrivelser, som gir konkrete tall over antall biblioteker, størrelsen på boksamlinger og lignende, ser man atskillige eksempler på i bibliotekstoffet. Artikkelen fortsetter i enda noen avsnitt på samme vis med å beskrive tilstanden i hele landet, og med å liste opp de største boksamlingene nasjonen hadde å by på, for slik sett å gi et samlet bilde av utbredelsen til de amerikanske bibliotekene. Utover denne historiske og overordnede presentasjonen går artikkelen inn på flere av aspektene som definerte den moderne bibliotekbevegelsen og den spesifikke bibliotektypen den fremmet. Den grunnleggende idéen, og formålet, med disse nye offentlige bibliotekene blir presentert: å gi åpen og gratis tilgang til gode oppdaterte boksamlinger for hele befolkningen i offentlig styrte biblioteker som var eid av folket. Og videre blir de mer konkrete tiltakene og teknikkene som hadde blitt iverksatt for å oppnå dette målet beskrevet.

---

¹³³ Joseph LeRoy Harrison, «Biblioteksbevægelsen i de Forenede Stater: (Efter J. L. Harrison i 'New England Mag.'.)», *Kringsjaa* 4, nr. 4 (31. august 1894): 297–303, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081028_001?page=310.

¹³⁴ Harrison, 299.

På det praktiske bibliotekpolitiske og administrative området blir det pekt på at egne bibliotekskatter og -lover hadde blitt innført flere steder for å finansiere folkebiblioteker og legge føringer for organiseringen og driften av bibliotekvesenet. Videre nevnes den etter hvert vanlige formen for ledelse og administrasjon av kommunebiblioteker i USA som bestod av et bibliotekråd på tre eller fem personer som enten hadde blitt valgt inn i stillingen, eller blitt utpekt av lokale politikere, og som gjerne styrte bibliotekene som «oppdragelsesanstalter» på lik linje med skoler med mål om å fremme kunnskap og dannelse hos befolkningen. På et mer overordnet nivå nevnes opprettelsen av statlige bibliotekkomiteer som utførte inspeksjoner av biblioteker, avsatte uegnede bibliotekarer, ga rådgivning til bibliotekansatte og bibliotekbestyrelser, kunne gi økonomiske tilskudd til bokinnkjøp, og som skulle produsere årlige rapporter over tilstanden til statens bibliotekvesen.

Det beskrives videre som et mål at de enkelte kommunebibliotekene skulle ha egne bibliotekbygninger som var praktisk anlagt for formålet. Bygningene skulle i tillegg være både vakre og ha en hjemmekoselig atmosfære, og i praksis inntok de ofte rollen som sentrum for kommunenes intellektuelle liv. Foruten boksamlingene hadde de som regel bekvemme og trivelige leseværelser med fri adgang, og i tillegg hadde mange bibliotekbygninger også foredragslokaler, tegnesaler, bildegallerier, skulptursaler og musikkrom med instrumenter som kunne benyttes gratis av alle innbyggerne. Når det gjaldt den direkte interne bibliotekvirksomheten ble det trukket frem at boksamlingene skulle være velordnet med effektive klassifiserings- og katalogiseringssystemer med tilgjengelige og åpne kortkataloger som skulle gjøre det lett for brukerne å finne frem til de rette bøkene. I flere og flere biblioteker hadde også dørene blitt åpnet til selve boksalene slik at brukerne selv kunne hente bøkene de ønsket å utforske nærmere eller låne med seg hjem. Selve utlånsprosessen hadde også blitt effektivisert med et praktisk utlånssystem som både var enkelt og hurtig i bruk. Bibliotekenes ansatte skulle ha som mål å yte god service til brukerne og veilede dem i bruken av samlingen og i valg av litteratur. Som en utvidelse av dette ble det også sett på som et mål å drive aktiv formidling og oppsøkende arbeid for å få folk til å benytte bibliotekene, og samarbeid med leseforeninger, studiekubber og universiteter var heller ikke uvanlig. Bibliotekaryrket beskrives samtidig som et godt levebrød for de som var egnet for jobben, og det nevnes at det de seneste årene hadde blitt opprettet egne bibliotekarutdannelse flere steder.

Eksempler på ekstern bibliotekvirksomhet som blir tatt opp, i tillegg til de ovenfor nevnte statlige bibliotekkomiteene, er sentralkatalogisering av nye bøker og produksjon og salg av bibliotekspesifikt materiell som for eksempel katalogiseringskort og spesialmøbler. De nylig

opprettede *reisende biblioteker* som ble administrert på et statlig nivå for å gi mindre lokalsamfunn tilgang til kostbare bøker ble også trukket frem. Og til slutt i denne brede fremstillingen ble organisasjonsarbeidet i bibliotekbevegelsen tatt opp. Den nasjonale bibliotekforeningen (American Library Association – ALA) nevnes selvfølgelig. Den avholdt årlige møter, hadde opprettet flere forskjellige arbeidsgrupper med fokus på spesifikke bibliotekområder og ga ut sitt eget tidsskrift. Utover dette nevnes også statlige bibliotekarforeninger som opererte under den nasjonale foreningen, samt lokale bibliotekforeninger drevet av personer som støttet og fremmet bibliotekenes virksomhet.

I løpet av de syv sidene artikkelen til Harrison strekker seg over ble med andre ord et stort antall fasetter av den amerikanske bibliotekbevegelsen presentert, og det er ikke langt ifra at den kommer innom det aller meste og viktigste av det som utgjorde denne bevegelsen. De tre andre artiklene som ble publisert om dette temaet i *Kringsjaa* gjentar dermed mye av det som ble nevnt her, men tilfører eller utdyper også noen aspekter. Den neste som ble publisert var en oppfølger til den første og hadde til og med samme hovedtittel: «Bibliotekbevægelsen i de Forenede Stater.»¹³⁵ Den ble publisert nøyaktig fem måneder etter den første, 31. desember 1894, og var skrevet av bibliotekaren, forfatteren og den forhenværende presidenten i ALA (1891–1892) William Isaac Fletcher (1844–1917). Den tre sider lange artikkelen i *Kringsjaa* er en kraftig forkortet utgave av originalen og ble spesifikt presentert som et tillegg til Harrisons artikkel for å gi «en del yderligere kjendsgjerninger og nogle billeder efter tidsskriftet 'Cosmopolitan'.» I praksis tilfører artikkelen lite nytt som er verdt å nevne her utenom om to momenter som nevnes i forbifarten. For det første at det i løpet av de seneste årene hadde blitt gitt 75 millioner kroner i private gaver til biblioteker i USA. Slike privatdonasjoner, som skal omtales mer inngående senere i kapittelet, var et viktig aspekt ved den amerikanske bibliotekbevegelsen. Og for det andre at det ble arbeidet for å få vedtatt en ny lov som forpliktet kommuner til å opprette folkebiblioteker på lik linje med folkeskoler. Den er også illustrert med fire tegninger som gir noen forskjellige bilder av hvordan amerikanske biblioteker kunne se ut. Ett eksteriør av den store bygningen til nasjonalbiblioteket i Washington (The Library of Congress), et interiør fra en boksal i et New-York-bibliotek, et interiør fra et av Bostons frie biblioteker og til slutt et eksteriør av den nye hovedbygningen til Bostons kommunebibliotek.

Den tredje artikkelen, «De amerikanske fri biblioteker», stod på trykk 15. juli 1895.¹³⁶ Herbert Putnam (1861–1955) ble oppgitt som forfatteren av denne. Han var opprinnelig advokat-

---

¹³⁵ Fletcher, «Bibliotekbevægelsen.»

¹³⁶ [Putnam], «Amerikanske fri biblioteker.»

utdannet, men hadde funnet sitt sanne yrkesmessige kall som bibliotekar. Denne artikkelen nevner to nye spennende utviklingstrekk på bibliotekfronten i Amerika i tillegg til å ta opp mange av de tidligere nevnte aspektene. For det første at kommunebiblioteket i Chicago hadde bestemt seg for å opprette seks filialer og 40 utlånsstasjoner rundt omkring i byen, i tillegg til sin nye hovedbygning, for å gjøre bibliotek tjenestene enda mer tilgjengelige. Og for det andre at biblioteker i nærliggende bygder og småbyer hadde begynt å samarbeide med hverandre ved å spesialisere boksamlingene sine i forskjellige retninger. Dermed kunne de tilsammen tilby et bedre litteraturutvalg til sine brukere.

Den siste artikkelen som skal behandles her er «Det offentlige bibliotek — almenhedens bibliotek» som stod på trykk i *Kringsjaa* 30. juni 1897.¹³⁷ John Cotton Dana (1856–1929) var bibliotekar med arbeidserfaring spesielt fra folkebiblioteker, og som Fletcher forhenværende president i ALA (1895–1896). I artikkelen, som på engelsk har tittelen «The Public and its Public Library»,¹³⁸ tar også han for seg flere aspekter ved bibliotekbevegelsen, men han peker spesifikt på at formålet med de moderne offentlige bibliotekene «maa være at bringe de rette bøger i de rette hænder blandt det store flertal og at sprede mere visdom og dannelse blandt dette.»¹³⁹ I forhold til de andre artiklene blir det her lagt mye mer vekt på det grunnleggende prinsippet om at folkebibliotekene måtte være offentlige institusjoner, og at dette faktum la sterke føringer for både utformingen og driften av slike biblioteker. Artikkelens første avsnitt gjengis her i sin helhet fordi det uttrykker dette prinsippet så klart og tydelig:

Det offentlige bibliotek er *almenhedens* — det store publikums eiendom. Den kjendsgjerning maa aldrig tabes afsyne, den maa forme bibliotekets hele anlæg og drift. Det er ofte vildledende at tale om offentlig eiendom som 'statens', 'kommunens' eller 'offentlighedens'. Alle disse opkonstruerede begreber skjuler saa let den enkle kjendsgjerning, at offentlig eiendom i demokratiske samfund er *alles fælles eiendom*, hvori hver har direkte part. Den underholdes af alle gennem direkte eller indirekte beskatning; den er skabt ved flertalsbeslutning, og den er for alle. Stat, kommune og offentlige embeds- og bestillingsmænd er blot eiendommens af almenheden indsatte og godkjendte bestyrere og tjenere. Publikum er eieren. Bibliotekaren er tjeneren; det publikum, der opsøger ham, udfritter ham og driver gennem bibliotekværelserne er herren og eieren, hvem han er der for at tjene og behage efter bedste evne og af al sin magt.¹⁴⁰

---

¹³⁷ Dana, «Det offentlige bibliotek.»

¹³⁸ John Cotton Dana, «The Public and Its Public Library.», *Popular Science Monthly* 51 (juni 1897): 242–53, <https://archive.org/details/popularsciencemo51newy/page/242>.

¹³⁹ Dana, «Det offentlige bibliotek.», 938.

¹⁴⁰ Dana, 937–38.

Den tydelige koblingen til det demokratiske styresettet som kommer til uttrykk her ser man også i en del andre tekster i *Kringsjaa*, men ikke alltid like tydelig som uttrykt i dette tilfellet. Et annet interessant samfunnsmessig aspekt som blir påpekt i denne artikkel, og brukt som et argument for hvordan de nye offentlige bibliotekene skulle drives, var at samfunnsutviklingen i den senere tid hadde ført til flere endringer som berørte både bøker og lesing, og som dermed også påvirket biblioteker: «Det gammeldagse bibliotek var blot et bogmagasin. Bøgerne var dyre, og læserne var faa. Nu er tiderne anderledes; bøger er billige, og læserne er mange [...] Lad det moderne kommune- eller universitetsbibliotek pille ud sine kostbare og sjeldne verker og opbevare disse for sig under egne regler; men lad bøgernes store hovedmasse være let tilgjengelig for alle, og lad det erindres om den, at det enkelte bind aldrig repræsenterer nogen større sum.»¹⁴¹ Utviklingen det spesifikt refereres til her er på den ene siden den teknologiske utviklingen knyttet til papir- og bokproduksjon, som var en del av den industrielle revolusjonen, og som førte til at bøker og andre trykksaker både hadde blitt billigere og fått større utbredelse siden midten av århundret. Og på den andre siden at leseferdighetene til befolkningen hadde steget i takt med utviklingen av skolevesenet og den økte tilgangen til lesestoff. Som en konsekvens av dette tar artikkelen blant annet også til orde for at de offentlige bibliotekene bør ha egne barneavdelinger med egne boksamlinger og lesesaler som bør være åpne og tilgjengelige for barnene.

Utover disse fire artiklene i seg selv kan det nevnes at redaktøren ved flere anledninger henviste til disse artiklene og oppmuntret til lesing av dem. I ett tilfelle er dette hele innholdet i den korte frittstående redaksjonelle teksten som henviser til Harrisons artikkel: «*Opmerksomheden* henledes paa en artikel i dette hefte om 'Biblioteksbevægelsen i de Forenede Stater'.»¹⁴² Og ved noen andre anledninger dukker henvisninger opp inni andre tekster om biblioteker. Slik som i «Biblioteker»¹⁴³ som også henviser til artikkelen av Harrison, og i «Kommunebiblioteker»¹⁴⁴ som henviser til flere tekster knyttet til biblioteker. Utover de fire artiklene kan det nevnes at meddelelsen «[I Massachusetts i de Forenede stater ...]»¹⁴⁵ gir en kondensert versjon av flere av aspektene ved denne bibliotekbevegelsen. I sin helhet var dette med andre ord et tema som *Kringsjaa* viet forholdsvis stor oppmerksomhet, og som det er naturlig å se på

---

¹⁴¹ Dana, 938.

¹⁴² [Lyche], «[Opmerksomheden henledes paa ...]».

¹⁴³ [Hans Tambs Lyche], «Biblioteker.», Redaktionelt, *Kringsjaa* 4, nr. 6 (30. september 1894): 468–69, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081028_001?page=481.

¹⁴⁴ [Hans Tambs Lyche], «Kommunebiblioteker.», Redaktionelt, *Kringsjaa* 7, nr. 3 (15. februar 1896): 236–37, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081038_001?page=247.

¹⁴⁵ «[I Massachusetts i de Forenede stater ...]».

som et overordnet tema. Som vi skal se videre utover i dette kapittelet hadde også store deler av det resterende bibliotekstoffet direkte forbindelseslinjer til dette temaet.

Beskrivelser av utenlandske biblioteker

De brede fremstillingene av den amerikanske bibliotekbevegelsen inneholdt en del korte beskrivelser av konkrete biblioteker i USA. Blant annet ble det vist til størrelsene på flere spesifikke boksamlinger, og det ble nevnt en del økonomiske forhold i tilknytning til enkelte biblioteker – for eksempel Bostons nye kommunebibliotek. I tillegg til dette gir en del andre tekster i bibliotekstoffet kortere eller lengre beskrivelser av forskjellige biblioteker. Som vi har sett tidligere bemerket Fischer i sitt portrett av Tambs Lyche at *Kringsjaa* inneholdt «talrige beskrivelser av utenlandske biblioteker – amerikanske, engelske og tyske [...] I lokkende skildringer førte han læserne gjennom de vakre bibliotekbygninger».¹⁴⁶ Det har allerede blitt vist i denne avhandlingen at å kreditere Tambs Lyche for alt dette stoffet ikke vil være korrekt, og som vi skal se her viser også materialet denne undersøkelsen har avdekt et noe annet bilde av hvilke biblioteker som ble beskrevet i *Kringsjaa*. Grovt sett kan man si at det i hovedsak ikke er snakk om et stort antall beskrivelser av utenlandske biblioteker – i hvert fall ikke når det gjelder de mer inngående beskrivelsene som tar «læserne gjennom de vakre bibliotekbygninger», og at de fleste faktisk tar for seg amerikanske biblioteker selv om vi skal se at biblioteker i andre land også kort nevnes.

Av de tolv artiklene i *Kringsjaa* som ble adaptert fra utenlandske kilder omhandler to av dem spesifikke biblioteker. Den ene tar for seg kommunebiblioteket i storbyen Boston med 600.000 innbyggere, og den andre kommunebiblioteket i småbyen Salem i Massachusetts med 35.000 innbyggere. Den førstnevnte stod på trykk i heftet som ble utgitt 31. desember 1895 og hadde tittelen «Et moderne bibliotek.»¹⁴⁷ Den baserte seg på to forskjellige artikler fra *New England Magazine*, den ene skrevet av forfatteren og journalisten Edmund J. Carpenter og den andre av arkitekten C. Howard Walker. Den begynner med å forklare forskjellen på kommunebiblioteket og universitetsbiblioteket ved Harvard i nabobyen Cambridge som også var åpent for offentligheten: «Der er selvfølgelig forskjel saavel i den ordning som i det udvalg, der kræves for et kommune- og et universitetsbibliotek. Det første har sin specielle opgave, som det andet ikke direkte kan løse. Det skal ei alene have bøger staaende paa hylderne; men det skal virke som en spore til mere læsning og til bedst mulig læsning. Bibliotekarerne skal være opdragere,

---

¹⁴⁶ Fischer, «H. Tambs Lyche», 66.

¹⁴⁷ Carpenter og Walker, «Et moderne bibliotek.»

oplysningsprester, kulturagitorer.»¹⁴⁸ Kommunebiblioteket skal betjene et annet og mye større publikum enn universitetsbiblioteket, og må ifølge artikkelen derfor være anlagt på et annet vis. Artikkelen fortsetter så med å beskrive den nye hovedbygningen til kommunebiblioteket i Boston. Den var nøye planlagt for sitt formål og publikum, både praktisk og estetisk, ved blant annet sine kunstneriske utsmykninger og bruk av moderne teknologi. Både eksteriør og interiør blir beskrevet arkitektonisk og illustrert med seks fotografier. Slik sett er denne artikkelen absolutt et eksempel på en guidet tur gjennom et bibliotek slik Fischer var inne på. Den både vakre og funksjonelle bibliotekbygningen omtales med begrepet *folkepalass* som oppsummerte bibliotekidealet for mange i denne perioden.

Hvordan publikum kunne benytte biblioteket, og hvordan betjeningen hjalp til forklares også nærmere. Først konfererte man den oppdaterte kortkatalogen for å finne de bøkene man ønsket å få tak i. Deretter ba man om bøkene hos betjeningen i skranken som sendte forespørselen videre med røp post til assistentene i boksalene der bøkene stod oppstilt. Små elektriske jernbaner i kulissene kom så kjørende med bøkene fra samlingene tilbake til skranken, og til slutt ble utlånet notert ved hjelp av et praktisk og effektivt utlånssystem. Disse effektive moderne metodene kunne betjene mellom 400 og 600 personer i timen ifølge artikkelen.

Den andre artikkelen – «Kommunebibliotek i en mindre by» – ble publisert 15. mars 1896 og omhandler som sagt et av bibliotekene i byen Salem.¹⁴⁹ Artikkelen er ikke kreditert og opphavet er ukjent, men den inneholder fem illustrasjonene fra biblioteket som må ha vært hentet fra et sted. Illustrasjonene er ett fotografi som viser bibliotekbygningen utenfra, og fire tegninger som viser forskjellige interiører: utlånssalen, ildstedet i utlånssalen, trappegangen til lesesalene og den store lesesalen. Teksten beskriver bibliotekets tilblivelseshistorie som viser at det ble opprettet ved hjelp av en kombinasjon av privat og offentlig finansiering. Selve bygningen ble donert til formålet av en lokal kvinne på den betingelse at kommunen forpliktet seg til å vedlikeholde og drifte biblioteket. Videre beskriver artikkelen bibliotekets administrasjon, arkitektur og praktiske drift i tråd med de andre beskrivelsene som ble gitt om den amerikanske bibliotekbevegelsen i *Kringsjaa*. Interessante punkter som er verdt å nevne i tillegg til disse aspektene er bibliotekets åpningstider og beskrivelsen av boksamlingen. Biblioteket holdt åpent 7 dager i uken fra klokken 9 om morgenen til 8 om kvelden utenom lørdag da det stengte klokken 9, og lesesalene holdt åpent enda litt lenger – fra 9 om morgenen til 10 om kvelden,

---

¹⁴⁸ Carpenter og Walker, 881.

¹⁴⁹ «Kommunebibliotek i en mindre by», *Kringsjaa* 7, nr. 5 (15. mars 1896): 321–28, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081038_001?page=332.

men på helligdager kun fra 2 til 8. Til sammenligning bemerker artikkelen at i «vor hovedstad, hvor selv universitetsbibliotekets udlaanskontor kun er tilgjengelig i et par middagstimer hver dag.»¹⁵⁰ Boksamlingen i kommunebiblioteket blir også beskrevet, både litteraturofordelingen i samlingen, praksis med kassasjon og annen samlingspleie. Artikkelen avrunder så med en gjennomgang av de andre bibliotekene i denne småbyen, for å gi et mer helhetlig bilde av situasjonen på bibliotekfronten der og påpeke kommunebibliotekets plass: «Byen manglede saaledes ikke bogsamlinger, da kommunebiblioteket grundedes; men den manglede et fælles, levende, agiterende bogcentrum afpasset for alle klasser og alsidig brug. For. ca. 4 kroner har nu en Salemborger adgang til bogsamlinger paa tilsammen 115,000 bind.»¹⁵¹

Utover disse to artiklene dukker det opp en del beskrivende fakta om forskjellige amerikanske biblioteker i andre tekster, og flere av korttekstene i bibliotekstoffer består gjerne kun av faktaoppramsing slik som denne notisen som i sin helhet lyder: «New Yorks frie biblioteker udlaante i løbet af sidste aar 1½ miliion [*sic*] bøger. Chicagos kommunebibliotek 1,150,000. Bostons 850,000.»¹⁵² To andre lignende knappe tekster gir faktaopplysninger om kommunebiblioteket i Chicago,¹⁵³ og i en annen kan man lese litt mer om biblioteksituasjonen i Boston.¹⁵⁴ Den redaksjonelle meddelelsen «[Staten Massachusetts i de ...]» gir noen mer overordnede opplysninger om de generelle bibliotekforholdene i denne delstaten, da antall offentlige biblioteker, størrelsen på boksamlingene og noen økonomiske aspekter i tilknytning til dette nevnes.¹⁵⁵ I en notis utenom bibliotekstoffet som omtaler en amerikansk forening, for personer som var bundet til hjemmene sine på grunn av sykdom, kan man også lese om et særegent bibliotek som ikke blir omtalt i noen av de andre tekstene. Som én av mange tjenester til sine medlemmer driftet nemlig *De indestengtes forening* «et bibliotek, hvorfra bøgerne sendes frit i posten».¹⁵⁶

---

¹⁵⁰ «Kommunebibliotek i en mindre by.», 322.

¹⁵¹ «Kommunebibliotek i en mindre by.», 328.

¹⁵² «[New Yorks frie biblioteker ...]».

¹⁵³ [Hans Tambs Lyche], «[Chicago kommunebibliotek kan for sidste ...]», Redaktionelt, *Kringsjaa* 8, nr. 5 (15. september 1896): 392, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018112881007_001?page=403; «[Den nye bygning for Chicagos ...]», Notitser, *Kringsjaa* 10, nr. 9 (30. september 1897): 720, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081024_001?page=731.

¹⁵⁴ [Hans Tambs Lyche], «[Boston har noget over ...]», Redaktionelt, *Kringsjaa* 8, nr. 6 (30. september 1896): 471–72, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018112881007_001?page=482.

¹⁵⁵ [Hans Tambs Lyche], «[Staten Massachusetts i de ...]», Redaktionelt, *Kringsjaa* 8, nr. 10 (30. november 1896): 793–94, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018112881007_001?page=804.

¹⁵⁶ «[En merkelig forening ...]», Notitser, *Kringsjaa* 1, nr. 1 (4. februar 1893): 31, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081040_001?page=44.

Bibliotekforhold fra andre land ble tatt opp på lignende vis. I en kort redaksjonell notis ble det for eksempel presentert tall fra bibliotekutviklingen i England,¹⁵⁷ og i den regulære notisavdelingen får man ved en anledning opplysninger fra andre siden av kloden: «New Zealand har hundre gange saa mange biblioteker som Rusland i forhold til folkemængden.»¹⁵⁸ Utenfor bibliotekstoffet finner man også ett avsnitt i en artikkel om kulturutviklingen i Australia som kan fortelle at: «Folkebiblioteker raader der sterk interesse for, som overalt hos engelsktalende folk. Victoria havde i 1887 314 offentlige biblioteker med en samlet udgift af 774,000 kr. og 400,000 bind samt 3 millioner udlaan. Alene Melbournes folkebibliotek eier 115,000 bind og 116,000 hefter, samt 405,000 udlaan om aaret. Bogudlaanet i Victoria svarer til de engelske og amerikanske byers; i Tyskland benyttes folkebibliotekerne kun halvt saa flittig.»¹⁵⁹ Utenom dette kjappe sideblikket til Tyskland er det to andre tekster som berører tyske biblioteker i bibliotekstoffet. Den ene en notis som ser slik ut: «Tysklands største privatbibliotek, 18,000 bind, der tilhørte afdøde prof. Zarncke i Leipzig, er kjøbt af en privatmand og skjænket Cornell-universitetet i Nordamerika»,¹⁶⁰ og den andre en kort artikkel om «Berlins folkebiblioteker.»¹⁶¹ Artikkelen går ikke grundig inn på spesifikke enkeltbiblioteker, men den tar for seg de folkebibliotekene historikeren Friedrich von Raumer (1781–1873) etablerte i Berlin i 1850-årene etter at han hadde vært på reise i Amerika og allerede på dette tidspunktet hadde blitt inspirert av forholdene der. Tilstanden til Berlins folkebiblioteker på det tidspunktet artikkelen ble publisert beskrives som heller dårlig, men det nevnes at det finnes ønsker om å forbedre situasjonen ved å følge etter den nye utviklingen på bibliotekfronten i USA.

Ved en del tilfeller blir forskjellige nasjonalbiblioteker nevnt, spesielt i *Kringsjaas* notisavdeling som hadde en forkjærlighet for å nevne verdensrekorder av forskjellige typer. Et utpreget eksempel på dette er notisen som lyder: «De tre største biblioteker i verden er det nationale bibliotek i Paris, Londons 'British museum' og St. Petersburgs keiserlige bibliotek. Disse inneholder henholdsvis 2,290,000, 1,500,000 og 1,000,000 bind. Der er i de Forenede stater 14 biblioteker, som hvert inneholder over (og naturligvis ofte meget over) 100,000 bind.

---

¹⁵⁷ [Hans Tambs Lyche], «[I løbet af de sidste tolv maaneder ...]», Redaktionelt, *Kringsjaa* 8, nr. 9 (15. november 1896): 716, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018112881007_001?page=727.

¹⁵⁸ «[New Zealand har hundre ...]», Notitser, *Kringsjaa* 8, nr. 5 (15. september 1896): 400, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018112881007_001?page=411.

¹⁵⁹ Reyer, «Australiens kulturudvikling», 361.

¹⁶⁰ «[Tysklands største privatbibliotek ...]», Notitser, *Kringsjaa* 2, nr. 4 (19. august 1893): 288, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081042_001?page=301.

¹⁶¹ [Buchholtz], «Berlins folkebiblioteker.»

Af disse findes de 3 i Boston.»¹⁶² I en annen notis blir størrelsen på det britiske nasjonalbiblioteket presentert i hyllemeter: «Der er 21 kilometer boghylder i British museum.»¹⁶³ Og det franske nasjonalbiblioteket figurerer i flere korte tekster. Blant annet får det omtale i to notiser,¹⁶⁴ og i tillegg en noe lengre behandling i en av meddelelsene der litt historikk og økonomiske nøkkeltall blir presentert samt at det da pågående arbeidet med å utarbeide en ny katalog over hele samlingen hylles som prisverdig.¹⁶⁵ Det amerikanske nasjonalbiblioteket (The Library of Congress), som i årene 1890–1897 bygde sin første selvstendige bibliotekbygning – The Thomas Jefferson Building, blir omtalt med to egne notiser.¹⁶⁶ I den ene kan man lese at «*Nationalbiblioteket i Washington* vil dække 3 acres land, koste 22 millioner kr. og have hylderum for 4 millioner bind. Det bliver den rummeligste bibliotheksbygning, der hidtil er opført.»¹⁶⁷ Og ved ett tilfelle dukker det også opp nyheter om pavestatens bibliotek: «Som vatikaner-bibliotekets øverste leder ansattes nylig en tysk lærd ved navn Kerbe.»¹⁶⁸

De fleste beskrivelsene av biblioteker som er nevnt her er rent beskrivende og inneholder verken sammenligninger med norske forhold eller direkte utsagn som oppmuntrer til endringer i det norske bibliotekvesenet. Men som jeg var inne på tidligere i kapittelet kan man allikevel tolke disse beskrivelsene som idealer og inspirasjonskilder som det implisitt oppfordres til etterfølgelse av. I så måte kan man tenke seg at alle disse beskrivelsene egentlig avsluttes på samme vis som artikkelen om kommunebiblioteket i Salem med den følgende setningen: «Er det ikke paa tide, at vi tænker paa at komme efter.»¹⁶⁹

Videre i kapittelet skal vi se at innholdet i resten av bibliotekstoffet enten utdyper aspekter ved den amerikanske bibliotekbevegelsen som allerede har blitt nevnt, eller tar for seg de norske bibliotekforholdene og hva som burde gjøres for å utvikle bibliotekvesenet i Norge. Det vil også bli tydelig at ikke alle sidene ved den amerikanske bibliotekbevegelsen fikk like mye

---

¹⁶² «[De tre største biblioteker ...]», Notitser, *Kringsjaa* 2, nr. 1 (8. juli 1893): 51, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081042_001?page=64.

¹⁶³ «[Der er 21 kilometer boghylder ...]».

¹⁶⁴ «[Nationalbiblioteket i Paris er begyndt ...]», Notitser, *Kringsjaa* 3, nr. 11 (31. mai 1894): 866, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081030_001?page=879; «[Nationalbiblioteket i Paris indeholdt ...]», Notitser, *Kringsjaa* 4, nr. 7 (15. oktober 1894): 555, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081028_001?page=568.

¹⁶⁵ «[Det franske bibliotheque nationale ...]», Forskjellige meddelelser, *Kringsjaa* 2, nr. 5 (2. september 1893): 357–58, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081042_001?page=370.

¹⁶⁶ «[Den nye amerikanske bibliotheksbygning ...]», Notitser, *Kringsjaa* 1, nr. 1 (4. februar 1893): 30, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081040_001?page=43; «[Nationalbiblioteket i Washington ...]», Notitser, *Kringsjaa* 6, nr. 6 (30. september 1895): 480, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081034_001?page=491.

¹⁶⁷ «[Nationalbiblioteket i Washington ...]».

¹⁶⁸ «[Som vatikaner-bibliotekets ...]».

¹⁶⁹ «Kommunebibliotek i en mindre by.», 328.

oppmerksomhet i *Kringsjaa*, mens andre ble det skrevet om gjentatte ganger. Eksempelvis kan man si at selv om barneavdelinger, bibliotekarutdannelse og bibliotekfilialer blir omtalt i *Kringsjaa* så blir det aldri oppmuntret spesifikt til å opprette slike i Norge. På den andre siden blir det eksplisitt tatt til orde for opprettelsen av reisende biblioteker, innføring av systemet med åpne hyller og private donasjoner til biblioteker. Hvis man skal forsøke å forstå hvilken innflytelse *Kringsjaas* omtale av bibliotekvirksomhet kan ha hatt på den norske bibliotekutviklingen, eller i det minste hvilken retning tekstene i *Kringsjaa* forsøkte å påvirke denne utviklingen, er det avgjørende å se på de konkrete utsagnene om hva som burde gjøres i Norge og hvordan det ble argumentert for dem. Videre i kapitlet skal vi derfor nå først se på noen overordnede momenter knyttet til de norske bibliotekforholdene og den agitasjonen som ble rettet mot disse, for deretter å gå mer i dybden på de spesifikke bibliotektemaene og sakene som fikk størst omtale i *Kringsjaa*.

Bibliotekvesenet i Norge

Allerede i det første bindet av *Kringsjaa* oppmuntret Tambs Lyche offentlige myndigheter til å opprette gratis folkebiblioteker etter amerikansk modell. I den redaksjonelle artikkelen «Offentlige biblioteker» gir han et nedslående bilde av den triste tilstanden til de norske bibliotekene sammenlignet med de han selv hadde opplevd i USA:

Kontrasten mellem et offentligt bibliotek i en af vore provinsbyer og i en mindre amerikansk by er slaaende. Der en vakker, lys, rummelig bygning, her mørke, uhyggelige rum i en eller anden baggade. Der udmerket og forekommende betjening, der gjør alt for at være en behjælpelig og skaffe en netop, hvad en ønsker, let adgang for en selv til bøger og boghylder, hvor det er saa langt lettere at vælge, hvad en ønsker, — her kanske en skolelærer, som tjener nogle faa skilling extra ved at bebyrde sig med dette arbeide, hvorfor han ingen egentlig interesse eller uddannelse har; følgelig er der ingen hjælp og veiledning at faa; rummet er gjerne ogsaa overfyldt af mennesker, saa han eller de, om der er flere, heller ingen tid har til slig hjælp; om vinteren lugter det lille rum undertiden saa modbydelig af folkestimlen derinde, at en maa være svært lysten paa en bog for at finde sig i at staa *i queue* der en halv times tid eller mere og vente paa at blive betjent. Endelig har vi *der* en betydelig og ofte vel udvalgt bogsamling, medens vi *her* befinder os inden temmelig trange grænser i saa henseende.¹⁷⁰

Både her og i andre tekster ser vi at Hans Tambs Lyche var sterkt kritisk til den tilstanden de norske bibliotekene var i på dette tidspunktet, og det er den amerikanske modellen for

---

¹⁷⁰ [Lyche], «Offentlige biblioteker.», 762.

bibliotekvirksomhet som fremsettes som idealet Norge burde følge etter. Danton bemerker at det var et lykkelig, om enn tilfeldig, sammentreff at Tambs Lyche i flere år hadde bodd i staten Massachusetts, og dermed hadde vært i direkte kontakt med bibliotekvesenet der hvor bibliotekutviklingen lå lengst fremme i USA (og verden).¹⁷¹ Ikke så rart at de norske bibliotekene skuffet etter dette, og at han ivret for at Norge burde henge bedre med i utviklingen både på denne og andre fronter. Tambs Lyche var derimot optimistisk, og i en artikkel utenfor *Kringsjaa* gir han uttrykk for at Norge og Europa nok kom til å følge etter utviklingen i Amerika på alle fronter etter hvert: «Det bedste, som et tolvaarigt amerikaophold har givet mig, er den faste overbevisning og intense følelse af, at vor verden nok saa hurtig ruller frem imod en bedre, retfærdigere og lysere samfundsorden. [...] Amerika er for os som et lidet stykke fremtid. [...] i industriel og social udvikling har [det] naaet længer frem end den gamle verden [...] Thi at livet der (hvor de altsaa er, hvor vi vil være imorgen) i det store hele er meget lysere og bedre end i Europa, det er unegteligt. *Det gaar altsaa frem.*»¹⁷² I den samme teksten understreker han at forholdene i USA heller ikke var perfekte, og at det fortsatt ble arbeidet for videre utvikling på flere fronter der også. Når det gjelder den amerikanske bibliotekutviklingen mer spesifikt ser man derimot aldri at Tambs Lyche kritiserte den på noe vis, men han nevner noen ganger at bibliotektiltak kanskje måtte tilpasses noe til de norske forholdene før de ble innført i Norge.

Ved flere anledninger påpekte Tambs Lyche konkrete forskjeller i bibliotekdrift mellom Norge og USA i *Kringsjaa* – slik som i sitatet ovenfor. I tillegg til dette kom han også inn på mer grunnleggende ideologiske forskjeller som var avgjørende: «Hvad der kanske saa meget som noget andet skiller vore smaa kommunebiblioteker fra de amerikanske [...] er, at de sidste er folkebiblioteker i ordets videste forstand, for alle klasser, vore derimod blot *almuebiblioteker*. Forskjellen ytrer sig i alle retninger, i bøgernes udvalg, i bygningernes udseende og indredning, i betjeningens holdning overfor publikum.»¹⁷³ Forskjellen på folke- og allmueinstitusjoner som Tambs Lyche er inne på her gjaldt ikke bare for biblioteker, men også for skoler. Norge hadde kun få år tidligere, med innføringen av folkeskoleloven av 1889, sett en overgang fra nettopp *allmueskoler* til *folkeskoler* – eller med andre ord fra *fattigskoler* rettet mot den ubemidlede delen av befolkningen og over til en *enhetsskole* som skulle samle alle lag av befolkningen.¹⁷⁴ Når det gjaldt bibliotekene i Norge var de altså fortsatt beregnet på den fattige allmuen og

---

¹⁷¹ Danton, *United States Influence on Norwegian Librarianship, 1890-1940.*, 2:1:14.

¹⁷² Hans Tambs Lyche, «Haab», *Typografernes Julehilsen 1896*, 1896, 5.

¹⁷³ [Hans Tambs Lyche], «Kommunebibliotek», Redaksjonelt, *Kringsjaa* 8, nr. 6 (30. september 1896): 477, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018112881007_001?page=487.

¹⁷⁴ Ine Merete Baadsvik, «Fattigskole/allmueskole», i *Oppslagsverket oVe*, 22. februar 2010, <http://www.bergenbyarkiv.no/oppslagsverket/2010/02/22/fattigskoleallmueskole/>.

utformet og driftet deretter. Tambs Lyche trakk også direkte inn folkeskolene da han oppmuntret til å gå like sterkt inn for folkebiblioteker som det hadde blitt gjort for folkeskoler: «Nei, det moderne bibliotek er noget ganske andet og maa røgtes paa helt anden vis. Det skal ikke bare have bøger, det skal lokke til læsning, det skal veilede folkets læsning, det skal være en vigtig dannelsesinstitution. Og det maa udrustes med samme offervilje, der f. eks. i hovedstaden har givet os de prægtige folkeskolebygninger.»¹⁷⁵

Folkeskoleloven hadde gitt alle norske barn lik rett til skolegang, og Tambs Lyche ga i flere tekster uttrykk for at også folkebiblioteker burde være tilgjengelige for hele den norske befolkningen – både i by og bygd. Han oppfordret leserne sine til å sette i gang med foreningsarbeidet på lik linje med de amerikanske bibliotekforeningene med det «formaal det er at gjøre alle de bedste bøger frit tilgjengelige for hver norsk mand og kvinde, — der ønsker at se et godt bibliotek i hver bygd i vort land».¹⁷⁶ Men han talte også direkte til styresmaktene, og la vekt på hvor viktig offentlig styring av biblioteker var for at tjenestene skulle komme hele befolkningen til gode. Og han slo derfor også et slag for at myndighetene burde administrere et helhetlig nasjonalt bibliotekvesen: «Lad staten træde hjælpende til, som den har gjort i Amerika. Lad den ordne efter en national plan det hele bibliotekvæsen, som den har gjort det i New-York, Massachusetts og andre stater derover. [...] Lad os bygge biblioteker ligesaavel som kirker udover landet. *Det betaler sig.* Betaler sig i øget intelligens og arbejdskraft blandt folket, i bedre sæder og lysere og sundere liv.»¹⁷⁷ Selv om Tambs Lyche er kjent for å ha involvert seg direkte i den lokale saken om offentlig kommunebibliotek i hovedstaden, som vi skal se nærmere på litt senere i dette kapittelet, ser vi her at han også talte for et nasjonalt bibliotekvesen som skulle gi alle landets innbyggere tilgang til gratis bøker.

At bibliotekene burde være gratis og åpne for alle var et hovedpoeng både for Tambs Lyche og i den amerikanske bibliotekbevegelsen generelt. I Norge hadde det eksistert gratis biblioteker som var åpne og tilgjengelige for det brede lag av befolkningen siden slutten av 1700-tallet og opp gjennom hele 1800-tallet, men det var også vanlig i denne perioden at biblioteker krevde medlemskontingent av brukerne sine for å låne bøker. Da Tambs Lyche skrev «*Fri læsning for alle!*»¹⁷⁸ så ga han uttrykk for at det burde være gratis biblioteker over hele landet som var åpne og tilgjengelige for hele befolkningen. I en tabell utarbeidet av Kirkedepartementets

---

¹⁷⁵ [Lyche], «Kommunebibliotek.», 478.

¹⁷⁶ [Lyche], «Offentlige biblioteker.», 765.

¹⁷⁷ [Lyche], «Biblioteker.», 469.

¹⁷⁸ [Lyche], «Offentlige biblioteker.», 765.

bibliotekkontor i 1908 ser man at 29 av 36 byer hadde gratis folkebiblioteker på dette tidspunktet, men 15 år etter at Tambs Lyche begynte å oppmuntre til gratis tilgang var det fortsatt fem bybiblioteker som krevde kontingent for å låne bøker, og to som krevde betaling hvis man ville låne den nyeste litteraturen.¹⁷⁹ Hvordan tilstanden i distriktsbibliotekene var sier tabellen ingenting om. Tambs Lyche var verken den første eller siste i Norge som argumenterte for gratis biblioteker, og det skulle enda gå lang tid før det ble et allmenngyldig prinsipp i det norske bibliotekvesenet. Gratis bruk av statsstøttede folkebiblioteker ble nemlig ikke lovfestet før i 1935 da Norges første biblioteklov, *Lov um folke- og skuleboksamlingar*, trådte i kraft. I praksis fikk derimot ikke alle norske borgere tilgang til gratis biblioteker før i 1947 da loven ble endret og slo fast at *alle* kommuner skulle drive gratis folkebiblioteker.¹⁸⁰

Internasjonal bibliotekargumentasjon

Én av artiklene i *Kringsjaas* bibliotekstoff samler mesteparten av argumentene for folkebiblioteker som ble fremsatt av de som ivret for biblioteksaken i 1890-årene rundt omkring i verden. Jeg har ikke sett den tidligere omtalt i den norske bibliotekhistoriske litteraturen, noe som kan ha sammenheng med at den ikke hadde amerikansk opphav, og derfor ikke har blitt fanget opp av studier om den amerikanske innflytelsen på det norske bibliotekvesenet. Men den er meget interessant og viser at mange av de samme argumentene vi har sett at Tambs Lyche brukte i Norge også ble benyttet internasjonalt. Opprinnelig var den skrevet av engelskmannen Thomas Greenwood og utgitt som et vedlegg i hans innflytelsesrike bok *Public Libraries* som ble publisert første gang i 1886 med flere etterfølgende utgaver.¹⁸¹ Greenwood var en ivrig bibliotekaktivist og ble kjent som *bibliotekbevegelsens apostel* i England for sitt arbeide for folkebibliotekenes fremme. Artikkelen «Hvorfor bør hver by og bygd have et offentlig bibliotek?»¹⁸² er en liste på 15 punkter (den engelske originalen hadde 20) med argumenter for hvorfor offentlige biblioteker var så viktige og hadde så stor nytte og verdi. Den følgende gjennomgangen av argumentene i artikkelen vil ikke følge listen punkt-for-punkt, men presenterer dem i en logisk sammenheng.

Første punktet på listen slår fast det grunnleggende prinsippet i den moderne bibliotekbevegelsen om offentlig styring som har blitt omtalt tidligere i kapittelet, og fremhever viktigheten av disse institusjonene: «Fordi et ved offentlige midler vedligeholdet

---

¹⁷⁹ Tabellen er vedlagt i appendiks 3 i denne avhandlingen, og er hentet fra Kildal, *Norske folkeboksamlinger*, 212–13.

¹⁸⁰ Øivind Frisvold, «Gratisprinsippet før og nå», 1990, http://edu.hioa.no/bib1100_bos_frisvold/gratispr.3.html.

¹⁸¹ Greenwood, *Public Libraries*.

¹⁸² Greenwood, «Hvorfor bør hver by og bygd have et offentlig bibliotek?»

kommunebibliotek er lige saa nødvendigt for borgernes aandelige og moralske liv, som vandforsyning, sundhedsvæsen og gadebelysning er det for fysisk sundhed og komfort.»¹⁸³ Denne begrunnelsen for offentlige biblioteker minner mye om den Tambs Lyche brukte da han snakket om den kommunale driften av «vandværk og gasværk» i forhold til biblioteker (se s. 62), og er slik sett et eksempel på at Tambs Lyches språkbruk ikke nødvendigvis var så originalt som man kan få inntrykk av. Det var med andre ord flere bibliotekaktivister i mange land som benyttet en slik kraftfull retorikk på denne tiden, og som *Kringsjaa* er et godt eksempel på ble dette også spredt til et internasjonalt publikum.

Grunnen til at det ble sett på som viktig med offentlig engasjement forklares videre med at bibliotekene skulle være til nytte for hele befolkningen slik det femte punktet presiserer: «Fordi samfundet maa være forpligtet til at skaffe sine medlemmer de store fordele, det medfører. Fordi det ikke har lov til at stænge kulturens porte for de mange ved at forsømme at oprette et bibliotek.»¹⁸⁴ Argumentasjonen går så videre i to retninger fra dette punktet når «de store fordele» utdypes nærmere. På den ene siden drar enkeltpersoner og familier nytte av biblioteker «Fordi det opdrager menneskene til at læse mere og derved giver dem øget livsglæde, kaster nyt lys over tilværelsen og gjør hjemmene bedre og varmere.»¹⁸⁵ Her er det altså lesingens fordeler som spesifikt trekkes frem, og dens positive virkning spesielt på privatlivene til folk. På den andre siden argumenteres det for at offentlige biblioteker «skaber bedre borgere og mere intelligente vælgere. Det opdrager hele livet igjennem.»¹⁸⁶ Her er det ikke lenger effekten på privatlivet, men på det offentlige livet som står i fokus. Det er virkningen biblioteker kan ha på innbyggerne som samfunnsborgere, og nytten hele samfunnet kan dra av dette det argumenteres for: «Fordi det med magt 'løfter' det hele folk og skaber en intelligent og dannet nation.»¹⁸⁷

Den samfunnsnyttige funksjonen og verdien som ble tillagt bibliotekene har vi sett at Tambs Lyche også var inne på da han lanserte virkningene av gratis folkebiblioteker (se s. 63) – kunnskap, dannelse og intelligens – som en garanti mot «dumhedens, overfladiskhedens og demagogiets regimente.»¹⁸⁸ Men vi har ikke tidligere sett at denne argumentasjon har blitt dratt videre inn på det samfunnsøkonomiske feltet slik denne artikkelen gjør når biblioteker berettiges fordi: «et bibliotek snart føles i kommunen som en kraft til øget materiel evne. Den

---

¹⁸³ Greenwood, pkt. 1.

¹⁸⁴ Greenwood, pkt. 5.

¹⁸⁵ Greenwood, pkt. 11.

¹⁸⁶ Greenwood, pkt. 7.

¹⁸⁷ Greenwood, pkt. 4.

¹⁸⁸ [Lyche], «Offentlige biblioteker.», 761.

forhøiede intelligens skaber dygtigere arbejdere, mere udbytte af arbeidet, øget evne til at udnytte alle hjælpemidler, kraftigere liv, mere omsætning og bedre tider. Selv eiendomspriserne viser efterhaanden en tendens til at stige.»¹⁸⁹ Og ikke bare er det disse effektene på det hjemlige samfunnet som trekkes frem, men også et lands internasjonale posisjon kan bibliotekene ha positiv effekt på «Fordi intelligens er en følbar faktor ogsaa i det materielle arbeide og den internationale konkurrence.»¹⁹⁰ Når det gjelder den andre siden av økonomien argumenteres det for at utgiftene som kreves for å opprette og drive offentlige biblioteker er så lave i forhold til gevinstene at det ikke kan brukes som et motargument «Fordi dets kostende fordelt paa alle borgere er forsvindende, mens udbytte og vinding er uvurderlige.»¹⁹¹ Og dette innprentes nok en gang i punkt ni på listen der biblioteker fremstilles som «det nyttigste og mest lønnende foretagende, en kommune kan sette penge i. Fordi penge ikke paa nogen anden vis giver saa eventyrligt stort et udbytte og gjør saa meget godt.»¹⁹² Det var med andre ord ikke grenser for hvor stor tro man hadde på bibliotekenes og lesingens positive effekter på samfunnet som helhet og for de enkelte innbyggerne.

I argumentasjonen vi har gått igjennom ovenfor kan man tydelig se den underliggende mål/middel-rasjonaliteten der biblioteker presenteres som det grunnleggende middelet for å oppnå flere forskjellige mål som henger sammen på flere nivåer. De første leddene er at bibliotekene gir gratis tilgang til bøker – bøker fasiliterer så lesing – og lesing fører igjen til mer intelligente individer. Alle disse leddene fungerer som både mål og middel alt etter deres relative posisjon i sammenhengen, og ingen av dem blir presentert som endelig mål i seg selv fordi de hele tiden fungerer som middel for et høyere mål. Det er heller ikke så lett å peke på ett endelig mål, men økt intelligens brukes flere steder videre i argumentasjonen som et middel for å oppnå både økt livsglede, oppsving i økonomien og generelt sett bedre tider. Den modifiserte bokhistoriske modellen i figur 6, som ble gjennomgått tidligere (se s. 64), kan også illustrere noen av de koblingene som ble tatt opp i denne argumentasjonen. For eksempel kan man se for seg at bibliotekene i kretsløpet, gjennom sin innflytelse på leserne, også kan ha påvirkning tilbake på samfunnet både på økonomiske, sosiale og politiske områder. Altså kan man se for seg at det går piler i begge retninger mellom flere av elementene i selve kretsløpet og samfunnsområdene i midten av modellen.

---

¹⁸⁹ Greenwood, «Hvorfor bør hver by og bygd have et offentligt bibliotek?», pkt. 13.

¹⁹⁰ Greenwood, pkt. 15.

¹⁹¹ Greenwood, pkt. 2.

¹⁹² Greenwood, pkt. 9.

På listen til Greenwood finner vi også en annen argumentasjonsrekke som ikke har sammenheng med bibliotekenes direkte forbindelse til lesing og økt intelligens, men som derimot er koblet til bibliotekenes fysiske og romlige aspekter som møtesteder for mennesker fra forskjellige bakgrunner. Bibliotekforskere i dag snakker gjerne om biblioteker som viktige og egenartede lavintensive møteplasser i et flerkulturelt og digitalisert samfunn.¹⁹³ Situasjonen på slutten av 1800-tallet var åpenbart annerledes enn den er i dag, men det var trekk ved samfunnet som gjorde at bibliotekene ble tillagt en lignende funksjon da som nå. Utviklingen gikk på den tiden mot et mer egalitært og demokratisk samfunn, og Greenwoods argumentasjon i en slik sammenheng var at offentlige biblioteker «samler alle samfundslag i fælles interesser, i fælles lokaler. Alle klasser benytter det, arbeidere, rigmænd og studerende. I England kan et parlamentsmedlem maatte vente paa en bog, fordi manden, som feier hans skorstenspiber, netop har den. — Det bidrager mægtigt til alt godts fremme saaledes at faa samlet alle klasser af befolkningen om én fælles sag og i én fælles aandsatmosfære.»¹⁹⁴ I en av de andre bibliotektekstene i *Kringsjaa* kommer Tambs Lyche også inn på dette aspektet ved de moderne frie bibliotekene da han påpekte at «Det amerikanske bibliotek er et sted, hvor ethvert menneske finder sig hjemme. [...] Biblioteket søges derfor af alle klasser; der mødes de alle; det er en absolut demokratisk institution, en social fredsmægler.»¹⁹⁵ Både Greenwood og Tambs Lyche støttet åpenbart både folkebiblioteker og en samfunnsutvikling som gikk i den retningen som blir beskrevet her, og slik sett kan man si at biblioteksaken absolutt inngikk i en større samfunnsmessig sammenheng på et internasjonalt nivå. Bibliotekbevegelsen var uten tvil en del av de sterke progressive strømningene med klare reformistiske trekk i tiden som var preget av stor fremtidsoptimisme med tro på at samfunnet kunne utvikles til det bedre for større deler av befolkningen.

En måned etter at artikkelen «Hvorfor bør hver by og bygd have et offentligt bibliotek?» stod på trykk kunne man lese i *Kringsjaa* at redaksjonen hadde mottatt en henvendelse fra en formann ved et folkebibliotek. Han ba om at redaksjonen måtte trykke opp Greenwoods artikkel slik at den kunne spres omkring i bygdene til biblioteksakens fremme, og deler av brevet ble gjengitt i den redaksjonelle teksten: «Denne lille artikkel vil aabne øinene paa mange, som aar

---

¹⁹³ Se for eksempel Ragnar Audunson, «Ragnar Audunson: Hva skal samfunnet med bibliotekene?», Norsk bibliotekforening, 29. juli 2005, <https://norskbibliotekforening.no/2005/07/ragnar-audunson-hva-skal-samfunnet-med-bibliotekene/>; Svanhild Aabø, Andreas Vårheim, og Ragnar Andreas Audunson, «How Do Public Libraries Function as Meeting Places?», *Library & Information Science Research* 32, nr. 1 (2010): 16–26, <https://doi.org/10.1016/j.lisr.2009.07.008>.

¹⁹⁴ Greenwood, «Hvorfor bør hver by og bygd have et offentligt bibliotek?», pkt. 6.

¹⁹⁵ [Lyche], «Kommunebibliotek.», 477.

efter aar er med paa at nedvotere de kommunale bevilgninger til folkebiblioteket. Ifald De efterkommer bestillingen, bestiller jeg herved 400 eksemplarer til uddeling gennem vore folkeskolelærere. Bør trykkes paa den ene side, saa flyvebladet kan klæbes paa vægge og veistolper.»¹⁹⁶ Dette er et bevis på at bibliotekstoffet i *Kringsjaa* evnet å påvirke og oppmuntre til handling på bibliotekfronten. Redaktørens kommentar til forespørselen er at de antageligvis ville trykke opp artikkelen slik innsenderen ønsket, men at de gjerne ville ha tilbakemeldinger fra flere som kunne tenke seg å bestille slike før de satte i gang. Hvordan det gikk videre med denne saken, og en eventuell produksjon av flygeblader, er dessverre uvisst. Saken blir ikke nevnt flere ganger i tidsskriftet, og etterlatt materiale fra *Kringsjaa*-redaksjonen eller lignende har ikke vært å oppdrive. Hvis det faktisk ble slik bibliotekformannen ønsket ville det uten tvil ha vært et betydelig bidrag fra *Kringsjaa* til konkret og håndfast bibliotekaktivisme rundt om i landet. Man kan bare håpe at historikere eller andre forskere etter hvert kan finne flere kilder som kan utdype denne historien.

Finansiering av bibliotekvirksomhet

Vi har sett at det var et grunnleggende prinsipp i den amerikanske bibliotekbevegelsen at folkebibliotekene skulle være under offentlig kontroll, og at Tambs Lyche understrekte dette poenget i sine tekster angående de norske bibliotekforholdene. Et annet fremtredende trekk ved den amerikanske bibliotekmodellen, som til nå kun har blitt nevnt, var at finansieringen av offentlige biblioteker – både når det gjaldt å opprette nye biblioteker og å drifte bibliotekvirksomheten – gjerne baserte seg på en kombinasjon av offentlige midler og private donasjoner.¹⁹⁷ Offentlig finansiering i USA kom både fra egne bibliotekskatter og direkte overføringer fra stat og/eller kommune samt bidrag fra statlige bibliotekkommissjoner og lignende. I *Kringsjaa* ble det derimot skrevet mye mer om private donasjoner til biblioteker, og Tambs Lyche oppmuntret gjentatte ganger rike nordmenn spesifikt til å støtte slik virksomhet. Derfor har dette underkapittelet i hovedsak fokus på *Kringsjaas* omtaler av privat finansiering.

At offentlige institusjoner mottar private gaver er ikke et ukjent fenomen i Norge. Både før og etter Tambs Lyches tid har norske biblioteker mottatt både privat og offentlig støtte. Tabellen i appendiks 3 over bybibliotekene i 1908 viser at disse folkebibliotekene mottok betydelig støtte

---

¹⁹⁶ [Hans Tambs Lyche], «Hvorfor bør hver by og bygd have et offentligt bibliotek?», Redaktionelt, *Kringsjaa* 8, nr. 1 (15. juli 1896): 75, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018112881007_001?page=86.

¹⁹⁷ Sætren er også inne på dette typiske trekket ved amerikansk bibliotekfinansiering, men kommer ikke nærmere inn på dette i forbindelse med norske forhold: Sætren, «Amerikansk innflytelse på norske folkebiblioteker fra århundreskiftet til ca. 1940», 12.

fra privat hold, men forskjellene er allikevel store mellom USA og Norge på dette området både i dag og rundt århundreskiftet 1800/1900.¹⁹⁸ Det var, og er, for eksempel ikke uvanlig at offentlige institusjoner i USA har et mye mer utpreget *behov* for privat støtte, mens vi i Norge er vant til at offentlige midler stort sett dekker alt. En annen forskjell, slik privatstøtten til de norske folkebibliotekene nevnt i tabellen fra 1908 illustrerer, er at pengene her i hovedsak kom fra bedrifter, foreninger og legater mens mesteparten av den private støtten i USA var det enkeltpersoner som stod bak.¹⁹⁹ Det er også interessant at et så utpreget aspekt ved den amerikanske bibliotekbevegelsen ikke endte opp med å prege det norske bibliotekvesenet i sterkere grad selv om det ble oppmuntret aktivt til dette i denne formative perioden. Den bibliotekhistoriske litteraturen tar heller ikke opp dette i nevneverdig grad, og det er slik sett et eksempel på at det har vært en tendens til å fokusere på likhetene mellom USA og Norge på bibliotekfronten, og ikke ulikheter som i dette tilfellet.

Som med beskrivelsene av utenlandske biblioteker i *Kringsjaa* kan man si at tekstene som tar opp finansiering av bibliotekvirksomhet også faller i de to kategoriene beskrivende og oppfordrende, men at de deskriptive og faktuelle tekstene lett kan tolkes som implisitt appellerende (se s. 76). Eksempler på korte beskrivende tekster som tar opp bibliotekfinansiering er notisen som annonserte åpningen av et nytt offentlig bibliotek i Chicago (sannsynligvis The John Crerar Library), som trekker frem at «Det er oprettet af en privatmand, som dertil har foræret 9—10 millioner kroner»,²⁰⁰ og notisen som i sin helhet lyder «En Bostonmand har netop givet sin bys offentlige bibliotek et fond, svarende til 7500 kroner aarlig indtægt. Denne skal udelukkende anvendes til subskription paa aviser og dagblade for den frie læsesal.»²⁰¹ Andre tekster inneholder kommentarer av optimistisk eller oppmuntrende art som i denne meddelelsen: «I løbet af de første 5 maaneder af aaret 1895 blev der i de Forenede Stater skjænket af privatmænd til bibliotheker alene 37 millioner kroner! Det gaar an at gjøre

---

¹⁹⁸ Se for eksempel denne avisartikkelen som beskriver noen trekk ved de forskjellige tradisjonene når det gjelder private donasjoner i USA og Norge: Runar Døving, «– Jeg oppfordrer alle til å gi testamentariske gaver», *VG*, 19. april 2018, <https://www.vg.no/i/J1gweP>.

¹⁹⁹ Det finnes eksempler på privat finansiering fra enkeltpersoner også i Norge – Kildal nevner for eksempel forretningsmannen Herr Bjørneseth som hadde dekket utgiftene til inventaret i barneavdelingen ved Bergens nye offentlige bibliotek i 1916 – men det har vært mye mindre utbredt enn i USA: Arne Kildal, «Library Work in Norway», *The Library Journal* 41, nr. 10 (oktober 1916): 744, <https://archive.org/details/libraryjournal41ameruoft/page/742/mode/2up>.

²⁰⁰ «[Fra 1ste mai af faar Chicago ...]», Notitser, *Kringsjaa* 9, nr. 8 (30. april 1897): 640, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081022_001?page=651.

²⁰¹ «[En Boston-mand har netop ...]», Notitser, *Kringsjaa* 2, nr. 3 (5. august 1893): 197, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081042_001?page=210.

fremskridt under saadanne omstændigheder.»²⁰² I tillegg til slike generelt positive kommentarer forekommer det også tekster som er mer direkte appellerende ved å oppfordre mer spesifikt til handling på dette området i Norge. Den halvannen sider lange artikkelen «Læsning for rigmænd» lister opp pengegaver som hadde blitt skjenket til forskjellige bibliotekprosjekter i den amerikanske staten Massachussets med det uttalte formål å inspirere pengesterke norske personer til å gjøre det samme: «I indberetningen for aaret 1894 findes en liste over *gaver, der i aarets løb har tilflydt biblioteker inden staten*. Jeg gjengiver her til opmuntring for vore egne rigmænd de vigtigste af disse. Staten har Norges folkemængde.»²⁰³

Alle de ovenfornevnte tekstene er kategorisert som bibliotekstoff, men det ble også skrevet om filantropisk virksomhet mer generelt i *Kringsjaa*. Artikkelen «For rigmænd: hvorledes og hvortil de skal give» tar for seg flere gode formål det er verdt å donere til, og den gir mange konkrete eksempler på dette fra Amerika.²⁰⁴ Utenom bibliotekvirksomhet nevnes utdanningsinstitusjoner, vitenskapelige observatorier og laboratorier, sykehus og gaver som «Endnu andre har givet til fri koncerthaller, til parkanlæg, legepladse, til afholdelse af koncerter i det frie, til museer, kunstgalerier, til fri dampskibsudflugter i den varme aarstid, til frit isvand osv. i det uendelige.»²⁰⁵ Privatdonasjoner til gode formål for allmenheten, eller til spesielt trengende grupper, var med andre ord et utbredt fenomen i tiden. Dette hang blant annet sammen med de store sosiale forskjellene i samfunnet der man på den ene siden hadde de usannsynlig rike enkeltindividene som de amerikanske industrimagnatene John D. Rockefeller (1839–1937) og Andrew Carnegie (1835–1919), og på den andre siden store deler av befolkningen som levde under tarvelige forhold i slummer. Selv om artikkelen er oversatt inneholder den flere kommentarer av forfatteren av den norske teksten om forholdene her landet. Disse er oppmuntrende i stil og gir i hovedsak uttrykk for et ønske om mer slik aktivitet i Norge, og etter stilen å dømme er det ikke usannsynlig at var Tambs Lyche selv som hadde oversatt og tilpasset den:

Det hersker og har hersket i slegtled en formelig give-feber blandt den hele nation [USA]. Vi faar haabe, at feberen er smitsom, og at de transatlantiske dampere fører gavmildheds-bacillerne over til os. Selvfølgelig har ikke vi lignende summer at øse af — og behøver dem heller ikke. Men det er sikkert, at fik vore rigere og velstaaende

---

²⁰² «[I løbet af de første 5 maaneder ...]», Forskjellige meddelelser, *Kringsjaa* 5, nr. 12 (30. juni 1895): 949, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081032_001?page=960.

²⁰³ [Free Public Library Commission of Massachusetts], «Læsning for rigmænd», 432.

²⁰⁴ George Iles, «For rigmænd: hvorledes og hvortil de skal give; (Efter George Iles i 'Century').», *Kringsjaa* 9, nr. 11 (15. juni 1897): 817–20, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081022_001.

²⁰⁵ Iles, 819.

familier give-feberen, saa blev der penge nok ogsaa i vort land til en række af saart tiltrængte institutioner — og saa blev der ikke bare talt om fremgang i vort samfundsliv, men der blev rask fremgang.²⁰⁶

I den redaksjonelle artikkelen «Kommunebibliotek», publisert 30. September 1896, tok Tambs Lyche utgangspunkt i det nylig etablerte *Nansenfondet til videnskabens fremme* og uttrykte glede over de store pengegavene norske privatpersoner hadde donert til dette formålet – til sammen en kvart million kroner ifølge artikkelen.²⁰⁷ Men Tambs Lyche nøyde seg ikke med det som ble gitt i den anledningen. Han så bare på det som en begynnelse, og håpet flere nå ville begynne å gi penger til slike samfunnsnyttige formål: «Men skulde der ikke nu, da pengene har løsnet, og lysten til at bygge vort land er vel vakt, være en eller anden rigmand, som vil sige til Kristiania kommune: 'Her er et eller to hundre tusen kroner til en moderne kommunal biblioteksbygning paa betingelse af, at kommunen fylder den med en moderne, veludvalgt bogsamling og sørger for bibliotekets effektive drift.'»²⁰⁸ Denne konkrete oppfordringen er knyttet opp mot Deichman-saken som vi snart skal se nærmere på, men uttalelsen er også interessant fordi formen på oppfordringen – at privatpersoner sponser bibliotekbygningen på betingelse av at offentlige myndigheter støtter den videre driften – var en veldig vanlig modell for finansiering av biblioteker i USA. Vi har tidligere sett at dette var tilfellet med kommunebiblioteket i Salem (Massachusetts), og at listen over pengegaver i «Læsning for rigmænd»²⁰⁹ viste flere eksempler på gaver til nettopp bibliotekbygninger. Tidens mest kjente bibliotekfilantrop, Andrew Carnegie, som til sammen bidro til at 2811 folkebiblioteker ble etablert rundt omkring i verden, benyttet også en donasjonsmodell som var skåret over den samme lesten. Han ga i hovedsak penger til bygging av biblioteker på de vilkårene at lokale myndigheter blant annet skaffet tomten, brukte offentlige midler til å drive bibliotekvirksomheten og at bibliotekene måtte være gratis og åpne for alle.²¹⁰

Bibliotekstoffet inneholder også en annen artikkel som må nevnes i denne sammenhengen. Den har den talende tittelen «Kun for velhavende læsere.»²¹¹ Og ikke uventet er den et opprop om

---

²⁰⁶ Iles, 820.

²⁰⁷ [Lyche], «Kommunebibliotek.», 476.

²⁰⁸ [Lyche], 477.

²⁰⁹ [Free Public Library Commission of Massachusetts], «Læsning for rigmænd.»

²¹⁰ For mer om Carnegie og de såkalte Carneige-bibliotekene se for eksempel: Geoffrey Tweedale, «Carnegie, Andrew (1835–1919), Steelmaker and Philanthropist», i *Oxford Dictionary of National Biography* (Oxford: Oxford University Press, 24. mai 2012), <https://doi.org/10.1093/ref:odnb/32296>; Wikipedia, s.v. «Carnegie Library», åpnet 24. august 2019, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Carnegie_library&oldid=909437073.

²¹¹ [Hans Tambs Lyche], «Kun for velhavende læsere.», Redaktionelt, *Kringsjaa* 5, nr. 10 (30. mai 1895): 790–91, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081032_001?page=801.

pengestøtte, og i dette tilfellet er det også rettet mot én spesiell sak som vi skal se nærmere på noen sider frem i tid: reisende biblioteker.

Pengeinnsamling til skolebibliotek

Utover de ovenfor nevnte omtalene og oppmuntringene til private pengegaver engasjerte *Kringsjaas* redaksjon seg ved ett tilfelle også direkte i en innsamlingsaksjon for opprettelsen av et skolebibliotek. Det hele startet med et brev redaksjonen hadde mottatt fra en folkeskolelærer på et mindre sted utenfor hovedstaden. Den redaksjonelle teksten «Et norsk kulturbillede og en ny indremission» siterer avsenderens beskrivelse av den begredelige tilstanden til kultur- og åndslivet i bygden som var preget av interesseløshet, kortspill og brennevin. Lærerens ønske var å opprette et skolebibliotek for å bedre situasjonen, og planen hans var å holde flere foredrag til inntekt for dette formålet. I første omgang var målet hans å samle inn ti kroner, og dette ville i tillegg utløse det samme beløpet i offentlig støtte. Han manglet derimot midler til dette også, og spurte derfor *Kringsjaas* redaksjon om teknisk hjelp til å utarbeide lysbilder til foredragene for en billig penge. Redaktøren ga ikke noe svar på dette med lysbildene, men han generaliserte lærerens situasjonsbeskrivelse til å gjelde for store deler av landet, og slo et slag for at den typen opplysningsarbeid læreren gikk inn for – både bibliotek- og foredragsvirksomhet – burde drives og støttes på bred front utover det ganske land fordi utviklingspotensialet nettopp her var så stort når det gjaldt folkeopplysning:

Det sørgelige er netop, at paa dette omraade sakker vi hurtig tilbage for andre lande. Vi troede, at alt var gjort for folkeopplysningen med skolernes oprettelse, og vi har slaaet os tilro i stoltheden over, hvad der *er* udrettet. Vi har ikke fulgt med i tiden og seet, at andre lande har taget fat paa folkenes oplysning og uddannelse ogsaa ved mange andre midler, at der er oprettet nye storslagne institutioner, at der netop *er* organiseret energiske kulturelle indremissioner, der arbejder i hver bygd og afkrog. Vi maa følge efter her.²¹²

Tambs Lyche mænte med andre ord til det han kalte for en *ny indremisjon*, eller en *kulturell indremisjon*: «Viser det ikke trang til en ordentlig og velordnet ny indremission iblandt os — en kulturens, dannelsens, lysets, kundskabernes indremission?»²¹³ Og til dette arbeidet var det behov for penger hvis man skulle komme noen vei. Han spurte direkte om det ikke var noen av leserne som kunne avse ti kronene til dette viktige arbeidet, og pekte også her spesifikt på hvor

---

²¹² [Hans Tambs Lyche], «Et norsk kulturbillede og en ny indremission.», Redaktionelt, *Kringsjaa* 9, nr. 11 (15. juni 1897): 876, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081022_001?page=890.

²¹³ [Lyche], 876.

viktig privat finansiering var: «Her maa i hvert fald det private initiativ til; det offentlige kan der blot blive tale om at søge støtte hos, naar arbeidets dimensioner har begyndt at imponere.»²¹⁴

Skolebiblioteksaken som artikkelen begynte med forsvinner noe i den bredere anlagte folkeopplysningsvisjonen Tambs Lyche bygger ut fra dette startpunktet, men artikkelen førte faktisk til at folk sendte inn penger til *Kringsjaas* redaksjon for å støtte lærerens bibliotekarbeid. Allerede i de to følgende heftene ble det meldt om at redaksjonen hadde mottatt penger til dette formålet.²¹⁵ Redaksjonen tok dermed på seg jobben med å administrere pengeinnsamlingen, og i tillegg oppmuntret de til å sende inn bøker som redaksjonen kunne videreformidle til folkeskolelæreren for å bygge opp boksamlingen til skolebiblioteket. På slutten av året ble status i saken oppsummert i en redaksjonell artikkel der det kom frem at redaksjonen hadde mottatt en del bøker som alle var sendt videre til læreren, og at de til sammen hadde mottatt 70 kroner til opprettelsen av skolebiblioteket.²¹⁶ Av disse innkomne pengene hadde 40 kroner blitt sendt til den omtalte læreren, 20 kroner til en annen lærer i en lignende situasjon og de resterende 10 kronene hadde på det daværende tidspunktet ikke blitt fordelt enda.

Denne saken viser at det fantes vilje og interesse i redaksjonen til *Kringsjaa* for å involvere seg direkte i spesifikke saker, og til å gjøre en ekstra innsats utover det vanlige arbeidet med å publisere tidsskriftet. Om det kun var Tambs Lyche som var den ivrige aktøren bak dette engasjementet er ikke lett å vite med sikkerhet, men det er nok ingen tvil om at han i hvert fall var involvert.

Reisende biblioteker

Et av de mest omtalte konkrete bibliotektiltakene eller temaene som dukket opp jevnlig i *Kringsjaa* i løpet av Tambs Lyches redaktørperiode var de såkalte *reisende biblioteker*, *omreisende biblioteker* eller *vandrebiblioteker*. Vi har tidligere sett at de ble nevnt i breddebeskrivelsene av den amerikanske bibliotekbevegelsen (spesifikt i artiklene til Harrison og Putnam),²¹⁷ og at Tambs Lyche også var innom dette fenomenet i artikkelen «Offentlige biblioteker.»²¹⁸ Denne spesielle typen biblioteker ble først opprettet i New York i 1892 på

---

²¹⁴ [Lyche], 877.

²¹⁵ Se [Hans Tambs Lyche], «[Herved kvitteres for modtagelsen ...]», Redaktionelt, *Kringsjaa* 9, nr. 12 (30. juni 1897): 951–52, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081022_001?page=966; og [Lyche], «[Endnu to af 'Kringsjaas' læsere ...]».

²¹⁶ [Hans Tambs Lyche], «En kulturel indremission.», Redaktionelt, *Kringsjaa* 10, nr. 12 (31. desember 1897): 943, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081024_001?page=954.

²¹⁷ Harrison, «Biblioteksbevægelsen.», 302; [Putnam], «Amerikanske fri biblioteker.», 43.

²¹⁸ [Lyche], «Offentlige biblioteker.», 765.

initiativ fra statsbibliotekaren på det daværende tidspunktet, Melvil Dewey (1851–1931).²¹⁹ Reisende biblioteker høres for oss i dag ut som mobile biblioteker slik som bokbussene vi kjenner fra vår tid, men vandrebibliotekene som ble omtalt i *Kringsjaa* var av en annen type. De bestod av kasser med bøker som ble sendt til steder hvor boktilgangen var dårlig, og hvor det var lite midler til å utvikle egne boksamlinger på kort sikt. Den første teksten som omtalte dette fenomenet var en notis i heftet fra 27. mai 1893. Denne beskrev de amerikanske reisende biblioteker som kasser med 100 utvalgte bøker som kunne lånes i opptil seks måneder av små folkebiblioteker, eller andre sammenslutninger bestående av minst 25 skattebetalende personer.²²⁰

Det virker som om denne formen for bibliotekvirksomhet harmoniserte ekstra godt med Tambs Lyches tankegang, for allerede i det samme heftet innledet han avdelingen for det redaksjonelle stoffet med å henvise til notisen og koblet fenomenet opp mot norske forhold:

Folkevenners opmerksomhed henledes paa den i «Kringsjaa»s notitsafdeling omtalte nye plan til at gjøre gode, men kostbare bøger mere alment tilgjængelige. Idéen, der stammer fra New York, er døbt «et reisende bibliotek» og synes særlig i et land som vort, hvor tilgangen paa penge ikke staar i noget videre heldigt forhold til læselysten ud over landet, at egne sig til efterligning.²²¹

Lignende uttalelser om at denne formen for bibliotekvirksomhet var spesielt godt skikket til forholdene i Norge dukker opp ved flere anledninger i *Kringsjaa*. I den redaksjonelle artikkelen «Kun for velhavende læsere» som ble publisert 30. mai 1895 gikk Tambs Lyche spesielt sterkt ut og oppmuntret til direkte handling på dette området.²²² Den utløsende faktoren var antageligvis at redaktøren av tidsskriftet *Review of Reviews* William Thomas Stead (1849–1912) hadde tatt privat initiativ til å starte opp reisende biblioteker i England. Han hadde organisert virksomheten gjennom tidsskriftet for egen regning, og sendte ifølge artikkelen ut bokkasser til interesserte parter for en rimelig penge. Nå oppmuntret Tambs Lyche norske privatpersoner til å gi penger for å få i gang utsending av slike *kulturelle indremisjonærer* hurtigst mulig i Norge også. Den beste måten å organisere dette arbeidet på mente han var om

---

²¹⁹ Dewey er i dag mest kjent for klassifikasjonssystemet Deweys desimalklassifikasjon (DDK) som blir benyttet av biblioteker over hele verden, men han var en av de mest aktive og innovative bibliotekpersonlighetene i sin tid og var involvert på flere fronter av bibliotekutviklingen på slutten av 1800-tallet og utover i det 20. århundret. Blant annet startet han The Library Bureau som produserte bibliotekmateriell i 1876, var en av ALAs grunnleggere i 1877, redigerte ALAs tidsskrift *The Library Journal* i en periode, og fikk i gang verdens første bibliotekarutdannelse i 1887 (The School of Library Economy ved Columbia College i New York) for å nevne noe.

²²⁰ «[New Yorks offentlige bibliotek ...].»

²²¹ [Lyche], «[Folkevenners opmerksomhed henledes paa ...].»

²²² [Lyche], «Kun for velhavende læsere.»

Universitetsbiblioteket kun ta seg av administrasjonen, men hvis dette var vanskelig så ville også «*Kringsjaas* redaktion [...] med fornøielse, saalænge 'missionærenes' tal forblev lidet, paatage sig arbeidet med deres omsendelse, og ved tilkaldelse af kyndig hjælp faa kassernes indhold udvalgt paa bedste maade.»²²³ Nok en gang var altså redaksjonen i *Kringsjaa* villig til å gjøre en ekstra innsats i folkeopplysningens tjeneste.

Om initiativet til Tambs Lyche fikk noen respons i det hele tatt er ikke kjent, men de resterende tekstene om reisende biblioteker i *Kringsjaa* tyder på at det skjedde lite på denne fronten i Norge de følgende årene. Omtrent halvannet år etter «opporet» hans kunne man lese en meddelelse i *Kringsjaa*, i hovedsak om vandrebibliotekene i staten Wisconsin som lå lengst fremme på dette feltet, som ble avsluttet med kommentaren: «Hvor længe før vi følger efter ogsaa i dette arbeide, som nu efter haanden tages op over hele de Forenede Stater saavel som i England? Det begyndte for 4 aar siden i New York. Hvor mange aars forspring skal vi endnu give Amerika paa dette felt?»²²⁴ I det følgende heftet oppmuntret Tambs Lyche igjen til innsats på området – denne gangen rettet mot offentlige myndigheter: «Alene 50 bogkasser af vel udvalgte, solide og værdifulde verker, der vandrede landet rundt fra bygd til bygd, vilde jo være en institution, hvis værd neppe lod sig overvurdere. En del tusen kroner om aaret ofret paa et saadant vandrebibliotekapparat vilde utvilsomt i vort land være en af de fornuftigste og mest indbringende bevilgninger, vor nationalforsamling kunde give.»²²⁵ Dette førte heller ikke til noe, og den siste teksten i bibliotekstoffet viet til dette temaet – publisert litt over ett år etterpå (15. mars 1898), og kun en måned før Tambs Lyche døde av tuberkulose (16. april 1898) – er gjennomsyret av skuffelse og oppgitthet over stillstanden i utviklingen. Artikkelen «Det omfarende bibliotek» var i utgangspunktet viet til nettopp temaet vandrebiblioteker, men halvparten av artikkelen er en kommentar til tilstanden på bibliotekområdet i Norge – både når det gjaldt vandrebiblioteker, folkebiblioteker og som vi skal se i neste underkapittel saken om kommunebiblioteket i Kristiania – og var formodentlig skrevet av Tambs Lyche.²²⁶ Tonen til kommentarene kan illustreres med dette sitatet: «Vi taler om at være et 'foregangsfolk', men, ærligt talt, klinger det overfor vor sendrægtighed og sørgelig primitive udvikling paa aandslivets omraader lidt komisk.»²²⁷

---

²²³ [Lyche], 791.

²²⁴ «[Staten Wisconsin gaar nu ...]», Forskjellige meddelelser, *Kringsjaa* 9, nr. 1 (15. januar 1897): 78, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081022_001?page=88.

²²⁵ [Hans Tambs Lyche], «[En korrespondent gjør opmerksom paa ...]», Redaktionelt, *Kringsjaa* 9, nr. 2 (30. januar 1897): 158, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081022_001?page=169.

²²⁶ Shaw, «Det omfarende bibliotek.»

²²⁷ Shaw, 376.

Først i 1906 – 8 år etter Tambs Lyches bortgang, og 13 år etter han begynte å skrive om det i *Kringsjaa* – ble reisende biblioteker en realitet i Norge. De ble iverksatt av Bibliotekkontoret ved Kirkedepartementet etter initiativ fra kontorets daværende bibliotekkonsulent Haakon Nyhuus. Ti år senere kunne Arne Kildal melde om at institusjonen fungerte godt og hadde vært en stor suksess akkurat slik Tambs Lyche hadde sett for seg: «It is thus evident that the American method of sending traveling libraries has proven a great success, which is a rather natural result, however, when the long distances and scattered population of the rural districts of Norway are taken into consideration.»²²⁸

Forskjellige folkebiblioteker i Kristiania

I bibliotekhistorisk sammenheng er Hans Tambs Lyche, som tidligere nevnt, knyttet både til bibliotekstoffet i *Kringsjaa* og saken for å omorganisere det Deichmanske bibliotek i Kristiania til et moderne folkebibliotek. Her skal ikke denne konkrete biblioteksaken behandles i sin fulle bredde, det kunne man brukt en hel masteroppgave til, men den må trekkes frem fordi den både blir nevnt konkret i bibliotekstoffet i *Kringsjaa*, og fordi den illustrerer noen interessante sider ved datidens biblioteksituasjon og Tambs Lyches og *Kringsjaas* plass i den sammenhengen.

Det hele begynte rundt årsskifte 1895–1896 da en gruppe privatpersoner tok initiativ til å opprette selskapet *Kristiania folkebibliotheker*. Fra 16. januar 1896, og gjentatte ganger i tiden fremover, stod annonsen «Indbydelse til at tegne sig Medlem af Selskabet Kristiania Folkebibliotheker» på trykk i flere av hovedstadsavisene: Aftenposten, Morgenbladet og Dagbladet. Målsetningen selskapet uttrykte i annonsen var at de ønsket å opprette og drive biblioteker «bestemt for Folk i smaa Kaar, for hvem Bøgers og Avisers Anskaffelse er vanskelig.»²²⁹ Initiativet fikk fort stor støtte, men ble også hurtig kritisert fra flere hold. Tambs Lyche var tidlig ute med en kommentarartikkel i Dagbladet der han både roste innsatsen for å opprette biblioteker, men også kritiserte den private driften det ble lagt opp til, og ikke minst at målgruppen de siktet seg inn på var så snever. Inspirert av den amerikanske bibliotekbevegelsen var jo Tambs Lyche som vi allerede har sett en sterk forkjemper for offentlig styring av biblioteker rettet mot hele befolkningen:

Undertegnede hører blandt de mange, der vistnok inderlig glæder sig over, at der er reist en Bevægelse for at skaffe Bøger ud iblandt den større Almenhed; det er sandelig

---

²²⁸ Kildal, «Library Work in Norway», 745.

²²⁹ «Indbydelse til at tegne sig som Medlem af Selskabet Kristiania Folkebibliotheker.», *Dagbladet*, 16. januar 1896, nr. 15, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_dagbladet_null_null_18960116_27_15_1?page=2.

paatide, og større eller mere fædrelandsk Verk er det vel vanskelig at tænke sig; *men*

—
Lad os dog her udnytte andetsteds indvunden Erfaring og ikke hoppe ud i det iblinde; ikke øde de faa Skillinger, vi har at afse, og hvad Kræfter vi ejer, paa Experimenter, men heller ikke *dele* Evner og Kræfter.

At oprette, som det her er Mening, en Art *særskilte* Biblioteker for 'Arbejderne' er paa den ene Side at splitte Kræfter og Midler, og paa den anden at give Institutionen et *Almuepræg*, der neppe er heldigt hverken for den eller dens Publikum.²³⁰

Sitatet viser også Tambs Lyches praktiske sans, og hans iver for å få satt i gang slike fremtidsrettede tiltak: det mange har beskrevet som hans praktiske idealisme.²³¹ Han argumenterte her altså for å samle kreftene som arbeidet for å fremme biblioteker slik at de kunne realiseres (på det viset han så for seg) fortest mulig. I løpet av hele året 1896 deltok han med flere innlegg i debatten rundt saken i dagsavisene samtidig som han skrev på et forslag til omorganisering og utvidelse av det Deichmanske bibliotek sammen med Karl Fischer og Jens Braage Halvorsen (1845–1900) fra Universitetsbiblioteket.²³² Forslaget ble levert til Kristianias magistrat og formaskap 14. november 1896, og presenterte en plan for hvordan biblioteket kunne forvandles til et moderne folkebibliotek i tråd med de moderne amerikanske Public Libraries samt tre vedlegg med bakgrunnsstoff (ett av hver av forfatterne) som beskrev biblioteksituasjonen i Norge, andre Europeiske land og i USA. Det private bibliotekinitiativet, og den påfølgende debatten, var altså mest sannsynlig den utløsende faktoren for at Tambs Lyche, Fischer og Halvorsen skrev forslaget sitt om hvordan et offentlig folkebibliotek kunne organiseres i hovedstaden.

Kun fire tekster i *Kringsjaa* nevner denne saken direkte. Første gang i den redaksjonelle teksten «Kommunebiblioteker» fra 15. februar – én måned etter annonsen til Kristiania Folkebibliotheker stod på trykk, og at Tambs Lyche kommenterte saken i Dagbladet for første gang. Den innledes på følgende vis: «Man synes ogsaa her at vaagne til fuld forstaaelse af, at meget mere end hidtil maa gjøres for at aabne bøgernes store verden for alle klasser af befolkningen. Det netop stiftede Kristiania Folkebibliotekselskab tør saaledes blive indledningen til en norsk bibliotekbevægelse.»²³³ Her ser vi altså at Tambs Lyche griper tak i den positive siden ved saken – at det i det hele tatt skjedde noe på bibliotekfronten i Norge –

---

²³⁰ Hans Tambs Lyche, «Kristiania Folkebiblioteker.», *Dagbladet*, 18. januar 1896, nr. 17, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_dagbladet_null_null_18960118_27_17_1?page=0.

²³¹ For noen flere sider ved Tambs Lyches praktiske idealisme se for eksempel Øyvind T. Gulliksen, «Hans Tambs Lyche», i *Norsk biografisk leksikon*, 13. mars 2009, http://nbl.snl.no/Hans_Tambs_Lyche.

²³² Fischer, Halvorsen, og Lyche, *Det Deichmanske Bibliothek i Kristiania*.

²³³ [Lyche], «Kommunebiblioteker.», 236.

og vrir det til sin fordel ved å se på det som en start på en norsk bibliotekbevegelse. Videre i teksten henviste han interesserte lesere til å se på *Kringsjaas* tidligere trykte bibliotektekster ved å liste opp flere konkrete artikler, og annonserte at kommende hefter ville inneholde mer bibliotekstoff. Avslutningsvis pekte Tambs Lyche på at «Gode og vellede biblioteker i hver kommune er nu en nødvendighed, et uundværligt led i den videre og høiere folkeoplysning. — Vi har meget at udrette paa dette felt for at indhente tiden.»²³⁴

30. september samme året kom en ny redaksjonell artikkel som tok opp saken, men nå med fokuset rettet mot å få i stand et moderne kommunebibliotek i Kristiania. Jeg har omtalt artikkelen «Kommunebibliotek»²³⁵ tidligere i forbindelse med private donasjoner til bibliotekvirksomhet, og da spesielt oppmuntringen til rikmenn om å gi penger til en egen bibliotekbygning i hovedstaden (se s. 87). Deichmanske bibliotek – som var kommunens allmuebibliotek – holdt til i den såkalte *Eventyrgården* i Kristian IV's gate 8–10 på denne tiden og hadde ingen egne bygninger som var lagt til rette for moderne bibliotekvirksomhet.²³⁶ I det følgende sitatet ser vi at flere elementer vi har omtalt tidligere går opp i en agitatorisk syntese: «Men den dag maa komme, — og skal vort land gaa frem, som vi ønsker, og blive det folkehjem, vi vil have det til, saa maa der *inden ret lang tid* ved siden af folkeskolebygningerne staa et stort, velindrettet, Norges hovedstad værdigt Kommunalt Bibliotek. Og her kunde det private initiativ komme vel tilpas ved med en saadan større gave, som ovenfor er nævnt, at sætte sporerne i kommunestyrets sider.»²³⁷ Her kommer kombinasjonen av privat og offentlig initiativ tydelig til syne, koblingen mellom folkeskoler og folkebiblioteker, biblioteker som en del av samfunnsutviklingen og bibliotekbygninger som folkepalasser i sentrum for kommunens intellektuelle og kulturelle liv.

Først året etter nevnes saken igjen i *Kringsjaa*. I en meddelelse som mest sannsynlig var skrevet av Tambs Lyche ble det uttrykt stor skuffelse over hvor tregt alt gikk i Norge:

Det gaar fortvilet smaat med alting hos os. For ca. 1½ aar siden blev '*Kringsjaas*' redaktør med om at arbeide for at faa oprettet et kommunebibliotek ogsaa for Norges hovedstad. Nu burde jo biblioteket været aabnet for offentligheden og i fuld gang; men isteden er det nok desværre endnu langt ude i det blaa, paa rundreise blandt myndigheder og autoriteter. Nu, imorgen er der jo atter en dag — for dem, som da

---

²³⁴ [Lyche], 236–37.

²³⁵ [Lyche], «Kommunebibliotek.»

²³⁶ Ringdal, *By, bok og borger*, 99 og 109.

²³⁷ [Lyche], «Kommunebibliotek.», 478.

lever. Og hastverk er som bekjendt lastverk; i vort land har vi da naturligvis aldrig kjendt det sidste.²³⁸

Om Tambs Lyche allerede på dette tidspunktet hadde fått tuberkulose og var preget av dårlig helse er uklart, men det er ingen tvil om at hans optimisme og pågangsmot begynte å bli tynnslitt etter flere år med motgang siden han hadde returnert til Norge. Ikke bare hadde hovedprosjektet hans *Kringsjaa* høstet mye motbør til å begynne med, men han hadde også flere sideprosjekter som hadde endt i skuffelse. De to største av disse var opprettelsen av en unitarisk kirke i Kristiania,²³⁹ og biblioteksaken i hele sin bredde. Den oppgitte tonen fortsetter i kommentarene i Shaws artikkel «Det omfarende bibliotek» som jeg også var inne på i underkapittelet om reisende biblioteker (se s. 91) – her spesielt i forbindelse med denne saken:

Medens Amerika især har aabnet det ene kommunebibliotek efter det andet, eier Norge endnu intet saadant med udlandets moderne udstyr og arbeidsmetoder. I hovedstaden blev sagen for et par aar siden opagiteret af mænd knyttede til vort universitetsbibliotek. Der nedsattes en komité og udarbejdedes detaljerede planer for et kommunebibliotek for hovedstaden — naturligvis efter den mest beskedne maalestok. Der var ikke tale om at komme saa høit, som til et lidt større amerikansk landsbybibliotek engang. Komiteen var nøisom, men dens plan gav en helstøbt begyndelse, hvormed der kunde gjøres virksomt arbeide, og hvorpaa der kunde bygges videre. Komiteen tog rundelig tid (alle komiteer lig), og da den var færdig, gik sagen over i kommunestyrets hænder. Der har den siden ført en stille og ubemærket tilværelse — i maaneder og aar. Intet mere er hørt til den. Og endda stod den ogsaa paa et seirende politisk partis program. 'Me ska koma, um inkje saa braat' — det kan nok være; men sagen er, at for et 'foregangsfolk' gjælder det netop om at komme en smule braat. Men ikke tror jeg længer, at vor hovedstad har noget respektabelt kommunebibliotek om ti aar, og om ti aar — herre min gud, hvor er ikke de andre nævnte lande da!²⁴⁰

Ved siden av disse fire tekstene i *Kringsjaa* som direkte tok opp saken om et offentlig folkebibliotek i Kristiania har vi tidligere sett at bibliotekartiklene fra denne perioden – for eksempel Greenwoods liste med bibliotekargumenter: «Hvorfor bør hver by og bygd have et offentlig bibliotek?»²⁴¹ – hadde et noe annet opphav enn det som var vanlig i tidsskriftet (se s. 53). Slik sett er det lett å se en kobling mellom det bibliotekstoffet som stod på trykk i *Kringsjaa* rundt året 1896, og at Tambs Lyche arbeidet med denne saken da. Man kan dermed si at

---

²³⁸ «[Det gaar fortvilet smaat ...]», Forskjellige meddelelser, *Kringsjaa* 9, nr. 11 (15. juni 1897): 879, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081022_001?page=893.

²³⁹ Den grundigste beskrivelsen av Tambs Lyches engasjement for en unitarisk kirke i Kristiania finner man per dags dato i avhandlingen til Heidelberg, «Frisinnet kristendom».

²⁴⁰ Shaw, «Det omfarende bibliotek.», 376.

²⁴¹ Greenwood, «Hvorfor bør hver by og bygd have et offentlig bibliotek?»

Deichman-saken påvirket bibliotekstoffet i *Kringsjaa* både direkte og indirekte, men at den i seg selv ikke ble behandlet der i noen større grad. Debatten rundt Kristiania Folkebiblioteker og det Deichmanske bibliotek foregikk stort sett i andre fora som dagsavisene og innenfor partipolitikken. Som sitatet ovenfor var inne på hadde for eksempel partiet Venstre på kommuneprogrammet ved valget i 1896 at «Et kommunalt folkebibliotek med tilhørende læsesale [skulle] opprettes.»²⁴² Også partiavisen til Det norske Arbeiderparti – *Social-Demokraten*; på dette tidspunktet under redaktør Oscar Nissen (1843–1911) – engasjerte seg i biblioteksaken. Etter en polemikk med Tambs Lyche sa avisen seg enig i forslaget til omorganisering av det Deichmanske bibliotek,²⁴³ og publiserte det i sin helhet i løpet av tre dager.²⁴⁴

Hvordan *Kringsjaa* kan ha påvirket denne saken, og bibliotekutviklingen i hovedstaden og resten av landet mer generelt, er derimot vanskeligere å svare på ut ifra kildematerialet til denne oppgaven. I litteraturen finner man en ledetråd hos Arne Arnesen som har skrevet at «Many of our leading men in politics and education at that time [...] used to read *Kringsjaa*, and it has been proved that several of them became interested in the library movement in that way»,²⁴⁵ men hvilke beviser han sikter til her er uvisst. Om bibliotekstoffet i *Kringsjaa* for eksempel kan ha ansporet det private initiativet som førte til opprettelsen av Kristiania Folkebiblioteker er foreløpig vanskelig å svare på, men det hadde i tilfelle vært ironisk siden denne formen for bibliotekvirksomhet baserte seg på en grunnleggende forskjellig bibliotekfilosofi enn den som ble presentert i *Kringsjaa* og som Tambs Lyche var talsmann for: helprivat finansiering og drift i motsetning til en kombinasjon av privat finansiering og offentlig finansiering og drift. Interessant i denne saken er det også å se at sosialistene i *Social-Demokraten* ga uttrykk for en tredje bibliotekfilosofi med vekt på heloffentlig støtte og styring av folkebiblioteker: «Vi holder i alle ting paa det offentlige lige over for det private. Fordi det offentlige under alle

---

²⁴² «Venstres kommuneprogram», *Social-Demokraten*, 17. desember 1896, nr. 295, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_socialdemokraten_null_null_18961217_13_295_1.

²⁴³ Her er 2 av debattinnleggene i avisen: Hans Tambs Lyche og Redaktøren, «Kommunebibliotek.», *Social-Demokraten*, 15. desember 1896, nr. 293, https://www.nb.no/items/URN:NBN:no-nb_digavis_socialdemokraten_null_null_18961215_13_293_1?page=1; «Kommunebibliotek.», *Social-Demokraten*, 23. desember 1896, nr. 300, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_socialdemokraten_null_null_18961223_13_300_1.

²⁴⁴ Forslaget ble i avisen oppdelt og publisert i løpet av 3 påfølgende dager i romjulen 1896: Karl Fischer, Jens Braage Halvorsen, og Hans Tambs Lyche, «Kommunebibliotek. (Indstilling til [...])», *Social-Demokraten*, 28. desember 1896, nr. 302, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_socialdemokraten_null_null_18961228_13_302_1; Karl Fischer, Jens Braage Halvorsen, og Hans Tambs Lyche, «Kommunebibliotek. (Indstilling til [...]) (Forts.)», *Social-Demokraten*, 29. desember 1896, nr. 303, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_socialdemokraten_null_null_18961229_13_303_1; Karl Fischer, Jens Braage Halvorsen, og Hans Tambs Lyche, «Kommunebibliotek. (Indstilling til [...]) (Slutning.)», *Social-Demokraten*, 30. desember 1896, nr. 304, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_socialdemokraten_null_null_18961230_13_304_1.

²⁴⁵ Arnesen, «How Norway Became the Focus of American Library Methods in Europe», 150.

omstendigheter kan gjøres bedre end det private. Og fordi det offentlige maa rette sig efter en kritik, som det private ikke behøver at ta spor af hensyn til.»²⁴⁶ I Norge endte vi etter hvert opp med at denne heloffentlige sosialistiske modellen ble den dominerende, og den amerikanske progressive kombinasjonsmodellen som Tambs Lyche stod for dermed ble et av elementene fra den amerikanske bibliotekbevegelsen som ikke fikk særlig innflytelse her i landet.²⁴⁷

12. mai 1898, under en måned etter at Tambs Lyche gikk bort, vedtok kommunestyret forslaget som han hadde utarbeidet sammen med Fischer og Halvorsen.²⁴⁸ Saken om et offentlig styrt folkebibliotek i hovedstaden førte altså frem til slutt selv om Tambs Lyche dessverre ikke fikk oppleve det. Haakon Nyhuus ble ansatt som ny sjefsbibliotekar for det Deichmanske bibliotek høsten 1898, og gjennomførte i de følgende årene reformene som forvandlet kommunens allmuebibliotek til Nordens fremste moderne offentlige folkebibliotek. Kristiania Folkebibliotheker ble i løpet av få år utkonkurrert av det nye offentlige tilbudet og avviklet driften i 1904.²⁴⁹

Nye idéer om biblioteksamlinger

Den tradisjonelle formen for bibliotekdrift i Norge og resten av Europa – gjerne kalt den kontinentale eller tyske bibliotektradisjonen – baserte seg på et kunnskapssyn der boklig lærdom stod sentralt. Bøker hadde i denne tradisjonen iboende verdi uansett om de ble lest eller ei, og bibliotekenes hovedmål var å ta vare på bokskattene. Dette hadde selvfølgelig også en sammenheng med at bøker historisk var meget kostbare objekter som måtte behandles forsiktig og vernes om. Boksamlingene var derfor gjerne forholdsvis små i størrelse og bibliotekarene hadde god oversikt over hva de inneholdt. I praksis fungerte de tradisjonelle bibliotekene derfor med lukkede boksamlinger som kun de ansatte hadde tilgang til, og brukerne kunne gjerne bare konsultere bøkene innomhus ved å kontakte skrankepersonalet. Allmuebibliotekene hadde åpnet opp for hjemlån av bøker, men var fortsatt sterkt preget av disse tradisjonelle bibliotekidéene. Grunnlaget for den amerikanske bibliotekbevegelsen var et annet syn på bøker og kunnskap. I USA hadde ikke lærdom og bøker nødvendigvis verdi i seg selv, der verdsatte man praktisk nyttig kunnskap. Derfor ble bibliotekene der etter hvert utviklet mer i retning av

---

²⁴⁶ «Kommunebibliotek.»

²⁴⁷ De 3 bibliotekfilosofiene som er presentert her er alle knyttet til mer generelle politiske ideologier. Tambs Lyche var i så måte ikke bare progressiv i generell forstand, men en typisk representant for den amerikanske politiske progressivismen som nettopp hadde sin storhetstid i perioden som gjerne kalles for *The Progressive Era* fra omkring 1890 til 1920.

²⁴⁸ «Det Deichmannske bibliotek.», *Social-Demokraten*, 14. mai 1898, nr. 111, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_socialdemokraten_null_null_18980514_15_111_1.

²⁴⁹ Ringdal, *By, bok og borger*, 106.

kunnskaps- og utdanningsinstitusjoner for et bredere publikum i motsetning til lærdoms- og forskningsinstitusjoner for de få. Kombinert med den historiske utviklingen bokproduksjonen gjennomgikk med den industrielle revolusjonen, som blant annet førte til billigere bøker, vokste og utviklet bibliotekenes boksamlinger seg i nye retninger med mål om å være mest mulig tilgjengelige. I praksis betydde dette at de amerikanske bibliotekene på 1800-tallet begynte å utforme samlingene sine på nye måter, og forsøkte å organisere dem bedre for å øke gjenfinningsevnen og nytteverdien, og generelt sett effektivisere driften.

I *Kringsjaa* ble forskjellige nye amerikanske idéer knyttet til biblioteksamlinger tatt opp. To av de tolv bibliotekartiklene tar for eksempel for seg den nyeste utviklingen på det bibliotek-tekniske området, eller det *Kringsjaa* kalte for «bibliotekmekanikk»: katalogisering og klassifisering. Tradisjonelt hadde biblioteksamlingene kun blitt ordnet med løpenummer som ble tildelt bøkene etter hvert som de ble anskaffet, og katalogene over samlingene var protokoller med løpende kronologiske oppføringer av bøkene. Med andre ord hadde dette systemet liten nytteverdi så snart samlingene nådde en størrelse som bibliotekarene ikke kunne ha oversikt over i sitt eget hode. Artikkelen «Bibliotekmekanik. Ordning og klassificering af bogsamlinger» har som tittelen sier fokus på klassifisering. Den innledende setningen gir en klar beskrivelse av målet til dette moderne organisatoriske middelet: «Et biblioteks nytte afhænger i høi grad af bøgernes ordning, samlingens oversigtlighed og bibliotekets evne til at retlede den vanlige læser.»²⁵⁰ Bibliotekene skulle med andre ord være mest mulig nyttige for det lesende publikum. I hovedsak tar artikkelen for seg en forholdsvis grundig gjennomgang av desimalklassifikasjonssystemet til Dewey. Det blir beskrevet på en lettfattelig måte ved at systemets inndeling i klasser, avdelinger og grupper blir forklart med flere eksempler. Det blir også påpekt at dette systemet var et resultat av mye prøving og feiling på feltet, og at det nå internasjonalt ble sett på som den beste måten å ordne boksamlinger på. Artikkelen kommer også noe inn på hvordan klassifikasjonsnumrene blir benyttet sammen med kortkataloger, i utlånsprosessen og hvordan de kunne bidra til å føre bibliotekstatistikk.

Artikkel nummer 2 – «Bibliotekmekanik. Kortkatalogen» – tar for seg kortkatalogen på lignende vis med inngående beskrivelser av hvordan den kunne brukes i forskjellige situasjoner. Den er illustrert med tegninger av standard katalogkort og katalogmøbler fra det amerikanske Library Bureau, og prisene på disse blir oppgitt. Vurderingen av kortkatalogen er at «Den er ubetinget den ideale katalogform for alle bogsamlinger og spesielt for de store, som uden et

---

²⁵⁰ «Bibliotekmekanik: Ordning og klassificering af bogsamlinger.», 209.

godt katalogsystem let taber det halve værd for almenheden.»²⁵¹ Begge disse artiklene om bibliotekmekanikk er meget positive og entusiastiske i tonen, og begge systemene blir presentert som de beste til deres respektive bruk. Men det finnes ingen direkte oppfordringer i tekstene til at norske biblioteker burde ta i bruk disse metodene slik vi har sett i andre tilfeller. Opphavet til tekstene er som tidligere nevnt også ukjent.

Ved siden av at biblioteksamlingene skulle være klassifisert og katalogisert for å øke nytteverdien var det også et poeng i den nyere amerikanske tradisjonen at boksamlingene kun skulle inneholde utvalgte bøker. Samlingsutvikling ble med andre ord sett på som et viktig element i moderne bibliotekdrift. *Kringsjaa* formidlet dette synet blant annet i sin beskrivelse av kommunebiblioteket i Salem (Massachusetts):

Biblioteket, der aabnedes fuldt ordnet i 1889, tæller nu noget over 30,000 bind af omhyggelig udvalgte bøger. Af ældre samlinger er kun det virkelig værdifulde og for øiemedet brugelige medtaget, alt andet vraget. Det er et fast princip i moderne kommunebiblioteker ikke at føre nogen overflødig og unyttig bogmasse. Hver enkelt bog maa fortjene at staa, der den staar, og saasart en bog begynder at blive udslidt og ækkel at haandtere, kasseres den og erstattes med et nyt eksemplar.²⁵²

Her ser vi at kassasjon blir beskrevet som et nyttig virkemiddel i samlingsutviklingen både for å fjerne «unyttige» bøker og erstatte slitte eksemplarer. I en meddelelse fra 1893 ble det også meldt om at folkebiblioteker i USA hadde begynt å sette tak for størrelsen på samlingene sine: «ikke lenger setter [bibliotekene] sin ærgjerrighed i at samle de flest mulige bøger, men tvertom setter en grænse for deres tal. Saaledes har man i den lille by Quincy i Massachusetts netop bestemt sig for, at det offentlige bibliothek aldrig skal indeholde mere end 15,000 bind.»²⁵³ En slik begrensning hadde blitt innført i hovedsak av praktiske grunner, ble det skrevet i meddelelsen, fordi det ble sett på som lettere å håndtere en mindre samling, og at det ikke krevde en utvidelse av biblioteklokalene. Men ordningen lot seg kun rettferdiggjøre fordi det var kort avstand til nærmeste by (Boston) hvor bibliotekene kunne tilby et stort og bredt utvalg av bøker.

Av de forskjellige aspektene *Kringsjaa* tok opp i forbindelse med det moderne amerikanske synet på biblioteksamlinger var det kun idéen om *åpne hyller* eller *åpne samlinger* det ble argumentert direkte for å innføre i Norge. Tambs Lyche tok dette opp allerede i «Offentlige

---

²⁵¹ «Bibliotekmekanik: Kortkatalogen.», 769.

²⁵² «Kommunebibliotek i en mindre by.», 322.

²⁵³ «[I retning af at oprette ...]», 523.

biblioteker» etter å ha lest om fenomenet i en artikkel av sjefsbibliotekaren ved folkebiblioteket i Los Angeles, Teresa Laura Kelso (1863–1933):²⁵⁴ «En forfatter i det sidste numer af tidsskriftet 'Arena' tager saaledes ordet for, at samtlige biblioteker skal blive gjort mere tilgjengelige for publikum, — det vil sige, at en og hver skal faa direkte adgang til boghylderne, faa lov til at vandre omkring og bese bøgerne, kige i dem og træffe sit valg paa den maade.»²⁵⁵ Slik det ble beskrevet i *Kringsjaa* var dette en ordning som hadde blitt innført flere steder i USA, og som fungerte godt. Det hadde vært en del innsigelser mot denne formen for bibliotekdrift, blant annet hadde man vært redd for at bøker skulle bli stjålet, men Tambs Lyche kommenterer at «ingen af disse ulemper merkes, hvor man i Amerika har indført systemet, og et norsk publikum bør vel kunne antages at være ligesaa ærligt og at kunne opføre sig ligesaa ordentligt som et *yankee*-publikum.»²⁵⁶

I sterk kontrast til det inntrykket man får av Tambs Lyches beskrivelse av situasjonen inneholder den originale artikkelen til Kelso krass kritikk av at så få biblioteker i USA hadde innført ordningen med åpne hyller. Hun mente at tendensen i den amerikanske bibliotekutvikling, med ALA i spissen, hadde vært å utvikle katalogiseringssystemer i tilknytning til lukkede boksamlinger som understøttet den tradisjonelle holdningen om at publikummet ikke skulle få direkte tilgang til bøkene i samlingen.²⁵⁷ Kildal oppsummerer utviklingen på denne fronten ved å henvise til at de aller fleste deltagerne ved den internasjonale bibliotekkonferansen i 1877 var imot en slik ordning, men 20 år senere på den samme konferansen støttet amerikanerne åpne hyller mens britene fortsatt var imot, med unntak av James Duff Brown (1862–1914).²⁵⁸ Brown var bibliotekaren ved folkebiblioteket i Clerkenwell, London, som *Kringsjaa* skrev om i en meddelelse som tok opp dette temaet 15. oktober 1894. Der kan man lese at dette biblioteket stod bak «det første forsøg i England eller i hele Europa paa at give den store masse fri adgang til et større bibliotek, — paa at give dette helt over i de besøgendes varetægt og stole paa deres ærlighed, takt og ordenssans. Exemplet vil utvilsomt snart blive fulgt ved andre engelske folkebiblioteker.»²⁵⁹ Denne avsluttende spådommen skulle vise seg å bli oppfylt til slutt, men debatten rundt åpne hyller i Storbritannia

---

²⁵⁴ Kelso, «Economical Features».

²⁵⁵ [Lyche], «Offentlige biblioteker.», 763.

²⁵⁶ [Lyche], 763.

²⁵⁷ Kelso, «Economical Features», 709.

²⁵⁸ Kildal, «American Influence on European Librarianship», 209.

²⁵⁹ «[I England begynder man ...]», Forskjellige meddelelser, *Kringsjaa* 4, nr. 7 (15. oktober 1894): 556, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digittidsskrift_2018013081028_001?page=569.

delte folkebibliotekenes bibliotekarer i to leire som stod steilt opp mot hverandre i flere år før ordningen ble allment akseptert.²⁶⁰

Flere av bibliotekartiklene i *Kringsjaa* omtalte tilgangen til biblioteksamlingene. Beskrivelsen av det nye kommunebiblioteket i Boston i «Et moderne bibliotek» omtalte for eksempel forskjellige løsningsvarianter som hadde blitt tatt i bruk på dette området. Den store brukermassen biblioteker i Boston skulle betjene hadde blitt brukt som et argument for å ikke gi brukerne fri adgang til den store boksamlingen der, men kun tilgang til bokhyllene i lesesalene og i spesialsamlingene. Ordningen omtales som velfungerende fordi brukerne fikk så god hjelp av den omfattende kortkatalogen og bibliotekets betjening. Mens andre bybiblioteker hadde vurdert det annerledes: «Saaledes i Cleveland, en by 300,000 indbyggere. Hvemsomhelst kan her uden videre drive om mellem bogstakkene og nedtage, hvad han vil. Det hele staar som et parkanlæg under publikums beskyttelse. I Minneapolis har man indført et mellemsystem. Det store publikum har ikke adgang til bogsalene; men saadan adgang kan let opnaaes af lærere, prester, forfattere eller andre, hvis studier gjør det ønskeligt.»²⁶¹

Danas artikkel «Det offentlige bibliotek» peker seg ut ved at den vier temaet ekstra mye oppmerksomhet. I tråd med det tidligere nevnte fokuset i denne artikkel på folkebibliotekene som allmennhetens eiendom understreker Dana i forbindelse med åpne hyller at det var helt naturlig at publikum skulle ha tilgang til samlingene: «Er der mening i at negte eieren adgang til sin egen bogsamling?»²⁶² Nyttens av slik tilgang begrunnes også i artikkelen med at «Kataloger og de mest forekommende og velunderrettede bibliotekarer kan aldrig erstatte den direkte omgang med bøgerne, synet af dem i hylderne, gjennembladningen og udvalget efter selvsyn.»²⁶³ Dana sier seg her altså indirekte uenig med den ordningen kommunebiblioteket i Boston hadde valgt. I en avsluttende kommentar til artikkelen pekte den norske forfatteren på at bibliotekarene her i landet enn så lenge så på åpne samlinger som helt umulig fordi de hadde den oppfattelsen at samlingene åpenbart ville bli plyndret av publikum dersom ordningen ble innført. Sammenlignet med den amerikanske holdningen som viste tillit til allmennheten var det norske synet trist, og det ble oppfordret til en holdningsendring på området: «Jeg for min del tror, at man undervurderer det store publikums ærlighed her hjemme, naar der først vises

---

²⁶⁰ Thomas Kelly, *Books for the People: An Illustrated History of the British Public Library* (London: Andre Deutsch, 1977), 137, http://archive.org/details/booksforpeopleil0000kell_z8c6.

²⁶¹ Carpenter og Walker, «Et moderne bibliotek.», 888.

²⁶² Dana, «Det offentlige bibliotek.», 939.

²⁶³ Dana, 939.

det en smule tillid. Men behandles det med mistanke, saa — man kjender ordsproget: Den, som ilde troes, ilde handler.»²⁶⁴ Artikkelen påpekte også at erfaringene så langt hadde vist at boktapene ikke var større ved åpne biblioteker enn ved skrankebiblioteker, og i artikkelen om kommunebiblioteket i Salem ble det samme poenget illustrert med konkrete tall: «Af interesse er det, at med den frie adgang til læse- og referencesale med deres betydelige bogsamlinger og endog til selve bogmagasinet, og med det betydelige aarlige udlaan af tilsammen ca. 120,000 bind [...], blev der i aaret 1894 kun borte to bøger, hvoraf den ene muligens endnu vil komme igjen. Paa fem aar har man maattet opføre tilsammen 15 bind som bortkomne. Saa paa den konto skal biblioteket ikke blive ruineret.»²⁶⁵

Utviklingen fra lukkede til åpne biblioteksamlinger i folkebibliotekene virker å ha gjennomgått en lignende prosess både i USA og i de europeiske landene. Frykten for å slippe publikum inn i boksalene forsvant gradvis ettersom ordningen fikk flere og flere talspersoner, og da erfaringer begynte å vise at det fungerte. I Norge regnes folkebiblioteket i Trondhjem, under ledelse av bibliotekar Martha Larsen Jahn (1875–1954), som det første som innførte åpne hyller da det ble opprettet i 1902.²⁶⁶ Nyhuus var mer tilbakeholden ved Deichmanske bibliotek, og innførte først en mellomløsning hvor publikum kunne studere bokryggene i hyllene gjennom et gitter, men i 1908 hadde ordentlige åpne hyller blitt innført også her.²⁶⁷ I tabellen fra 1908 i appendiks 3 kan man se at også andre bybibliotek hadde innført ordningen, men det var fortsatt 23 av de 36 byene som holdt på det gamle systemet med lukkede samlinger. Arnesen skriver ved en anledning at tallet på biblioteker som hadde innført systemet hadde økt til omtrent det dobbelte i 1913–1914 (ca. 24), og han forklarer at grunnen til at ikke flere hadde endret på dette ikke lenger var at det rådet tvil om fordelene med åpne hyller, men rett og slett plassmangel.²⁶⁸ Danton skriver at omleggingen til åpne hyller i norske biblioteker i hovedsak var stimulert av forbildene i Trondhjem og Kristiania, eller av det stadig voksende antallet norske bibliotekarer som hadde vært i USA og tatt bibliotekarutdannelse. I tillegg nevner han spesifikt at bibliotekaren i Halden (Tambs Lyches fødeby) hadde oppgitt at det var Tambs Lyche som var inspirasjonen for omleggingen til åpne hyller som fant sted der i 1909.²⁶⁹ Hvor stor påvirkning *Kringsjaa* og Tambs Lyche hadde totalt sett på dette feltet i Norge er vanskelig å si, men som

---

²⁶⁴ Dana, 942.

²⁶⁵ «Kommunebibliotek i en mindre by.», 324–25.

²⁶⁶ Danton, *United States Influence on Norwegian Librarianship, 1890-1940.*, 2:1:42.

²⁶⁷ Danton, 2:1:42.

²⁶⁸ Arne Arnesen, «Våre bybiblioteker 1913—1938.», i *Norsk bibliotekforening: Jubileumsskrift; 1913–1938*, red. John Ansteinsson, Arne Kildal, og Nancy Kobro (Oslo: J. M. Stenersens Forlag, 1938), 41, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2011081706026?page=40.

²⁶⁹ Danton, *United States Influence on Norwegian Librarianship, 1890-1940.*, 2:1:45.

denne studien har vist var de i hvert fall tidlig ute med positive omtaler og oppmuntringer til å innføre ordningen her i landet.

Avsluttende kommentarer

Av de 52 tekstene i bibliotekstoffet er det kun 2 det ikke har blitt henvist til i gjennomgangen av de forskjellige temaene og sakene i dette kapittelet. De 50 andre har med andre ord innholdsmessig alle funnet sin plass under et av de behandlede emnene, men de to siste er vanskeligere å plassere, og for helhetens skyld vil de derfor bli nevnt her. Den første knyttes opp mot 1890-årenes såkalte «bike boom», eller «bicycle craze», som herjet i mange land på denne tiden. Tydeligvis ble sykkelens enorme popularitet i denne perioden sett på som en viss trussel av folk innenfor bok- og bibliotekbransjen da man i en *Kringsjaa*-notis kunne lese at «Boghandlere og bibliotekbestyrere i England og Amerika klager over, at bicyklen indskrænker læsningen.»²⁷⁰ Denne ene setningen utgjør hele notisen, og det er vanskelig å vite med sikkerhet hva som nøyaktig lå bak denne uttalelsen. Men det er nok ikke urimelig å anta at sykling ble oppfattet som en konkurrerende fritidssysse som lokket leserne bort fra bøkene, bokhandlerne og bibliotekene på samme vis som TV, dataspill og mobiltelefoner har blitt sett på som tidstyver og konkurrenter til boklesing i nyere tid.

Den andre teksten, som er en av de lengste notisene i bibliotekstoffet, omtaler en annen fare bibliotekene stod overfor. Denne mer fysiske trusselen, en bille, angrep bøkene i biblioteksamlingene og ble omtalt som «bibliotekernes værste fiende». Nyheten *Kringsjaa* meldte om i den forbindelse, var at billen hadde begynt å gjøre stor skade på flere boksamlinger i USA: «Til Amerika er det kommet med de store masser af gamle bøger, som er blevet indkjøbt til offentlige eller private amerikanske biblioteker. En mængde sjeldne udgaver af gamle skrifter gaar nemlig stadig over havet, og med dem følger den lille bog-ødelægger.»²⁷¹

I løpet av de 52 bibliotektekstene vi har sett på her, kan man altså konkludere med at *Kringsjaa* tok opp forholdsvis mange forskjellige temaer og aspekter knyttet til bibliotekvirksomhet. Noen av disse var knyttet til nye metoder og teknikker, men i større grad kan man si at bibliotekstoffet tok opp folkebibliotekenes formål og plass i det demokratiske moderne samfunnet. I sin omtale av den såkalte bibliotekrevolusjonen spekulerte Ringdal på om det var de tekniske aspektene

---

²⁷⁰ «[Boghandlere og bibliotekbestyrere ...]», Notitser, *Kringsjaa* 8, nr. 5 (15. september 1896): 400, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018112881007_001?page=411.

²⁷¹ «[Bibliotekernes værste fiende ...]», Notitser, *Kringsjaa* 8, nr. 7 (15. oktober 1896): 560, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018112881007_001?page=570.

ved bibliotekfaget som kunne være grunnen til at biblioteksektoren i Norge «ble amerikanisert langt sterkere og tidligere enn andre deler av kulturlivet.»²⁷² Når det gjelder bibliotekstoffet i *Kringsjaa*, har denne studien vist at det ble lagt sterkere vekt på aspekter knyttet til den amerikanske biblioteksånden heller enn teknikken. Det er dermed rimelig å anta at *Kringsjaas* påvirkning på bibliotekutviklingen i Norge kan ha vært mer i tråd med den vurderingen Kildal ga av den amerikanske innflytelsen på det europeiske bibliotekfeltet mer generelt: «Significant as the importation of the American technical methods has been to the library world of Europe, it is safe to maintain that more important still to the Old World has been the influence of what may be called the 'library spirit' of America, that is to say, the idealism, the enthusiasm, and the unshakable belief in the far-reaching mission of libraries»²⁷³

Avslutningsvis kan det også være på sin plass å spørre om det er temaer som peker seg ut ved sitt fravær i bibliotekstoffet? Mest påfallende er nok den manglende diskusjonen rundt hvilken spesifikk litteratur bibliotekene skulle tilby sine brukere. Jeg har vist at bibliotekargumentasjonen i *Kringsjaa* knyttet bøker, biblioteker og lesing generelt opp mot økt intelligens og et bedre samfunn, og at det ble sett på som et viktig prinsipp at bibliotekene pleiet boksamlingene sine og kasserte unyttige og utrangerte bøker. Hvilke bøker som var de «bedste bøger» som bibliotekene skulle beholde i samlingene sine og gjøre «frit tilgjengelige for hver norsk mand og kvinde»²⁷⁴ kommer derimot ikke tydelig frem i dette utvalgte kildematerialet om bibliotekvirksomhet. I mine forslag til videre forskning i det avsluttende kapittelet skal vi derimot se at *Kringsjaa* også tok opp mer generelle aspekter ved bøker og lesing, men kun i tekster som faller utenfor det denne studien har kategorisert som bibliotekstoff. Dette er ikke et helt uventet funn, da det er i tråd med en hypotese den amerikanske bibliotekhistorikeren Wayne A. Wiegand har fremsatt i artikkelen «The Development of Librarianship in the United States».²⁷⁵ Slik han ser det, har den amerikanske bibliotekprofesjonen, i et historisk perspektiv, vært mest opptatt av temaer knyttet til administrasjon av bibliotekinstusjonene og utviklingen av ekspertise i forbindelse med den praktiske håndteringen og systematiseringen av biblioteksamlingene. Definisjonsmakten og utvelgelsen av det gode lesestoffet har dermed blitt overlatt til autoriteter utenfor bibliotekfeltet, og det er på mange vis dette vi også ser i *Kringsjaa* da dette temaet ble behandlet utenfor det stoffet som spesifikt tok for seg bibliotekvirksomhet.

---

²⁷² Ringdal, *By, bok og borger*, 101.

²⁷³ Kildal, «American Influence on European Librarianship», 210.

²⁷⁴ [Lyche], «Offentlige biblioteker.», 765.

²⁷⁵ Wayne A. Wiegand, «The Development of Librarianship in the United States», *Libraries & Culture* 24, nr. 1 (1989): 99–109, <https://www.jstor.org/stable/25542123>.

Helt til slutt i denne avhandlingen vil som sagt dette og andre nærliggende emneområder knyttet både til *Kringsjaa*, Hans Tambs Lyche og bok-, bibliotek- og lesehistorien mer generelt bli presentert som forslag til videre forskning med konkrete eksempler. Men først skal det følgende avsluttende kapittelet oppsummere funnene fra hele studien av bibliotekstoffet i *Kringsjaa*, og avhandlingens forskjellige problemstillinger knyttet til stoffets omfang, opphav og innhold.

Kapittel 5: Avslutning

Hovedmålet med denne masteroppgaven har vært å utføre den første systematiske og detaljerte studien av *Kringsjaa* i et bibliotekhistorisk perspektiv. Med utgangspunkt i den foreliggende litteraturen på området, og de gjeldene rammene for masteroppgaver i historie, ble undersøkelsen begrenset til tidsperioden Hans Tambs Lyche satt som redaktør for tidsskriftet, og det har vært spørsmål knyttet til bibliotekstoffets omfang, publiseringsfrekvens, opphav og innhold som har stått i fokus. De ulike stadiene av studien har anlagt forskjellige tilnæringsmetoder og teoretiske perspektiver for å besvare disse problemstillingene, og på de følgende sidene blir dette arbeidet oppsummert, problemstillingene konkludert og funnene presentert del for del. Resultatet av dette arbeidet er at «kartet» over 1890-årenes bibliotekhistorie har blitt oppdatert, og at tidsskriftet *Kringsjaas* tilknytning til denne delen av vår historie nå fremstår i større detaljrikdom. Flere forgreininger av de historiske røttene til dagens folkebiblioteker har slik sett blitt eksponert og kan sees i et klarere lys.

Det første hovedfunnet i denne avhandlingen var at bibliotekvirksomhet *ikke* var et sentralt tema i *Kringsjaa*. I kapittel 2 ble grunnlaget for denne påstanden beskrevet gjennom en utgreiing av den metodologien og logikken som lå til grunn for undersøkelsen min. Utgangspunktet var å identifisere alle tekstene i tidsskriftet som i hovedsak omhandlet bibliotekvirksomhet slik at det i første omgang ble mulig å si noe konkret om omfanget og publiseringshyppigheten til dette materialet. Det første steget var å benytte de digitaliserte utgavene av kildene sammen med en digital humanistisk fremgangsmåte for å sile ut bibliotekstoffet fra de 128 heftene av *Kringsjaa* som Hans Tambs Lyche var redaktør for. Med støtte i den britiske historikeren Bob Nicholsons liste over egenskaper til gode søkeord, utarbeidet jeg en fjernlesingsstrategi for å fange opp mest mulig av det relevante bibliotekstoffet ved å søke etter konkrete *bibliotek*-ord i de 10160 sidene av det utvalgte tekstkorpuset. Ved å trunkere og kombinere søkeord endte jeg opp med søkestrengen **bibli*/*bihli*/*hibli*/*hihli** som produserte 1095 treff fordelt på 214 ordvarianter. Jeg vurderte det slik at dette søket fanget opp så godt som alle tenkelige variasjoner og sammenstillinger av ordet *bibliotek* som var mulig å finne i den foreliggende søkbare teksten av *Kringsjaa*, og at det samtidig reduserte feilmarginen betraktelig ved å omgå et stort antall kjente OCR-feil i de digitaliserte tekstene. Ved bruk av den samme metoden ble det i tillegg utført supplerende søk på historiske synonymer, utenlandske bibliotekord og andre relevante termer. Min endelige vurdering av fremgangsmåten var at den nøye utarbeidede fjernlesningsstrategien sannsynligvis hadde avdekket det aller meste som ble skrevet om biblioteker i *Kringsjaa* i den aktuelle perioden, men at det var umulig å gi 100% garanti på at dette var tilfellet.

En systematisk gjennomgang av søkeresultatene avdekket videre et mangfold av forskjellige typer tekster som i varierende grad var relevante for fokuset i denne studien. På dette stadiet ble den digitale fjernlesingsmetodologien kombinert med en manuell nærlesing av den tekstuelle konteksten hvert søketreff inngikk i, og det ble utarbeidet tydelige utvelgelseskriterier for hvilke tekster som skulle inngå i kategorien *bibliotekstoff*. For å gi et enda mer oversiktlig bilde av hva som faktisk ble inkludert i denne kategorien ble det gitt en beskrivelse av seks forskjellige typer tekster som ble ekskludert gjennom denne utvelgelsesprosessen. Det endelige resultatene av dette arbeidet viste at *Kringsjaa* i den undersøkte perioden inneholdt 52 tekster som ble kategorisert som bibliotekstoff. Sammenlignet med omtaler av *Kringsjaa* i den bibliotekhistoriske litteraturen var dette en betydelig økning i antall da kun 16 konkrete tekster tidligere har blitt nevnt i den sammenhengen.

Tallmateriale generert fra de 52 tekstene viste i mer detalj hvor hyppig slike tekster stod på trykk i tidsskriftet, og hvor stort omfang de hadde i forhold til resten av innholdet. Fordelingen av bibliotekstoffet i *Kringsjaa* viste at hvert bind inneholdt minst én tekst, og dette bekreftet derfor mer eller mindre de omtrentlige angivelsene til både Danton og Fischer om publiseringshyppigheten. Ringdals påstand, om at nesten hvert eneste hefte inneholdt tekster knyttet til bibliotekvirksomhet, ble på den andre siden avkreftet i og med at denne studien kun fant slik stoff i 41 av de 128 heftene Hans Tambs Lyche var redaktør for. Omfanget til bibliotekstoffet var på kun 121 sider. Samlet sett bestod de 128 heftene totalt av 10160 sider. Bibliotekstoffet utgjorde med andre ord kun 1,19% av det totale sideomfanget. Denne nye kunnskapen tilbakeviste dermed beskrivelser av *Kringsjaa* som et «organ for biblioteksaken», eller påstander om at bibliotekvirksomhet var et sentralt tema i tidsskriftet. Dermed ble grunnlaget også borte for påstander om at *Kringsjaa* må ha hatt stor påvirkning på utviklingen av de moderne folkebibliotekene i Norge fordi det ble skrevet så mye og hyppig om bibliotekvirksomhet der. Resultatet av denne undersøkelsen kan likevel ikke ansees som å være ensbetydende med at tidsskriftet dermed hadde liten eller ingen påvirkning på denne fronten. Det betyr kun at denne argumentasjonen ikke lenger er gyldig, og at slike påstander eventuelt må begrunnes på nye vis. For å få en mer fullstendig oppklaring av dette spørsmålet kreves det med andre ord forskning som er bredere anlagt enn det denne masteroppgaven har hatt mulighet til innenfor sitt rammeverk. Gjennom sin analyse av innholdet i bibliotekstoffet gir denne avhandlingen en pekepinn om hvilke konkrete bibliotekområder tidsskriftet potensielt kan ha hatt påvirkning på eller ei, men den har ikke grunnlag for å si i hvor stor grad.

Det andre hovedfunnet i denne masteroppgaven var at det gir et feilaktig bilde av de faktiske forholdene å kun kreditere Hans Tambs Lyche som mannen bak bibliotekstoffet i *Kringsjaa*.

Denne konklusjonen baserte seg på resultatene som kom frem i kapittel 3. Der ble det sett nærmere på de fire forskjellige sjangrene tekstene i bibliotekstoffet bestod av, og det ble vist at det kun var de redaksjonelle tekstene som med stor grad av sikkerhet kunne tilskrives Tambs Lyche. Det ble pekt på at redaksjonen bestod av flere medlemmer, og vi så konkret bevis for at Tambs Lyche ikke skrev alle bibliotektekstene i form av en anmerkning fra redaktøren i en av artiklene. Artiklene, meddelelsene og notisene kan derimot best forstås som kollektivt produserte tekster som hadde et sammensatt opphav knyttet til flere enkeltindivider og grupper med personer. Tambs Lyche hadde gjennom sin posisjon som redaktør et overordnet ansvar og overblikk over alt som ble publisert, men det blir feil å kun kreditere han som enkeltperson for alt som kommer til uttrykk i disse tekstene. For å illustrere den sammensatte forfatterfunksjonen bak de fleste tekstene i tidsskriftet ble det presentert en modell som kan erstatte og utvide forfatterboksen i Darntons kommunikasjonskretsløp. Den viser forskjellige grader av kompleksitet i tekstenes opphav. På sitt mest innfløkte ser man der at artikler som ble publisert for det norske publikummet kunne ha vært behandlet i to forskjellige tidsskriftredaksjoner før de i det hele tatt kom til redaksjonen i *Kringsjaa* og ble oversatt, forkortet, popularisert og eventuelt kommentert der.

For å få en bedre forståelse for bakgrunnen til de forskjellige teksttypene, og den formen de ble presentert i, ble det også sett nærmere på den overordnede formen og formålet med tidsskriftet. Gjennom sitater ble det vist at hovedmålet med utgivelsen var å være en nøytral formidler av det beste stoffet fra utenlandske tidsskrifter, og at de norske tekstene skulle presenteres i forkortet og popularisert form. Hensikten med både formen og innholdet var å senke terskelen til kulturens og kunnskapens verden for hele befolkningen, og inspirere til mer og dypere lesing. Tambs Lyche uttrykte dette som «kulturens demokratisering». Både formen og innholdet stod slik sett i tjeneste til det overordnede formålet som var folkeopplysning.

Artikler utgjorde hovedmassen av innholdet i *Kringsjaa* generelt. Denne studien viste at det var 12 av de 52 tekstene i bibliotekstoffet som var av denne teksttypen. I antall ble disse overgått av både de redaksjonelle tekstene (17 stk.) og notisene (16 stk.), men regnet i sidetall hadde artiklene størst omfang. Samlet strekker de seg over 63 sider, dobbelt så mange som det redaksjonelle stoffet med 31 sider. Av de totalt 121 sidene til bibliotekstoffet utgjør artiklene med andre ord rundt halvparten med sine 63, og fremstår tydelig som den dominerende sjangeren i denne kategorien. Undersøkelsene mine viste videre at 9 av disse artiklene oppga hvilke kilder de var basert på. En sammenligning av de norske tekstutgavene i *Kringsjaa* med deres originalartikler viste at det som forventet var store forskjeller i lengde og stil. Jeg fant ulik grad av forkorting, og

variasjon i stil på flere vis. I hovedsak var artiklene i *Kringsjaa* mer muntlige i stilen, ofte gjenfortellende, og dermed mer populariserte. Til tider viste det seg at de norske skribentene også inkorporerte egne kommentarer i de «oversatte» tekstene. En komparasjon av publiseringstidspunktetene til bibliotekartiklene i *Kringsjaa* med de oppgitte kildene viste at den vanlige prosedyren var å trykke de norske tekstene kort tid etter originalene. Men i perioden rundt 1896 ble det avslørt avvik i dette mønsteret da artikler basert på eldre kilder ble publisert. Dette tydet på at Tambs Lyches engasjement i debatten rundt forskjellige folkebiblioteker i Kristiania kan ha påvirket hva som ble publisert om bibliotekvirksomhet i *Kringsjaa* på denne tiden.

De kortere tekstene i bibliotekstoffet som stod på trykk i avdelingene for *Forskjellige meddelelser* og *Notitser* ble i denne studien ansett, på samme vis som artiklene, som kollektivt produserte tekster. Det redaksjonelle stoffet inneholdt både korte og lange tekster i forskjellig format, men skilte seg i hovedsak ut ved at det ga uttrykk for redaksjonens egne meninger. Det ble også presentert bevis som ga uttrykk for at det var redaktøren alene som stod bak de redaksjonelle tekstene, og basert på dette ble Hans Tambs Lyche i denne studien ansett som enkeltforfatter av dette stoffet.

Det tredje hovedfunnet, eller gruppen av funn, fra denne studien ble presentert i kapittel 4 og er knyttet til innholdet i bibliotekstoffet. Noen hovedpunkter fra innholdsanalysen var at *Kringsjaas* omtaler av bibliotekvirksomhet var både deskriptive og preskriptive, at bibliotekargumentasjonen baserte seg på en mål/middel-rasjonalitet som satte folkebiblioteker inn i en større samfunnsmessig sammenheng, at den amerikanske bibliotekbevegelsen var et overordnet hovedtema, men at utvalgte undertemaer av dette ble behandlet mer inngående og at det kun var noen spesifikke bibliotektiltak det ble oppfordret konkret til i Norge.

At bibliotektekstene i *Kringsjaa* var både deskriptive og preskriptive kom til uttrykk for eksempel gjennom beskrivelser av utenlandske biblioteker, og ved oppfordringer til å innføre spesifikke nye tiltak i Norge knyttet til bibliotekvirksomhet. Noen tekster inneholdt begge disse aspektene, men flere både korte og lengre tekster viste seg kun å være direkte beskrivende. Basert på kommentarer fra noen tekster ble det likevel foreslått at de beskrivende tekstene kunne forstås som inspirasjonskilder og idealer det implisitt ble oppmuntret til å etterligne. De direkte preskriptive eller appellerende tekstene brukte i mange tilfeller sammenligninger av norske og amerikanske forhold for å belyse forbedringspotensialet til bibliotekvesenet her til lands. Dette gjaldt både konkrete aspekter ved den praktiske bibliotekdriften, og den mer

overordnede ideologien til folkebibliotekene som innebar at hele befolkningen skulle ha tilgang til gratis offentlige biblioteker på lik linje med de nye folkeskolene. I andre tilfeller hvor det var snakk om helt nye tiltak, som med de reisende bibliotekene, ble det oppfordret og argumentert for dem på et mer generelt grunnlag med utgangspunkt i folkeopplysning.

Argumentasjonen for folkebiblioteker som ble fremsatt i *Kringsjaa*, både i redaksjonelle tekster av Hans Tambs Lyche og artikler opprinnelig skrevet av andre utenlandske forfattere, viste seg i stor grad å basere seg på en mål/middel-rasjonalitet der bibliotekene ble beskrevet som et effektivt middel for å oppnå høyere mål. Denne bibliotekargumentasjonen, som viste seg å være internasjonal i karakter, la vekt på de store gevinstene disse institusjonene kunne gi, både til enkeltindivider, familier og storsamfunnet, og hvor lite det kostet å opprette og drifte dem i forhold til det store utbyttet. Analysen viste at argumentasjonsrekkene gikk i forskjellige spor. Det ble argumentert for biblioteker som aktører som fremmet lesing, noe som blant annet ville føre til at innbyggerne fikk høyere intelligens, ble bedre arbeidere og mer opplyste demokratideltakere. Og det ble også argumentert for at folkebiblioteker kunne virke som katalysatorer for et mer egalitært samfunn fordi de også fungerte som fysiske møteplasser hvor forskjellige deler av befolkningen kunne omgås. På lignende vis ble det pekt på distinksjonen mellom allmuebiblioteker og folkebiblioteker, og da spesielt styrken ved de moderne folkebibliotekene som en institusjon som skulle betjene hele befolkningen på tvers av klasseskiller. En modifisert utgave av Darntons bokhistoriske modell ble også i denne sammenhengen trukket inn, der biblioteker og lesere var tydeligere atskilt og definert, for å bedre illustrere koblingene mellom *Kringsjaa* og de ulike elementene i kommunikasjonskretsløpet tidsskriftet forsøkte å påvirke fra sin posisjon utenfor selve kretsløpet.

Temamessig viste denne studien at det er naturlig å se på den amerikanske bibliotekbevegelsen i sin helhet som et overordnet tema i bibliotekstoffet i *Kringsjaa*, og at flere av de andre temaene som ble behandlet mer inngående hadde direkte tilknytning til dette. Fire av de tolv bibliotekartiklene var dedikert til det overordnede temaet, og gav beskrivelser av bibliotekbevegelsen i USA i hele sin bredde. To andre artikler omtalte hvert sitt spesifikke folkebibliotek – kommunebibliotekene i henholdsvis storbyen Boston og i småbyen Salem – som viste mer inngående hvordan den moderne amerikanske bibliotekmodellen kunne komme til uttrykk i praksis. I tillegg ble det vist til en rekke andre tekster i bibliotekstoffet som beskrev aspekter ved den amerikanske bibliotekbevegelsen, eller konkrete amerikanske biblioteker. Analysen viste også at opplysninger om biblioteker fra noen andre land dukket opp i bibliotekstoffet, men

at det ikke var i nevneverdig grad i forhold til den behandlingen de amerikanske fikk i tidsskriftet.

Et av de undertemaene som kom tydeligst til uttrykk både i beskrivende og oppfordrende tekster var finansieringen av folkebiblioteker. De amerikanske folkebibliotekene ble gjerne både opprettet og driftet ved en kombinasjon av private og offentlige midler, og det var en slik blandingsøkonomi tekstene i *Kringsjaa* oppfordret til i Norge også. Flere tekster oppfordret norske «rikmenn» direkte til å gi penger til biblioteker, og i flere andre tekster ble det implisitt oppmuntret til dette gjennom beskrivelser av de store summene som ble donert til slike formål i USA. I flere av de andre sakene som ble tatt opp mer spesifikt i tidsskriftet inngikk også dette økonomiske aspektet som et sentralt element. I forbindelse med både reisende biblioteker, kommunebibliotek i hovedstaden og innsamlingen til skolebibliotek så vi at både offentlige midler og private donasjoner ble nevnt. Denne studien viste videre, i forbindelse med bibliotekdebatten i hovedstaden, at den finansieringsmodellen *Kringsjaa* og Tambs Lyche frontet ikke fikk gjennomslag, men at én av de andre to konkurrerende modellene vant frem. Slik sett ble fokuset på de finansielle aspektene i *Kringsjaa* et eksempel på et element fra den amerikanske bibliotekbevegelsen som kom tydelig til uttrykk i den offentlige debatten, men som fikk liten eller ingen påvirkning på det norske bibliotekvesenet. Dette var et interessant funn som jeg ikke har sett omtaler av i den tidligere litteraturen på området. Der har det vært en tendens til å vektlegge de sidene ved bibliotekene våre som faktisk ble influert.

Innsamlingen til skolebibliotek i *Kringsjaa* var ikke bare et konkret eksempel på hvordan det ble oppmuntret til den amerikanske finansieringsmodellen, men også på at redaksjonen i tidsskriftet engasjerte seg direkte for å støtte opp om forbedringen av biblioteksituasjonen i landet. Det hele startet med en henvendelse fra en skolelærer som ønsket å samle inn 10 kroner for å få i gang et skolebibliotek. I en redaksjonell artikkel tok Tambs Lyche opp saken og oppmuntret leserne sine til å donere penger til formålet. Redaksjonen stilte seg til rådighet for å administrere dette, og etterfølgende tekster viste at det ble samlet inn til sammen 70 kroner til formålet som endte opp med å bli fordelt på flere mottakere. Også i forbindelse med de såkalte reisende bibliotekene, som viste seg å være en type biblioteker det ble sterkt oppmuntret til å innføre i Norge i flere av tekstene i *Kringsjaa*, tilbød redaksjonen sine administrative tjenester. Ingen bevis ble derimot funnet, verken i tidsskriftet eller i andre kilder, som tydet på at en slik ordning ble iverksatt før i 1906 etter initiativ fra annet hold.

Åpne hyller var et annet enkeltelement fra den amerikanske bibliotekbevegelsen det ble argumentert sterkt for i bibliotekstoffet i *Kringsjaa*. Ordningen ble omtalt både generelt i de opprinnelige amerikanske artiklene, men også mer spesifikt rettet mot norske forhold i det redaksjonelle stoffet og i kommentarer i andre tekster. Argumentasjonen for både reisende biblioteker og åpne hyller kokte i hovedsak ned til at begge tiltakene ville gjøre bøker og annet lesestoff lettere tilgjengelig for befolkningen. For de reisende bibliotekenes del var det på sett og vis snakk om en grunnleggende tilgang for deler av befolkningen som kanskje ikke hadde et bibliotektilbud i det hele tatt, mens åpen tilgang til bokhyllene var knyttet mer opp mot at den enkelte bibliotekbruker skulle få bedre mulighet til å finne frem til den litteraturen som han eller hun syntes var mest relevant, interessant og/eller nyttig på det gjeldende tidspunktet. Holdningene til disse, og andre nye bibliotektiltak, varierte mye på slutten av 1800-tallet. Selv om Tambs Lyche ikke fikk gjennomslag for vandrebiblioteker i Norge var det lite som tydet på at det var noe særlig motstand i forhold til en slik ordning. Åpne hyller, derimot, var en av tidens store internasjonale stridsspørsmål innad i bibliotekarprofesjonen og i bibliotekdebatten generelt. Kjernen i motstanden til denne ordningen var at bibliotekene ved å åpne opp samlingene sine mistet kontrollen, og det ble sett på som meget sannsynlig at den i praksis ville føre til store tap og ødeleggelser for bibliotekene. Tekstene i *Kringsjaa* fremhevet derimot de positive sidene ved denne formen for bibliotekdrift, viste til gode erfaringer fra utlandet og oppfordret bibliotekene i Norge til å ha større tiltro til publikum.

Andre momenter knyttet til biblioteksamlingene ble også tatt opp i *Kringsjaa*. Blant annet inneholdt bibliotekstoffet to artikler knyttet til de mer tekniske aspektene ved bibliotekfaget: katalogisering og klassifisering. De nye amerikanske metodene knyttet til disse områdene, spesifikt kortkalalogen og Deweys desimalklassifisering, ble presentert som store fremskritt og ble positivt omtalt, men det ble ikke spesifikt oppmuntret til at bibliotekene i Norge burde innføre disse teknikkene. I min helhetlige vurdering av bibliotekstoffet konkluderte jeg derfor også med at det var den amerikanske biblioteksånden heller enn teknikken det ble lagt størst vekt på å formidle til de norske leserne. Med andre ord var det folkebibliotekenes plass i samfunnet, og troen på de positive effektene denne institusjonen kunne ha på samfunnsutviklingen som kom tydeligst til uttrykk i *Kringsjaa*.

Vi så også at denne amerikanske biblioteksånden kom til uttrykk i Hans Tambs Lyches engasjement for at den norske hovedstaden skulle få et ordentlig moderne folkebibliotek. I bibliotekdebatten som gikk i Kristiania i 1896 kom forskjellige politiske ideologier til uttrykk ved ulike holdninger til hvordan biblioteker skulle finansieres og driftes, og hvem som var

målgruppen for disse. Det konservative *Selskabet Kristiania Folkebibliotheker* ble startet opp på privat initiativ, samlet inn private midler og hadde som mål å drifte biblioteker i privat regi for å gi den fattige delen av befolkningen tilgang til bøker. Dette var i sterk kontrast til den amerikanske bibliotekmodellen som Tambs Lyche og andre ville innføre i hovedstaden ved å omorganisere og utvide kommunens allmuebibliotek. Med utgangspunkt i en kombinasjon av offentlige og private midler skulle et slikt folkebibliotek styres av de offentlige myndighetene og tilby tjenester til hele befolkningen i byen. Sosialistene sa seg enig med mye i denne modellen, men ønsket ikke noen form for privat innblanding, og frontet derfor heller et heloffentlig alternativ. *Kringsjaas* direkte tilknytning til denne saken viste seg å være relativt liten da bibliotekstoffet ikke viet den mye plass, men som tidligere nevnt antydte publiseringstidspunktene til bibliotekartiklene at redaktørens interesse for saken kan ha hatt en indirekte påvirkning på hva som ble publisert i tidsskriftet. Min behandling av saken viste også at bibliotekvirksomhet ble diskutert i flere ulike fora i 1890-årenes Norge, og at det eksisterer flere forskjellige kilder som kan belyse dette. Gjennom arbeidet med denne masteroppgaven har jeg kommet over mange slike interessante kilder, saker, temaer og spørsmål som det ikke har vært mulig å inkludere omtaler av i selve avhandlingen. Helt til slutt ønsker jeg å nevne en del av disse i håp om at det kan inspirere til videre utforskning av vår spennende bok-, bibliotek- og lesehistorie.

Forslag til videre forskning

Den kanskje mest åpenbare utvidelsen av tematikken og problemstillingene i denne oppgaven vil være å forlenge, eller flytte, tidsperioden som blir undersøkt. Med det mener jeg at det ville vært interessant å få kartlagt bibliotekstoffet i *Kringsjaa* også i tidsperioden etter Hans Tambs Lyche satt som redaktør. Dette kan enten gjøres ved å reprodusere metodologien benyttet i denne undersøkelsen, eller på andre hensiktsmessige vis. Tidsskriftet gikk ikke inn før i 1910, og i løpet av denne perioden var flere andre redaktører, redaksjonsmedlemmer og forlag inni bildet, men det beholdt profilen sin og publiserte mye stoff fra utenlandske tidsskrifter i mange år etter den første redaktørens bortgang. I *Generalregisteret*²⁷⁶ finnes oppføringer av bibliotekartikler som stod på trykk også i denne perioden, eksempler på dette er: «Amerikas nyeste landbibliotek» i bind 18 (1901) og «Amerikanske barnebiblioteker» i bind 32 (1908). Hvor mye bibliotekstoff man kan avdekke fra de siste tolv årene tidsskriftet ble publisert, utover de få artiklene som er oppført i registeret, er vanskelig å si på grunn av at *Kringsjaas* rolle i bibliotekhistorien har vært så sterkt knyttet opp mot personen Tambs Lyche. Men en slik

---

²⁷⁶ Viig, *Generalregister til tidsskriftet Kringsjaa (1893-1910)*.

kartlegging kan med andre ord gi et bedre svar på om tidsskriftets forbindelse til sin første redaktør er hovedgrunnen til at det hører hjemme i den norske bibliotekhistorien, eller om det burde få en enda større plass der. I innledningen til *Generalregisteret* finner man informasjon om alle redaktørene, forlagene, årstallene og diverse medarbeidere som hadde tilknytning til tidsskriftet som kan være interessant for videre forskning i en slik sammenheng.

Jeg har tidligere vært inne på at det ville kreve bredere anlagte studier for å kunne si noe mer sikkert om hvor stor påvirkning *Kringsjaa* kan ha hatt på bibliotekutviklingen i Norge. Min dybdestudie har vist hvilke temaer og saker som ble tatt opp i tidsskriftet, og hvordan det ble skrevet om disse. Videre har jeg hintet til den historiske utviklingen av en del av disse, men finnes det kilder som sier noe mer konkret om hvordan utviklingen både på det lokale og nasjonale planet ble påvirket av *Kringsjaa*? Arnesen har skrevet at «Many of our leading men in politics and education at that time used to read *Kringsjaa*, and it has been proved that several of them became interested in the library movement in that way».²⁷⁷ Går det an å finne ut noe mer om hva som ligger bak denne påstanden? Eller finnes det flere beretninger som den fra bibliotekaren i Halden som ga uttrykk for at det var Tambs Lyche (i *Kringsjaa*?) som hadde vært inspirasjonen til at biblioteket der innførte ordningen med åpne hyller? Eller hva med de flygebladene bibliotekformannen ønsket opptrykt av artikkelen «Hvorfor bør hver by og bygd have et offentligt bibliotek?», ble de noen gang noe av, og finnes det i så fall overlevende eksemplarer av disse, eller omtaler av dem noe sted?

I startfasen av dette prosjektet gjorde jeg et forsøk på å oppdrive arkivmateriale etter *Kringsjaa*-redaksjonen, men med lite hell, dessverre. Det eneste som er kjent er noen brev fra Tambs Lyche som er oppbevart i Nasjonalbibliotekets håndskriftsamling. Da jeg ikke fant noen åpenbare koblinger der direkte til det bibliotekhistoriske perspektivet i mitt prosjekt lot jeg dette materialet ligge for å kunne fokusere på andre sider ved mitt arbeide. Men disse brevene kan nok inneholde interessant informasjon om andre temaer knyttet til *Kringsjaa* og Hans Tambs Lyche, og kan med fordel studeres nærmere. Hvis det med tiden skulle vise seg at det faktisk eksisterer mer etterlatt materiale fra redaksjonen i tidsskriftet kan det åpne opp for mye spennende forskning knyttet både til bok-, bibliotek- og lesehistorie, tidsskriftforskning og en hel del andre områder. Tenk bare hvor mye redaksjonens korrespondansearkiv for eksempel kunne fortalt oss om tidsskriftets forbindelse til sine lesere og det samfunnet det virket i. En annen kategori kildemateriale som kan si noe om *Kringsjaas* utbredelse og potensielle

---

²⁷⁷ Arnesen, «How Norway Became the Focus of American Library Methods in Europe», 150.

påvirkningskraft er bibliotekataloger og utlånsprotokoller. Et meget interessant eksempel på dette finner man i masteroppgaven «Lesande handverkarar» som i sin undersøkelse av bokutlånet ved Kristiania Møbelsnedkerforenings bibliotek viste at *Kringsjaa* lå på utlånstoppen der.²⁷⁸ Hva kan undersøkelsen av flere slike kilder fra andre biblioteker i Norge fortelle oss om *Kringsjaa*, dets utbredelse og eventuelle påvirkningskraft?

Hvis man vil fylle inn flere av de hvite flekkene på det bibliotekhistoriske kartet i 1890-årene, og i periodene både før og etter for den saks skyld, finnes det et mangfold av temaer og problemstillinger som kan utforskes nærmere. I min tilnærming har jeg forsøkt å komme bort fra fokuset på de få enkeltpersonene som drivkraften i historien ved å flytte søkelyset bort fra Hans Tambs Lyche og over på tidsskriftet og de konkrete bibliotektekstene som stod på trykk der. Håpet er at arbeidet mitt kan bidra til en omskriving av den tradisjonelle fremstillingen av Hans Tambs Lyche og Haakon Nyhuus som hovedpersonene bak fremveksten av de moderne norske folkebibliotekene. Hvis vi skal få et enda klarere bilde av den historiske utviklingen til bibliotekene, som er mer nyansert, detaljert og realistisk, er det behov for mer forskning som inkluderer flere personer, publikasjoner, partier, ideologier, idéer og aspekter knyttet til denne historien. Et godt utgangspunkt for slik forskning kan for eksempel være en grundig studie av bibliotekdebatten fra 1896 i tilknytning til det private *Selskabet Kristiania Folkebibliotheker* og det kommunale Deichmanske bibliotek. Jeg har vist at denne debatten brakte minst tre syn på bibliotekdrift og -finansiering på banen, og at disse forskjellige bibliotekideologiene var knyttet til ulike personer, partier og aviser. Kildematerialet til en slik undersøkelse vokser og blir mer og mer tilgjengelig for hver dag Nasjonalbiblioteket, og andre aktører, digitaliserer materiale fra denne perioden. Ved hjelp av digitale tilnæringsmetoder, som for eksempel den fjernlesingsstrategien som ble benyttet i denne avhandlingen, kan store mengder av dette materialet undersøkes både grundig og effektivt.

Forslaget fra Fischer, Halvorsen og Tambs Lyche fortjener også å bli undersøkt mer inngående i sammenheng med debatten fra 1896, men også i forbindelse med den utviklingen som faktisk fant sted ved Deichmanske bibliotek under Haakon Nyhuus og hans etterfølgere. Hvis jeg skulle trekke frem én enkeltperson fra bibliotekhistorien rundt dette århundreskiftet vil jeg si at Karl Fischer burde få mer oppmerksomhet fordi han var en av de sentrale aktørene innen feltet, og han viet praktisk talt livet sitt til folkebiblioteksaken, helt fra 1890-årene og frem til sin død i

---

²⁷⁸ Robert Haugen, «Lesande handverkarar: boklån, bokutval og lesing ved *Kristiania Møbelsnedkerforenings* bibliotek 1896-1918» (Masteroppgave, Høgskolen i Oslo, Avdeling for journalistikk, bibliotek- og informasjonsfag, 2006), 72–73, http://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2013092424001.

1939. Ellers finnes det flere personer både innenfor biblioteksektoren, og litt mer på siden av bibliotekfeltet som det kunne vært interessant å finne mer ut om. Journalisten og arbeiderpartipolitikerens Fernanda Nissen (1862–1920) er et eksempel på en forkjemper for folkebiblioteker som kanskje burde trekkes tydeligere frem i bibliotekhistoriske fremstillinger. I biografien *Fernanda Nissen: kjærlighet og arbeid*²⁷⁹ beskriver Mari Jonassen Nissens engasjement for blant annet folkebiblioteker i årene før den første verdenskrigen, men det er noe uklart om hun var direkte involvert i bibliotekdebatten i 1890-årene, eller om dette kun kom på et senere tidspunkt. I 1890-årene skrev hun i hvert fall for partiavisen *Social-Demokraten*, hvor hennes ektemann Oscar Nissen (1843–1911) satt som redaktør i perioden 1894–1897. Både herr og fru Nissen var altså knyttet til avisen da den involverte seg i biblioteksaken i 1896 (som jeg var inne på i min behandling av saken), og begge deres (samt avisens og partiets) tilknytning til historien om folkebibliotekene burde undersøkes nærmere.

I arbeidet med denne masteroppgaven kom jeg også over en artikkel i tidsskriftet *Samtiden* om moderne folkebiblioteker: «Folkebibliotheker: Deres udvikling og betydning.»²⁸⁰ Artikkelen stod på trykk 1892, og viser at temaet var aktuelt på denne tiden og at *Kringsjaa* ikke var først på banen med å omtale det (første heftet ble jo ikke publisert før i 1893). Dette reiser da selvfølgelig spørsmålet om hva som ble skrevet om moderne amerikanske folkebibliotekidéer i Norge både før og samtidig som *Kringsjaa* gjorde det, og ikke minst av hvem, hvordan og hvor mye? Artikkelen i *Samtiden* var hentet fra det tyske tidsskriftet *Deutsche Rundschau* og var kreditert østerrikeren Eduard Reyer (1849–1914). Reyer er kjent for å være en av de første i Europa som skrev om de amerikanske Public Libraries, og dette er et interessant eksempel på at disse amerikanske idéene også kom til Norge indirekte via andre europeiske land. Reyer dukker også opp i andre forbindelser i Norge da hans innflytelsesrike bok *Entwicklung und Organisation der Volksbibliotheken*²⁸¹ fra 1893 står oppført på litteraturlisten til Fischers, Halvorsens og Tambs Lyches forslag. På den samme listen står som tidligere nevnt også Greenwoods bok fra England, og vi ser også at dansken Andreas Schack Steenberg (1854–1929), som har en fremtredende plass i vårt nabolands bibliotekhistorie, er oppført med en artikkel. Steenberg skal ha blitt sterkt inspirert av Reyers bok, og ifølge Arne Kildal skal han ha hatt kontakt med både Tambs Lyche og Nyhuus i Norge.²⁸² Her er det med andre ord et stort

---

²⁷⁹ Mari Jonassen, *Fernanda Nissen: kjærlighet og arbeid* (Oslo: Aschehoug, 2013).

²⁸⁰ Eduard Reyer, «Folkebibliotheker: Deres udvikling og betydning.», *Samtiden* 3 (1892): 315–20, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2015062581001_001.

²⁸¹ Eduard Reyer, *Entwicklung und Organisation der Volksbibliotheken* (Leipzig: W. Engelmann, 1893), <http://archive.org/details/entwicklungundo01reyegoog>.

²⁸² Kildal, «American Influence on European Librarianship», 205–6.

antall forbindelser på kryss og tvers av landegrenser, og frem og tilbake mellom sentrale personer og publikasjoner. Nærmere undersøkelser av disse båndene, gjennom for eksempel nettverksanalyser, kan gi en større forståelse for spredningen av bibliotekidéer i Europa og Norge, og i hvilke retninger påvirkningene gikk. Konkrete spørsmål knyttet til dette kan for eksempel være: Påvirket *Kringsjaa* og/eller Hans Tambs Lyche Andreas Schack Steenberg og den danske bibliotekutviklingen, eller motsatt? Hvordan påvirket Reyer det norske (og nordiske) bibliotekvesenet?

Spørsmålet om *Kringsjaa* hadde påvirkning på bibliotekutviklingen, eller eventuelt andre områder, i land utenom Norge er også relevant å stille. Tidsskriftet hadde ikke bare abonnenter utover hele Norge, men også i andre nordiske land. I en artikkel fra *Historisk tidsskrift* om islendingenes holdninger til Norge kan man eksempelvis lese at:

Leseselskapet Ófeigur í Skörðum og félagar i Suður-Þingeyjarsýsla i Nordlandet, hvor kulturlivet var frodig i 1800-tallets siste årtier og 1900-tallets første årtier, kjøpte mange norske romaner. Norsk saklitteratur ble også mye lest, blant annet i tidsskriftet *Kringsjaa*. Det er påfallende at bonden og dikteren Guðmundur Friðjónsson, som bodde i Suður-Þingeyjarsýsla, skrev et dikt om redaktøren for *Kringsjaa*, Hans Tambs Lyche, etter dennes død, hvor han blant annet henviser til den kunnskap mange har skaffet seg fra *Kringsjaa*. Politikerens og filologen Valtýr Guðmundsson sier i et brev til Björnson fra 1895 at det er 'en hel Del Abonnenter' av *Kringsjaa* på Island.²⁸³

Diktet til Friðjónsson (som for øvrig er digitalisert og kan leses på nettet)²⁸⁴ er bare en av reaksjonene på Tambs Lyches bortgang man kan finne i aviser fra samtiden. Søk etter *Kringsjaa* og Tambs Lyche i digitaliserte avisarkiver fra både Danmark (statsbiblioteket.dk /mediestream/), Sverige (tidningar.kb.se), Finland (digi.kansalliskirjasto.fi) og Island (timarit.is) viser at det ble rapportert om dødsfallet til *Kringsjaas* redaktør i alle disse landene. Dessuten får man andre treff på reklamer for tidsskriftet, referanser til nye hefter og omtaler av spesifikke artikler som hadde stått på trykk i *Kringsjaa*. Både kildemateriale og problemstillinger knyttet til *Kringsjaas* forbindelse til andre land ligger altså klart for videre forskning.

Jeg har vist at argumentasjonen for folkebiblioteker i *Kringsjaa* var knyttet opp mot de gode effektene lesing kunne ha på både enkeltindivider og samfunnet som helhet. Bibliotekene ble

---

²⁸³ Ingi Sigurðsson, «Islendingenes holdninger til Norge og nordmennene fra 1814 fram til den andre verdenskrigen», *Historisk tidsskrift* 88, nr. 02 (21. september 2009): 251–77, <https://www.idunn.no/ht/2009/02/art02>.

²⁸⁴ Guðmundur Friðjónsson, «Tambs Lyche - ritstjóri *Kringsjár*», *Nýja öldin*, 2. juli 1898, 1. årgang, nr. 53, https://timarit.is/view_page_init.jsp?pageId=956317.

sett på som viktige leverandører og formidlere av godt lesestoff, men bibliotekstoffet hadde lite å si om hva som karakteriserte de «bedste bøkene». Både *Kringsjaas* redaktør og flere av de andre redaksjonsmedarbeiderne var derimot svært opptatt av litteratur på forskjellige vis, og det ble skrevet mer om dette i tidsskriftet enn om biblioteker. I boken *Norsk litteraturkritikks historie 1870-2010* blir for eksempel både Hans Tambs Lyche, Carl Nærup, Nils Kjær og Christopher Brinchmann omtalt i forbindelse med deres arbeid som litteraturkritikere både i *Kringsjaa* og i andre publikasjoner.²⁸⁵ Her skal jeg trekke frem noen av de tekstene som falt utenfor kategorien bibliotekstoff i denne studien, men som utdyper argumentasjonen som ble benyttet i forbindelse med folkebibliotekene gjennom deres omtaler av lesing, bøker og litteratur mer generelt. Også her kan det være nyttig å se for seg den modifiserte modellen av kommunikasjonskretsløpet som ble presentert i kapittel 4 hvor *Kringsjaa* ble sett på som en intellektuell innflytelse på elementer i selve kretsløpet. I de følgende tekstene ser man henvendelser til, og omtaler av, både forfattere, forleggere, bokhandlere, lesere og politiske myndigheter.

I en hel del redaksjonelle artikler presenterte Tambs Lyche forskjellige sider ved det vi kan kalle hans litteratur- og lesefilosofi. I «Bøger» innleder han på dette viset med en beskrivelse av den norske lesekulturen: «Man læser faktisk altfor lidet i vort land, tildels ogsaa altfor meget. Altfor meget af indholdsløse og tidsspildende romaner og följetoner og altfor lidet af den literatur, der er medium for tidens og for alle tiders tanker.»²⁸⁶ Også beskrivelser av bokutvalget hos bokhandlere tok opp den samme situasjonen i artikkelen «Læsning»,²⁸⁷ og i «Literaturen som kulturbærer» ble det dratt et skille mellom skjønnlitteraturen som *kunstverk* og annen litteratur som *kulturverk*.²⁸⁸ Det kom med andre ord tydelig frem at Tambs Lyche mente at skjønnlitteraturens hegemoni overskygget annen viktig kulturbærende litteratur, og det ble oppfordret til å jevne ut dette forholdet på det norske litterære feltet på forskjellige vis. Blant annet oppmuntret han forfattere med kunstneriske ambisjoner til å oppgi skriveriene, og heller ta sin kunstneriske sans med inn i mer jordnære yrker slik at de kunne tilføre mer kunst direkte

---

²⁸⁵ Sissel Furuseth, Jahn Thon, og Eirik Vassenden, red., *Norsk litteraturkritikks historie 1870-2010* (Oslo: Universitetsforl, 2016).

²⁸⁶ [Hans Tambs Lyche], «Bøger.», Redaktionelt, *Kringsjaa* 7, nr. 2 (31. januar 1896): 152, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081038_001?page=163.

²⁸⁷ [Hans Tambs Lyche], «Læsning.», Redaktionelt, *Kringsjaa* 3, nr. 2 (20. januar 1894): 142, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081030_001?page=155.

²⁸⁸ [Hans Tambs Lyche], «Literaturen som kulturbærer.», Redaktionelt, *Kringsjaa* 3, nr. 12 (15. juni 1894): 949, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081030_001?page=962.

i hverdagslivet.²⁸⁹ I «Et oversættelsesfond» henvendte han seg til myndighetene og argumenterte for opprettelsen av nettopp et oversættelsesfond slik at det beste av den utenlandske litteraturen kunne bli lettere tilgjengelig for norske lesere.²⁹⁰ Og i «[’At leve lavt og tænke høit’ ...]» ble spesielt unge par oppmuntret til å anvende mindre av midlene sine på god mat, fint inventar og tjenestepiker, og heller benytte pengene på bøker som ville berike deres liv.²⁹¹

Et sitat, av den skotske historikeren og forfatteren Thomas Carlyle, som dukker opp i flere av tekstene i *Kringsjaa*, fremhever bøkernes og bibliotekernes oppdragende, eller opplærende, funksjon: «’Vor tids virkelige universitet er en bogsamling.’»²⁹² Det blir benyttet i tekster som omhandler biblioteker,²⁹³ i den ovenfornevnte teksten om et oversættelsesfond²⁹⁴ og i en artikkel med tittelen «Et Folkeakademi».²⁹⁵ Man kan si at de forbindelsene man ser her knytter alle disse forskjellige elementene – bøker, biblioteker og utdanning – sammen i et overordnet folkeopplysningsprosjekt. Den sistnevnte artikkelen er en oppfølging fra «Et norsk kulturbillede og en ny indremission»²⁹⁶ som jeg tidligere har omtalt som utgangspunktet for pengeinnsamlingen til opprettelsen av skolebibliotek. I teksten som omhandler folkeakademier er det foredragsvirksomheten til den opprinnelige læreren som har blitt videreutviklet til tanken om en form for «kulturell indremission» gjennom forelesninger og voksenopplæring etter modell av arbeiderakademiene som eksisterte i noen byer på denne tiden. En annen type felles kulturell aktivitet Hans Tambs Lyche oppmuntret til var en form for lese- eller studiesirkler som han kalte for «Kringsjaa-klubber».²⁹⁷ Hva, og hvordan, *Kringsjaa* skrev om forskjellige former for utdanning og voksenopplæring, eller folkeopplysning mer generelt sett, er med andre ord også et område som det kan forskes mer på.

Flere av de tekstene som har blitt trukket frem her var skrevet av Hans Tambs Lyche. En annen tilnærming til dette tekstmaterialet kan selvfølgelig også være å studere det med utgangspunkt

---

²⁸⁹ Hans Tambs Lyche, «Kunst i livet.», Redaktörens sofahjørne, *Kringsjaa* 3, nr. 7 (7. mars 1894): 558, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081030_001?page=569.

²⁹⁰ [Hans Tambs Lyche], «Et oversættelsesfond.», Redaktionelt, *Kringsjaa* 3, nr. 5 (3. mars 1894): 390–91, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081030_001?page=403.

²⁹¹ Hans Tambs Lyche, «[’At leve lavt og tænke høit’ ...]», Redaktörens sofahjørne, *Kringsjaa* 1, nr. 1 (4. februar 1893): 75–76, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081040_001?page=88.

²⁹² Greenwood, «Hvorfor bør hver by og bygd have et offentligt bibliotek?», pkt. 3.

²⁹³ [Lyche], «Offentlige biblioteker.», 761; Greenwood, «Hvorfor bør hver by og bygd have et offentligt bibliotek?», pkt. 3.

²⁹⁴ [Lyche], «Et oversættelsesfond.», 391.

²⁹⁵ [Hans Tambs Lyche], «Et Folkeakademi.», Redaktionelt, *Kringsjaa* 10, nr. 6 (30. september 1897): 476, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081024_001?page=485.

²⁹⁶ [Lyche], «Et norsk kulturbillede og en ny indremission.»

²⁹⁷ Lyche, «’Kringsjaa’-klubber.»

i personen Tambs Lyche og hans tankeverden. Jeg har som tidligere nevnt hatt et ønske om å flytte fokus vekk fra ham som person i en bibliotekhistorisk sammenheng, men det er ingen tvil om at han var en meget interessant person som absolutt hadde fortjent mer oppmerksomhet generelt sett. Ved siden av alle tekstene han publiserte i *Kringsjaa* skrev han også i andre tidsskrifter og aviser både i Norge og USA før og samtidig som han arbeidet med *Kringsjaa*. Blant annet var han redaktør for det unitariske tidsskriftet *Frie ord* (1894–1895) og venstreavisen *Norderhov* (1897). Det finnes altså forholdsvis mye publisert kildematerialet som kan granskes for å få en bedre og mer helhetlig forståelse av hans idéverden. Dette kan igjen berike og utvide forståelsen av de holdningene han gav uttrykk for i forbindelse med biblioteker, bøker og lesing. Et konkret spørsmål er for eksempel hvordan hans unitariske livssyn kan ha påvirket standpunktene hans på disse områdene, eller hans mer generelle fremtidsoptimisme, praktiske idealisme og reformiver? I sin avhandling om unitarismen sier Heidelberg blant annet at «Et av unitarismens felles grunntrekk er nettopp tanken om en vedvarende reformasjon (semper reformata).»²⁹⁸ Kan dette for eksempel ha noen konkret sammenheng med Tambs Lyches samfunnsengasjement?

Det internasjonale samfunnet på slutten av 1800-tallet var preget av sterke strømninger med reformiver, progressivisme og fremtidsoptimisme. Både bibliotekbevegelsen, *Kringsjaa* og Hans Tambs Lyche inngikk i denne større sammenhengen, med det moderne gjennombruddet, industrialisering, demokratisering og klassekamp som bakteppe, og det finnes uten tvil mange spennende muligheter for de som måtte ønske å forske videre på både små og store problemstillinger knyttet til disse temaene. Med noen siste ord fra Tambs Lyche om sammenhengene og mulighetene i det samfunnet han levde i avrundes denne avhandlingen:

Det er forbausende, hvor plastisk liv og verden er under en energisk haand. De lader sig omskabe saaledes, at de neppe er til at kjende igjen. Især i vor elektriske tid med skoler, jernbaner, telegraf og biblioteker. Disse ting er kanske lidet i og for sig; men som midler til at løfte livet, forskjønne, udbedre, omforme det, er de af endeløs magt og værd, naar vi blot forstaar at haandtere og har livskraft og energi nok til at gjøre ordentlig brug af dem.²⁹⁹

---

²⁹⁸ Heidelberg, «Frisinnet kristendom», 29.

²⁹⁹ Hans Tambs Lyche, «'Jeg vil bygge mit land'.», Redaktörens sofahjørne, *Kringsjaa* 6, nr. 3 (15. august 1895): 233, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081034_001?page=244.

Referanseliste

- Adobe Acrobat XI Pro* (versjon 11.0.23). Windows. San Jose, California: Adobe Systems Incorporated, 2017.
- «Amerikansk landsbybibliotek.» [illustrasjon]. Redaktionelt. *Kringsjaa* 6, nr. 6 (30. september 1895): 469 og 471. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081034_001?page=480.
- Anthony, Laurence. *AntConc* (versjon 3.5.8). Windows. Tokyo: Waseda University, 2019. <http://www.laurenceanthony.net/software/antconc/>.
- Arnesen, Arne. «How Norway Became the Focus of American Library Methods in Europe». *The Library Quarterly: Information, Community, Policy* 4, nr. 2 (april 1934): 148–55. <https://www.jstor.org/stable/4302057>.
- Arnesen, Arne. «Våre bybiblioteker 1913—1938.» I *Norsk bibliotekforening: Jubileumsskrift; 1913–1938*, redigert av John Ansteinsson, Arne Kildal, og Nancy Kobro, 39–52. Oslo: J. M. Stenersens Forlag, 1938. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2011081706026?page=40.
- Audunson, Ragnar. «Ragnar Audunson: Hva skal samfunnet med bibliotekene?» Norsk bibliotekforening, 29. juli 2005. <https://norskbibliotekforening.no/2005/07/ragnar-audunson-hva-skal-samfunnet-med-bibliotekene/>.
- «[Bibliotekernes værste fiende ...]». Notitser. *Kringsjaa* 8, nr. 7 (15. oktober 1896): 559–60. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018112881007_001?page=570.
- «Bibliotekmekanik: Kortkatalogen.» *Kringsjaa* 7, nr. 10 (31. mai 1896): 769–76. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081038_001?page=780.
- «Bibliotekmekanik: Ordning og klassifisering af bogsamlinger; (Efter forskjellige kilder).» *Kringsjaa* 7, nr. 3 (15. februar 1896): 209–17. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081038_001?page=220.
- Bing, Dr. Just. «Henrik Ibsen: 1828 — 20. marts — 1898.» *Kringsjaa* 11, nr. 5 (15. mars 1898): 340–58. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081026_001?page=353.
- «[Boghandlere og bibliotekbestyrere ...]». Notitser. *Kringsjaa* 8, nr. 5 (15. september 1896): 400. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018112881007_001?page=411.
- [Buchholtz, Arend]. «Berlins folkebiblioteker: (Efter 'Daheim' gjengivet i 'Review of Reviews').» *Kringsjaa* 4, nr. 5 (15. september 1894): 367–68. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081028_001?page=380.

- [Buchholtz, Arend]. «The People's Libraries of Berlin: Their Founder and Friend.» *Review of Reviews* 10 (august 1894): 166. <https://archive.org/details/TheReviewOfReviewsV10/page/n179>.
- Bull d.e., Edvard. «Den moderne pressen som historisk kilde: Nogen grunnlinjer, ut fra norsk materiale.» *Scandia: Tidskrift for historisk forskning* 2, nr. 1 (1929): 1–30. <http://journals.lub.lu.se/index.php/scandia/article/view/1568>.
- Byberg, Lis. «'Den nye bokhistorien'». I «Bok- og bibliotekshistorie». Temanummer, *Norsk tidsskrift for bibliotekforskning* 6, nr. 15 (2001): 50–70.
- Byberg, Lis. «Public Library Development in Norway in the Early Twentieth Century: American Influences and State Action». *Libraries & Culture* 28, nr. 1 (1993): 22–34. <http://www.jstor.org/stable/25542500>.
- Baadsvik, Ine Merete. «Fattigskole/allmueskole». I *Oppslagsverket oVe*, 22. februar 2010. <http://www.bergenbyarkiv.no/oppslagsverket/2010/02/22/fattigskoleallmueskole/>.
- Carpenter, Edmund J. «The story of the Boston Public Library.» *New England Magazine* 12, nr. 6 (august 1895): 737–56. <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=coo.31924097311645&view=1up&seq=747>.
- Carpenter, Edmund J., og C. Howard Walker. «Et moderne bibliotek: (Efter Edmund J. Carpenter og C. H. Walker i 'New Eng. Mag.').» *Kringsjaa* 6, nr. 12 (31. desember 1895): 881–88. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081034_001?page=908.
- Chacińska, Maja. «Biblioteki publiczne i ich rola w krajach nordyckich – rozwijanie demokracji poprzez promocję czytelnictwa». *Kultura Współczesna*, nr. 2 (86) (2015): 33–47. https://nck.pl/wydawnictwo/kultura-wspolczesna/archiwum/kw-no-9911797,v,spis_tresci.
- Chacińska, Maja. «Public Libraries in the Nordic States – Developing Democracy through Promotion of Reading.» Åpnet 6. juli 2019. https://www.academia.edu/15075848/Public_Libraries_in_the_Nordic_States_developing_democracy_through_promotion_of_reading.
- Dana, John Cotton. «Det offentlige bibliotek — almenhedens bibliotek: (Efter John Cotton Dana i 'Pop. Science Monthly').» *Kringsjaa* 9, nr. 12 (30. juni 1897): 937–42. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081022_001?page=952.
- Dana, John Cotton. «The Public and Its Public Library.» *Popular Science Monthly* 51 (juni 1897): 242–53. <https://archive.org/details/popularsciencemo51newy/page/242>.

- Danton, J. Periam. *United States Influence on Norwegian Librarianship, 1890-1940*. Bd. 2:1. University of California Publications in Librarianship. Berkeley: University of California Press, 1957. <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=mdp.39015022228616&view=1up&seq=7>.
- Darnton, Robert. «First Steps toward a History of Reading». *Australian Journal of French Studies* 23 (1. januar 1986): 5–30. <https://search.proquest.com/docview/1300421511/citation/983F4E3524154C7APQ/1>.
- Darnton, Robert. «Hva er bøkernes historie?» I *Bokhistorie*, redigert av Tore Rem. Fakkell. Oslo: Gyldendal, 2003. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2009052804005.
- Darnton, Robert. «What Is the History of Books?» *Daedalus* 111, nr. 3 (1982): 65–83. <http://nrs.harvard.edu/urn-3:HUL.InstRepos:3403038>.
- «[De tre største biblioteker ...]». Notitser. *Kringsjaa* 2, nr. 1 (8. juli 1893): 51. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081042_001?page=64.
- «[Den nye amerikanske biblioteksbygning ...]». Notitser. *Kringsjaa* 1, nr. 1 (4. februar 1893): 30. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081040_001?page=43.
- «[Den nye bygning for Chicagos ...]». Notitser. *Kringsjaa* 10, nr. 9 (30. september 1897): 720. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081024_001?page=731.
- Department of the interior, Bureau of education. «Public Libraries in the United States of America: Their History, Condition, and Management; Special Report». Washington: Government Printing Office, 1876. <http://archive.org/details/pt1publiclibrarie00unituoft>.
- «[Der er 21 kilometer boghylder ...]». Notitser. *Kringsjaa* 5, nr. 6 (31. mars 1895): 479. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081032_001?page=490.
- «Det Deichmannske bibliotek.» *Social-Demokraten*. 14. mai 1898, nr. 111. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_socialdemokraten_null_null_18980514_15_111_1.
- «[Det franske bibliotheque nationale ...]». Forskjellige meddelelser. *Kringsjaa* 2, nr. 5 (2. september 1893): 357–58. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081042_001?page=370.
- «[Det gaar fortvilet smaat ...]». Forskjellige meddelelser. *Kringsjaa* 9, nr. 11 (15. juni 1897): 879. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081022_001?page=893.

Dick, Archie L. «Book History, Library History and South Africa's Reading Culture». *South African Historical Journal* 55, nr. 1 (1. januar 2006): 33–45. <https://doi.org/10.1080/02582470609464929>.

Døving, Runar. «– Jeg oppfordrer alle til å gi testamentariske gaver». *VG*, 19. april 2018. <https://www.vg.no/i/J1gweP>.

Emerek, Leif. «At skrive bibliotekshistorie: Om grunnleggelsen af det moderne folkebibliotek i Danmark». I *Det Siviliserte informasjonssamfunn: folkebibliotekenes rolle ved inngangen til en digital tid*, redigert av Ragnar Andreas Audunson og Niels Windfeld Lund, 88–117. Bergen: Fagbokforl, 2001.

Emerek, Leif. «Da bibliotekssagen vågnede: Pionerindsatsen for centralbiblioteket i Vejle frem til 1924». *Nordisk Tidsskrift for Informationsvidenskab og Kulturformidling* 4, nr. 1 (15. mars 2015): 41–44. <https://tidsskrift.dk/ntik/article/view/25943>.

«[En Boston-mand har netop ...]». Notitser. *Kringsjaa* 2, nr. 3 (5. august 1893): 197. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081042_001?page=210.

«[En merkelig forening ...]». Notitser. *Kringsjaa* 1, nr. 1 (4. februar 1893): 31. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081040_001?page=44.

Finot, Jean, og [Hans Tambs Lyche]. «Verdens tidsskrifter: (Delvis efter Jean Finot, redaktør af 'Revue des Revues')». *Kringsjaa* 4, nr. 2 (31. juli 1894): 91–96. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081028_001.

Fischer, Karl. «H. Tambs Lyche». I *Fire foregangsmænd: Peder Hansen, Henrik Wergeland, Eilert Sundt, H. Tambs Lyche*, 61–71. Norsk bibliotekforenings smaaskrifter 3. Kristiania: I kommission hos Cammermeyer, 1917. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2006120701002.

Fischer, Karl, Jens Braage Halvorsen, og Hans Tambs Lyche. *Det Deichmanske Bibliothek i Kristiania: Forslag til Omordning og Udvidelse af Bibliotheket med historiske og statistiske Oplysninger angaaende Folkebibliotheker i Norge, Danmark, England, Frankrige, Tyskland, Østerrige og de Forente Stater samt Indstilling fra Magistrat og Formandskab angaaende Forslaget*. Kristiania: J. Chr. Gundersens Bogtrykkeri, 1898. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2013090527011.

Fischer, Karl, Jens Braage Halvorsen, og Hans Tambs Lyche. «Kommunebibliotek. (Indstilling til [...])». *Social-Demokraten*. 28. desember 1896, nr. 302. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_socialdemokraten_null_null_18961228_13_302_1.

Fischer, Karl, Jens Braage Halvorsen, og Hans Tambs Lyche. «Kommunebibliotek. (Indstilling til [...]) (Forts.)». *Social-Demokraten*. 29. desember 1896, nr. 303. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_socialdemokraten_null_null_18961229_13_303_1.

- Fischer, Karl, Jens Braage Halvorsen, og Hans Tambs Lyche. «Kommunebibliotek. (Indstilling til [...]) (Slutning).» *Social-Demokraten*. 30. desember 1896, nr. 304. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_socialdemokraten_null_null_18961230_13_304_1.
- Fletcher, William I. «The Public Library Movement.» *Cosmopolitan* 18, nr. 1 (november 1894): 99–106. <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=hvd.hnychp&view=2up&seq=110>.
- Fletcher, William Isaac. «Bibliotekbevægelsen i de Forenede Stater: (Efter W. I. Fletscher [sic] i 'Cosmopolitan').» *Kringsjaa* 4, nr. 12 (31. desember 1894): 931–33. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081028_001?page=944.
- «[Fra 1ste mai af faar Chicago ...]». Notitser. *Kringsjaa* 9, nr. 8 (30. april 1897): 640. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081022_001?page=651.
- Free Public Library Commission of Massachusetts. «Fifth Report of the Free Public Library Commission of Massachusetts.» Boston: Wright & Potter Printing Co., 1895. <https://archives.lib.state.ma.us/handle/2452/798990>.
- [Free Public Library Commission of Massachusetts]. «Læsning for rigmænd.» *Kringsjaa* 9, nr. 6 (31. mars 1897): 432–33. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081022_001?page=443.
- Friðjónsson, Guðmundur. «Tambs Lyche - ritstjóri Kringsjár». *Nýja öldin*. 2. juli 1898, 1. árgang, nr. 53. https://timarit.is/view_page_init.jsp?pageId=956317.
- Frisvold, Øivind. «Da 'Bibliotekrevolusjonen' kom til Norge: Amerikansk innflytelse i norske fag- og folkebibliotek». I *Samle, formidle, dele: 75 år med bibliotekarutdanning*, redigert av Ragnar Audunson, 73–89. Oslo: ABM-Media, 2015. <http://hdl.handle.net/10642/2879>.
- Frisvold, Øivind. «Gratisprinsippet før og nå», 1990. http://edu.hioa.no/bib1100_bos_frisvold/gratispr.3.html.
- Funck-Brentano, Franz. «Mattioli: Manden med jernmasken; (Efter Franz Funck-Brentano i 'Revue hebdomadaire').» *Kringsjaa* 11, nr. 2 (31. januar 1898): 115–20. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081026_001?page=128.
- Furuset, Sissel, Jahn Thon, og Eirik Vassenden, red. *Norsk litteraturkritikks historie 1870-2010*. Oslo: Universitetsforl, 2016.
- Greenwood, Thomas. «Hvorfor bør hver by og bygd have et offentligt bibliotek?» *Kringsjaa* 7, nr. 11 (15. juni 1896): 815–16. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081038_001?page=826.

- Greenwood, Thomas. *Public Libraries: A History of the Movement and a Manual for the Organization and Management of Rate-Supported Libraries*. 4. utg. London: Cassell & Comapany, Limited, 1891. <https://archive.org/details/publiclibraries01greegoog/>.
- Greenwood, Thomas. «Why Should Every Town Have a Public Library?» I *Public Libraries: A History of the Movement and a Manual for the Organization and Management of Rate-Supported Libraries*, 4. utg., 558–59. London: Cassell & Comapany, Limited, 1891. <https://archive.org/details/publiclibraries01greegoog/page/n586>.
- Gulliksen, Øyvind T. «Hans Tambs Lyche». I *Norsk biografisk leksikon*, 13. mars 2009. http://nbl.snl.no/Hans_Tambs_Lyche.
- Hansen, Henning. «Modern Reading. Swedish Book Consumption during the Late Nineteenth Century». PhD diss., UiT The Arctic University of Norway, 2018. <https://munin.uit.no/handle/10037/12397>.
- Harrison, Joseph LeRoy. «Biblioteksbevægelsen i de Forenede Stater: (Efter J. L. Harrison i 'New England Mag.').» *Kringsjaa* 4, nr. 4 (31. august 1894): 297–303. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081028_001?page=310.
- Harrison, Joseph LeRoy. «The public library movement in the united states.» *New England magazine* 10, nr. 6 (august 1894): 709–22. <https://hdl.handle.net/2027/coo.31924080787819?urlappend=%3Bseq=712>.
- Haugen, Robert. «Lesande handverkarar: boklån, bokutval og lesing ved *Kristiania Møbelsnedkerforenings* bibliotek 1896-1918». Masteroppgave, Høgskolen i Oslo, Avdeling for journalistikk, bibliotek- og informasjonsfag, 2006. http://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2013092424001.
- Heidelberg, Knut K. S. M. «Frisinnet kristendom: unitarismen i Norge 1893-1937». Masteravhandling, Det teologiske Menighetsfakultet, 2006.
- «[I England begynder man ...]». Forskjellige meddelelser. *Kringsjaa* 4, nr. 7 (15. oktober 1894): 556. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081028_001?page=569.
- «[I løbet af de første 5 maaneder ...]». Forskjellige meddelelser. *Kringsjaa* 5, nr. 12 (30. juni 1895): 949. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081032_001?page=960.
- «[I Massachusetts i de Forenede stater ...]». Forskjellige meddelelser. *Kringsjaa* 1, nr. 4 (18. mars 1893): 284. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081040_001?page=297.
- «[I retning af at oprette ...]». Forskjellige meddelelser. *Kringsjaa* 1, nr. 7 (29. april 1893): 523–24. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081040_001?page=536.

- Iles, George. «For rigmænd: hvorledes og hvortil de skal give; (Efter George Iles i 'Century').» *Kringsjaa* 9, nr. 11 (15. juni 1897): 817–20. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081022_001.
- «Indbydelse til at tegne sig som Medlem af Selskabet Kristiania Folkebibliotheker.» *Dagbladet*. 16. januar 1896, nr. 15. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_dagbladet_null_null_18960116_27_15_1?page=2.
- Jonassen, Mari. *Fernanda Nissen: kjærlighet og arbeid*. Oslo: Aschehoug, 2013.
- Kelly, Thomas. *Books for the People: An Illustrated History of the British Public Library*. London: Andre Deutsch, 1977. http://archive.org/details/booksforpeopleil0000kell_z8c6.
- Kelso, Tessa. «Some Economical Features of Public Libraries.» *Arena* 7, nr. 42 (mai 1893): 709–13. <https://archive.org/details/ArenaMagazine-Volume07/page/n877>.
- Kildal, Arne. «American Influence on European Librarianship». *The Library Quarterly: Information, Community, Policy* 7, nr. 2 (1937): 196–210. <https://www.jstor.org/stable/4302346>.
- Kildal, Arne. «Library Work in Norway». *The Library Journal* 41, nr. 10 (oktober 1916): 742–46. <https://archive.org/details/libraryjournal41ameruoft/page/742/mode/2up>.
- Kildal, Arne. *Norske folkeboksamlinger: Fra leseselskapets tid til bibliotekreformen av 1902*. Oslo: Aschehoug, 1949. http://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2013082724021.
- Kjær, Nils. «Albrecht Dürer.» *Kringsjaa* 9, nr. 6 (31. mars 1897): 441–51. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081022_001?page=452.
- Kjær, Nils. «René Descartes: (1596 — 31. marts — 1896).» *Kringsjaa* 7, nr. 5 (15. mars 1896): 385–89. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081038_001?page=396.
- «Kommunebibliotek.» *Social-Demokraten*. 23. desember 1896, nr. 300. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_socialdemokraten_null_null_18961223_13_300_1.
- «Kommunebibliotek i en mindre by.» *Kringsjaa* 7, nr. 5 (15. mars 1896): 321–28. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081038_001?page=332.
- «'Kringsjaa',». *Den 17de mai*. 16. august 1894, nr. 92. Nasjonalbiblioteket. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_den17demai_null_null_18940816_1_92_1.
- Lyche, Hans Tambs. «['At leve lavt og tænke høit' ...]». Redaktörens sofahjørne. *Kringsjaa* 1, nr. 1 (4. februar 1893): 75–76. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081040_001?page=88.

- [Lyche, Hans Tambs]. «Biblioteker.» Redaktionelt. *Kringsjaa* 4, nr. 6 (30. september 1894): 468–69. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081028_001?page=481.
- [Lyche, Hans Tambs]. «[Boston har noget over ...]». Redaktionelt. *Kringsjaa* 8, nr. 6 (30. september 1896): 471–72. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018112881007_001?page=482.
- [Lyche, Hans Tambs]. «Bøger.» Redaktionelt. *Kringsjaa* 7, nr. 2 (31. januar 1896): 152–56. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081038_001?page=163.
- [Lyche, Hans Tambs]. «[Chicago kommunebibliotek kan for sidste ...]». Redaktionelt. *Kringsjaa* 8, nr. 5 (15. september 1896): 392. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018112881007_001?page=403.
- [Lyche, Hans Tambs]. «[En korrespondent gjør opmerksom paa ...]». Redaktionelt. *Kringsjaa* 9, nr. 2 (30. januar 1897): 158. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081022_001?page=169.
- [Lyche, Hans Tambs]. «En kulturel indremission.» Redaktionelt. *Kringsjaa* 10, nr. 12 (31. desember 1897): 943. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081024_001?page=954.
- [Lyche, Hans Tambs]. «[Endnu to af 'Kringsjaas' læsere ...]». Redaktionelt. *Kringsjaa* 10, nr. 1 (15. juli 1897): 79. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081024_001?page=90.
- [Lyche, Hans Tambs]. «Et Folkeakademi.» Redaktionelt. *Kringsjaa* 10, nr. 6 (30. september 1897): 474–78. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081024_001?page=485.
- [Lyche, Hans Tambs]. «Et norsk kulturbillede og en ny indremission.» Redaktionelt. *Kringsjaa* 9, nr. 11 (15. juni 1897): 875–77. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081022_001?page=890.
- [Lyche, Hans Tambs]. «Et oversættelsesfond.» Redaktionelt. *Kringsjaa* 3, nr. 5 (3. mars 1894): 390–91. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081030_001?page=403.
- [Lyche, Hans Tambs]. «[Folkevenners opmerksomhed henledes paa ...]». Redaktionelt. *Kringsjaa* 1, nr. 9 (27. mai 1893): 680. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081040_001?page=693.
- [Lyche, Hans Tambs]. «[Herved kvitteres for modtagelsen ...]». Redaktionelt. *Kringsjaa* 9, nr. 12 (30. juni 1897): 951–52. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081022_001?page=966.

- [Lyche, Hans Tambs]. «Hvorfor bør hver by og bygd have et offentligt bibliotek?»
Redaktionelt. *Kringsjaa* 8, nr. 1 (15. juli 1896): 75. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018112881007_001?page=86.
- Lyche, Hans Tambs. «Haab». *Typografernes Julehilsen 1896*, 1896, 4–6.
- [Lyche, Hans Tambs]. «[I løbet af de sidste tolv maaneder ...]». Redaktionelt. *Kringsjaa* 8, nr. 9 (15. november 1896): 716. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018112881007_001?page=727.
- Lyche, Hans Tambs. «'Jeg vil bygge mit land'». Redaktörens sofahjørne. *Kringsjaa* 6, nr. 3 (15. august 1895): 233–39. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081034_001?page=244.
- [Lyche, Hans Tambs]. «Kommunebibliotek.» Redaktionelt. *Kringsjaa* 8, nr. 6 (30. september 1896): 476–78. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018112881007_001?page=487.
- [Lyche, Hans Tambs]. «Kommunebiblioteker.» Redaktionelt. *Kringsjaa* 7, nr. 3 (15. februar 1896): 236–37. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081038_001?page=247.
- Lyche, Hans Tambs, red. *Kringsjaa*. Bd. 2. Kristiania: Huseby & Co.s Forlag, 1893. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081042_001.
- Lyche, Hans Tambs, red. *Kringsjaa*. Bd. 4. Kristiania: Olaf Norlis Forlag, 1894. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081028_001.
- Lyche, Hans Tambs, red. *Kringsjaa*. Bd. 10. Kristiania: Olaf Norlis Forlag, 1897. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081024_001.
- Lyche, Hans Tambs. «'Kringsjaa'-klubber: (Af redaktøren).» *Kringsjaa* 1, nr. 10 (10. juni 1893): 785–87. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081040_001?page=798.
- [Lyche, Hans Tambs]. «'Kringsjaa's Redaktion.» Redaktionelt. *Kringsjaa* 11, nr. 2 (31. januar 1898): 158–59. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081026_001?page=171.
- Lyche, Hans Tambs. «Kristiania Folkebiblioteker.» *Dagbladet*. 18. januar 1896, nr. 17. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_dagbladet_null_null_18960118_27_17_1?page=0.
- [Lyche, Hans Tambs]. «Kulturens demokratisering.» Redaktionelt. *Kringsjaa* 1, nr. 3 (4. mars 1893): 200–204. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081040_001?page=213.

- [Lyche, Hans Tambs]. «Kun for velhavende læsere.» Redaktionelt. *Kringsjaa* 5, nr. 10 (30. mai 1895): 790–91. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081032_001?page=801.
- Lyche, Hans Tambs. «Kunst i livet.» Redaktörens sofahjørne. *Kringsjaa* 3, nr. 7 (7. mars 1894): 556–60. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081030_001?page=569.
- [Lyche, Hans Tambs]. «Literaturen som kulturbærer.» Redaktionelt. *Kringsjaa* 3, nr. 12 (15. juni 1894): 949–52. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081030_001?page=962.
- [Lyche, Hans Tambs]. «Læsning.» Redaktionelt. *Kringsjaa* 3, nr. 2 (20. januar 1894): 142–47. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081030_001?page=155.
- [Lyche, Hans Tambs]. «Offentlige biblioteker.» Redaktionelt. *Kringsjaa* 1, nr. 10 (10. juni 1893): 761–65. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081040_001?page=774.
- [Lyche, Hans Tambs]. «[Opmerksomheden henledes paa ...]». Redaktionelt. *Kringsjaa* 4, nr. 4 (31. august 1894): 310. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081028_001?page=323.
- [Lyche, Hans Tambs]. «Redaktionen og tidsskriftets indhold.» Redaktionelt. *Kringsjaa* 7, nr. 9 (15. mai 1896): 710–11. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081038_001?page=721.
- [Lyche, Hans Tambs]. «[Staten Massachusetts i de ...]». Redaktionelt. *Kringsjaa* 8, nr. 10 (30. november 1896): 793–94. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018112881007_001?page=804.
- Lyche, Hans Tambs. «Til 'Kringsjaas' læsere.» Redaktionelt. *Kringsjaa* 1, nr. 1 (4. februar 1893): 32–34. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081040_001.
- Lyche, Hans Tambs, og Redaktøren. «Kommunebibliotek.» *Social-Demokraten*. 15. desember 1896, nr. 293. https://www.nb.no/items/URN:NBN:no-nb_digavis_socialdemokraten_null_null_18961215_13_293_1?page=1.
- Malm, Mats. «Digitale metoder og materialer». I *Grep om fortiden: perspektiver og metoder i idéhistorie*, redigert av Ellen Krefting, Espen Schaanning, og Reidar Aasgaard, 241–54. Oslo: Cappelen Damm akademisk, 2017.
- Maurier, George du. «Peter Ibbetson: (Illustreret af forfatteren. — Oversat fra engelsk for 'Kringsjaa'); Af George du Maurier. (Fortsættelse).» *Kringsjaa* 2, nr. 8 (14. oktober 1893): 616–24. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081042_001?page=629.

«[Nationalbiblioteket i Paris er begyndt ...]». Notitser. *Kringsjaa* 3, nr. 11 (31. mai 1894): 866. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digittidsskrift_2018013081030_001?page=879.

«[Nationalbiblioteket i Paris indeholdt ...]». Notitser. *Kringsjaa* 4, nr. 7 (15. oktober 1894): 555. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digittidsskrift_2018013081028_001?page=568.

«[Nationalbiblioteket i Washington ...]». Notitser. *Kringsjaa* 6, nr. 6 (30. september 1895): 480. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digittidsskrift_2018013081034_001?page=491.

«[New Yorks frie biblioteker ...]». Notitser. *Kringsjaa* 9, nr. 1 (15. januar 1897): 80. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digittidsskrift_2018013081022_001?page=91.

«[New Yorks offentlige bibliotek ...]». Notitser. *Kringsjaa* 1, nr. 9 (27. mai 1893): 686. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digittidsskrift_2018013081040_001?page=699.

«[New Zealand har hundre ...]». Notitser. *Kringsjaa* 8, nr. 5 (15. september 1896): 400. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digittidsskrift_2018112881007_001?page=411.

Nicholson, Bob. «Counting Culture; or, How to Read Victorian Newspapers from a Distance». *Journal of Victorian Culture* 17, nr. 2 (1. juni 2012): 238–46. <https://doi.org/10.1080/13555502.2012.683331>.

Norsk dokumentasjonsgruppe: Studiegruppe for terminologi. *Utkast til fagterminologi for bibliotek og dokumentasjon*. Oslo: Norsk dokumentasjonsgruppe, 1976. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2013052905041.

Olaf Husebys forlag. «Hvad skal man unde sig selv og sine venner til jul?» *Dagbladet*. 13. desember 1892, nr. 390. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_dagbladet_null_null_18921213_24_390_1.

[Putnam, Herbert]. «De amerikanske fri biblioteker: (Efter chefen for Bostons nye kommunebibliotek i 'Forum')» *Kringsjaa* 6, nr. 1 (15. juli 1895): 41–43. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digittidsskrift_2018013081034_001?page=52.

Putnam, Herbert. «The great libraries of the United States.» *Forum* 19 (juni 1895): 484–94. <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=uc1.b3065499&view=1up&seq=494>.

Reyer, Eduard. «Australiens kulturudvikling: (Efter E. Reyer i 'Deutsche Rundschau')» *Kringsjaa* 3, nr. 5 (3. mars 1894): 358–61. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digittidsskrift_2018013081030_001?page=371.

Reyer, Eduard. *Entwicklung und Organisation der Volksbibliotheken*. Leipzig: W. Engelmann, 1893. <http://archive.org/details/entwicklungundo01reyegoog>.

- Reyer, Eduard. «Folkebibliotheker: Deres udvikling og betydning.» *Samtiden* 3 (1892): 315–20. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2015062581001_001.
- Ringdal, Nils Johan. *By, bok og borger: Deichmanske bibliotek gjennom 200 år*. Oslo: Aschehoug, 1985. https://www.nb.no/items/URN:NBN:no-nb_digibok_2007080600080?page=0.
- Ringdal, Nils Johan. «En bibliotekrevolusjon». *Samtiden* 93, nr. 3 (1984): 35–37. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2014071582112_001.
- Rose, Jonathan. «Alternative Futures for Library History». *Libraries & Culture* 38, nr. 1 (2003): 50–60. <https://www.jstor.org/stable/25549067>.
- Rose, Jonathan. «How to Do Things with Book History». *Victorian Studies* 37, nr. 3 (1994): 461–71. <https://www.jstor.org/stable/3828838>.
- Shaw, William B. «Det omfarende bibliotek: (Efter W. B. Shaw i 'Am. Rev. of Revs.')». *Kringsjaa* 11, nr. 5 (15. mars 1898): 376–80. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081026_001?page=389.
- Shaw, William B. «The Traveling Library—A Boon for American Country Readers.» *The American Monthly Review of Reviews* 17, nr. 2 (februar 1898): 165–70. <https://archive.org/details/americanmonthly17shawgoog/page/n177>.
- Shera, Jesse H. *Foundations Of The Public Library The Origins Of The Public Library Movement In New England 1629-1855*. The University Of Chicago Studies In Library Science. Chicago: The University of Chicago Press, 1949. <http://archive.org/details/in.ernet.dli.2015.157308>.
- Sigurðsson, Ingi. «Islendingenes holdninger til Norge og nordmennene fra 1814 fram til den andre verdenskrigen». *Historisk tidsskrift* 88, nr. 02 (21. september 2009): 251–77. <https://www.idunn.no/ht/2009/02/art02>.
- Skouvig, Laura. «Bibliotekshistorie: død eller dristig?» *Dansk Biblioteksforskning* 3, nr. 1 (2007): 5–16. <https://tidsskrift.dk/danbibfor/article/view/97546>.
- Solbrekken, Ingeborg. *Kors og kårde: Marta Steinsviks liv og virke 1877-1950*. Oslo: Vidarforlaget, 2012.
- «[Som vatikaner-bibliotekets ...]». Notitser. *Kringsjaa* 5, nr. 6 (31. mars 1895): 480. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081032_001?page=491.
- «[Staten Wisconsin gaar nu ...]». Forskjellige meddelelser. *Kringsjaa* 9, nr. 1 (15. januar 1897): 77–78. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081022_001?page=88.

- St.meld. nr. 23 (2008–2009). *Bibliotek: Kunnskapsallmenning, møtestad og kulturarena i ei digital tid*. Oslo: Kultur- og kyrkjedepartementet, 2009. <https://www.regjeringen.no/nn/dokumenter/stmeld-nr-23-2008-2009-/id555516/>.
- Sætren, Terje. «Amerikansk innflytelse på norske folkebiblioteker fra århundreskiftet til ca. 1940». Hovedoppgave, Høgskolen i Oslo, Avdeling for journalistikk, bibliotek- og informasjonsfag, 2000.
- Tjelmeland, Halvard. «Aviser som historiske kjelder». I *Å skrive i motvind: Ruth Thomsen og Stavanger aftenblad 1934-1980*, redigert av Hans Fredrik Dahl, Martin Eide, Guri Hjeltnes, og Rune Ottosen, 114–30. Pressehistoriske skrifter 3. Oslo: Norsk pressehistorisk forening, 2004. <http://www.presstidsskrift.no/tidsskrift/pressehistoriske-skrifter-nr-3-2004/>.
- Torstensson, Magnus. «Att analysera folkbiblioteksutvecklingen — exemplet Sverige och några jämförelser med USA». I *Det Siviliserte informasjonssamfunn: folkebibliotekenes rolle ved inngangen til en digital tid*, redigert av Ragnar Andreas Audunson og Niels Windfeld Lund, 142–70. Bergen: Fagbokforl, 2001.
- Tveterås, Harald L. *Norske tidsskrifter: bibliografi over periodiske skrifter i Norge inntil 1920*. Oslo: Universitetsbiblioteket, 1940. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2007062101044.
- Tvitekkja, Olav. «Hans Tambs Lyche and America: His Image of It and How He Was Influenced by American Ideas». Thesis, University of Oslo, 1973.
- Tweedale, Geoffrey. «Carnegie, Andrew (1835–1919), Steelmaker and Philanthropist». I *Oxford Dictionary of National Biography*. Oxford: Oxford University Press, 24. mai 2012. <https://doi.org/10.1093/ref:odnb/32296>.
- «[Tysklands største privatbibliotek ...]». Notitser. *Kringsjaa* 2, nr. 4 (19. august 1893): 288. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081042_001?page=301.
- Vasucleva Rau, R. «Verdenshistorisk opspind: (Efter R. Vasucleva Rau i 'XIXth Century')». *Kringsjaa* 4, nr. 7 (15. oktober 1894): 539–42. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018013081028_001?page=552.
- «Venstres kommuneprogram». *Social-Demokraten*. 17. desember 1896, nr. 295. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_socialdemokraten_null_null_18961217_13_295_1.
- Viig, Odd. *Generalregister til tidsskriftet Kringsjaa (1893-1910)*. Lier: Viig & Viig, 1965. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2012060606061.
- Walker, C. Howard. «The Boston Public Library.» *New England Magazine* 12, nr. 3 (mai 1895): 258–72. <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=coo.31924097311645&view=1up&seq=269>.

- Wiegand, Wayne A. «The Development of Librarianship in the United States». *Libraries & Culture* 24, nr. 1 (1989): 99–109. <https://www.jstor.org/stable/25542123>.
- Aabø, Svanhild, Andreas Vårheim, og Ragnar Andreas Audunson. «How Do Public Libraries Function as Meeting Places?» *Library & Information Science Research* 32, nr. 1 (2010): 16–26. <https://doi.org/10.1016/j.lisr.2009.07.008>.
- Aarek, Hans Eirik. «American Ideas in the Development of Public Libraries in Norway». In «Emigrant Agents and Return Migration in European History». Special issue, *AEMI journal* 1 (2003). https://www.academia.edu/8473738/American_Ideas_in_the_Development_of_Public_Libraries_in_Norway.
- Aarnes, Sigurd Aa. «Carl Nærup». I *Norsk biografisk leksikon*, 13. februar 2009. http://nbl.snl.no/Carl_N%C3%A6rup.

Appendiks 1: Liste over bibliotekstoffet sortert kronologisk

Totalt 52 tekster fra Kringsjaa har blitt kategorisert som bibliotekstoff i denne studien. Tilsammen har disse tekstene et omfang på 121 sider.

Hakesymbolet (☑) er plassert bak de 16 tekstene Danton spesifikt nevner i sin omtale av Tambs Lyche og Kringsjaa (se litteraturgjennomgangen i innledningen). De resterende 36 tekstene i listen har ikke tidligere blitt omtalt i den bibliotekhistoriske litteraturen.

Tekster uten tittel i kildematerialet er oppført her med begynnelsen av den første setningen i hakeparenteser. Kjente eller antatte forfattere er oppgitt i hakeparenteser hvis de ikke er oppgitt eksplisitt i tekstene.

Kringsjaa: Bind I. Februar–juni 1893

Hefte 1 – 4. februar 1893

1. **[Den nye amerikanske biblioteksbygning ...]**

Forfatter(e): Ukjent

Sjanger: Notiser

Sidetall: 30

Antall sider: 1

Hefte 4 – 18. mars 1893

2. **[I Massachusetts i de Forenede stater ...]**

Forfatter(e): Ukjent

Sjanger: Meddelelser

Sidetall: 284

Antall sider: 1

Hefte 7 – 29. april 1893

3. **[I retning af at oprette ...]**

Forfatter(e): Ukjent

Sjanger: Meddelelser

Sidetall: 523–524

Antall sider: 2

Hefte 9 – 27. mai 1893

4. **[Folkevenners oppmerksomhed henledes paa ...]**

Forfatter(e): [Hans Tambs Lyche]

Sjanger: Redaksjonelt

Sidetall: 680

Antall sider: 1

5. **[New Yorks offentlige bibliotek ...]**

Forfatter(e): Ukjent

Sjanger: Notiser

Sidetall: 686

Antall sider: 1

Hefte 10 – 10. juni 1893

6. **Offentlige biblioteker.**

Forfatter(e): [Hans Tambs Lyche]

Sjanger: Redaksjonelt

Sidetall: 761–765

Antall sider: 5

Kringsjaa: Bind II. Juli–desember 1893

Hefte 1 – 8. juli 1893

7. **[De tre største biblioteker ...]**

Forfatter(e): Ukjent

Sjanger: Notiser

Sidetall: 51

Antall sider: 1

Hefte 3 – 5. august 1893

8. **[En Boston-mand har netop ...]**

Forfatter(e): Ukjent

Sjanger: Notiser

Sidetall: 197

Antall sider: 1

Hefte 4 – 19. august 1893

9. **[Tysklands største privatbibliotek ...]**

Forfatter(e): Ukjent

Sjanger: Notiser

Sidetall: 288

Antall sider: 1

Hefte 5 – 2. september 1893

10. **[Det franske bibliotheque nationale ...]**

Forfatter(e): Ukjent

Sjanger: Meddelelser

Sidetall: 357–358

Antall sider: 2

Kringsjaa: Bind III. – Januar–juni 1894

Hefte 11 – 31. mai 1894

11. **[Nationalbiblioteket i Paris er begyndt ...]**

Forfatter(e): Ukjent

Sjanger: Notiser

Sidetall: 866

Antall sider: 1

Kringsjaa: Bind IV. – Juli–december 1894

Hefte 4 – 31. august 1894

12. **Biblioteksbevægelsen i de Forenede Stater. (Efter J. L. Harrison i „New England Mag.“)**

Forfatter(e): Joseph LeRoy Harrison

Sjanger: Artikler

Sidetall: 297–303

Antall sider: 7

13. **[Opmerksomheden henledes paa ...]**

Forfatter(e): [Hans Tambs Lyche]

Sjanger: Redaksjonelt

Sidetall: 310

Antall sider: 1

Hefte 5 – 15. september 1894

14. **Berlins folkebiblioteker. (Efter „Daheim“ gjengivet i „Review of Reviews“).**

Forfatter(e): [Arend Buchholtz]

Sjanger: Artikler

Sidetall: 367–368

Antall sider: 2

Hefte 6 – 30. september 1894

15. **Biblioteker.**

Forfatter(e): [Hans Tambs Lyche]

Sjanger: Redaksjonelt

Sidetall: 468–469

Antall sider: 2

Hefte 7 – 15. oktober 1894

16. **[Nationalbiblioteket i Paris indeholdt ...]**

Forfatter(e): Ukjent

Sjanger: Notiser

Sidetall: 555

Antall sider: 1

17. **[I England begynder man ...]**

Forfatter(e): Ukjent

Sjanger: Meddelelser

Sidetall: 556

Antall sider: 1

Hefte 12 – 31. desember 1894

18. **Bibliotekbevægelsen i de Forenede Stater. (Efter W. I. Fletscher i „Cosmopolitan“).**

Forfatter(e): William Isaac Fletcher

Sjanger: Artikler med illustrasjoner

Sidetall: 931–933

Antall sider: 3

Kringsjaa: Bind V. – Januar–Juni 1895

Hefte 6 – 31. mars 1895

19. **[Der er 21 kilometer boghylder ...]**

Forfatter(e): Ukjent

Sjanger: Notiser

Sidetall: 479

Antall sider: 1

20. **[Som vatikaner–bibliotekets ...]**

Forfatter(e): Ukjent

Sjanger: Notiser

Sidetall: 480

Antall sider: 1

Hefte 10 – 30. mai 1895

21. **Kun for velhavende læsere.**

Forfatter(e): [Hans Tambs Lyche]

Sjanger: Redaksjonelt

Sidetall: 790–791

Antall sider: 2

Hefte 12 – 30. juni 1895

22. **[I løbet af de første 5 maaneder ...]**

Forfatter(e): Ukjent

Sjanger: Meddelelser

Sidetall: 949

Antall sider: 1

Kringsjaa: Bind VI. – Juli–December 1895

Hefte 1 – 15. juli 1895

23. **De amerikanske fri biblioteker. (Efter chefen for Bostons nye kommunebibliotek i „Forum“)**

Forfatter(e): Herbert Putnam

Sjanger: Artikler

Sidetall: 41–43

Antall sider: 3

Hefte 6 – 30. september 1895

24. **[Nationalbiblioteket i Washington ...]**

Forfatter(e): Ukjent

Sjanger: Notiser

Sidetall: 480

Antall sider: 1

Hefte 12 – 31. desember 1895

25. **Et moderne bibliotek. (Efter Edmund J. Carpenter og C. H. Walker i „New Eng. Mag.“).**

Forfatter(e): Edmund J. Carpenter, C. Howard Walker

Sjanger: Artikler med illustrasjoner

Sidetall: 881–888

Antall sider: 8

Kringsjaa: Bind VII. – Januar–juni 1896

Hefte 3 – 15. februar 1896

26. **Bibliotekmekanik. Ordning og klassifisering af bogsamlinger. (Efter forskjellige kilder).**

Forfatter(e): Ukjent

Sjanger: Artikler

Sidetall: 209–217

Antall sider: 9

Hefte 3 – 15. februar 1896

27. **Kommunebiblioteker.**

Forfatter(e): [Hans Tambs Lyche]

Sjanger: Redaksjonelt

Sidetall: 236–237

Antall sider: 2

Hefte 5 – 15. mars 1896

28. **Kommunebibliotek i en mindre by.**

Forfatter(e): Ukjent

Sjanger: Artikler med illustrasjoner

Sidetall: 321–328

Antall sider: 8

Hefte 10 – 31. mai 1896

29. **Bibliotekmekanik. Kortkatalogen.**

Forfatter(e): Ukjent

Sjanger: Artikler med illustrasjoner

Sidetall: 769–776

Antall sider: 8

Hefte 11 – 15. juni 1896

30. **Hvorfor bør hver by og bygd have et offentlig bibliotek?**

Forfatter(e): Thomas Greenwood

Sjanger: Artikler

Sidetall: 815–816

Antall sider: 2

Kringsjaa: Bind VIII. – Juni–desember 1896

Hefte 1 – 15. juli 1896

31. **Hvorfor bør hver by og bygd have et offentlig bibliotek?**

Forfatter(e): [Hans Tambs Lyche]

Sjanger: Redaksjonelt

Sidetall: 75

Antall sider: 1

Hefte 5 – 15. september 1896

32. **[Chicago kommunebibliotek kan for sidste ...]**

Forfatter(e): [Hans Tambs Lyche]

Sjanger: Redaksjonelt

Sidetall: 392

Antall sider: 1

33. **[Boghandlere og bibliotekbestyrere ...]**

Forfatter(e): Ukjent

Sjanger: Notiser

Sidetall: 400

Antall sider: 1

34. **[New Zealand har hundre ...]**

Forfatter(e): Ukjent

Sjanger: Notiser

Sidetall: 400

Antall sider: 1

Hefte 6 – 30. september 1896

35. **[Boston har noget over ...]**

Forfatter(e): [Hans Tambs Lyche]

Sjanger: Redaksjonelt

Sidetall: 471–472

Antall sider: 2

36. **Kommunebibliotek.**

Forfatter(e): [Hans Tambs Lyche]

Sjanger: Redaksjonelt

Sidetall: 476–478

Antall sider: 3

Hefte 7 – 15. oktober 1896

37. **[Bibliotekernes værste fiende ...]**

Forfatter(e): Ukjent

Sjanger: Notiser

Sidetall: 559–560

Antall sider: 2

Hefte 9 – 15. november 1896

38. **[I løbet af de sidste tolv maaneder ...]**

Forfatter(e): [Hans Tambs Lyche]

Sjanger: Redaksjonelt

Sidetall: 716

Antall sider: 1

Hefte 10 – 30. november 1896

39. **[Staten Massachusetts i de ...]**

Forfatter(e): [Hans Tambs Lyche]

Sjanger: Redaksjonelt

Sidetall: 793–794

Antall sider: 2

Kringsjaa: Bind IX. – Januar–juni 1897

Hefte 1 – 15. januar 1897

40. **[Staten Wisconsin gaar nu ...]**

Forfatter(e): Ukjent

Sjanger: Meddelelser

Sidetall: 77–78

Antall sider: 2

41. **[New Yorks frie biblioteker ...]**

Forfatter(e): Ukjent

Sjanger: Notiser

Sidetall: 80

Antall sider: 1

Hefte 2 – 30. januar 1897

42. **[En korrespondent gjør opmerksom paa ...]**

Forfatter(e): [Hans Tambs Lyche]

Sjanger: Redaksjonelt

Sidetall: 158

Antall sider: 1

Hefte 6 – 31. mars 1897

43. **Læsning for rigmænd.**

Forfatter(e): Free Public Library Commission of Massachusetts

Sjanger: Artikler

Sidetall: 432–433

Antall sider: 2

Hefte 8 – 30. april 1897

44. **[Fra 1ste mai af faar Chicago ...]**

Forfatter(e): Ukjent

Sjanger: Notiser

Sidetall: 640

Antall sider: 1

Hefte 11 – 15. juni 1897

45. **Et norsk kulturbillede og en ny indremission.**

Forfatter(e): [Hans Tambs Lyche]

Sjanger: Redaksjonelt

Sidetall: 875–877

Antall sider: 3

46. **[Det gaar fortvilet smaas ...]**

Forfatter(e): Ukjent

Sjanger: Meddelelser

Sidetall: 879

Antall sider: 1

Hefte 12 – 30. juni 1897

47. **Det offentlige bibliotek — almenhedens bibliotek. (Efter John Cotton Dana i „Pop. Science Monthly“).**

Forfatter(e): John Cotton Dana

Sjanger: Artikler

Sidetall: 937–942

Antall sider: 6

Hefte 12 – 30. juni 1897

48. **[Herved kvitteres for modtagelsen ...]**

Forfatter(e): [Hans Tambs Lyche]

Sjanger: Redaksjonelt

Sidetall: 951–952

Antall sider: 2

Kringsjaa: Bind X. – Juli–december 1897

Hefte 1 – 15. juli 1897

49. **[Endnu to af „Kringsjaas“ læsere ...]**

Forfatter(e): [Hans Tambs Lyche]

Sjanger: Redaksjonelt

Sidetall: 79

Antall sider: 1

Hefte 9 – 30. september 1897

50. **[Den nye bygning for Chicagos ...]**

Forfatter(e): Ukjent

Sjanger: Notiser

Sidetall: 720

Antall sider: 1

Hefte 12 – 31. desember 1897

51. **En kulturel indremission.**

Forfatter(e): [Hans Tambs Lyche]

Sjanger: Redaksjonelt

Sidetall: 943

Antall sider: 1

Kringsjaa: Bind XI. – Januar–juni 1898

Hefte 5 – 15. mars 1898

52. **Det omfarende bibliotek. (Efter W. B. Shaw i „Am. Rev. of Revs.“)**

Forfatter(e): William Bristol Shaw

Sjanger: Artikler

Sidetall: 376–380

Antall sider: 5

Totalt antall kilder kategorisert som bibliotekstoff: 52

Totalt antall sider av alle sjangre: 121

Appendiks 2: Liste over bibliotekstoffet sortert etter sjanger

Totalt 52 tekster fra Kringsjaa har blitt kategorisert som bibliotekstoff i denne studien. Tilsammen har disse tekstene et omfang på 121 sider.

Hakesymbolet (☑) er plassert bak de 16 tekstene Danton spesifikt nevner i sin omtale av Tambs Lyche og Kringsjaa (se litteraturgjennomgangen i innledningen). De resterende 36 tekstene i listen har ikke tidligere blitt omtalt i den bibliotekhistoriske litteraturen.

Tekster uten tittel i kildematerialet er oppført her med begynnelsen av den første setningen i hakeparenteser. Kjente eller antatte forfattere er oppgitt i hakeparenteser hvis de ikke er oppgitt eksplisitt i tekstene.

Artikler (8 stk.)	Denne sjangeren har et omfang på 36 sider
1. Biblioteksbevægelsen i de Forenede Stater. (Efter J. L. Harrison i „New England Mag.“). ☑	
Forfatter(e): Joseph LeRoy Harrison Bindnr: 4 Heftenr: 4 Heftedato: 31. august 1894	Sidetall: 297–303 Antall sider: 7
2. Berlins folkebiblioteker. (Efter „Daheim“ gjengivet i „Review of Reviews“).	
Forfatter(e): [Arend Buchholtz] Bindnr: 4 Heftenr: 5 Heftedato: 15. september 1894	Sidetall: 367–368 Antall sider: 2
3. De amerikanske fri biblioteker. (Efter chefen for Bostons nye kommunebibliotek i „Forum“) ☑	
Forfatter(e): Herbert Putnam Bindnr: 6 Heftenr: 1 Heftedato: 15. juli 1895	Sidetall: 41–43 Antall sider: 3
4. Bibliotekmekanik. Ordning og klassificering af bogsamlinger. (Efter forskjellige kilder). ☑	
Forfatter(e): Ukjent Bindnr: 7 Heftenr: 3 Heftedato: 15. februar 1896	Sidetall: 209–217 Antall sider: 9
5. Hvorfor bør hver by og bygd have et offentligt bibliotek?	
Forfatter(e): Thomas Greenwood Bindnr: 7 Heftenr: 11 Heftedato: 15. juni 1896	Sidetall: 815–816 Antall sider: 2
6. Læsning for rigmænd. ☑	
Forfatter(e): Free Public Library Commission of Massachusetts Bindnr: 9 Heftenr: 6 Heftedato: 31. mars 1897	Sidetall: 432–433 Antall sider: 2
7. Det offentlige bibliotek — almenhedens bibliotek. (Efter John Cotton Dana i „Pop. Science Monthly“). ☑	
Forfatter(e): John Cotton Dana Bindnr: 9 Heftenr: 12 Heftedato: 30. juni 1897	Sidetall: 937–942 Antall sider: 6
8. Det omfarende bibliotek. (Efter W. B. Shaw i „Am. Rev. of Revs.“) ☑	
Forfatter(e): William Bristol Shaw Bindnr: 11 Heftenr: 5 Heftedato: 15. mars 1898	Sidetall: 376–380 Antall sider: 5

Artikler med illustrasjoner (4 stk.)

Denne sjangeren har et omfang på 27 sider

9. **Bibliotekbevægelsen i de Forenede Stater. (Efter W. I. Fletscher i „Cosmopolitan“).**

Forfatter(e): William Isaac Fletcher

Bindnr: 4 Heftenr: 12 Hefedato: 31. desember 1894 Sidetall: 931–933 Antall sider: 3

10. **Et moderne bibliotek. (Efter Edmund J. Carpenter og C. H. Walker i „New Eng. Mag.“).**

Forfatter(e): Edmund J. Carpenter, C. Howard Walker

Bindnr: 6 Heftenr: 12 Hefedato: 31. desember 1895 Sidetall: 881–888 Antall sider: 8

11. **Kommunebibliotek i en mindre by.**

Forfatter(e): Ukjent

Bindnr: 7 Heftenr: 5 Hefedato: 15. mars 1896 Sidetall: 321–328 Antall sider: 8

12. **Bibliotekmekanik. Kortkatalogen.**

Forfatter(e): Ukjent

Bindnr: 7 Heftenr: 10 Hefedato: 31. mai 1896 Sidetall: 769–776 Antall sider: 8

Meddelelser (7 stk.)

Denne sjangeren har et omfang på 10 sider

13. **[I Massachusetts i de Forenede stater ...]**

Forfatter(e): Ukjent

Bindnr: 1 Heftenr: 4 Hefedato: 18. mars 1893 Sidetall: 284 Antall sider: 1

14. **[I retning af at oprette ...]**

Forfatter(e): Ukjent

Bindnr: 1 Heftenr: 7 Hefedato: 29. april 1893 Sidetall: 523–524 Antall sider: 2

15. **[Det franske bibliotheque nationale ...]**

Forfatter(e): Ukjent

Bindnr: 2 Heftenr: 5 Hefedato: 2. september 1893 Sidetall: 357–358 Antall sider: 2

16. **[I England begynder man ...]**

Forfatter(e): Ukjent

Bindnr: 4 Heftenr: 7 Hefedato: 15. oktober 1894 Sidetall: 556 Antall sider: 1

17. **[I løbet af de første 5 maaneder ...]**

Forfatter(e): Ukjent

Bindnr: 5 Heftenr: 12 Hefedato: 30. juni 1895 Sidetall: 949 Antall sider: 1

18. **[Staten Wisconsin gaar nu ...]**

Forfatter(e): Ukjent

Bindnr: 9 Heftenr: 1 Hefedato: 15. januar 1897 Sidetall: 77–78 Antall sider: 2

19. **[Det gaar fortvilet smaat ...]**

Forfatter(e): Ukjent

Bindnr: 9 Heftenr: 11 Hefedato: 15. juni 1897 Sidetall: 879 Antall sider: 1

Notiser (16 stk.)

Denne sjangeren har et omfang på 17 sider

20. **[Den nye amerikanske biblioteksbygning ...]**

Forfatter(e): Ukjent

Bindnr: 1 Heftenr: 1 Hefedato: 4. februar 1893 Sidetall: 30 Antall sider: 1

21.	[New Yorks offentlige bibliotek ...]	Forfatter(e): Ukjent	Bindnr: 1	Hefte nr: 9	Hefte dato: 27. mai 1893	Sidetall: 686	Antall sider: 1
22.	[De tre største biblioteker ...]	Forfatter(e): Ukjent	Bindnr: 2	Hefte nr: 1	Hefte dato: 8. juli 1893	Sidetall: 51	Antall sider: 1
23.	[En Boston-mand har netop ...]	Forfatter(e): Ukjent	Bindnr: 2	Hefte nr: 3	Hefte dato: 5. august 1893	Sidetall: 197	Antall sider: 1
24.	[Tysklands største privatbibliotek ...]	Forfatter(e): Ukjent	Bindnr: 2	Hefte nr: 4	Hefte dato: 19. august 1893	Sidetall: 288	Antall sider: 1
25.	[Nationalbiblioteket i Paris er begyndt ...]	Forfatter(e): Ukjent	Bindnr: 3	Hefte nr: 11	Hefte dato: 31. mai 1894	Sidetall: 866	Antall sider: 1
26.	[Nationalbiblioteket i Paris indeholdt ...]	Forfatter(e): Ukjent	Bindnr: 4	Hefte nr: 7	Hefte dato: 15. oktober 1894	Sidetall: 555	Antall sider: 1
27.	[Der er 21 kilometer boghylder ...]	Forfatter(e): Ukjent	Bindnr: 5	Hefte nr: 6	Hefte dato: 31. mars 1895	Sidetall: 479	Antall sider: 1
28.	[Som vatikaner-bibliotekets ...]	Forfatter(e): Ukjent	Bindnr: 5	Hefte nr: 6	Hefte dato: 31. mars 1895	Sidetall: 480	Antall sider: 1
29.	[Nationalbiblioteket i Washington ...]	Forfatter(e): Ukjent	Bindnr: 6	Hefte nr: 6	Hefte dato: 30. september 1895	Sidetall: 480	Antall sider: 1
30.	[Boghandlere og bibliotekbestyrere ...]	Forfatter(e): Ukjent	Bindnr: 8	Hefte nr: 5	Hefte dato: 15. september 1896	Sidetall: 400	Antall sider: 1
31.	[New Zealand har hundre ...]	Forfatter(e): Ukjent	Bindnr: 8	Hefte nr: 5	Hefte dato: 15. september 1896	Sidetall: 400	Antall sider: 1
32.	[Bibliotekernes værste fiende ...]	Forfatter(e): Ukjent	Bindnr: 8	Hefte nr: 7	Hefte dato: 15. oktober 1896	Sidetall: 559-560	Antall sider: 2
33.	[New Yorks frie biblioteker ...]	Forfatter(e): Ukjent	Bindnr: 9	Hefte nr: 1	Hefte dato: 15. januar 1897	Sidetall: 80	Antall sider: 1
34.	[Fra 1ste mai af faar Chicago ...]	Forfatter(e): Ukjent	Bindnr: 9	Hefte nr: 8	Hefte dato: 30. april 1897	Sidetall: 640	Antall sider: 1

35. [Den nye bygning for Chicagos ...]				
Forfatter(e): Ukjent				
Bindnr: 10	Heftenr: 9	Heftedato: 30. september 1897	Sidetall: 720	Antall sider: 1
Redaksjonelt (17 stk.)		Denne sjangeren har et omfang på 31 sider		
36. [Folkevenners opmerksomhed henledes paa ...]				
Forfatter(e): [Hans Tambs Lyche]				
Bindnr: 1	Heftenr: 9	Heftedato: 27. mai 1893	Sidetall: 680	Antall sider: 1
37. Offentlige biblioteker. ☒				
Forfatter(e): [Hans Tambs Lyche]				
Bindnr: 1	Heftenr: 10	Heftedato: 10. juni 1893	Sidetall: 761–765	Antall sider: 5
38. [Opmerksomheden henledes paa ...]				
Forfatter(e): [Hans Tambs Lyche]				
Bindnr: 4	Heftenr: 4	Heftedato: 31. august 1894	Sidetall: 310	Antall sider: 1
39. Biblioteker. ☒				
Forfatter(e): [Hans Tambs Lyche]				
Bindnr: 4	Heftenr: 6	Heftedato: 30. september 1894	Sidetall: 468–469	Antall sider: 2
40. Kun for velhavende læsere. ☒				
Forfatter(e): [Hans Tambs Lyche]				
Bindnr: 5	Heftenr: 10	Heftedato: 30. mai 1895	Sidetall: 790–791	Antall sider: 2
41. Kommunebiblioteker. ☒				
Forfatter(e): [Hans Tambs Lyche]				
Bindnr: 7	Heftenr: 3	Heftedato: 15. februar 1896	Sidetall: 236–237	Antall sider: 2
42. Hvorfor bør hver by og bygd have et offentligt bibliotek?				
Forfatter(e): [Hans Tambs Lyche]				
Bindnr: 8	Heftenr: 1	Heftedato: 15. juli 1896	Sidetall: 75	Antall sider: 1
43. [Chicago kommunebibliotek kan for sidste ...]				
Forfatter(e): [Hans Tambs Lyche]				
Bindnr: 8	Heftenr: 5	Heftedato: 15. september 1896	Sidetall: 392	Antall sider: 1
44. [Boston har noget over ...]				
Forfatter(e): [Hans Tambs Lyche]				
Bindnr: 8	Heftenr: 6	Heftedato: 30. september 1896	Sidetall: 471–472	Antall sider: 2
45. Kommunebibliotek. ☒				
Forfatter(e): [Hans Tambs Lyche]				
Bindnr: 8	Heftenr: 6	Heftedato: 30. september 1896	Sidetall: 476–478	Antall sider: 3
46. [I løbet af de sidste tolv maaneder ...]				
Forfatter(e): [Hans Tambs Lyche]				
Bindnr: 8	Heftenr: 9	Heftedato: 15. november 1896	Sidetall: 716	Antall sider: 1
47. [Staten Massachusetts i de ...]				
Forfatter(e): [Hans Tambs Lyche]				
Bindnr: 8	Heftenr: 10	Heftedato: 30. november 1896	Sidetall: 793–794	Antall sider: 2

48. [En korrespondent gjør opmerksom paa ...]	Forfatter(e): [Hans Tambs Lyche]	Bindnr: 9	Heftenr: 2	Heftedato: 30. januar 1897	Sidetall: 158	Antall sider: 1
49. Et norsk kulturbillede og en ny indremission.	Forfatter(e): [Hans Tambs Lyche]	Bindnr: 9	Heftenr: 11	Heftedato: 15. juni 1897	Sidetall: 875–877	Antall sider: 3
50. [Herved kvitteres for modtagelsen ...]	Forfatter(e): [Hans Tambs Lyche]	Bindnr: 9	Heftenr: 12	Heftedato: 30. juni 1897	Sidetall: 951–952	Antall sider: 2
51. [Endnu to af „Kringsjaas“ læsere ...]	Forfatter(e): [Hans Tambs Lyche]	Bindnr: 10	Heftenr: 1	Heftedato: 15. juli 1897	Sidetall: 79	Antall sider: 1
52. En kulturel indremission.	Forfatter(e): [Hans Tambs Lyche]	Bindnr: 10	Heftenr: 12	Heftedato: 31. desember 1897	Sidetall: 943	Antall sider: 1

Totalt antall kilder kategorisert som bibliotekstoff: 52

Totalt antall sider av alle sjangre: 121

Appendiks 3: Tabell over folkebiblioteker i norske byer 1908

Folkebiblioteker i							
Nr.	Folkebiblioteket i	Folke- mængde 31/12 1907	Biblioteket oprettet i (r. = reorgani- sert)	Indtægter			Stedlig bidrag pr. ind- bygger
				Bevilget av bystyret	Andre stedlige bidrag ²⁾	Ialt stedlig kontant- bidrag	
				Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1 a	Krania (Deichmanske)	231 687	1780, r. 1898	54 323,66	0	54 323,66	0,24
1 b	—»— flial		1906	840,00	1 353,95	2 193,95	
2	Bergen	82 200	1874	10 340,00 ¹⁾	2 500,00	12 840,00	0,16
3 a	Tr.hjem, Hovedbibl.	42 000	1901	10 073,82	6 570,00	16 643,82	0,42
3 b	—»— Lademoen flial		1906	0	843,42	843,42	
4	Stavanger	36 200	1885	5 000,00 ¹⁾	0	5 000,00	0,14
5	Fredriksstad	15 350	1891	Frit hus	1 240,00	1 240,00	0,08
6	Aalesund	14 600	1907	700,00	0	700,00	0,05
7	Kristianssund	13 600	1890	Frit hus	400,00	400,00	0,03
8	Fredrikshald	12 250	1875	Frit hus	1 300,00	1 300,00	0,11
9	Skien	12 000	1891	0	900,00	900,00	0,08
10	Larvik	10 500	1904	Frit hus	800,00	800,00	0,08
11	Arendal	10 200	1832	650,00	600,00	1 250,00	0,12
12	Moss	8 900	1901, r. 1903	400,00 ¹⁾	600,00	1 000,00	0,11
13	Horten*)	8 840	1908	(Ekstraordinært budget)			
14	Sarpsborg	8 729	1904	60,00 ¹⁾	300,00	360,00	0,04
15	Tromsø	8 100	1871	200,00	1 200,00	1 400,00	0,17
16	Hamar	5 750	1887, r. 1904	600,00 ¹⁾	600,00	1 200,00	0,21
17	Porsgrund	5 250	1846	183,21 ¹⁾	0	183,21	0,03
18	Sandefjord	5 040	1894	370,00 ¹⁾	300,00	670,00	0,13
19	Narvik	5 000	1908	200,00 ¹⁾	140,00	340,00	0,07
20	Kragerø	4 900	?	250,00 ¹⁾	183,33	433,33	0,09
21	Bodø	4 900	1899	0	2 000,00	2 000,00	0,41
22	Lillemhammer**)	4 040	1853, r. 1908	250,00	450,00	700,00	0,17
23	Risør	3 900	1901	150,00 ¹⁾	60,00	210,00	0,05
24	Egersund	3 000	1862	Frit hus	200,00	200,00	0,07
25	Vardø	2 700	1877(?)	359,44	0	359,44	0,13
26	Grimstad	2 600	1885	170,00 ¹⁾	250,00	420,00	0,16
27	Brevik	2 550	1849, r. 1904	100,00 ¹⁾	0	100,00	0,04
28	Hønefoss	2 400	1881, r. 1905	50,00	600,00	650,00	0,27
29	Hammerfest	2 380	1906	Frit hus	400,00	400,00	0,17
30	Stenkjær	2 200	1908	275,00 ¹⁾	0	275,00	0,13
31	Harstad	1 753	1905	100,00 ¹⁾	200,00	300,00	0,17
32	Levanger	1 630	1887	365,00 ¹⁾	50,00	415,00	0,25
33	Mosjøen	1 600	1897	Frit hus	400,00	400,00	0,25
34	Tvedestrand	1 500	1888	Frit hus	50,00	50,00	0,03
35	Langesund	1 400	1893	300,00 ¹⁾	0	300,00	0,21
36	Kopervik	1 150	1890	50,00 ¹⁾	50,00	100,00	0,09

*) Biblioteket blev først aapnet 31. mars. **) Biblioteket blev først aapnet 6. februar. 1) og frit hus.
indført 1909. 5) Husleie og bibliotekarlon betaales samlet med kr. 447,00.

Kilde: Arne Kildal, Norske folkeboksamlinger: Fra leseselskapets tid til bibliotekreformen av 1902 (Oslo: Aschehoug, 1949), http://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2013082724021.

norske byer 1908.

Bibliotekarlon	Gratis utlaan eller kontingent (h = halv-aar)	Aapne hylder	Overdags-penger	Utlaans-tid. Antal timer i aaret	Boksam-lingens størrelse. Antal bind	Antal bind utlaant i aaret	Derav procent skjon-literatur	Antal bind utlaant pr ind-bygger	Nr.
Kr.			Kr.				0 0		
4 200,00	gratis	ja	0,03 pr. dag	2 275	ca. 87 905	471 880	71	2,31	1 a
900,00	—»—	ja	—»—	2 977	2 727	62 515	74		1 b
2 400,00	—»—	delvis	0,02 pr. dag	1 674	ca. 90 000	150 518	?	1,83	2
2 533,00	—»—	ja	0,05 pr. dag	1 458	vel 20 000	133 342	82	3,38	3 a
250,00	—»—	ja	0,05 pr. dag	334	1 400	8 715	80		3 b
1 600,00	—»—	nei	0	492	ca. 21 700	23 265	70	0,64	4
400,00	—»—	nei	0	111	ca. 4 650	6 827	89	0,44	5
210,00	—»—	ja	0,02 pr. dag	234	1 398	10 425	70	0,71	6
?	—»—	ja	0	ca. 50	ca. 2 200	?	?	?	7
300,00	—»—	nei	0,02 pr. dag	293	ca. 14 000	5 131	?	0,42	8
350,00	0,25 pr. h.	nei	0,01 pr. dag	128	4 500	5 312	?	0,44	9
400,00	gratis	nei	0,02 pr. dag	162	2 500	10 042	86	0,96	10
300,00	—»—	nei	0	127	17 500	6 050	?	0,59	11
479,19	—»—	ja	0,03 pr. dag	246	3 562	15 614	75	1,75	12
ca. 220,00	—»—	ja	0,02 pr. dag	114	2 320	6 274	70	0,71	13
200,00	—»—	nei	0,05 pr. uke	ca. 180	1 534	3 553	?	0,41	14
250,00	—»— ³⁾	nei	0	122	ca. 13 500	8 540	?	1,05	15
400,00	—»—	nei ⁴⁾	0,03 pr. dag	276	4 501	14 434	?	2,51	16
60,00	—»—	nei	0	84	2 143	3 150	100	0,60	17
300,00	—»—	ja	0,02 pr. dag	254	2 277	7 903	?	1,57	18
100,00	—»—	nei	0,05 pr. dag	136	1 152	2 140	100	0,43	19
?	?	?	?	160	7 400	6 400	78	1,31	20
500,00	—»—	nei	0	240	ca. 10 000	ca. 10 000	?	(2,04)	21
? ⁵⁾	—»—	ja	0,03 pr. dag	1 094	2 469	13 066	76	3,23	22
50,00	—»—	nei	—»—	ca. 60	1 255	1 621	?	0,42	23
72,00	0,25 pr. h.	nei	—»—	79	1 940	1 737	?	0,58	24
150,00	1,00 pr. h.	nei	0	?	2 518	4 179	?	1,55	25
200,00	gratis	ja	0	182	ca. 8 000	7 215	?	2,78	26
50,00	0,25 pr. h.	ja	0	ca. 70	1 389	2 872	64	1,13	27
250,00	gratis	nei	0	1 188	ca. 2 170	7 061	71	2,94	28
100,00	—»—	ja	0,05 pr. bok	88	667	3 525	100	1,48	29
60,00	—»— ³⁾	nei	0,10 pr. uke	100	642	3 313	63	1,51	30
50,00	—»—	nei	—»—	38	636	1 557	75	0,89	31
50,00	—»—	nei	0,20 pr. uke	65	2 074	3 248	?	1,99	32
100,00	—»—	nei	—»—	ca. 118	1 530	2 879	?	1,80	33
?	0,90 pr. h.	nei	0	ca. 50	1 086	613	?	0,41	34
60,00	gratis	nei	0,02 pr. dag	ca. 100	1 900	2 723	?	1,95	35
20,00	—»—	nei	0,10 pr. uke	40	435	800	?	0,70	36

²⁾ Bidrag av samlag, sparebank, legat for byens vel etc. ³⁾ Kontingent for nyeste literatur. ⁴⁾ Aapne hylder

